

154

Special Book Collection
Brandeis University Library

"The search for truth even unto its innermost parts"

In Honor of
Julius Marcus

In Recognition of
Mother's Day and Father's Day
1954

*The National Women's Committee
of Brandeis University*

2

בְּכוֹרֵי הָעֵתִים

מנחת בכורים

לראשית שנת

תקפ"ח

חבור כולל דברי חכמים וחירתם, ועניני מדה ותועלת.
לדעת חכמה ומוסר. להבין אמרי בינה.

ועוד גלוח אליהם

מבחר המאסף

אלו

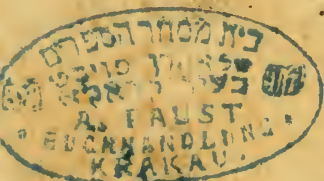
ניי אי אהרס געשענק.

צור בעלעהרונג אונד אונטערהאלטונג

פיר

געבילדעטע איוראעליטען.

חכסער יאהרנאכט.

Bikure Haitim.

ווי ען

געדרוקט ביי אנטאן עדלענפאן שמיר ק. ק. פרוויל' בוכדרוקער.

WIEN, gedruckt bey ANTON Edlen v. SCHMID, 1827.

אל ראשית השנה

נָסָה קָדְרוֹת הַלַּיִל, וּבִהְדָּרְתוֹ יֵצֵא
מִקֶּדֶם הַמָּאֹר הַגָּדוֹל, יַפְעֵת קֶרְנֵי
הַפְּרוֹשָׁה לָנוּ הַשָּׁנָה הַמַּתְחַדֶּשֶׁת
תְּבַשֵּׁר * מִגִּבְהֵי הַשָּׁחָקִים תִּרְדִּי אֶת תִּקְוָה
נִשְׁגָּבָה, מִתַּת אֵל הַנְּחֻמָּה וְהַיְקָרָה!
זֶהר פְּנִיךָ חֲשֵׁבֶת רוּחוֹת נִבְאוֹת יְגִיָּה,
דָּאָבָה וְתוֹגָה תִּכְרַחֲנָה וּבְמִצּוֹלוֹת נִשְׁיָה
תִּשְׁקַעְנָה * הִדְוָה גְּעִימָה וּמִתּוֹקָה, הַיּוֹם אֶת
הַמַּתְהַלֶּכֶת בְּסוֹד שׁוֹכְנֵי מְרוֹמִים, בְּהוֹד בְּתֵר
מִלְכוּתְךָ תִּתְרָאֵי אֱלֵינוּ, מִמְּבוּעֵי
תַעֲנוּגֶיךָ הַלְּבָבוֹת הַתְּמִימוֹת הַרוּחָשׁוֹת
אֶהְבָּה וְאַמּוֹנָה תִּרְוֶינָה, הַנִּפְשׁוֹת הַיּוֹם
בְּעִבּוֹתוֹת אַחֲוָה מִתְּדַשׁ נִקְשָׁרוֹת * אָבוֹת
מְאֻשָּׁרִים! נִטְעֵי חֶמֶד שֶׁגִּדְּלָתֶם אֶתְכֶם
יְקִיפוּ, בָּנִים יְקִירִים לָכֶם אֶהְבָּתֶם
הַנֶּאֱמָנָה לְאַשְׁכַּר מְקַרִּיבִים * זְרַעְכֶם נִטְוֶיָה,
הַשְּׂמִיחָה הַכְּרָה מֵעֵינֵיכֶם מוֹפְיעָה,
שְׁלֵהֲבָתָה הַעֲזָה לְבַבְכֶם מְלַהֶטֶת, שְׂפַתְכֶם
נִעָה, אֵךְ לְשׁוֹנְכֶם נֶאֱלָמָה! רָגַעִים נִשְׁגָּבִים!
נְעִימוֹת הָעֶדֶן נְעִימוֹתֵיכֶם! עֵט וּמֶלֶךְ

אין

A 2

DS 101

B5

V. 8

Bibliothek
d. jüd-theol Seminars
Fränckel'sche Stiftung
Breslau I
Wallstraße 14.

מכתבים

א

ערב סוכות תקע"ח • טרניפאל יצ"ו •

שלום לאהובי הבחור החשוב לכל דרכיו משכיל וה' עמו •

מאז ידעתך מימי ילדותיך, הכרתי צד מעלות ומידות תרומיות • תס
 דרך היית מעורך, במשנות צנים שוצנים אשר כגילך תאסת,
 שיחת הילדים צלהג הדצה שגאת, עלור צמילין היית, לא שקרת ולא
 כשנעת, לא לזת ולא קללת ולא דגלת באדם מימך • שמחה להודיך היית,
 ושסון למודיך • כי אמנם מעורך קשוצות היו אזניך ללמוד מכל אדם חכמה
 ומוסד בכל עת ועונה, אף כי מפי תלמודיך • אשרי יולדתיך! אשרי אצרך!
 ואשרי אצותיהם אשר עיניהם פקוחות עליך לשהרך בכל דרכיך! ע"כ אהבתי
 עולם אהבתיך וע"כ דלו עיני למדום, דבש"ע קיים את הילך החלש הזה
 לאציו ולאמו, ויחזו צו צחרות ועדנה וזקנה • ומי יתן ויאדרכו עוד ימי
 מגורי שנתיים, למלאות לי שצעים ולך שלשה עשר שנה, ואדלה פני
 חלבים צתודה, ולך אגיש מנחת זכרון ממעטמים אשר אהבתי • ואני נהייתי
 ונחליתי צחודש האציו שצצר, דאות פניך לא פללתי • ע"כ נמלכתי לנקדם
 את פניך צעורי • והא לך תשודה אשר בנינותי ליום צד מצוה שלך,
 וקדחת צה אז למזכרת יועלך לעוז, אם חי אכני ואם מת ואיכני, לזכר
 אהבתי שנה צשנה למועד ההוא, כי לקח טוב נתתי לך, עצמי אלתעצבנה •
 מנרהג המון העם לאסוף ולכנוס תמיד רוצם לחיי שעה, ומיעוטם לחיי
 עולם • ויש מהם אולרים כל פרועה ופרועה שהרויחו תיכף צמנעולי
 צדול לפקדון עולם, ואינם שמים לצ לחקור על טוצם ומהותם כלל • ויש
 עמילים להוליא מהם פירות ופירי פירות תמיד • ואתה מולא אצותיך
 היקדים ואצות אצותיך שיחיו, אדוקים על פקסיהם להעמיק לחקור על
 כל סחורה וסחורה צפ"ע • האריך במה וצנמה זמן ויגיעה, הרויחו אז
 הפסידו • צנמה קרן, וכמה הולאה • ויושצים ומחשצים הפסד מ"ו אחד
 כנגד שברו של חצירו • כן שקרו על מלאכתן ימים ושנים מעבודיהם, וכן
 לוב ה' את הצדקה בכל משלח ידיהם, דלפוס צערה והתמדה אגדא והללחה •
 ובנגד זה נקח לדוגמא פרט אחד מפרטי מילידשמיא, כולם יודעים לשמוח
 ולהתענג בצנחות וימים טובים, לקונן צין המלדים להתענות
 ולצנות צימים נודאים, הכל לשם מצוה עוזרת לשעתה, ואח"כ נסיחין
 את דעתן מהם ושכרן שמור לעו"ה צנמה שהן צלצד • ואני אדלה לך כיצד
 יכולים להפרות ולהרצות את שכרן תמיד • ותחילה אני נדיך להקדים לזה עיון
 פשוט אחד •

בראשית

141320

אֵין לְתֹאֵר וּלְסַפֵּר יְקָרְתְּכֶם • מִמֶּתְקִים
בְּאֵלֶּה הַנִּפְשׁוֹת לְבָרֶן לְטֹעֹם הַוּבְלָנָה!

עַל בְּנֵי תוֹחֲלָתָנוּ הָעֶרְבָה, לְקִרְאָתָהּ
שָׁנָה אֲהוּבָה וּבְרוּכָה בְּגִילָה וְרִנָּן גְּמִיּוֹר!
מִקְהֵלִים עַל־יָדֵים בְּלִבּוֹשֵׁיהֶם הַדּוֹרִים, לָהּ
שִׁירֹתֵיהֶם הַנְּעִימוֹת יִטִּיפוּ • מִמִּשְׁלֵחָהּ
אֶת מֶלֶכָה יְקָרָה הַיּוֹם תַּחֲלִי! בְּפָנֶיהָ
הַקְּרָנִים חֲנִינָה וְנִדְיָה תִשְׁכָּנָה, פָּרְחֵי
הַחַיִּים וּמַעֲדֵנֵיהֶם עָלֶי נְתִיבוֹתֶיהָ
פְּרוּשִׁים, אֲשֶׁר וַיַּשַׁע הַסְּפִירִים הַיְקָרִים
הַנִּצָּצִים בְּעִטְרֶתָהּ וּבְשִׁרְבִיטָהּ • מִמֶּרְאֶה
אֶת שְׁלֹחַת מְרוֹמֶיהָ! סְעֻרוֹת הָעֵתִים וְגִלְיָהָן
הַמִּתְנַשְּׂאִים עָלֵינוּ, מִזֶּעֶפֶם יַעֲמִדוּ
וַיִּשְׁתַּקּוּ • כִּשְׁחַר הַמֶּאִיר, הַנִּחְמָה
עָבִי יִגְוֶנּוּ וְאֶפְלָתוּ תִּבְקַע וְחִפְיֵן •
וּבְצֵל הַמְּרִגּוֹעַ בְּגוֹרְלָנוּ נִגִּילָה •

ע"י תחזולות כלי האפנים והתשקל, כך זכו ישראל לקבל את היתרה
 שהיא כלי חמדה כנגד תוקף התאוה' וכנס שכלי המשלות בוצרים את
 המשלות לאט לאט ע"י התפתחם, כך גם תר"ג מלות התורה מתמקדים
 להגן על האדם ששכרו ונזקומו מעט מעט ימים ושנים, עד שמדריכים
 בנפשו עוז ונלח וגבורה, לכבוש את ילדו ולהשתעבד לו עבדות ענד
 לז"ט, ואמנם צדקי להגביר פעולת הכלי חמדה, ולחוקקה על לוח לזינו,
 ניתן לנו יום הזכרון דראשית כל שנה לפתוח בו כל הזכרונות, ולהבחין
 צמחשינו בכל מתך ימי השנה שעברה, ולפקוד בו את כל עוונותינו,
 ואח"כ נאזים עשי"ת לרקדק בכל חטא וחטא צפני עצמו, להתזונן היטב
 צמדיו לעיני המתמיד השגחתו עליו ולהיטב לו בכל דגע, להטעם על
 פשעיו מאור ולמדד צדקי ולהתחדש עליו מתעמקי לבו, ולחקוד אחד מאל
 הדבר כיצד נפתה להלכך צפה יקום ההוא למען דעת להניד בו ולזכור
 מפניו מכאן ולהבא' וחזות ציוס העשירי לקבל עליו זהירות יתירה עפ"י
 הנסיונות דאשתקד ולהבגיר בלבו אהבתו יתצדק, אשר הנחילנו יום הנפודים
 הזה למחול בו עונות כל שצי פשע בלז שלם לפניו' ומעתה עזרו ימי
 העד הצני והלום, ופקדו החשזונות ונמחלו בעוונות, ננעלו השערים,
 ונמחקו הספרים, והתחדשו נעודיו נקיים ציוס דר מלום שלו' ובגן יתקין
 א"ע צמחה לחזור ולהתחיל מהלך שנה חדשה, ולהחלץ בתחזולות חדשות
 למלחמת מלום, עתה צא חג הסוכות ימי שמחה וחדוה לפניו יתצדק לשמח
 צהם עם סגולתו, ומשצא לטהר מסייעין אותו מעט מעט עד כלות השנה
 שהיא' ועתה הוא חוזר לראש עוזר על פנקסו תמיד שנית ופוקד על
 חשזון עוונות של עכשיו, חוקר מאי אהני ומאי לא אהני מעשיו ציוס
 הנפודים דאשתקד' ומדקדק להמליץ תיקונים להשלים חסדונות התחזולות
 הישנות, ולהמליץ ג"כ חדשות, ונמלא מתחנך משנה לשנה לדקדק צחשזונות
 יותר ויותר, והולך ומתחנך צמכסי' מלחמה שנה צמנה' ונמו שער הצא
 המומחה המשכיל יודע להוליא תועלת מכל חדין ותל קלע דקק ומטר ושלג
 ורוח כנגד הצאים לקדחתו צדקי ללחח המלחמה, כך יוכל האדם להוליא
 סיוע מכל מלום ומלום ומכל תפלה וליעוד המזומנים לו צדקנו לשמש צהם
 כצכלי קדש, וע"י דיצויים והתחדתם פועלים ככלי זיין עזומים ממש'
 וצמלואות לו כמה הכים עד שהגיע לקלח שלימות צחשזונות ותיקונים
 והקל עליו טורח העבודה הזאת צהפסק של מנוחה ככל שאר ימות השנה,
 אזי יוכל להרגיל א"ע לפקידות יותר קלרות דהיינו שיקצע לו ראשי חדשים
 לכפרה לצדוק צמעשיו של חודש העבד ולהמליץ להם תיקונים' ולפי קולר
 החשזון של ד' שזעזות צלצד יספיק יום אחד לפקידה ותיקון' ומאחר
 דאחמחי צזכרון החשזונות והמלאות התיקונים משנה לשנה ומחודש לחודש
 יוכל

בראשית זרע ה' את השמים ואת הארץ ואלאליהם זכרי להראו' שלימותו*
 ולהיטע לצדקו. וע"כ זרע את האדם צעל צחידה חפשיית
 צעל חנמה וצעל מידות להשגיל ולהיטע. דהיינו לראות אותה בשלימות
 ולהיטע לצדקאים כחפצו ית' וצינה יתירה ניתנה לו, לנחון צין עוז לרע
 העתיד להיות, דהיינו לראות את הכולל, והיא הנשמה יתירה על הנפש
 הבהמית שבו, ועי"כ ניתנה לו מעשלה על יתר צעלי החיים ללכדם צדקת
 של הנפח עוצרת, ולנצחם לעצרת עולם. אבל צל זאת עדיין אינו
 ארון לעצמו להיות מושל צדקו וצדקאותו הבהמית בגמדי. כמו הסיכור
 שאי אפשר לו להתגבר על תאוותו, אע"פ שהוא יודע ומכיר צדקתה.
 ומפני כך אין שכל האנושי לצדקתם מקפיד להכריע את עצמו לכף זכות תאילו
 תמיד. כי הנה האדם צתחילת צדיקו כולל צדקתו ממע צעל תאוות
 הגופניות שגדלין והולכין תמיד עמו. ולערך צתחילת שנת הי"ד למולדתו
 לאחר ששלים גודל נפש צדקתו, מתחלת להתנוץ צו הנפש המעשלת
 שגדילה והולכת ג"כ מיום ליום. ולפי שהנפש הזאת נעירה מאחותה צי"ג
 שנים ע"כ היא חלושה ממנה. וע"כ קראום חז"ל שני לצדקת או ילדים,
 ע"ש שניהם מושלים צמנעדי גבר ועלילותיו אלא שהצדקה יותר תקיפה
 עטע. ומפני שאין זה דיעה אנושית להכיר כעוז מן הרע, ולצדק צו,
 ע"כ קראוהו חלף זקן וכסיל, ויז"הר ע"ש שנתצדק מעשלתו על כסאו קדש
 הולדת אחי הנקדש יז"ט, ילך מעטן וחנס. והנה רוצ המון העם מוסרים
 א"ע לדרך העצב ומקצלים עליהם עול מלכות יז"הר, וכוצסים היז"ט
 לעוצדו למלאות תאוותו. עולצד צני עליון מועטים המכירים צמפשות של
 זקן אשמי, ויודעים כי מדה תהי' צאחריתו. ע"כ הנה מצדדים לעמוד
 על נפשם ולפרוק עול תאוות הבהמית מואדם, אבל צריכים לזה מלחמה
 ארוכה [כמ"ס איזהו גבור הכוזב את יצרו]. ורוצם אינם יכולין לעמוד
 כח שנים רבות ונופלים צחד צו צצני. זולתי מיעוט דמיעוט נמלאו
 בצדקי כח לפניו יתצדק. וע"כ האדם הגדול צענקים אאע"ה שזכה וזיכה
 את הרבים לקדצן לעצרתו יתצדק, ומה גס לצנו לינחק צן מדה ע"ה
 שזיכה ליעקצ צו להעמיד יצ צנים כולם תלמידים נאמנים, ורק צלצותינו
 חשק השי"ת ונתן מודעה לקהילת יעקצ את התורה שצדקה לתצלין כגבר
 של יז"הר. וכמו סיכול אדם להסיע משא צצקה הרבה יותר מנדי כמו
 ע"י

(*) ר"ל שלימות החכמה והמידות. והוא כצדו יתצדק כש"ל כל מה צצדק
 קצנ"ה צעולמו לא צדק אלא לצדו: לכן האדם שצדק צלם אלאים משחקק
 ג"כ להתפאר צמצלת שכלו ומידותיו תמיד.

(ב) חכמות, וניחוד (ג) חכמת הרפואה או (ד) איזה חלצה • וכלל
 אם מותר • כל אלה לאיש ישראל מלך דתו הקדושה, ואם אין זהם גם
 שום מיחוס ופחד תקלקול העתיד לזל על ידם • וכפי הנראה לא מנפך
 זאת פחדתך, אך איך המופלג כי המים את לנצח, כי חדר מלך מדברי
 חז"ל במשנה לטוף קדושין שפירשם לו כפשוטם טוב שדופאיש לגיהנם •
 אולם גם עליו נפלאתי מלך, איך צימנו שאל ישאלו עוד כדברים האלה •
א ואם כזר צימי צעלי התלמוד הדרו לקדושים למלכות ללמוד חפילו
 חכמת יוגית (סוף פ"ז ד"ק) שפני פירש הדמנ"ס (סוף סוטה)
 ודוד המלשי, היתה כוללת רק דמנים וחזות ממלכי הצליהם, או לשון
 נסתר ומורגל אלל כל מוסר ומלשין שהי' כותב רק צדמו, שנאסרה צדמה רק
 על אנשים פשוטים משום מעשה דשתי אחים כמבואר שם • ואחז צפולמוס
 של עיטוס (סוף סוטה צגמרא שלנו) ומבואר צירושלמי שם מפני המסורות,
 ונפלא שמפני מעשה כזה של מלשינות עשו כן גם אנשי קתגל כפי דברי
 הסופר לדומיים יוסעין (ספר כ' פ"ה) שצעת גלה זוגיחתי לריחנים
 האכזר מלך ליליזים את מהלך חנו שר לזל הקרתגיים עם מחנהו, צלגרת
 כתובה יוגית, שפטו הזקנים את זוגיחתי לזן מות, וגזרו צהסכמת כל
 גדולי המדינה צלי ילמוד איש מהם מהיום והלאה כתב לשון יוגית ולאחר
 הטננו מהם, צמה שלא נאסר רק לשון הבנה, ורק להמון העם לא
 לקדושים למלכות, וזה מפני שגנאי וחדפה הי' אז לכל היהודים העומדים
 צהיכל מלך, אשר לא ידעו כל המדובר והכתוב צאסיפתם, ולא כן ההמונים
 שלא היו הדומיים אז מקפידים כלל, אם ידעו מאומה הסרים למשמעתם
 מלשונם וספדיהם אם לא; הלא אחריו היום כלנו שווים צזה, שהמושלים
 מקפידים מלך על ידיעת לשונם וחכמותם, ומדנים צפקודות על כל איש
 ישראל, כסוחר בהדיוע ללמוד לשונות, ומייסדים צתי ספר ללמד לזני יהודה
 התחלות מכל ידיעה וחכמה, למען יעלו משם מעלה מעלה, לשמוע אח"כ
 חקירות נגבזות, מפני החנמים הגדולים העומדים על תשמרתם, צקריות
 דנות, כמו וויען, פראג, פעסט, ולצור וכל עדי הממלכה לגויים •
 וכל איש יהודי הנלתי יודע לצד צלשונם או לקדא צספדיהם, הוא לשמלה
 צעמים, ומנוד ראש צלאומים • וכזר נאמרו ונשנו הסצרות על ענין זה
 צספרים דנים, וצאודך יעוין ע"ז צדברי שלום ואמת שחזר הרצ המליץ
 דכה"ו ז"ל וצכתצי דכני אטליא שם, עד שאחשוז לשפת יתר להעתיך עוד
 דברים • וכמעט מן הנמנע הוא להיות מחדש צזה איזה דאי' או טעם,
 ולמה אשנה את הנאמר פעמים דנות • ולקעתי לא נסתפק צזה עוד שום
 חכם מיראל • ואם התנגדו קלת על למוד איזה ספרים מהעמים, לא
 כוונו רק לאותם שכוללים דעות מתנגדות לדתו כמו ארם"טו צקדמות
 העולם

יוכל להתלמד לפקידות יותר קלרות • דהיינו צימי השצתות שהם ימי
מנוחת הנפש • לפקח זהם על ימי המעשה, ולהעלות החשזון מהשהדות
זהם איזו חידוש לצורך תיקון הנפש • ואח"כ מיום ליום דהיינו שאחד
ק"ס שעל המטה יפנה א"ע לנחון את מעשיו ציוס העצר ויקבל עליו
לחקן ציוס אחד שע"י כך תתחזק כלזו מדת הזהירות ותשתוקן בכליותיו
מדת הדיעות ויוס ליום יציע אומד ולילה ללילה יחזה דעת להכיר צמפסדי
המדות כללו ע"פי נסיון • ואחר כך יכול לחזור ולעלות מעלה מעלה
דהיינו כשיתחיל להללח מיום ליום ומשצת לשצת צהמלאת תחזולות קטנות,
וצראשי חדשים ילדף לו מהם הנהגה כוללת כעין צכין אז מכל הנסיונות
הפרטיות • וצד"ה הצא יחזור ויצנה מהם כלל גדול צענין העצודה מכל
השנה • אכן אחד כמה ונמה שנים של דרישה וחקירה צעניני הנהגה
והמידות כי"ד כל אחד יכול לצדד לו דרך ישרה שיש צו תפארת לעושי'
גתפארת מן האדם, אזי יגלו לו שערי אורה והשגה דנה צחכמת החשצונות
דלמפרע ולהצא, ויעשה כמעין המתגבר, להמליח תחזולה כלליית
ופרטיות להעריך עסקיו לקשרם ולהפרידם ולהפנותם כפי הענין אזי יכול
לחלק כלל מחקרי החכמה הדוממה הזאת לפרקים, סימנים, סעיפים ודינים'
דהיינו צד"ה יסדר לו כלל עסקיו לשנה שלימה ולחלקם כפי ענין פרנסתו
ומעמד גופו ונפשו לי"צ חדשי השנה • וצראש כל חודש יסדר לו מעשה כל
שצוע ושצוע צכדי לגמור פרק אותו חודש • וצצצת יקליצ לו סימן אחד
ליום מעסקי אותה שצוע וצכל יוס סעיף מחולק לדינים של כל שעה ושעה
דלמחר • וצלילה שאחריו יפספס למצוא מאי אהבי ואמאי לאהבי מעשיו יוס
שעצר וכן צכל שצת לשצוע שלפניו ככ"ל • ועתה צני זאת עלתי הפוך צה
והפוך צה, והיו כל ימיו מדוצקים זה לזה ציראת ה' יגדל כחך לכתוצ
מוסיונותיך ספר נחמד לכל משכיל דורש חלקים ותגלכה עלמות אהבך הישן •

חק' מענדיל לעפין

ב

צ"ה יוס ד' י"ג כסלו תקפ"ג •

שלוס לך ידיד נפשי ואיש צריתי המשכיל המפורד זך השכל
להנין משל ומלילה איש חמדות ועוז לצד יקר צאהצת עמו •

מ' ב • • • א • • • כי

רבות השתוממה כפשי עת צאה שאלתך לנגד עיני, כי תצקש מני ענה
על אודות אחיך כי' אס תניסחו ללמוד (א) איזה לשונות או
(ב) הכמות

ז"ג א') תפלה שאני, וכוונתו נכד, הסיריאלר שהחלו לו להתפרק, וחצרו
 תפלותיהם כלשון ההוא, ודנה שלא יהיו ישראל מעותים ומוקפים מהם אם
 יתפללו כנוקם תפלתם, ועב' נשאר הקדוש כלשון ארמי, מפני שגתסך בתחלה
 רק לאמרו צצית האכל, אחר האגדות, ונקרא יהא שמי' דנא דאגדתא
 (סוטה מ"ט א') וצחקום אחר הרצתי ראיות ע"ז. ולכן כאשר כלשון שיצמו
 העם כמו יהא לחמא. והלל שעלה מצל דנר כלשון צל (אבות פ"א)
 כמו תלמוד צל שחוצר שם כלשון ההוא. וזה הוא החילוק בין לשון תלמוד
 צלי לירושלמי, שהראשון כלשון צלי וכשדי והשני כלשון סורסי. חולס
 אע"פ שהמון עם ישראל היו מדברים עוד כלשון סוריא גם אחרי מתל
 הדומיום עליהם, מפני ההרגל, ת"מ אחרי שהחלה אז לשון יוני להיות מושלת
 באיזה המערצות נחרו גם קלת חכמי ישראל לכתוב זה ספריהם בארמית וצלס
 ויוסף בן מתתיהו הכהן וידק' האלכסנדרי במקומו. ואיש יהודי ששמו
 יחזקאל וחי זמן מעט אחר החרבן, חצר שיר גדול כלשון יוני על גאולת
 מצרים, ומחבר בק'יאניט'ו האלכסנדרי. ופני השערת קלת חכמי העמים
 הי' בונתו נסתר להלביז לז' ישראל לתקות הגאולה. ורש"ג התיר לכתוב
 ס"ת כלשון יונית (מגלה ט' א') ורבי צור אמר צא"י לשון סורסי למה אז
 לשון הקדש או לשון יוני (צ"ק פ"ג א') מפני שלשון סורסי היתה אז
 נוספת כנר ונדדת רק צפי המון ישראל כלשון אשכנז צפי אחינו צני
 ישראל היום צארות פולניא. וראוי לאמר עליהם ג"כ, לשון יהודית
 דייטט צארן פולניא למה. או לשון הקדש או לשון פולניא. וכן אמר ד'
 יוקי על יהודי צל צימי מלכות הפרסיים, והיתה לשון ארמית נוספת כנר
 ונשחתת צפי ההמון, וגדולי הארץ היו מדברים כלשון פרס, צצל לשון
 ארמי למה, או לשון הקדש או לשון פרסי (צ"ק סס) אח"כ כשעלתה ממחלת
 הערביים מעלה מעלה, עם לשונם ציחד, אז כתבו רוב חכמי ישראל את
 חבורהם כלשון ההוא, כרצונו סעדי' גאון וכל הגאונים צתשובותיהם,
 וזה חצר דצינו האי ספר מקח וממכר, וספר שערי שצעות, וכן הרמב"ם
 כל ספריו חוץ מספר יד החזקה, ונמצא גם צדי"ף-איזה פלפולים כלשון
 ערבי. והם כלם צמס' כתובות דיש פ"ח ופ"י צסוגיא דג' נשיק, ואמי'
 דרמי צר חמא כתבתינהו לכבשי וכו'.

ב וכן לימוד החכמות צעמים הי' מותר לישראל גם משוצח לעולם.
 ודי לנו צמה שקראו דז"ל את ידיעת העמים צס חכמה, ואותה
 הלא הלכה שלמה צכל ספר משלי, וגם לומדיה צס חכמים, אשר צאמת כנר
 קראם כן ירמי' (י' ז') כמו שנמצא צצרייתא דפסחים (נ"ד צ') חכמי ישראל
 אומדים וחכמי או"ה אומדים, וקלת בודסין שם והורו חכמי ישראל לחכמי
 או"ה, וד' יוחנן אמר כל האומר דנר חכמה, אפילו צאו"ה נקרא חכם (מגלה

העולם, והבשפת הנסים נגד הטבע. ונכ"ז גם חספדי למדו המצויימים
 צחמניו, כמו דניו סעדי' גלון, ור' שמואל גלון, ור' שלמה זן גזורל,
 ור' יצחק זן גיאור, ור' דניו צחי' צעל חוצת הלצות, ור' יהודה הלוי
 צעל הכוזבי והדאצ"ע, והדמז"ס, ור' דניו זרחי' צעל המאור, והמעתיקי'
 ממספחה היקרה זן תזון אז (ר' יהודה) וזנו (ד' שמואל) ונכדו (ר'
 משה) ור' יהודה אלחריזי, ותלמוד הדמז"ס ר' יוסף צר' יהודה שאליו
 נכתב ס' המורה, ור' אברהם זן הדמז"ס, ומספחת הקמחי המפוארה,
 ור' ידעי' הפניני, והרלצ"ג, ור' חסדאי קרשקש צעל אור ה', ור' יוסף
 אלזו צעל העקרים, ור' אברהם ציצאל' צעל דרך אמונה, והרי' ערמונה
 צעל העקירה, ור' אברהם שלום צעל כוח שלום, והדמ"א, ומספחת
 דילמדיגא הס' ר' אלי' צעל צחינת הדת ור' יוסף קנדיא' צעל האלים.
 והדמ"ד צעל כתובות השלום, וזר' כלס לצרנה ולחיי' בעוה"ז. אולם ללמוד
 לשונות וחכמות מספדי או"ה, צה לא נחלק עוד דצ אחד מרזני ישראל, ולא יחלקו
 ע"ז מעולם כ"א המומיים, אשר יחשבו כל העולה למעלה השכלם הגם למזיק
 ומשחית, כשועלים את העננים הגזורים צמשל הודע. ומי מנה כל הדרכים
 אשר למדו לשונות וחכמות כי עלמו מספר, ויותר מזה ידאה המעיין. שרוב
 גדולי ישראל ממי אז כתבו ספריהם צלשון העמים אשר ישנו צהם, דוד
 אחר דוד. דניאל כתב ספרו מפרשה צ' עד ח' צאזך כשדים כלשונם. אח"צ
 כשצנו עולה הגולה לירושלים ועלה עליהם אנטיוכוס מלך סוריא וצצאיו
 ישנו זמן דצ צא"י, החלה גם לשון סוריא להיות שלטת צאזך, ונכתב צה
 ספר זן סוריא, וכל מגלת תענית, ונוסח כתובה (כתובות כ"א ח') וגט
 אשה ושטר נוכית ענד (גטיין פ"ה ופ"ו) ושטרי מקח (צ"מ ט"ו ח') ואגרות
 עזר השנה (סנהדרין י"א ח') וכוואת שמואל הקטן (סוטה מ"ט צ')
 (והתרגומים על תנ"ך, (אך צהפדש קאת, שתרגום אונקלוס קדו יחד
 לאדמי, ויונתן על צביאים קדו יחד לסורסי) וכל תלמוד ירושלמי
 ומדרשים, ונדע שלשון צני סוריא קדוזה מאד ללשון אדמי (עיין תוס'
 צ"ק פ"ג ח' ד"ה לשון סוריא) אך משונה מעט צמה שקצלה איזה תיבות
 וצנינים מהיונים ורומים שצאו לארצם ונשחתות צפיהם. ולו ידעו זאת
 צעל הערוך והמוסיף, לא יגעו לפעמים לדיק למצוא איזה מלות ממדרשים
 וירושלמי כתצניתם ממש צלשון יוני, רק צלשון סוריא מקורן, וסם כצד
 כשתנו כמו שהן לפנינו צירושלמי וזה צדוד לכל מעיין. ולכן כמאל גס
 צתרגום יונתן על צביאים הדצה מלות יוכית מטעם הכ"ז. וע"ז כיון כצד
 ד' שמואל צד כחמני צסם ד' יוחנן צאמדו אל יהי לשון סורסי קל צעיניך
 כו' (צ"ד סוף וילא וצירושלמי פ"ז דסוטה) ומה שאמר ד' יוחנן צמקום
 אחר אל יתפלל אדם צלשון אדמי שאין מלאכי השדת בזקקין לו (סוטה
 ל"ג

מתיצ התורה פי"ד) וממה שאמרו הרואה חכם תלומות מדרך צדק שנתן
 "מחמתו לצדק ודס, נראה שיש ללמוד חכמות האלוות, כי למה לא
 "ילמדון שהן מן הש"י, שהרי נתן להם מחמתו יתצדק. ואין ספק להביא
 "דאי' ממסכת מנחות ש"ל צן זומא (ל"ל צן דמא) צן אחרות של ר'
 "ישמעאל, כגון אני שלמדתי כל התורה כלה, מהו שאלמוד חכמה יונית,
 "קרא אליו הוקרא, והגית צו יומם ולילה וא"כ נראה דחכמה יונית
 "אסורה ללמוד בו' אצל נראה דחכמה יונית דהתם הוא שאין לה שייכות
 "כלל אל התורה, והיא צמליה לצד, אצל לעמוד על המלאות וסדר
 "העולם, צדאי מותר ללמוד והני מוכח דפירוש חכמה יונית היינו מליה
 "ולשון. (ונעין פירוש הדמז"ס שהצאנו למעלה סימן א') דצפ' מדוצה
 "אמרינן, של צית ד"ג התירו להם לספר דחכמה יונית ומדאמר לספר
 "ש"מ שהיא שייך אל הלשון. ומפני כי דצד זה אין צו תועלת להצין
 "חכמת התורה לכך אסורה, אצל דצדי חכמה אינו אסור, כי החכמה
 "הזאת היא כמו סולם לעלות זה אל חכמת התורה. ועוד כי למה הי'
 "קוראין אותה חכמה יונית אם היא לעמוד על המלאות שהן בעולם,
 "הלא החכמה הזאת היא חכמת כל האדם. אצל קשה הא דאמרינן צמדש
 "לא צממים היא, אמר שמואל אין התורה נצוי' צאטרולוגין, אמרו לו
 "והלא צאטרולוגין אתה וגדול צתורה אמר להם לא הייתי מציע צאטרולוגיא
 "אלא צשעה שהייתי נכנס לצית המים בו' ולפי"ז אף שאר חכמות כמו
 "חכמת הטבע אסורים. אצל צפ' היסן אמרו שלא הכיח ריב"ז מקרא חשה
 "וכו'. עד תקיפות וביטעריאות שיחת דקלים בו' א"כ כל אלו מותר
 "ללמדס ומצוה ללמדס. ומה שאמר לא הייתי מציע זה אלא צשעה שהייתי
 "נכנס לצית המים. יש לפדש כי חכמה זאת היא חכמת הוזה צנוכציס
 "אשר אינה לעמוד על מציאת העולם וסדר שלו, אצל חכמת מהלך
 "הככציס והמזלות צדאי מחויצ ללמוד. ודאי' לזה צפ' כלל גדול, אמר
 "צד קפדא כל היודע לחשוב צתקופות ואינו חושצ בו'. ואמר ר' שמואל
 "צד נחמנו מנין שמצוה לחשוב צתקופות ומזלות שנאמר כי היא חכמתכם
 "וצינתכם לפיני העמים, הוי אומר זה חשוב תקופות ומזלות. ורצו צזה
 "מפני שהאומות הם שרונים להתחכם דחכמה זאת ציותר והי' מתחכמים
 "צזה דחכמה עלומה מאך מאך, כאשר ידוע, ומייד צאו אחרים אחריהם
 "וצטלו מרחס אשר מרחו ועמדו עליהם, וכמו שצא אחד שהי' נקרא צעל
 "תכונה חדשה (כיוון צלי ספן לקופערניקוס שצימיו הי' וטיחא דע ברמהע
 "הי' צמקומו צעיד פראג, עיין חתימת ס' נחמד ונעים) אשר נתן ליור
 "אחד. וכל אשר הצינו הראשונים אשר לפניו ונתנו ליור ומהלך לככציס
 "ולמזלות ולגדמיים השמימיים, סתר את כלס ונתן ליור חכמה חדשה,

ט"ז"א) ועוד אחד אם יהיו כל חכמי אר"כ וכו' (יומא ע"ז ח') בהגדה ארוכה
 ונפלאה, הנמצאה רק צעין יעקב ולא בגמרא, אולם התוס' יסני' סס ד"ה
 יהצי מורים שהיתה כולה לפניכם בגמרא). ובתקדש איכה אם יאמר לך
 אדם שיש חכמה צגוים תאמין, שנאמר והאצדתי חכמים מאדום, יש תורה
 צגוים אל תאמין, שנאמר תלכה ושרי' צגוים אין תורה. כנה אמרו חכמינו
 ז"ל צימיהם. אולם צזמנינו עונותינו העו כי כהפך הגלגל, וחכמי הגוים
 ילמדו עתה כל תנ"ך צצתי מדרשיהם צדקדוקים וציאורי' כנונים וקרוצים
 מאד עפ"י ידיעת שקנו להם צזמנים החדשים מלשונות ערצית וסודית
 ומלרית וכנענית, שכלן אחיות וקרוצות ללשון עזרית. וכבר חסד הרמז"ן
 (צפ' ויגס) שספה העזרית היתה צעלמה נקראת צמקרא שפת כנען, ומנוסעי'
 החדשים שחקרו ודרשו היעז אחרי המקומות שנמצאים צתנ"ך ומלאום
 במנוע כלם צסימניהם ותכונותיהם, ויוקעים עי' צסימיות הדצה מוקראות
 ופרשיות כמשא מואצ ציסעי' (ט"ו) ועי' צסימני כל המקומות והדצה
 כמו זה. ואנחנו עם ישראל הרוצ מאתנו, יאליכו אחרי גיוס נחלתם היקרה
 מורשה קהלת יעקב, ישנאו נחות לשון עזרית ולא יצינו צמקרא אך
 לפעמים דרך דרש. ושתי כתות מושני קלוות ירחיקוה, המתחסדים
 והמתחכמים, הראשונים יקחו למנסה עתק שלהם, את המאמר הנודע
 מנעו צניכס וון הגיון, אשר צאמת לו פירוש אחר. והאחרים יאמרו צפה
 מלא, אין לנו חלק עוד צספה עזרית, וכדבר וכלמוד רק לשון העמים,
 ככל הגוים אשר סביבותינו. הו! איך נאלו גדולי צית יעקב, התעו
 קליני ישרון את העם, ואין פולה פה. ודאוי לאמר עליהם דרש חכמינו
 ז"ל (סוף פ"ד דסנהדרין) וכמשפטי הגוים אשר סביבותיכם לא עשיתם
 כמקולקלים שצבם עשיתם, כמתוקנים שצבם לא עשיתם, שצאמת המה
 ילמדו עתה עזרית ויצינו צמקרא צאד היעז, ואין כאן המקום להאריך.
 ותבי זאת תנחומותינו, ההצטחה שהצטיח לנו ארון הנציאים. ואף גם
 זאת צהיותם צארץ ארציהם, לא מאסתים ולא געלתים לנלותם להפד
 צדיתי אתם (ויקרא כ"ו מ"ד). שנאמר צלי ספק גם על הלשון שתי' קיימת
 לעולם עם האומה צכללה. וכשוז לעינינו, שאפילו החסיד הגדול
 הרצ"א ז"ל שראה צתשונותיו לפי לורך הזמן, לאסוד ספדי היונים
 המדצדים צחכמת האללות והעצע, מפני שרונם היו כוללים התנגדות
 נגד תורתנו הקדושה וכנזנר למעלה אלל ארסט"ו (קימן ח') התנה
 צפירוש שהאסוד לא יהי חל רק על נער פחות מכ"ה שנה. וגם כל
 הגזרה שלו לא תמשך רק מיום שכתנה עד חמשים שנה ולא יותר. ומלאתי
 צזה אחרי שפר צדצני הגאון מהר"ל מפראג, אשר קדושתו ופרושתו נודעה
 צישראל, וראוים להעתיקם כנה כי נפלאים הם וז"ל, (צס' נחצות עולם

אֲדָרְכֵן , אָמְרוּ כַתְפֹדֶה הַחֲצוּדָה וּפִירָשׁ"י אֲהַצְתִּנוּ שְׁקֹדֶה נֶפֶשׁ נִפְשָׁא
 (ע"ז י' ז') . וּמֵאִינוּ שְׁמוּאֵל וְאֶצֶּלֶת הוּא יִתְּנִי וְשָׁתִי חֲמֹדָא אֲהַדְדִּי (שס ל'
 ח') וְנִמְלֵא חֲמֵנוּ (מִשְׁמוּאֵל) כַּמָּה מֵאֲמָרִים וְעוֹצָדוֹת הַמּוֹרִים עַל רוֹצֵ
 יָדִיעָמוּ צַחֲנָמָה כַּדְפּוֹאָה צִלְל חֲלָקִי וּפִדְעִי , וְלִלְל מִשְׁכִּיל הַמִּשְׁתַּחֲוֶקֶק לָרַעַת
 מָה נֶאֱמַר צֶה לִפְנֵי אֵלֶּךָ וּת"ר שֶׁנָּה . נַחֲשׁוֹב קֶלֶת מֵהֶם צִקְלָה . בְּהַרְרִיזוֹן
 וּלְיָדָהּ . אָמַר אֵין אִשָּׁה מִתְעַצְרַת וְיוֹלֶדֶת אֵלֶּל לָרַע"א אִלּוּ לָרַע"צ אִלּוּ
 לָרַע"ב יָמִים (כָּדָה ל"ז סוּף ע"א) וְצִירוֹשְׁלָמִי פ"ד לִיצְמוֹת ה"ד מוֹסִיף
 גַּם לָרַע"ד . אִלּוּם כִּצֵּר הוֹנַחֲתִי צִמְקוֹס אַחֵר . שְׁנַעְטוֹת נִפְלָה הוֹסֶפֶה זֹר
 שֶׁס , וּמֵלֶאֱתִי צִצ"ר פ"צ (שְׁמֹלֶקֶט מִירוֹשְׁלָמִי כִּפִּי הַנוֹדֵעַ) שֶׁלֹּא נִמְלֵא הוֹסֶפֶה
 זֹר . וְהַבִּיר שְׁפִידָא (עֲמַבְרִיָּקוֹן) שֶׁהָזָא צֵן מ"א וְלֹא צֵן אֲרַצִּים יוֹס . וְעִי"ז
 הַכְרִיחַ אֶת הַאֵץ לְהוֹדוּעַ שְׁצַעַל צִדְקָה , כִּי מִטְּצִילָה לֹא הָיוּ דִקְמָ' יוֹס (כָּדָה
 כ"ה ז') וְשֶׁס נֶאֱמַר שְׁאִנִּי שְׁמוּאֵל דָּרַצ גּוֹצְרִי , ד"ל צָקִי הִי' צִנְק . וְאָמַר
 שֶׁנֶּצֶת זֹרַע שְׁאִינוּ יוֹדֶה נַחֲזֵ אִינֵה מִזְדַּעַת (חֲבִיבָה ה' ט"ו א') וְלִשְׁשֶׁהֶתָּה
 עֶבֶר שִׁנִּים וְלֹא נִשְׁאֵת שׁוֹצ אִינֵה מִתְעַצְרַת (יצְמוֹת ל"ד ז') וּלְפִנְיוֹ אִיתָא
 שֶׁס כִּי אֶתָּא דְצִין אָמַר ר' יוֹחָנָן כֹּל שֶׁשֶׁהֶתָּה כּו' אָמַר רַב נַחֲמָן לֹא שְׁכִיכּוֹ .
 אִלּוּם הַפּוֹס' . (סוּטָה כ"ד א' ד"ה שְׁאִינֵה) הַצִּיָּאוֹ אָמַר רַב נַחֲמָן אָמַר שְׁמוּאֵל
 כֹּל שֶׁשֶׁהֶתָּה כּו' . כִּי אֶתָּא דְצִין אָמַר ר' יוֹחָנָן ל"ש וכו' . וְנִדְאָה גִידְסָא זֹר
 אֶתְתָּא שֶׁכֵּן הוּא צֶה"ג הֵל' כַּתּוּבָת דָּף כ"צ ע"צ דְּפוּס ווִיעֵן) . בְּהַנְהַגַּת
 אֲדָרָם בַּעַת בְּרִיאֹתוֹ . הִי' מִקְפִּיד מֵאֵל צִלְלוֹ הַחֶסֶם צִלִּי לַשְׁתּוֹת מִשְׁקָה
 מְבֹלָה , מִפְּנֵי אֲדָם שֶׁל נַחֲשִׁים וְעַקְדָּצִים הַמְצִיִּים שֶׁס . וְלֹא הִי' שׁוֹתָה
 מִשְׁקָה אֵלֶּל אֲלֵמָה , שְׁאִינֵה יוֹדַעַת לְהַזְכֵּר מַגְלוֹי , וְאֶעֱפִי"כ מְצִי אֲרַמָּא
 שְׁתֵּה מִשּׁוֹס דְּקִפִּיד עַכ"פ אֲנָקִיוֹתָא (ע"ז ל' א') כֹּל הַשְּׁרָלִים יֵשׁ לֵהֶם אֲדָם ,
 שֶׁל נַחֲשׁ מְמִית , וְשֶׁל שְׂרָלִים מְלָקָה . (שס ל"א ז') וּלְפִנְיוֹ הַבִּידְסָא , שֶׁל
 שְׂרָלִים אִינֵה עֲמִית . אִלּוּם מִדְּש"י שֶׁס וּמִדְּצִירִי מַנּוּדָת הַמֵּאֲלוֹד סִימָן שֶׁט"ו
 נִדְאָה גִידְסָא הַכּוֹנֵה מִלְקָה) . הַשּׁוֹתָה מִשְׁקִים מְצוּגִים שְׁעִזְר עֲלֵיהֶם הַלִּילָה
 צִלְלִי מִתְכוֹת מִתְחִיִּצ צִנְפָּמוּ (כָּדָה י"ז א') מַסְכִּים לָרַצְרִי דּוּפְאִי זַמְנִיכּוֹ
 שְׁאֲמָרִים ב"כ שֶׁאֲדָם מִתְכוֹתִי מוֹזִיק מֵאֵל לַמִּשְׁקָה שְׁצוֹ . הַקִּזַּת דָּס טוֹבָה
 כֹּל ל' יוֹס . אֵךְ צִמִּי הַנוֹעֵר , וּבִשְׁתִּחִלּוֹ יָמֵי הַזְקָה יִמְעַט וַיַּחֲזוֹר וַיִּמְטַטֵּי
 וְיָמֵי שֶׁהָקִיז דָּס וְנִלְטַנְן אֲפִילוֹ צִתְקוֹפֶת תַּמּוֹז עוֹשִׁין לוֹ עֲדוּדָה צִשְׁנָת וְכֵן
 לְיוֹלֶדֶת (שִׁצַּת סוּף פִּי"ח) וְעוֹד שֶׁס הַדְּצָה מַעֲבִין הַקִּזַּת דָּס , קֶלֶתָּס
 מִיוֹסְקִים עַל טַעַם אֲדָנוּ הַחֶסֶם . וְקֶלֶתָּס עַל מֵאֵצ הַכִּנְצִים וְעַל חֲנֻמָּתוֹ
 בְּאַסְטֵרָאֶלְאָגִיט הַכְּבוֹבָה צִמְיּוֹ . עֵינָן לַמַּעֲלָה (סִימָן ז') מ"ש צִשְׁס מִהֶר"ל
 מִפְּרָדָּג . הָאִישׁ הַמּוֹבָה צְרוּמָחִי פְרָסִי' לֹא יָחִי דָק מַעַט , וּפִירָשׁ"י מִפְּנֵי
 שְׁמַזְחִים צִסֶּם הַמּוֹת (גִּטִּין ע' א') לִכְלוֹךְ הַדָּאָשׁ מִצִּיָּא לְיָדֵי עוֹדוֹן , לִכְלוֹךְ
 הַצְּגָדִים לְיָדֵי שׁוּמָמוֹת , לִכְלוֹךְ הַגּוֹף לְיָדֵי לָרַעַת וּבִאֲחִים (נָדְרִים פ"א רִישׁ ע"א) .

„רק שהוא עומן כתב כי עדיין לא יוכל ליטע את הכל • ונאמר ישראל
 „חושבים מקופות ומזלות • ונותנים עוז טעם ודעת כי דבר זה הוא
 „מהלוקת צין האומות עומן אשר תסבב השמש גלגלה והירח גלגלה • ולא
 „השוו דעתם • אצל חכמי ישראל שהי' הדבר מקובל צדק מפי משה צסיני
 „שמסר לו הש"י הם צלצד אפשר להם לדעת האמת • וכך הוא • כי הדבר
 „שהוא מקובל לנו צמהלך החמה והלונה אומרים — האומות — על זה
 „שהוא יותר נכון • ויותר מקובל • ומכ"ש כאשר הי' חכמי ישראל הראשונים
 „שהיו יודעים כל הדברים על אמתתם כפי מה שקבלו מפי הכוה"ה •
 „ולכן ע"ז נאמר כי היא חבתתכם וצינתכם לעיני העמים • ומזה נלמוד
 „כי כל דבר שהוא לעמוד על מהות העולם יש לאדם ללמוד ומחויב הוא
 „צוה • כי הכל מעשה השם הוא ויש לעמוד עליהם ולהניח עי"ז צוראס •
 „אמנם עדיין ז"ע • שהרי אסור ללמוד דבר שאינו הגון כמו שהתבאר
 „למעלה אלל ר"ת שלמד תורה מאחר • וגם זה אינן ראוי דשם אמר כשהוא
 „לומד מפיו ויש לו התחזרות וחזון אל הדבר שאינו הגון שמקבל ממנו •
 „ולכן אסור • אצל מן החזורים שחזרו אינן שייך זה • ת"ע ז"ע ללמוד
 „בחזורים אשר צהם דברים נגד תורת משה"ה צחידים העולם וצדיקת
 „הש"י • וכו' • אך אמנם אם דעתי כמו שאמרנו ודע מה שחשיב לאפיקודם
 „דבר זה צוראוי מותר כדי שידע מה להשיג" וכו' • ע"כ דבריו היקדים •
 „וכבר הראיתי למעלה • וקראתי צסם את רוב הגדולים שלמדו גם ספרי
 „אדם"טו •

ג **ובירחוד** חשנו חכמת הרפואה למועילה ויפה לכל חכם וצעל דת •
 ושמאל להלכתא צדיני • והי' חכם גדול צתכונת השמים • הי' אסור
 דרצני • ואל יאמר כשיל מתעקש שהי' רופא כדרך איזה צעלי שמות •
 וקמיעות • שצפידות איתמר (צ"מ פ"ה א') שדפא את דני צסמי מדקחת •
 והיו סמים לעינים ידועים צסם • ונקראין קלורין דמר שמואל (שנת
 ק"ח צ') וצסוטה (י' א') היכי דמי פוקבדא • אמר דצ נחמן כמחט צצמד
 החי • מנא ידע • איבא דאמרי מרצני שמע לי' ע"כ • ונדאה שד"ל משמואל
 שהי' דצו מוצהק • וא"כ לנוד צלי ספק חכמה זו על סדר נכון צסימני
 במהללות והסמים על הדרך שלומדים אותה היום • ולכן הי' נקרא חכים
 (צ"מ שס) שאינו שס כללי לכל חכם • רק שס מדטי שיקראו הערציים
 לכל אים אשר גמד למודו צחכמת הרפואה • מסכים וקדו צלסם (דאקטאר
 אעדיליני) צימינו • וצצנת (קב"ט א') קראו אצלט שהי' חכם או"ה לשמואל
 חכימא דיהודא (יזיטער דאקטאר) ואצלט זה קראו הגאון צעל היוהסין
 חזרו של שמואל וצסדר הדורות כתוב וז"ל ותמוה שקראו חזירו ע"כ •
 ותימה על תהיאתו • שהלא מלינו דרצני צסמת אנטונינוס ודבר צסמת
 אדרמן

כדרך חייה דופאים צימים ההם, רק מלומד היטב נספרים המדברים
 מחכמת הרפואה העצמית עד שנתפרסם לרופא מומחה והי' נקרא חכם
 כנ"ל. וצירושלמי (פ"ט דגטין הי"ד) איתא דשמואל לייז חרותא ר"ל
 צחתימתו. כ"ל שזה הוא סימן לרופא מובהק צימים ההם וצורך ההוא,
 כי התמדים ומי התמדים הי' צאלו הסס הכללי לתחתונות ולחולי
 מעיים, מפני שמשלשלי' ומדפאים, ורצ צואו לצבל מתרפא משמואל מחולי
 מעיים שלו ע"י שגר (שצת ק"ח א'), וסתם שגר צש"ס הוא שגר תמדים,
 ושגר שעורים נקרא שגר המדי עיין דיש פ"ג דפסחים שגר המדי דרמי צי'
 שמרי ורש"י שם, לפי שצאותן הימים אין נוהגין לעשות שגר אלא מתמדים
 ע"כ. והצאים מא"י לצבל ולא הורגלו עוד צתמדים הי' הס או השגר
 שלהם משלשלים אותם מאד. עיין תענית (ט' ז') אלל עולא איך לערוהו
 התמדים צלילה, צעת צואו מא"י לצבל מפני דצ הדצ הנמאל צס. והוא
 צעממו אמר והוא דלל דגיל צי' ע' יום (שצת ק"י א') ושם עוד על מי
 דקלים (והמה תמדים כמ"ס צערוך ערך דקל) נסא קמא מרפי איך
 משלל, ואיך כי היכי דעיילי הכי נפקי. אמר עולא לדידי שתי שיכרל
 דצצלא ומעלי מינייהו. וצנעונות (י' ז') תמדי מחממות משציעות
 מחזיקות כח ומשלשלות ולא מפנקות. ועוד שם הצטלת מחשצה דעה וחולי
 מעיים ותחתונות, וצתענית (כ"ט ז') לתת לכס אחרית ותקוה, אמר
 רצ אלו דקלים וכלי פשתן, והדש נפלל לכאורה. ונ"ל דדריש תקוה
 מלשון תקות חוט השני והוא צגרי פשתן, ואחרית על דקלים שמועילין
 לתחתונות וכותנים שלל כאשר הועיל לעצמו, ואין זה זר כלל צדרך
 דרש. והנה אע"פ שהיו משתמשין מי דקלים ציותר לשלל מ"מ היו
 משתמשים צם לפעמים גם לשאר חליים והיו מחזיקים אותם לרפואה
 כללית (אוניוצריא = איטעו) כמו סאלעב ובחלואך צימינו. עיין שצת
 (ק"ט ז' צמנה) כל המשקים ארס אותה צצצת חוץ צמי דקלים מפני שהם
 ליורקה. וצצר הדללו מהיאל דכתוצות (י' ז') שהם מחזיקות כח
 ומצציעות. ושם עוד תמדי' שחרית וערצית יפות, צלחרים אין כמותן
 ואציי אמר משום אמו דצצצר כהמל מחזיקות את הגוף מאד, וצערוך
 (צרך גיל צ') ז"ל כמו מי דקלים שהם ידועים שמועילים להדיק"ה.
 ואולי ז"ל ליורקה. ושמעתי מפי ש"צ רופא מומחה וחכם גדול מוהר"ר
 יעקבא דאפאפארט כי שעור היום משתמשים צמיתמדים, לכמה חוליים
 וציחוד לחולי הצטן. וכפי ההשערה הי' אז מכהג הרפואה צתמדים כעין
 מכהג קלת המדפאים צימינו צמלות ואגסים (טוועטקין) המשלשלים ב"ב
 ואח"כ מוסיפים אומץ. והנה חרותא פי' חריות וענפים של דקל וכמ"ס
 צערוך — ואולי גם זה נכלל צדרש אחרי"ת לעעלה מלשון חרו"תא וחר"ות —

הרוחן פניו ואינו מתגבס יפה העור מתקלף מהם ומצטרעים, ורפואתם
 לרחלם צמי תרדין, (שנת קל"ב וקל"ד) • הדולה לעווס טעם מיתה
 ילגש מעול וייטן (יומא ע"ח ז') • כולהו שקייני (פירש"י ומשקים לרפואה)
 מפסח ועד עזרת מעלו, (שנת קמ"ז ז') • ונראה שמשקות ההם הסכמו
 מימי מתנותיו שלר (אינערמל וואטטער) ודומה, והעת ההיא היא
 הממוזגות נחום שם צצצ' עד מ' שנים מיכלי מעלימכאן ואילך מיסתי
 מעלי (שם קכ"ז ח') • היוצא צתענית נקרא חוטא (תענית י"א ח') מסכים
 למאמרו במקום אחר חטוף ואכול חטוף ואיסתי דעלמא דאלינן מיני
 לצי הלולא דמי' (עירובין כ"ד ח') • שינוי ווסת תחלת חולי — ואית
 דבדקי — מעיים (צ"צ קכ"ו) • והקפיד מאד צלי לעמוד העלת מים, עד
 שאמר לרז יהודה תלמידו העומד עמו צציה"כ צכדקעא, שינא לחוז
 צאמא והשתן לחוז (כד' י"ג ח'), ופעם אחד הי' צריך להטיל מים
 צעלמו צעת דרשתו ולזה לעשות לו סדין למחילה צינו וצין העם והשתן
 (צכורות מ"ד ז') • ונראה שכן הי' המנהג צאדלות החמים, שהרי אציו
 הקפיד גם על זה, צאמרו אמה אפשר ליקח לך סדין ומה יעשה אחד
 שא"ל לו, יסתכן ח"ו, (שם) • **בחל"י האדם** • אשר והסיד ד' ממך
 כל חולי, זה הרוח • ופליג עם רז דאמר צ"ט מתים צעין הדע וא'
 צרוח • והוא אמר הכל צרוח (צ"מ ק"ז ז') • ר"ל רוח המקדר, ובמאמר
 ר' חנינא אח"ז הכל צציה, והמה שונים דק צלשון, ומד אמר חדא ומד
 אמר חדא ולא פליגי, אעפ"י שדש"י פירש שם דפליגי, הכה הידושלמי
 (פ"ד דשנת) נגד פירושו דאיתא שם צציה' שמואל ור' חנינא אמרו צ"ט
 מתים צרוח • ונקרא אללו מחלה הממיתה ע"י איור הממשך אותה מאיש לאיש
 ומתקום למקום (אגטטקענדע קראנקהייט) צסם רוח דעה, שכן אמר
 צכלצ שוטה רוח דעה שורה עליו (יומא פ"ג ז') ורז פליג שם ואמר נשים
 כשפניות משחקות צן • ואזיל לטעמי' צצנת כל חולי ומיתה שלא על
 דרך הטבע • **בטבעי העינים** • אמר עד מ' שנה הדמעות חוזרות
 לעין, מכאן ואילך אינן חוזרות (שנת כ"א ז') ונצד הדאמי למעלה שהיו
 סמים שלו לעינים ידועים צסם קילורין דמד שמואל • וצכ"ז אמר צעלמו
 טובה עפת לונן שחרית ורחינת ידים ורגלים צחמין לכאז בעינים, מכל
 קילורין שצעולס (שם ק"ה ז') מסכים למאמרו במקום אחר, כל המשקים
 מדפאים את העין אך מעכירים אותו חוז ממים שמדפאים ואינם מעכירים,
 (שם ע"ה ח') • ונסיים לקוטים אלה צהערה אחת, והיא שצכלרפואות
 והסגולות דריס פ"ו דגטין, ושל פי"ה דשנת מן דק ק"ט ריש ע"ז, עד
 ק"י סוף ע"ז לא נמצא שום רפואה או איזה כלל צהנהגת אדם משמואל
 וזה ראוי גדולה למה שנתצנו למעלה, שלא הי' שמואל רופא צסגולות

אֲכַלְכָּה לַעֲשׂוֹת כֵּן לִבְנוֹת דָּנוּ הַמּוֹצֵהָ הַרַמְצָן ז"ל שֶׁהִי רֹפֵא וְהִנֵּה
 אֲע"פ שֶׁנֶּחֱלָה שֶׁהִי הַרַמְצָן לַעֲשׂוֹת מִדְּפֹא צִסְגֻּלוֹת וְכִמוּ שֶׁהִי עָלִיו
 תַּלְמִידוֹ הַרַמְצָא צִסְלוֹת (סִי קפ"ז וְנִי"ג) שֶׁהִי עוֹשֶׂה לְזֹרֶת אֲרִי צִתְּנִת
 לַחֲלִי מַתְנִים, וְיִתְנָךְ ג"כ שֶׁעָלִיו כִּיּוּן הַרַצ' קְלוֹנִימוֹס צִר' קְלוֹנִימוֹס שֶׁהִי
 חִי צִמְיוֹ, צִס' אֲנִן צוֹחֵן ע"ס, שֶׁמִּתְלֹחֵן וְזוֹעֶקֶת, צִלְמָרוּ וְיֵשׁ שִׁיעָה
 לְלִמֵּי טַחֲוִרִים לַתְּחַתְּוִיּוֹת וְתַצְנִית אֲרִי שׁוֹאֵב לַחֲלִי הַכְּלִיּוֹת, דְּנָרִים הִלְלוּ
 אֲנִן ע"ז הֵס כו' ע"כִּי וְנֶאֱמָר הַרַמְצָא עָלָמוּ נִתְקַפָּה שֶׁסֶּ נִתְשׁוֹנוֹת עַל
 מִזְרוֹ נִמְעָשָׂה הַזֶּה מ"מ מִפְּדוּשׁ ג"כ צִמְקִים אֲחֵר, שֶׁהִי ג"כ רֹפֵא ע"פ
 מִלְּאֲכֶת הַטְּצֵעִי עֵיין מִשׁוֹנוֹת הַרַמְצָא (סִימָן ק"ך) שֶׁנֶּחֱזַ, וְאֲמִי רִאֲיִי
 אֶת רַמְצָן ז"ל שֶׁנֶּתְעַסֵּק בְּמִלְּאֲכָה זוֹ (מִלְּאֲכֶת מִילָת) אֲלֵל הַכְּנֵרִית צִסְכֵּר
 ע"כִּי וְנִצְנֵק הַצִּית לִיּוֹרָה דְּעָה שֶׁנֶּדְפֵּס צִפ"ע (סִי קכ"ד) מִצִּיל צִסֵּס
 מִשׁוֹנוֹת הַרַמְצָא, שֶׁהִי עַל רַמְצָן שֶׁעָשָׂה מִפְּשׁוֹת לַכְּנֵרִית כְּדִי שֶׁתִּתְעַצֵּר
 וְדִינֵנוּ יוֹנֵה כֶּתֶב לוֹ עַל מַעֲשֵׂה זֶה, חֲנָל עָלִיו צִרְכָּה שֶׁאֵתָּה מִרְצֵה זֹרְעוֹ
 שֶׁל עַמְלָק ע"כִּי וְזֶה דִּינֵנוּ יוֹנֵה הוּא הַמוֹצֵר צִלְגֻרוֹת הַרַמְצָא שֶׁנֶּסֶק
 מִמְּדִינָה לַמְּדִינָה עִס דְּנוֹ ר' שִׁלְמָה מֵאוֹנֶטְפֶּלְיֵנֶר לַהֲעֵלוֹת עַל סֶפֶד הַמּוֹדָה
 אֶשׁ הַמְּדִינָה, וְלֹא עֲלֵתָה צִידוֹ נָמוּ שֶׁהַצִּית רִאֲיִי מִזְכְּרוֹת ע"ז צִמְקִים
 אֲחֵרִי וְהַמְּדִפִּים הַרַמְצָן שֶׁל הַאֲגֻרוֹת לֹא יָדַע זֹאת וּמִדְּרַג עַל דִּינֵנוּ יוֹנֵה
 כִּמוֹ עַל אֶחָד הַדִּיקִים כִּשִׁיב לַרַמְצָן וְנִשְׁמַעָה מִה צִפִּיו עַל דְּנֵר הַמַּשְׁנֶה
 דְּסִיף קְדוּשִׁין טוֹב שֶׁנֶּדְרָפְאִי לְהִנֵּס, שֶׁנֶּדְרַג חֲסִידָתוֹ וְאֵהֱבָתוֹ אֶת דְּנֵר
 דְּז"ל לֹא הִי יִכּוֹל לַהֲחִידִים מַעֲשֵׂה מְפֹרֶשֶׁת כּוֹזִי אֲחֵרִי שֶׁהוּא צִעְלָמוֹ הִי
 רֹפֵא, וְז"ל צִסְפֵּר תּוֹרֶת הַאֲדָם (שֶׁעַר הַסִּנְהָ) הוּא שֶׁאֲזָרוּ טוֹב שֶׁנֶּדְרָפְאִים
 וְכו'. לְגִנוֹת דְּרִכָּן שֶׁל דּוּפְאִים צִפְשִׁיעוֹת וְזוֹרוֹת שֶׁלֵּס כֹּאמֵר, אֲלֵל לֹא
 שִׁיבָה חֶשֶׁשׁ אִיסוֹר דְּנֵרִי כִּדְרָךְ שֶׁאֲמָרוּ שֶׁסֶּ נָמִי, טוֹב שֶׁנֶּעֱנִיחִים וְכו', הֵא
 אֲלוֹ נֶהֱב כְּשׁוֹרָה כ"ש שֶׁהוֹסִיף זִכּוֹת לַעֲלָמוֹ שֶׁאֲמָתוֹ אֲמָתָה לִסְטִים וְלֹא
 לֵמֵד מִמַּעֲשֵׂיָהֶם ע"כִּי וְנִס' אֲלִים לְהַחֲסֵם מו"ה יֵשׁ"ד צִסְקָה מִשׁוֹנוֹת לֵר'
 יֵאֲשִׁי צִר' יְהוּדָה (נִד ס"ד) צִדְנָרוֹ סִרָה עַל שֶׁאֵר הַחֲכָמוֹת שֶׁאִיֵּן מַחֲיוֹת
 אֶת צִעְלֵיָהֶן צִמְיָנוּ, כֶּתֶב עַל חֲכָמַת הַרְפּוּאָה, וְז"לִי וְשִׁנִּית לֵה (דְּל
 לְמוֹד הַתְּלָמוֹד) הִיא מִלְּאֲכֶת הַרְפּוּאָה שֶׁלֵּה זֹרְעֵ עִס גִּנּוּדָה, וְשִׁסּ וּמִפְּאֵרָה
 ע"כִּי וּמִלְּאֲתֵי אֲיוֹן לִי צִסְפֵּר הִיקֵר כִּפְתּוֹר וּפְרָח, שֶׁמִּחֲצָרוֹ ר' יֵאֲחָק הַפְּרָחִי
 ז"ל, הִי חִי צִמִּי הַרַמְצָא וְז"ל (סִיף פִּתְר') מִסְתַּדְרָל שֶׁנִּקְיִית זֹאת הַחֲכָמָה
 שֶׁל הַרְפּוּאָהִי הִיא כִּדְיַעַת סִפְרֵי הַעֲמִים שֶׁהִם אֲתָנוּ הַיּוֹם כִּסְפֵּר
 אֲנִקְדוּט (הִיפֹאֲקֵרֶאֱט — הַעֲרַצִּים אִין לֵהֵס אֲזוֹת פ"א, וְכֵל מִלֵּה יוֹרִית
 צִאֲוֹת פ"א, מַעֲתִיקִים צִאֲוֹת צִי"ת כִּמוֹ טְרִיפְטָלוֹס כּוֹתִצִּין טְרַנְלוֹס וְכִדְוָה) —
 וְגִלְוִנוֹס וְזוֹלָתִס וְאֲעִפִּי שִׁיֵּשׁ עֲמָנוּ הַרַצָּה מַעֲיָנִי הַרְפּוּאָה צִחֲכָמַת
 הַתְּלָמוֹד, כִּמוֹ צִפ' שֶׁמֶנֶה דְּרָגִים, וּפ' מִי שֶׁאֲחָזוּ, וּפ' אִין צִין הַמּוֹדֵר,

מעתה נזון למח' הי' התימת שמואל חרותא, שענף כזה שהיו משתמשין
 צפריו לרפואה כללית, הי' מורה על החותם שהוא רופא תולמח' ונדאה
 עוד שע' חננתו הדגה צנתוח אזרים, לכן הי' צקי ג"כ מאד צטרפות
 הריאה • עיין חולין (ל"ה ז' לפי גירסת ר"ח) ששלח ר"ג גוילים של שאלות
 צטרפות לר' יוחנן להראות לו שהוא (שמואל) דצו • והנה ר' יוחנן הי'
 מפורסם לחכים צטרפות, עד שצנח דגא את כל אחד משני צניו דצ יוסף
 ודצ' משרשיו צאמדו חכים צרי צטרפות כר' יוחנן (שם כ"ח ז' • ונ' א')
 ודגה א"כ שמואל להודיע לר' יוחנן שגם צזה הוא (שמואל) גדול ממנו
 הדגה • ואולי דאזי צעצור כן לפסוק הלכתא כוות' דשמואל כגד דצ,
 אע"פ שצכל מקום הלכתא כדצ צאיסורי ו"מ צזה הי' שמואל צקי יותר,
 וכמו צממונא דהלכתא כוות' לגצי דצ מפני שהי' עוסק צו יותר, וכמו
 שהוכחתי זאת צמקום אחר צדאיו' כפלאות • ויש סמך שצ צעצמו חסצ
 את שמואל לגדול ממנו צטרפות, מ"ה'א דחולין (כ"ג ז') ההי' שדקפ"א
 דאמא לקמי דצ שדרי' לקמי' דשמואל ע"ש פלפול למח' שלח דצ לגצי'
 דשמואל • ולדעתי מעעס הכ"ל שצצד זה חסצמו לחכים ממנו, וגם שמואל
 צעצמו עם כל מדת ענוה שלו אשר הראת ממנו צחק"א, חסצ את כפצו
 לגדול מרצ צטרפות, וזה נדאה משיח' פשוט' שלו על דצ, אי הכי
 אמר אצא לא ידע צטרפות ולא כלום (שם מ"ה ז') • וכן ר' חיינא תלמיך
 צניכו הקדוש הי' רופא מוצהק, ואמר מימי לא שאלני אדם על מחת
 צדד' לנצח וחי' • (חולין ז' ז') והתיר לר"י צן לוי לעשות לו רפואה
 צצצת (יומא מ"ט א') ואמדינן שס דצקי צרפואות הי' • וכמו שמואל לא
 הי' רופא צקגולות, שהי' חולק עם פעולת הכיסוף ואמר אין עוד מלצדו
 צתיצ, (חולין שם) וכצד הצצתי למעלה צסס הידושלמי פ"ד דצצת, שאמר
 גס הוא כמו שמואל צ"ט מתים צדוח • וצסס גמרא שלנו (צ"מ ק"ז ז')
 דאמר הכל מתים צצנה לא כצד דאמר צ"ט מתים צעין הדע • וחדוש גדול
 דצגמרא שלנו (פ"ט דגטין) כמא' גס עליו מה שצמא' צירושלמי שס על
 שמואל, ד"ל שהי' מצייר חרותא צחתימתו, אין ספק א"כ שטעם אחר
 לשניהם, שהי' שניהם רופאים מוצהקים • אחריהם הי' רופאים דצים
 ציסדאל שהיו גדולים צתורה וצחקידות, ומי לנו יותר מפורסמים צזה
 וקודעים, מהרצ"ס והרצ"ן וזולתם הדגה עצמו מספר ושהיו רופאים
 מלומדים צצתי הספר של האומות • וד יהודה אלפכאד (היפ'ה צלשון ערני)
 שהי' תסיד גדול ודאה כפי דעתו לחלוק על פדסוס ספר המורה, והי'
 רופא צן רופא, וקורא לצציו הנשיא הגדול מ' יוסף ז"ל • וצחדס הדגצ"א
 שהצאנו למעלה, שצתך צמן חמשים שנה לא ילמוד שוס נער פחות מצן
 כ"ה שנה אי"ה חנניה, הוצנה צפידוש חן מחמת הרפואה • ונדאה שקצת

ואל היו שם מעורצנים, אלא זהבים (גמל - ארבייטער) צפני עלמן,
 ונספין (וילבער-ארבייטער) צפ"ע, וטרקיים (קופפערטאידע) צפ"ע,
 וגרדיים (וועבער) צפני עלמן ונשאלנטי' או עני נכנס לשם, הי' מכיר
 כל בני אומנתו ונפנה לשם, ומתפרנס הוא ואנשי ציתו (סוכה נ"א ז')
 ונתוספתא (פ"ד סס) מקיים, ומשם פרנסה יוצאה לכל ישראל, וצאמת
 אלכסנדרי' היתה מפורסמת בצעלי מלאכות יהודים, ונשהצטרפו צא"י
 איזה צעל מלאכה או כלי יקר, שלחו לשם (עיין יומא ל"ח א') ששלחו
 מירושלים לאלכסנדרי' להביא משם אופים גם מצמנים, ודלתות נחשת
 קלינותא (קאריניטעס ערץ) ושהיתה מאירה כשל זהב, לשער העזרה,
 ואע"פ שגם צירושלים היו אומנים הרבה, שהיו יוצאים תמיד לקדחת
 מציאי צבורים לשלול צלותם (צבורים פ"ג מ"ג) וצקדושין (ל"ג א') אין
 צעלי מלאכות רשאים לנמוד מפני ת"ח צשעה שעוסקים צמלאכתם ונמס
 תנאים ואמוראים שצדו את המלאכה, מהם שאמרו מאמרים צשצחה,
 כאותם שהצאנו, ועוד ר' ישמעאל שאמר וצחרת צחיים זו אומנות (ירושלמי
 פ"א דפאה ע"ט) דמקשה מעתה אסיר לאדם ללמד את צנו אומנות, צגין
 דכתיב והגית צו יומם ולילה והא תני ר' ישמעאל וצחרת צחיים זה
 אומנות ופירש ציפ"מ שם כלומר דס"ל והגית צו לאו כל היום וכל הלילה
 ע"כ ונדאה דאזיל לטעמי' דאמר צצרכות (ל"ה ז') לפי שנאמר לא ימוש
 ספר התורה הזה מפיך, יכול דצדים ככתצן ת"ל ואספת דגנך כהוגצון
 מנהג דרך ארץ ופליג עם דשצ"י, דאמר התם צומן שישראל עושין דלונם
 של מקום מלאכתן כעשית ע"י אחרים וצציי קאמר עלה הרבה עשו כר'
 ישמעאל ועלתה צידם, כרשצ"י ולא עלתה צידם ונדאה שלמד ממנו ר'
 מאיר תלמידו, שאמר צא ונדאה פעה גדול כחה של מלאכה, שור שצטלו
 ממלאכתו, חמשה, שה שלל צטלו ממלאכתו, ארבעה (צ"ק ע"ט ז'), וצתוספתא
 (סס פ"ד) אמר ר' מאיר כמה חציצה מלאכה לפני מי שאמר והי' בעולם י
 ע"ס ענין יקר וואמר עוד לעולם ילמד לודם את צנו אומנות קלה ונקי'
 (סוף קדושין) והוא עצמו הי' סופר וכותב תנ"ך ותפילין ומזוזות י
 וצצורה ד"ר נתן פסוק מיוחד, כולל מאמרי הרבה חכמים צשצח המלאכה
 ע"ס פי"א, וצצרכות (י"ז א') מרבאל צפומייהו דרצון דיצנה, אני צדי'
 וחצירי צדי', אני מלאכתי צעיר והוא מלאכתו צשקה, כשם שהוא אינו
 מתבגר צמלאכתו כך אני איני מתבגר צמלאכתי (כפי גירסת הערוך הנכונה
 על נגד ב"ד צלשון ראשון) ומה נראה ג"כ אהצתם את חרשית השדה י
 וד' יוסף שנתעסק צדחיים, ואמר גדולה מלאכה שמתחמת את צעלי'
 (בעין ס"ד ז') ועפי"ז נראה שיפה פירש"י (צ"מ ל' ז') על דרש ר' יוסף,
 והודעת להם זה צית חייהם שר"ל ללמוד אומנות להתפרנס, לא כמו

ונחמה מקומות שדברו נחלים והקילוריס, ונחבולות העקדים, ונחבולות
 והקמיעין, שכל מיוחד להם ז"ל צה, אינו נחלא אתנו והולכנו לאותם
 והספרים, מפני שהם מסדרים אותה נחמה, תחלה נפתח איברי האדם
 ומתנוונתם ונחמיהם, והסנות והמקדים והחליים וההורלות והרפואות
 הכל בסדר נכון. מהם תלא נחמה מפוארה ונוה הזכיר הר"ם ז"ל
 וצענין הראי' פי' המקדש החדש ואין ספק שהכל הי' עמנו ונזמן גלותנו
 האדה נחמת חמיונו. ומלאו העמים ספריו והעתיקו' על שם נמע
 שינוי שעשו בהם. אצל מ"מ חמיו לחוד והרפואים לחוד, וכדלמדין פ'
 והמפלת, מעשה נאשה אחת שהיתה מפלת במין קליפות הדומות
 ונאו ושאלו לאצא ואצא שאל לחמיו, וחמיו הרפואים. אמרו להם,
 אשה זו מכה יש לה צתוך מעי' עכ"ל. מכל זה נראה צעליל נחמת
 הרפואה שבה תמיד אצל גדולי הדור, וכדורה מאלד ולמתעקש הדורה
 לחלק צין מלאכת רפואות החליים (אערעלין) וצין מלאכת רפואת
 הפלעים (כירורגיע) ומגדיל הראשונה וקטין השני, נציל לו דברי
 הראש"ע צפ' משפטים על רפא ירפא, שש דעתו להפך שרשות נחמה
 לרפאות, ניתנה רק לרפואות פלעים לצד ועם כי לא סמכו כל חמיו
 ישראל על דבריו אלה ככ"ל, עכ"פ ראוי לאמר לא תהא גרועה
 מלאכה המסוצחת צפי כל, ממלאכה אשר יש אחד שאין ידו מחזקת עמה
 ד ועל דבר לימוד המלאכות הנה לא יתכן כלל לדעתי שיפול תחת גדר
 השאלה. ומי לא ידע משנה מפורשת של שמעי' ואצטליון (פ"א)
 דאבות משנה יו"ד) אהוב את המלאכה ושנא את הרצנות ואל תתודע
 לרשות ולפי הנראה צימים הקדמונים ההם כמו ק"ס שניט לפני החדצן,
 לא הי' עוד המסחר נפרץ צישראל, והי' להם רק שלשה דרכים להחיות
 את כפסם וציתם והם (א) ע"י מלאכה, (ב) על ידי הוראה ולימוד שהי'
 נקרא דרנות והיו נוטלי' שגדס מדומות הלשכה (כפונות ק"ה וק"ו)
 (ג) ע"י התמנות ושדרות על צרכי הארץ או העיר, שהי' נוטל שגדו ממלך
 או מלאש המדינה. ונחמו השלמים ז"ל צדאשונה שהיא המלאכה ושנאו
 את המחי' שהיא ע"י שני' שהיא הרצנות, וצדך מוסר הרהיקו מן
 השלישית שמשתת לרצ את לצ צעלי' וצדננות מצוי המכשול וגם צעלי'
 פוליס צדעת אחרים, ובהנים מקופה של צדקה. ואל תתודע פנל חוזר
 וחוזמו (בעקענוע דין ניכט לו אירגענד חיינעקס אאטע) גם צדייתא
 דקדושין (כ"ט א') האצ חייצ ללמד את בנו אומנות. ד' יהודה אומר כל
 שאינו תלמדו אומנות כאלו תלמדו ליסעות. ואפילו למדו כד את המסחר
 ע"ס' וזה ד' יהודה אמר עור. גדולה מלאכה שמכבדת את צעלי' (נדרים
 מ"ט ז') ונצחו את דיופלטון של אלכסנדרי' ונבדו של ישראל שם אמר,
 ואל

אומנות רשאים לעמוד מפני ת"ח ככ"ל (חולין כ"ד ז') פירש צערוך פתורא
 ר"ל שלחני המחליף מעות וכן פירש"י וע"ש שדחק לפרש למה קורא
 למחליף מעות אומן. ולולא דצריהם הייתי אומר שפתורא הוא עושה
 שלחנות (טיטלער) על משקל אמי תנורא ככ"ל. או שהוא חייט תופד
 בגדים תלשון פתורי צדקה (כ' א') שפירושו בגדים תפורים. וחוצ הוא
 לקעתי על כל איש ישראל יודע ספר, להרחיק גנות זאת, ולהסיר מעלינו
 עלילות דברים לאחר כרפים אכחנו כרפים עכל מלאכה, צענור שחז"ל
 צלמור מנעונו ממנה וציחוד מחדשת שדה. ואנו אין דצרינו עתה רק
 צענין לימוד מלאכה, שהוכחתי כבר כנצי המטיני' על פניהם מהמקומות
 שהבאנו. וכן צדרישת שדה, עיין לעיל אצל חלקי. ור' ישעאל, ורצון
 דינא, ועדה קדושה, ורצ הונא וכמה עמאדים. ונקראו החורשים,
 עוד חסידים. כמו שאתרו: ת"ר חסידים הראשונים היו מלביטין קולותיהן
 וזכיכותיהן צחור שדותיהן, ומעניקין להם ג' טפחים שלא יעבזו
 המחרישה (צ"ק א'). ועוד, ת"ר מעשה צחסיק אחד שנתפלה לו פרץ
 צתוך שדהו כו' שנת (ק"י ז') ושמעון איש המלכה זרע לפני ר' גמליאל
 (פ"צ דפאה) ועם שצדקות פטורים מלהתפלל וש"ץ מויליאם (סוף ד"ה)
 ורצא אחר צמטותא מיניכו ללא תיתו קמאי לא ציומי ניסן (עת הקליר
 דש"י) ולא ציומי תשרי (עת דרינת הגתות והצדים) כי היכי ללא תטרו
 צמזונינו כולא שתא (צרכות ל"ה ז') ובאלה דנות מאד: ור' נהוראי
 דאחר (סוף קדושין) מניח אני כל אומנות שצולס ואיני תלמד את צני
 חלא תורה, מלצד שחייד צודק הוא, כגד כל המון חכמים שהבאנו, נראה
 שצנוכה אחר כן רק על כפשו מניח אני כו' כלו' אני לעצמי אעשה כן,
 ולא אצוה לאחרים בזאת, ואולי מפני שהוא הי' אדם גדול צתורה, והי'
 יכולת צידו ללמד את צנו תורה, וגם לפדנסהו אח"כ. אולם מה יעשה
 האיש אשר אין יכולת צידו ללמד צעמו לצנו, ולא ע"י אחרים, ולא
 לפדנס אותו אח"כ, כיחאו לילך צעל? או ילמוד הצן ע"י הדגל לגנוז
 דעת הצדיות ח"ו? הכזה יהי' טרף ולחם חוק כצחרהו? ודאוי לאחר ע"ז
 כתאמר אצוי על ר' ישעאל שהבאנו, הדצה עשו כר' נהוראי ולא עלתה
 צידם. העולה מכל דצרינו, שלמוד הלשונות והחכמות, וציחוד חכמת
 רפואות המחלות או הפנעים והמלאכות היו מעולם מותר ומשובח אללנו,
 וחכמים גדולים התעסקו בהם, והעלה היעולה לכל אדם ישר, אשר אין
 ידו משגת לתת לצנו פדנסה הבוגה. ע"י לימוד התורה כל היום, שיחננהו
 גם לאהת מאלה הנזכרות ויקצע עתים לתורה. אך כלופס ומזהיר צאתי
 בקלה אגדתי שאם ישים צלצו לשלחו לעיר דצתי ללמוד שם איזה לשון
 או חכמה. יבקש שם מאחד מידידיו שידאמו קודמת לחכמתו אשר ישים

שפירש ע"ז צמקוס אחר (צ"ק ק' א' יע"ש) ונדלה סמך צפירוש צית
 חייבם זו אומנות על דרש ר' ישמעאל שהצאנו, ונחת צחיים זו אומנות
 וצמדרש קבלת, דני צסס עדה קדושה אמר, קנה לך דברי אומנות עם
 דברי תורה, מ"ט דנתיב דלה חיים עם האשה אשר אהבת (גם פה סמכו
 דרש מלת חיים ע"ד ונחת צחיים זו אומנות). איכא דאמרי יגיעין
 בתורה צימות החודק וצמלאכה צימות הקין. ע"כ נדלה שר"ל צקין עזרו
 שדוּתם. ומחס היו צעמס צעלי מלאכה, כהלל צעניותו שהי' חוטב
 עזים כפי דברי צוגל חוצת הלצות (שער הפרשות פ"ה) ורמז"ס צפירוש
 לצצות (פ"ד) וש"ות רינ"ס (ס' קכ"ג) וכ"ע (פ"א מהלכות ת"ת ה"ט)
 אש"פ סלא ידעתי להס מקור צמלא, וצימא (ל"ה צ') שמספר מעניות
 הלל שהי' משתמר בכל יום צטרעפק ולא נמלא שהי' חוטב עזים. ונמדומה
 שנתחלק לכלס הלל צר' עקיצא כי מה שצמלא צימא שס על הלל שצחייז
 את העניים, נמלא צצות דר"ן (פ"ו) על ד' עקיצא. ושס איתא ג"כ
 שהי' ר"ע צעניותו מציא חצילה של עזים ומוכר ומתפרנס ממנו. עכ"ס
 לענינינו יספיק שהלל אור ר"ע הי' חוטב עזים. ונמלא עוד אלל ר"ע
 שכסנר אלל ר' אליעזר צן הודקוס לפועל על ג' שנים. עיין שצת (קכ"ז)
 צ' מעשה צאדס אחר סירד מגליל בעליון ונשנר אלל צעה"צ אחר צדרוס
 וכו' מעשה יפה מאד לרין את האדס לכך זכות. אלל שלל נזנר שס מי
 הוא הצעה"צ ומי הפועל. אומס צשאלתות (פ' שמות) מוסף שר"ע נשנר
 ל"ר אליעזר צן הודקנים. ודצרי צעל השאלתות נודעים לדצרי קצלה. גם
 יס דאיות להוספה זו, שהסיוס של צעה"צ מורה ע"ז שאמר הדרתי כל
 נכסי צצצ' הודקוס צני, שלל עסק צתורה. והנה ד"א הי' לו צן שצמו
 הודקנס. גם הי' ישיצת ר"א צלוד והוכחתי צמקוס אחר שער לוד נקדא
 הדצה פעמים צתלמוד צסס דרוס, ונמלא צצמה מקומות צס"ס שצלמיקים
 שצמו את דצותם. ולפי"ז ההוספה שצמלא צחנא דצני אליהו צוטא
 (פי"א) אחרו על צע"ה צשע"פי שלל קדא ושנה כו' מועטת צלי ספק.
 ור' יהושיע צן חנני' הי' עושה מחטין, ור' יוסי צן חלפתא מעצד עורות.
 ואצא חלקי' עוצד אדמה. וכן דצ הונא צעת עניותו אמר, חנו לי איס
 שיסקה שדותי צמקומי ואדון לכס (כתוצות ק"ה א') ור' יבודה הנחוס,
 ונחוס הלצלר, וכן ר' מאיר הי' לצלר כנ"ל, ור' יבודה הצסס, ואצא
 הושעיא איס עריא כוצס, ור' יוחנן הסנדלר, (תוספ' מנעלים) וכן ר'
 חנינא ור' אושעי' תופרי מנעלים ואפילו לזכות. ור' נחמי' הקדד (עושה
 קדרות) ואמי תנורא (עושה תנורים) ורצ אדא משוחא (מורד שדות)
 יעוין צסס כל אחר שלל דשחתי המקור ציוחסין וצסדר הדורות. ועוד
 ד' חנא פתורא שלל הניחו ר' יוחנן לעמוד מפניו מפני שאין צעלי
 אומנות

בבל פעל סתמי אשר הפליל רעך הכנון הנ"ל לעשות חדשות זקנד
מחנה העזרים, אמרתי: אורו עיני! כלורות שמעתי! כי דבר
נאה ומתקבל הוא; וחשנתי להביא דלי' עליו מדברי חז"ל, כאשר שכל
הציונים אשר כתוב בהם המקור עם פעל מחלט על דרך פועל, דרשו
חז"ל דרשותיהם על המקור, כמו חשב חשיבם, עובד תעובד, פקוד
יפקוד, אבר תאברון ודנים דומיהם; ולצננו יתחמץ להקשות למה לא
דרשו כן אם הפעל יצא דרך פעול, כמו **ענש ענש**? ולפי דרכו
אשר סלל אחרו ידק זה, כי שם יצא דרך פעל סתמי — **אמן** ו**אָל**
איהן בעטראפֿען, — והודלתו שם דרך כותן ולא דרך מקבל הפעולה,
ואין המקור מיותר; אולם במקומות שדרשו חז"ל, הפעל יצא לנוכח,
ולא המקור מיותר, כי הפועל ידוע, ולכך לדידך לדרשת חז"ל. גם צם'
החינוך מזה ק"א הוצא שלא להכרית פי המעיל של כה"ג שנאמר לא
יקרע, ממילא משמע שנאמר על דרך הפועל. כן חשנתי בהסקפה
לשונה — אמנם אחרי שזי נחמתי, ואדא כי דעת חז"ל אינו כן,
ודאייתי מהדרש אשר הביא רעך צעמנו, כי יתן דומיא דכי יותן, כי
הגם שדרשו דניחא לי', עכ"פ המעשה ההכשר ע"י מים צלתי נעשה
צדי אדם, רק ע"י הטל צעמנו, וצלתי יאות עליו הפעל הסתמי
ע"ד פועל ולאמור, — **אמן** ו**וירד**, **אמן** ו**אָל** געבען — כי לא יכון
זה רק אם הפעולה נעשית צדי אדם יהי' מי שיהי' ולא על דבר ופעל
נצעי' — גם דעת אנשי כנ"הג אינו כן ציסקס צשצח של עלינו לשבח
הנוסחא והאלילים כרות יברתון, שצא המקור צקל, והפעל המוחלט
צנפעל, ואם הפעל הוא על דרך פועל וע"ד פעל סתמי, זאת צל תתכן!
כי לפניו ולאחריו הולכים הפעלים הפועלים על הקצ"ה דרך מיועד
ומוחלט ונשען על הפעל הראשי נקוה צקיסוד המקור נס למ"ד התכליתי,
ומדוע שינו פה לאמור כרות יברתון. אמנם אם הדבר הולך צלשון
כפעל כמשמעו וכפשוטו על האלילים, והאלילים המה הכושא, יתכן
לאמור, שהאלילים יברתון מעצמם אם הקצ"ה יעציר גלולים מן הארץ. —
גם צתורה מצאנו מקום הצלתי נכון להפתר נדעת דשר"ל כי כתוב הדר
הוא לכל חסידיו: ולא תקחו כופר לנפש רוצח אשר הוא רשע למות,
כי מות יומת. אם נהרגם אותו נ"ד עושה הפעולה — **אמן** ו**אָל**
איהן טעדטען — חסד הפעול וצלתי נזכר את מי ימית הממית? אולם
אם נאמר שהוא דרך נפעל כדרכו אז סרה כל התמיהה והפעל הולך על
הדווח שיומת. גם יקשה לאמור לאמור שנקל הפעל מות עומד וצנפעל
עם המקור תהי' הודלתו יוצא; — הלא לזה הונחו הפיעל וההפעיל!

עיניו עליו כל תעניקהו גלוה עד מהרה, להצות צעניו את כל אשר יתן
משדי אמו. ויהי נמנה צין אנשי כת השני' שזכר הרמב"ם צפירושו לחלק
יעי"ש, שגם הוא מדבר מעשרים שלומדים חכמת הרפואה. ולא הלימוד
להדעת גורמות זה ח"ו. כי הדעת לא תתן מגדעת. שוועני לעידיס
מתחכמים! וישמע אליכם אלהים. הוסיפו חכמה, אך אל תוסיפו מנאז
למודעת נחלתכם, בכל החדשות תלואות שמעו, אל תשנחו כי צנים אתם
לה' אלהיכם, המשביח עלינו מאז זה כמה אלפים שנה, ויתן לנו בכל
דור מורים חכמים מכהלי עדתנו, וגם צעמים נודע שמם לתפארת,
לחיותנו כיום הזה. ולדקק תהי' לנו כי נשמור עד עולם אשר לנו,
למען יקים לנו צאחרית הימים, את דברו הטוב אשר דבר עלינו. הוחל
נא ידילי! כי בזה יהי' מנהג אחיד היקר, אם ימתיק סוד כפעם צפעס
עם צד נשוא פנים ונצון דבר, כאשר דברתי, ולא ישלם דסן הידלה
מעל פניו, כנפשך ונפש אהבך ומכדך לעולם.

ש * * * י * * * ר חלעמזערג *

ג

מכתב הערות.

על חידושי מחצב איזה שרשי לשון עבר אשר באו
בב"הע בשנת תקפ"ז ל'.

לכבוד ידי הנצון השלם המליץ, קרוי תנוי ופייעווי, החוקר צהליכות
השפה צקודש, המאזין לקול הצדלותיה, ושחר לטמוני שפניה,
איש כלצני, האדון היש"ר ס"ט!
ישבחת' אלי גיל צקראי צמאסף ב"הע תקפ"ז פניני אמדותיך. ומיוס
החילותם, אתה ודעך המליץ, יהיך הלחות ונצון רוח,
מיטוב שפה ושחר תושיה, היש"רל ס"ט להליב שושני שפתותיכם צין הדסי
המאסף הזה, דעפו נאות לשון עזר דשא הלחות * — ולי מה יקרו
השכלותיכם צלשוננו הקדושה! כמים קרים על כפס עיפה, נשקוי לנחלה
וכלל לעיף היו לי דצריכם. צעצור זאת כתתי לצני לדוש ולחפש צמקראי
קודש כפי עניות שכלי, התצננה אמדותיכם צללותיכם אשר הכינותם *
ויען ידעתך מאז כי אהב את הכך, ותנסוף לשמוע מזמות אנשי צין
אף אם נצדלו מדעיוניך, יען כן אקוה שכל יחד צעניך אם אליע לפניך הביוני *
בכלל

פתרון פסוקים נעלמים.

קול ד' לעיר נקרא

ותושיה יראה שמך

(מזה וי"ו א')

המקרא הזה אומר: לדשוני! וכל המפדשים ה"ה דש"י ודאנ"ע ודל"ק ומכלול יופי ואנן יחייא עמלו לחתוד אותו ממנולות הזרות, ולא עלתה צידם, והמנצל ר' וואלף מדעסווא הדנב והוסיק אמדים ולא העלה ארובה, ודנריו רחוקים. וגאשר הודיתי תרי עשר לתלמידי לעירי ימים חשנתי לפתוד אותו על דרך זה:

מצאנו כי ירושלים עיר הקדושה נקדחת מאזדהס אצינו צשני שמות, צסס יהודה, וצסס יראה, כאשר עינינו תחזינה מיסדים צספר (צדאשית כ"ז י"ד) ויקרא אברהם שם המקום ההוא יהוה יראה: ודאח והצן כי לא לחנס קצעו פסיק צין שס הו"ה צ"ה וצין תינת ידאח. וכן מצינו צדש חז"ל צפסוק (יחזקאל מ"ה ל"ה) ושם העיר מיום יהוה שְׁמָה. אל תיקרי שְׁמָה אלא שְׁמָה, והכוונה שסס ירושלים הוא ה', ויתורגס לדשטס:

דיא טטארט פֿיהרט פֿאָן יעהער דען נאהמען ה'.

והנה ה' מושך עמנו לתינת קול ולתינת יקרא, וכללו כתוצ קול ה' לעיר יקרא ה', והפעל יקרא הולך על כושא סתמי ולא פודש מי הקודא, והולך על הקודא הדאשון והוא אצדהס אצינו. תינת ותושיה מודה על כל דנד יקר הערך, וממילא גס לדיבוד יקר, וכמאמר הלועז — איין ערנסטעס, איין וויכטיגעס וואָרט. — יראה הולך ג"כ על ירושלים הכקדחת ידאח כאשר צאדנו, והלמ"ד של לעיר מוסב ג"כ על תינת ידאח. ומעתה כנא לצאדו, ושיעורו: קול ה' (צפי) לעיר (אשר לה) יקרא (הקודא) ה'; (ודצוור היקר והנשגב המכונה צסס) תושיה (הולך על ידי אליך עיר ירושלים! ויושצין אשר) שמך ידאח. והוא ככל ענין צמלות שונות, ויתורגס לפ"ז.

וְאֵל לוֹיטעט דעט העררן טטיאמע

דער טטארט דיא יְהוָה הייטט!

דיין ערנסטעס מארט ערגעהט אן דיר

דער דוא דען נאהמען יִרְאֶה פֿיהרסט!

יששכר בער שלעוונגער.

והנחמ ינחם, וכחל יחל.

התרמות

ונצאמח לנעת געזעניוס הודאח הנפעל היא פעל יולא ע"ך פועל, ולא
 יקסה מה שאמרתי עתה, אלז קושי' הדאשונה במקומה עומדת.
כה סתתז בקר מן בקע — אור, דחוק הוא ולנקדזה אין לו שחר, כי
 הכתוב אומר הבקר אור, עד אור הבקר, באור הבקר, ולדבריו
 יהי' זה כפול — פלעמאטאוס — לאמור בקע — אור אור. גם קסה
 לי להאמין שהשחר יהי' מושג מורכב משני מושגים — איין פֿאָן לוויה
 בעגריפֿעטן דעריוואטיפֿער בעגריף — מן פעל נקיעה ומן שם דנד
 אור, ושור הנקרא בֿֿקר יהי' מושג ראשי — פריאיטיפֿער בעגריף,
 אורבעגריף — הלא ינדיל האדם צין צוקר לערז טרם כי ינדיל צין
 צקר ללאן. ואם הו"ש צסוף פתחהו מדוע לא ירחיז יצירתו גם על
 שרשי שחר, צפר, אשר לכולם דו"ש צסוף? ולא ידעתי מה זה הי' לו
 שלא פחד צוקר מן בֿֿרק, יען שהשמש משלח קרנותיו ונצדקים תדולנה
 למלאות פני חזל בחצי אורן? ומעמד חילוף האותיות כל יקסה צעיני
 האומר שרש נחל נגזר מן חלק. ויותר נראה לחלוט ולאמור שם שחר
 נשתרש מפעל זרח, אשר הודאחו הראשית הדלות האדמיות נכדאה
 מפסוק צתורה (ראשית ל"ח ל') יען שהוא דומה לאור דולק, ואח"כ גם
 למראה לוצן השמש, ואח"כ, ללוצן הצדעת. והשי"ן היותר מדגשת מהזי"ן
 מורה על חזק אדמיות השחר אשר אין ערוך עליה צכל לצעי העצב.
 אולם עוד לא נפו אז כל הענינים, והדאי' וחדדכם בענן בקר. ונצאח
 השמש למע לאטוויגים קרנים לצנות מידו, אז נקרא העת בקר, כי אז נוכל
 לצקר הצצעים יותר, כי ציהל האדמיות צצע הדשא והתכלת יחד
 שקעורדים; והמשך הנוקר יותר ארוך מהמשך השחר, עד כי תלא השמש
 צצנודתה זאז נכון היום. ולכן אמר הכתוב הבקר אור. ולא אמר השחר
 אור. וחז"ל אמרו הבריק השחר, ולשון חכמים לחוד וכו'. והנה צצע
 האדמיות נקרא צעצעי זעפֿר, וע"ש זה נקרא הנדכוס החזק צעצעי
 זעפראן, יען כן נקרא השחר צארעית וצעצצית צפרא, ואדמיות השחר
 צעצצית צפירה. — אלהים יחנך, וחיית ורצית וחיית כען שתול על
 יצלי עיס! ידיך הדורש שלומך ועונתך כל הימים.

יששכר בער שלעזינגער.

הכרל שרשים נרדפים

ראש — חר — תלול.

שמענו אומרים ראש ההר (שמות י"ט כ'); הר חר, רש"י
 צמח' צ"מ צפרק השואל פנה, חרב חרה (תולים מ' ה');
 הר גבוה ותלול (יחזקאל י"ז, כ"ז), ומוצניהם נראים בהשקפה
 דלשונה קרונים ונרדפים, אולם צמעת העיון כמלאם דחוקים' זה מזה.
 והנה שני מוצנים הראשונים קרונים זל"ז צלד מה ומונדלים מלד' ופה ננין
 צעף צוחן הצדל הלשונות המזדחיות מן המערציות!

נחנו נאמר שהמלך עומד בראש העם, אצל כל נחשז שכל העם
 מלוויד אללנו צתמונה דחצה והמלך על הקצה האחרת צתמונה
 קצרה כמו נקודה חדה, רק הכוונה אשר המלך הוא ההתחלה מלמעלה
 למטה ואילו נשקיף דלשונה, כי הוא הקודם לכל עמו וצו כללות כל
 הכוחות הגדולה התנונה והעלה הגדולה והתפארת השלום והמלחמה
 המשפט והעוז מכל העם, כמו הראש אשר לו הממשלה על כל חלקי
 הגוף. וכל אשר יזמון עיניו יעשו ידיו ורגליו, והראש עומד דלשונה
 למעלה מכל חלקיו. וכן המלך קודם לכל עמו אף כי יעמדו כל צני עמו
 אחריו דד צדד איש אחרי איש. אולם הלוועז יאמר — דער קעניג טעעהט
 אן דעם פֿאָלקעם טפיטלע — ויזיידו כמו דצר אשר לו רוח צלד אחר
 וצלד אחר הוא קצר, ויזייד ככה את המלך, יען כי הוא נפש כל העם, ודיעות
 דצות צו יתאחדו, כל דעיוכי עמו צו יתלכדו צל יתפרדו. וצחוצן הראשון
 שאם יאזה העצרי לזייד דצר אשר יכלה צקצהו למעלה יאמר ראש,
 הנה משאיל הליוד הזה בסלע חלק הכר מלמעלה, וצל ישקיף אז צעל
 הלשון, האם הכר למעלה קצר ונלמטה אז לא, וכן אמר הכתוב וכבוד
 ה' באם אונלת בראש ההר, כי אז צל חפץ לאמור שצנוד ה' חנה
 על מקום צר אז חר, רק דלה להביד שהצנוד הנגלה חנה על מקום
 היומר צצוה מכל הכר והוא ראש ההר. — ואם יאזה המדצר
 לזייד דצר אשר כלה צקצה צשיעור דק, מצלתי הציט על רחצו הקסה,
 יאמר הר חר מן חדר [ואפשר שלדעת הדורשים החדשים צשרשי לשון
 עצר כוכל לפתור שצורש חדר נצור מן חר — רר, ר"ל פי דד אמת
 צאסה הקטן והדק נגד גורל וכל החזה]. ועל הדוד מכילה ההנחה לצתק
 ולדקוד ולנעוץ תוך דצר אחר, ואז יאמר חרה, וצלע"ז יאמר —
 איין טארפֿעם טווערדט איין טפיליגער בערג —

התדמות מליציות קודש.

במקראי קודש, מלאנו, שהמליצים האחרונים שאלו לפעמים מליציותיהם
 מאת קדמוניהם; אולם על הדיו משפט היתרון במקל
 במאמר להמליץ הקדמון אשר ממקור לחותו נצטו המליציות. נחזה נא
 צעין צוחן! הסיר הראשון צמחצני קודש הי' משל למך לשני:

ערה וצלה שמען קולי
נשי למך האונה אמרתי: (ראשית ד' כ"ג)?
 וכמוהו מלאנו (ציעי' ל"ג יו"ד):

נשים שאננות קומנה שמענה קולי
בנות בוטחות האונה אמרתי:
 ולדעתי היתרון צנעימות לשירת למך משתי צחינות. א) למך הסמיט
 ה"א הנקבה מן היצת שמען להצדילו מן האזנה שלאחריו, כי
 החילוף מוליד עריצות צחון; ב) אלל למך שזה הדלת הראשונה להשניה
 מכל לך, וצשל יסעי' הראשונה גדולה מהשניה צמלת קומנה, אשר
 היא ספת יתר. ואולי כאשר הביע יסעי' הסתה למלת קומנה או אז
 חלף. רוחו ותתעופף על דעיונו מליצה קדמונית של למך וישא משלו
 צחינותיו. — כן מלאנו צמיכה"א יו"ד;

בגת אל תגידו!
 והוא שאל מן קינת דוד על מיתת שאל ויהונתן צנו צאמרו (ש"צ א' י').
אל תגידו בגת!
 ושם היו הכוונות שונות. — והנה צינה נתוז (שס' ז' ע').

משמרים הבלי שוא:
 מי לא יצין כי נעתקה ממליצת נעים זמירות ישראל צאמרו (תילים ל"א ז').
השומרים הבלי שוא:
 והיתרון למנחם צנעינות כי לא מלאנו שרש שרד צסיעל הדגוש זולת פעם
 זאת. והמצחין ימלא כהנה וכהנה.
 יששכר בער שלעזינגער

ט' ז' בַּנְפֹּל חָלָל בְּמִצְרַיִם (יחזקאל ל' ד') • אשר נבולס נב"ד
כפ"ת של עי"ן הפעל רפויים ורק ב' מקומות מוזרים מהכלל הזה, והמה
א' בתורה וב' צירמיו, וא"כ נעלה דאיתו מן בשבון ישראל
כנגד דאיות דנות האלה

ב מה לאה נעל הלשון לשנות ניקוד הלת"ד צחקי פ"כ מניקוד הב'
פ', שצמיהם יצוא שוא וצלמ"ד יצוא קמ"ץ גדול? כמו בג'שת

בג'שת, לג'שת •

ג גם צנפ"י מתסקל יל"ד, מיצוא צמקור נקל בלדת בלדת,
ללדת; וזה הדין צנפ"י, לדין וצנע"ו לסור, לקום •
ד גם צנפולים דין הזה נובה, ויצוא קסוב, לקסוב •

ונתתי ענות צנפשי למנא טעם לזה, ולהוציא לאור משפט הלשון, ומנאמי
פטר דבר צחוקי הלשון, אשר צעזרם יושרו כל סדכסים לצקעה, כל ביה
ינשא, וכל הר וגזעה יושפלו •

שכמתי ליסוד מוסד שהניקוד העצמי של אותיות היחס ב' כ' אלל המקור
צקל, הוא שוא, אך אם יתחיל המקור הפשוטי צלי ב כ ל פ,
צשוא, וכי ינוקד ב' ב' צשוא יצואו שני שואים יחדיו, לבן יתחלף
השוא הראשון, והוא של אותיות ב' ב', לתנועה כדדנו, והיא תנועה
קלה, ולכן יצואו צב"ד כפ"ת צע"ן הפעל רפויים כרינס אחרי תנועה
קלה • — אולם צצוא האות הראשונה מהמקור צלי אותיות היחס
ב' ב' • ב' בתנועה, כמו צחפ"כ צנפ"י מתסקל יל"ד, צנע"ו וצנפולים, אז
צלתי צורך להחליף שו"א של ב' ב' בתנועת החיריק, לבן ישארו אז על
מתנונתם הראשונה צשו"א • וכל זאת איננה רק צאותיות היחס ב' ב',
אמנם ציחוס הלמ"ד חוק הוא לצל יעצור שהניקוד העצמי שלו הוא תנועה
קטנה, ולזאת שו"א שאחריו שוא נח וצב"ד כפ"ת שאחריו תמיד צכל חנ"ך
דגושים אין נקי • — אמנם זה צל יתכן רק אחרי הלמ"ד שו"א, אלל אם
המקור מתחיל בתנועה כמו צחפ"כ צנפ"י צנע"ו וצנפולים, אז צלתי אפטר
לנקד הלמ"ד צחיר"ק קטן, יען שלל תצוא תנועה קטנה צלי נגינה רק
אם אחריה נח נראה; ולכן יתחלף חיר"ק הלמ"ד לתנועה גדולה, כאשר
עינינו דואות • זאת חקרתיה כן היא, ואתה, קורא נעים שמענה,
דע לך ! —

יששכר בער שלעזינגער •

נצח חזון לקול ההמון! לכלז קטן, אשר סמנו — טנויטלע — דק
 וחד, יקרא הלועז — טפיטל — ; לאיש הנלתי יודע לפנות פיהו
 צחכמות ומתחכם צמנו לחרון לחרוף וללעג על חצירו, ממנו יאמרו
 כנריות: — ער האט אייגען טפיטלען טניידענדען וויטל — דאס
 הצל דק צין — טפיטלע — למלה — טפיטל! — ושניהם שרש אחד,
 וצלשון עזרית מוצניס אלה המה לאנאי שרשים שונים. ואל תדמה לאלה
 תואר תלול כי הוא כגזר מן תל, ויורה תל ע"ג תל, ויתודגס —
 אויפגעהייפט — והמתדגס אותו — אויפגעטהיראט — לא כיוון אל
 מערת הוראחו.

ואתה קורא נעים, אם רוח אחרת אתך כל אנא ללחוס כגדך, כי הגדתי
 מה צרוחי! —

יששכר בער שלעזינגער.

חקירה עצומה בדקדוק

יושר ביקור לשון עבר.

שלשה המה נפלאו ממני

וארבעה לא ידעתים (משלי ל' י"ח).

א זה ימים כנזרים תמהתי על המדקדק המפורסם בן זאב שאמר
 צספרו תל"ע ח"א ת"צ פ"ד סימן ל"ה, שאותיות כלב צמקוד
 צפעלים הניקוד העלמי שלהם חנועה קטנה, כמו בִּשְׁכּוֹן לְשִׁפּוֹט
 וכשאל שאחדיה נעה לכן בג"ר כפ"ת דבושים, וכן אמר ג"כ צח"צ מ"צ
 פ"א. אף שדק אחר צכללתי של המקור, אשר צבולס יצואו צג"ד כפ"ת
 של עי"ן הפעל דבושים, אולם צאותיות ב' כ' הרוצ הנדאה לעינים מלאנו
 צגד כפת צעי"ן הפעל רפויים, זהאי': בְּנִפּוֹל לְפָנַי בְּנֵי עוֹלָה
 (ט"ז ג' ל"ד) בְּשֹׁכֵב אֲרוּנִי הַמֶּלֶךְ (מ"א ח' ק"א) בְּכַתוֹב
 עֲמִים (תילים פ"ז ו"ו) בְּנִפּוֹל אוֹיְבִיךָ אֶל תְּשֻׁמָּה (משלי
 כ"ד י"ז) בְּנִפּוֹל תִּרְדְּמָה (איוצ ד' י"ג) בְּנִפּוֹל תִּרְדְּמָה
 (סס ל"ג ט"ו) בְּרִבּוֹת הַטּוֹבָה רַבּוֹ אוֹכְלֶיהָ (קהלת ח' ו')
 בְּנִפּוֹל מִגְדָּלִים (ישעי ל' ג'ה) בְּנִפּוֹל עֲמָה בְּיַד צָר (איכה

(תלים ס"ה י'), ששם כל יונח על שום חילוק? וגם כל פלגי שמן
או פלגי מים במקדש יוקשו, שכל יונחו על הכדל הדעות, ואיך יושאל
משם פלג מוצן זר משרשו? —

לבן דעתי נועה שזלמית וגם צעזצית ישלש רש פלג שתי הוראות.
ההוראה הראשונה תפרד לשני ראשים, הראש האחד יורה גדול
ורוחב הקצר צעלמו; הראש השני יורה על התפרדות הקצר יותר מן הראש
הן התפשטות טבעי הן התפשטות מוסרי; ולפעמים יתחברו שני הראשים
יחדיו כי יתלכדו כל יתפרדו. לחנם גדול יקרא מופלג על גדול חכמתו.
חז"ל אמרו: **אל תהי כפלג ליג לכל דבר**, להפליגו להרחיקו
או לקצרו ולהגדיל התפשטותו פנימי או חיצוני יותר מדאי. הנהרות
מקראו **פלגים** על שתי הכוונות יחד, שהם גדולים ופורלים גדוהים,
פלג אלהים, הכוונה כהר גדול ולא בהעמקת הדמ"ד שם. ההוראה
השניה היא חילוק והגדול ופירוד וברייתו, וכן לפלגות דאונן,
שחלק מאסיפת אנשי יל אשד התכדו למלחמה לקראת סיכרלי ונוה פלג
לשונם, להכרית מצטאיהם למצטאים שונים. ויראה לי שצפסוק הנוכחי
צפדשת נח הכוונה על ההוראה הראשונה למחלקה הראשונה, והפעל פלג
מוסר על הפעול ארץ ע"ד הפשוט, ולא על יושבי הארץ, והכוונה
שצמי צן עזר נתרצה עזרת האדמה, וצמי אדם עזרו מחילות עפר
ונקרות לודים, חדלו מלהיות לייחיים דייגים ולשצוע כפסם רק מפרי האילנות
הצמחים מעלמם ומתחלשים לכל שנה, רק התאחדו לעצוד ולחדש ולזרוע
ולקצור ולעסון, ולכן התייעלו אח"כ לשבת יחד ולצנות עירומגל, כירק
היליאה מהשתוצצות — ליוליאיאטליקן — הנגזרת משם Cives —
טטארטע, — היא תלמד את צמי האדם להתחבר יחד, לחיות צקצון
תלכדי, ולהעזר צקעד כולם אחד לחצירו. ומעתה מתורגם הפסוק:

כי בימיו נפלגה הארץ

דען לו זיינען לייטען וואורדע

דיא (אנכויאונג דער) ערדע אויסגעברייטעט.

והנוחר יצחר.

הוראת שם עבר.

בפרשה זאת כתוב: ולשם יולד גם הוא, אבי כל בני עבר.
הדמב"ן אמר שהוא ססעלם אדם, והוא עזר צן שלח.
עיי"ש

צנה וסוחרה בעד אמתת הרד"ק ז"ל

המרקרק בן זאב אחד נספרו חל"ע ח"ה מ"א פ"צ סימן ר"ץ ז"ל:
אם קלת השמות צאור לקצתם, אם יקדם הכלל להפדע, ר"ל שהשם
שאחריו צאור לאשר לפניו לריך שיצוא סימן היחס כפול עם כל שם
ושם, כמו את בנך את יהירך וכו' ולא כהרד"ק עכ"ל עיי"ש
והקשה לי תלמידי לעיר לימים מדוע מלאנו בתפלת מנחה לשבת ומי
בעמך ישראל גוי אחד בארץ וכו' שכל יצוא היחס הכ"ף
כפול? גם צדקת רצה בתפלת ש"ע מלאנו רצה ה' אלהינו
בעמך ישראל שגם שם כל יצוא יחס הצ"ת כפול? הלא פה דאינו
עין צעין שאנשי כנה"ג כל חשו להכלל אשר הכיח בן זאב ליסוד
מוסד! —

והראיתי לו פסוק (צדק"א יז כ"א) ומי בעמך ישראל, שכל
יצוא היחס כפול, ולדקו דברי הרד"ק שפעמים יצוא היחס
כפול, ופעמים די צפעס אחת, ואכנ"ב ידעו שימוש הלשון היטב יותר
מהמדקקים באחרונים אשר שמו אותותם אותות לא שערון הראשונים.
יששכר בעד שלעיונגער.

הוראת שרש פלג

מצאנו שרש זה אלל פלג בן עבר, ושם נאמר כי בימיו נפלגה
הארץ. — הרש"ד ציאלורו לנתה"ש אשר שהארץ נחלקה
למחלקות הלשון ומסדות התחלקות הארץ נחלקה ג"כ לישוב, עכ"ל. וכבר
נתחננו צזה גדולי המטכילים צלשון, שהלא מעשה דוד הכפלה הי'
אח"כ? ודוקק לתרץ שאין מוקדם ומאוחר צתורה. ועיין ע"ז דברי ידידי
צספרו הנשגב יסוד הדת. והנה צעל אוה"ש הצדיל צין כחלק
וצין כפלג, שהדאשון מורה רק חילוק צנמות, והשני מורה הצדלושינו
דעות. ואנכי לא חילוק ולא צילוק קאטינא, כי מדוע תשתווה צלדמית
שתי ההודאות האלה צשימוש פלג? ואיך יאמר פלג אלהים מלא מים
(תילים).

נאמרם שהקדמונים השתמשו במספר האותיות כן ראו לישז התמיהה
 שחזירוהו ה' זל"ה צן ארבעים ושתים צמלכו וצמלכים לא ה' רק
 צן עשרים ושתים צמלכו, גם כל ימי יהודס אציו לא היו רק
 ארבעים שנה, וא"כ איך ה' צנו יהאחז צמיתתו צן מ"ד שנה?
 הלא אז יהי' הצן זקן מאציו צמיתת אציו זה ארבעה שנים! ועיין צתידון
 דז"ל צסדר עולם דצה וצתידון של הדד"ק והד"ש'ן מלך צמכלל יופי.
 והצנון געועניום אחר סנחלף זל"ה אותיות ב' ב' צאותיות מ' ב' אולם
 עי"ז נלדוך להכחיס אמתות גוף הספר ולאמור סכצו המעתיקים את
 הספרים האלו מטופסי הכתב הדאשון, וכן לא יעשה ציסדאל, חלילה
 לדע יעקב להאמין כזה! — ומה יענו החכמים צנידון זה, אשר צמלכים
 נקראת אט אציס צן דחצעס מעכה בת אבישלוס, וזל"ה נקראת
 מיכיהו בת אוריאל מן גבעה? פה צל יעצור חילוף האותיות! וצל
 יאשדני הקורא כי חלילה כוונתי לפגום ולהטיל מוס צקלשים, כי הגם
 שצמעתני חדשים מקרוב רוצים להקל צנצוד ספר דצדי הימים; חלילה לי
 להיות כמותס! הלא צעיינו חזינו כמה דצ הטורח שטרחו דז"ל לתדן
 כמה תמיהות צו וכהפוך הוא, יען שיקר הספר הזה צעיני ונכלל תוך
 חצורת כתצו הקודש צל אכחור תחת לשוני דעיון להחיד ספק זה. וצל
 אומר כי דרעיון נקי מכל סיב גאחון, רק אענה, אני את חלקי, והאשפע
 להצמיצים לשקול דצדי צמאצני הצחיה.

ונודע ציהודס וציסדאל, שהדאשונים אשר קצנו מקדאי קודש, לאו לפניהם
 ספרים שונים, כאשר אמרו חז"ל צמס' סופרים: צספר אחר
 מלאו כתוב זאטוטי וצסנים מלאו כתוב אצילי וצטלו האחד מפני השנים.
 ודאינו חילופי ב"א, וב"י. גם הקרי והכתיב נולדו מזה, צספר אחר
 מלאו נוסחא זאת וצספר אחר מלאו נוסחא אחרת וקיימו סביהן, והקיימו
 אחת צפנים ואחת צנידו, ונחלקו דז"ל צס"ס למי הקדימה והיתרון. ואען
 ואומר צאודותינו:

ישגם המעתיק ספר מלכים גם המעתיק ספר דצדי הימים מן כתב יסן
 נוסן המקוצל צאומתנו לאו לפניהם ראשיתיות מ' ב' א' מ' ג' .
 והמעתיק ספר מלכים האמין לפתור חידות ראשי תיבות אלה צסמות
 מעכה בת אבישלוס; אך מלאו שהקדמוניס דלבו לפעמים על כמה
 דורות אמעטייס ציחוס אכסי צני אדס, ויחוס מדרכי צמגלת אסתר,
 יתן עיניו וילדיק את דצדינו אלה, גם ידוע כי אס אצסלזיס
 צן דוד היתה מעפה בת תלמי מלך גשור, וצנר המעתיק ההוא
 שהתחצר הסיפור הזה צנר האצ למענה הדאשונה והוא מלך גשור
 ועל זה מורים האותיות מ' ג', והתחצר דילג על מלך תלמי, ולא חס
 הקופר

עיי"ש. ולדעתי נהפך השם הזה עם ערצ כמו כצם כשצ, שמה
שלמה, כי מלאכו כל מדינות בני יקטן שכרו צאון ערב — חרש
ביען; — ולהיות הערציים מימי קדם אומה נכבדה הנחלקת למשפחות
רבות המפורסמות מימי הראשונים, לכן הזכירה התורה שם ארבע משפחותיהם
ליקר ותפארת. וכמו כן כתב: ואת כינור צין דסן וצין כלל הוא
העיר הגדולה ומעת קדמונים מנהג ונימוס הערציים להשיג ולחוש
על יחשיהם ואף על תולדות קוסייהם היקרים, עדכו ספרי יוחסין, ומכ"ש
על בני אדם.

ואפשר כולל לומר שגם שם יחוס של אצדדים אצדדו ע"ה הנולד
מאלאליא רפכסד, והנקדא צסס יחוס העברי, ע"ש זקנו הראשון
עבר, הוא אחד עם שם הערבי — דער אראביער — כי המדינות אשר
עמה שם — אראביען — נושאות, עם כמה חלקי מדינות השוכנים על מילרי
גבולו ימה ונגבה, יחד לפנים לערצחשצו, כי אז כולם עצדדי, הנקדא
צחילוף, אתון ערצדי אמנם אח"כ כאשר הפדין ה' זרע אצדדים לדוד. וצניו
צני ישמעאל וקטורה הלכו לקדוניהם מעולם לארץ ערצ, והיא מהללה
לארץ מואצ ונקדאו צסס הגרים או הגריאים וגם יושביקדר וצני
ארץ הקדם וצני יחאק וישראל נשאלו צארץ כנען, אז נקדאים צני ישראל
צפרעות צסס העצדיים, והערצדיים נשאלו צחילופס שס עצד
צערצ ונקדאים עצדיים ודאה והציעה כי צני עמון ומואצ ארס
ואדום ישמעאל וקדר לא כיפו את ישראל צסס עצדיים יען כי גס המה
למחו מאצי המשפחה הזאת מאיש עצד; אולם מאת צני מלדים פלשת
ועממי כנען, אשר השתרשו מאת חס בן נח, גס מאת צני יון צצית
שני, ומעממי אשכנז ריפת כתים ורודנים צימיונו אנהנו נקדאים צלרק
ומשפט עצדיים, ומחקרי העצע השכילו וצחנו, שרצ לזרות צני ישראל
צצחנית פניהם עיניהם וסערותיהם דומות מאוד לזרות צני ערצ. גס
צצחנית פניהם עיניהם וסערותיהם דומות מאוד לזרות צני ערצ. גס
צצחנית פניהם עיניהם וסערותיהם דומות מאוד לזרות צני ערצ. גס
צצחנית פניהם עיניהם וסערותיהם דומות מאוד לזרות צני ערצ. גס
צצחנית פניהם עיניהם וסערותיהם דומות מאוד לזרות צני ערצ. גס

ישישכר בער שלעזינגער.

[illegible]

היתר סתירה עצומה.

מביני העמים החוקרים במקדשי קודש חששו להתיר במה סתירות הפסוקים מהנאים בעלבים להנאים 373 רי הימים, צאמס

קלע הדועה את האזן ותטצע צמלח המחרף, כן צמלחמת התצונח עם הכסילות, הדועה צדרי התצונח יגש ללחוס עם עדלי לז, ורצות פעמים האזן המדקת מידו נטענת צמלח הכסיל המחרף.

א

אל פלוני אלמוני.

בְּקֶרְאִי שְׁנִים עָשׂוֹר הַמְּכַתָּמִים.
דְּמִיתִי בָּאִים הִנֵּה הַיָּמִים,
כַּאֲשֶׁר בָּאִילִים * יֵצְאִי מִצָּרִים.
מִצָּאֵי שְׁתֵּים-עָשָׂרָה עֵינוֹת מִים —

ב

על געל הסופר.

מִזִּיצִים בּוֹאֵי, לְקַטּוֹ שׁוֹשֵׁן וְפָרַח,
לְמַדּוֹ מִקְרָא מְפֹרָשׁ מְאִישׁ דְּבָרִים;
הָאֵמֶנֶת אָבִי אֲבָרְהָם הָיָה תָּרַח.
הָעִיתָם עַד עַתָּה, נִחַלְתֶּם שְׁקָרִים

מוֹרָה חֲדָשׁ יִפְקַח לָכֶם עֵינַיִם,
כִּי תוֹרָה חֲדָשָׁה הָאִישׁ הַטּוֹב מִצָּא;
שְׁמָה תִּחְזוּ מֵהָר בְּלִי עֲצָלָתִים;
מִקְחוֹר ** וְלֹא מִתָּרַח אֲבָרְהָם יֵצֵא.

יודתן

* לְאִישׁ הַצִּלְתִּי יוֹדַע סִימְיוֹ תוֹרַתְנוֹ הַקְדוּשָׁה נִדְוִיעַ * כִּי אֵילִים הִי' הַתַּחֲנוּת
הַזֵּנִים. זֶה חֲנוּ יִסְרָאֵל מֵעַתָּה עֲזָרְסָם זִים סוּף *
** וְעִיּוֹן צְהוּלֹדוֹת הַרְחָצָה צִנִּיָּה שׁוֹת תַּקֵּס *.

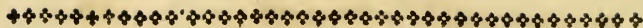
הסופר ס' מלכים להזכיר זאת יען שנזכר דעו יחוס זה מס' שמואל ז',
או צעזכר הדילוג הזה עלמנו אשר כל מלא חן צעיניר* אולם המעתיק
ס' דברי הימים האמין לפתור חידות ראשי התיבות כאשר נכתבו לפיכך
צספרו מיכיהו בן אוריאל מן גבעה, וסרו כל התיבות * והצוחר
ינסר *

יששכר בער שלעזינגער *

אבני קלע.

במתלהלה היוה זקיס ואמר הלל משחק אני, כן הכותב דברי
שנונים שפתים דולקות כלל דע, וכל מגמתו לא להפך
העוב והתושי' רק להודיך שמע דעכו היושב לנח עמו, ולהשכן צעפר
כדורו * מכתב כזה נקרא שנינה — פאסקוויילע, כאטירע * — ולהמליך
הקדוש אמר ה': והי' ישראל למשל ולשנינה בכל העמים. אולם האיש
הצלתי חושב להדיח נדח, ורלונו טבור להעיו צני דורו צנוסר אמונה
ומדות, ולכל יקילו צחונחתו ילציש דעיוניו צמשל וספור קלר, אשר העוקן
נע ץ צסופר, והקורא המצין צהגיעו להנקידה הכלורי * — דאז אונער-
ווארטעטע * — ימלא שחוק פיהו, וישמור לנפשו לצלתי היות לצוז,
לכל יסוצו עליו דברי תונחה, הוא המחונן את צני דורו, ולו דאוי
להודות. מליצה כזאת נקרא צלשון עזר חרה, כאשר פתד החכם המשכיל
המנוח רא"א צהקדמתו הראשונה לתרגום וציאור על משלי וז"ל:
„ויש עוד מחלקי המליצה המאמר הנקרא צסס חרה, ונקרא כן על
„דבר חדורו — טארעין, וויטץ — להיותו מאמר סתום עד סופו,
„וצתוכו כעוקן חד אשר ירד פתאום צלל השומע נחץ, ומתנאי שיהי'
„מלצד נעימותו אל הנפש, גם מעיר את השכל צפתע פתאום, וצעזרו
„ישאיר רושם השמחה צנפס * —

והנה המליצה הנקרא צלשונס — עפיגראפן — כללותיה מסכימות
עם הכללות אשר הזכיר המתרגם הנכבד ה"ל * ואין דעתי כוחה
צקריאת שס החדש מכתם אשר ילרו צעלי אסופות חצרת שובט"והת, כי
צכל מזמורי תילים, אשר שס זה מתנוץ צראשס, כל מלא דבר מלרכי
החדה הנקרא — עפיגראפן — והיום אכנה שס לנסיגותי צמליצה כזאת
צסס אבני קלע: כי כאשר צמלחמת צן ישי עם הפלשתי הערל צאמוכתו
קלע

ה ד ו ת

חֲדַת הַהֶבְרוֹת (*)

✱

מלה בת שתי הברות

ההבדל הראשונה

שֵׁתִּי אֲחִיּוֹת הוֹמִים נוֹלְדוּ
לְעוֹר אָדָם יַחַד נוֹעְדוּ
הָאֵחָת גּוֹבֶרֶת עַל אֲחֻתָּהּ
לְהַחֲלִישׁ כַּחַהּ וּלְהַשְׁפִּיל אוֹתָהּ
בְּמֵלֶא חֶפֶן מִנָּחָה מִקֶּרִיבָה
תִּרְמַת אִישׁ רוּחַ נְדִיבָה
אִשָּׁה אֶל אֲחֻתָּהּ הִנָּה מְשַׁלְבוֹת
נִשְׂוֹאוֹת לְשָׁמַיִם לְרוֹכֵב בְּעֶרְבוֹת
אֶף כָּלִי מוֹבָנָה לֹאכֵל פִּי אָדָם
וּלְחַתּוֹת אִשׁ בֶּל תִּכְוֶה יָדָם

מהבנה

(*) חדות ההקדוה (יזלבענרעטהעל, שאראודען) נהוגות מאוד זלשונות העמים ומסוגלות להסתעשע צם צחצח רעים. וזלכון עצריות לא רחיתי עוד להנה, כי קשה מאוד לחזקן, לפי שזמאלות רק איזם מלות שחיהם להצרתן צנפיד הוראה מיוחדת. והיודע לטון עצריות צחשקלי שמות ופעלים יצין הטעם. ואני נסיתי זאלה אשר הערכתי פה לפני המצנים קוראוי ספר צבורי העתים; והי' כי ימלאו חן צעיניהם לא חמנע מהם גם את השאר צעלים הנאים אי'ה.

ידותן — אסף •

ידותן לשוּבְבִי בֹו וְלַעַג עַל נְדִיבִים
 וּבִיקָר הַשְּׁלִימִים בַּחֲצוֹת מַלְעִיבִים
 הַקָּרָא בַּמֶּאֱסָפָה כּוֹתְבִי בַּתְּמִים?
 הַכּוֹזֹאת יַעֲשׂוּ אֲנָשִׁים חֲבָמִים? —
 הַתַּחַת הַפִּיר לְקוֹל הַפִּירוֹת
 הַכְּנָה בְּלִשׁוֹן נְעִים וּמִירוֹת?
 הֲלֹא יִדְעָה נָבֵר וְאִישׁ תְּמִים אסף
 כִּי מִקּוֹר מִכְתָּמִים הוּא-כְתָמִים* —
 יִשְׁכַּר כַּעַר שְׁלֵוִינְגֵּר •

ה ה צ ל ח ה •

כָּאִישׁ הַמִּפְזֵר לְכָל אֶת מַחְנוֹתָיו,
 רַק לְהַנּוֹשִׁים בּוֹ לֹא יִשְׁלַם חֻבּוֹתָיו,
 כֵּן דִּרְבִּי הַצִּלְחָה, וְכִכָּה מַעֲשִׂיהָ,
 כֵּן תַּחֲלֶק לְיוֹשְׁבֵי תֵּבֵל מְנוּחָיָה:
 חֲבָמִים יִרְעֻבוּ, וְנִבְוִנִים לְדָחַם שׁוֹאֲלִים,
 פּוֹחָזִים וְרִיקִים מִשְׁפָּעַת הַטּוֹב אוֹכְלִים •

פִּיִּישׁ הִימְרָאטָה •

(*) וְהַמֶּסֶד הַרְחֵשׁוּנָה לְהַגְדִּילָהּ הַחוּמֵר שֶׁנִּמְנָה לִקְחָהּ, וְכִחְלוּ נִכְתָּה מִן חֵישׁ
 כְּתָמִים, וְנִכְתָּה נִכְתָּה סְעוּדָה לְפָנֶיךָ; וְחֻלִּי שֶׁסֶּה הַמִּשְׁפָּחָה כֵּן •

חֲדַת הַחֲבֵרוֹת

ב

מלה בת שתי הברות

הכרה הראשונה

לְכָל יְצוֹר חַי, מֵאֵז נִכּוֹן אָנִי,
 לְאִישׁ וְאִשָּׁה, לְעֹשִׁיר וְעֹנִי,
 לְגִבּוֹר וְחֹלֶשׁ, לְחָכָם וּבָעֵר,
 לְגֵר כְּתוּשָׁב לְזָקֵן כְּנַעֲנִי,
 צְלָחָתָּ, אִם מְעַט מְזִיעִיר גִּדְּלָהּ;
 נִגְזַרְתָּ, אִם רַב מִנֵּת חֲבֻלָּהּ;
 בְּהַגְלוֹת נִגְלָה לָךְ אִשְׁרִיָּה!
 נֶאֱבַדְתָּ, אִם אוֹרֵב לָךְ מֵאֲחֹרֶיךָ,
 אִמָּץ לְבָבְךָ וְחִגּוֹר מִחֲנִיָּה,
 בְּגִדּוֹר כִּי יָבוֹא עַל מִחֲנִיָּה *

הכרה השנייה

חֶלֶק מִן הַכֹּל יִדָּה תְּבַצְעֵנִי
 סַעַר לְלִבְךָ יוֹם וַיּוֹם תִּדְרֹשְׁנִי
 רַבָּה יִגִּיעַ עֲתִיד טָרָם כִּי נִהְיִיתִי
 בְּמָה נִחֲשָׁבְתִּי אִם נִמְצָאתִי
 לֹא חֲסוֹר אָנִי עַד יוֹם מוֹתוֹ
 וְלֹא נוֹתַרְתִּי, לְכָל־יְשׁוּלֵיךְ אוֹתוֹ
 יֵשׁ מְבָרֵךְ עָלַי שְׁלוֹ כָּבֵה
 וַיֵּשׁ כּוֹלְעֵנִי כְּלִי תוֹדָה וּבִרְכָּה
 וְאִם כִּי הִלְוִעַזוּ כְּלִשְׁוֹנוֹ יִקְבְּנִי
 אֲזִי בְּתֵרוֹן מְעַט רַבּוֹי יִבְיַגֵּנִי *

החברה השניה *

עַל הָאָרֶץ בֵּין הַחַיִּים עֲמִידָהּ
וְעַל בְּנֵי רוּחַ תִּשָּׂא אֲבָרָהָ
לֹא בְכָלוֹת הַשִּׁיר תִּתֵּן קוֹל רָנָה
אֲבָל חֲמִידַת עֲתִידִים תִּבְשֹׂר גְּרוּנָה
בְּעַם אוֹת לְאִישׁ עַל יְקָר גְּדוּלָּתוֹ
בְּהַגִּידָה כְּבוֹדוֹ וְרוֹם מַעֲלָתוֹ
לְגוֹף חָלִי וְעֵרִי תִפְאֶרֶת
אוֹ בְּכֶסֶף אוֹ בְּזָהָב נְהַדְרֶת
לְפַעֲמִים תוֹרָה גְּבוּל הַזְּמַן
חֲדָשׁ אוֹ שָׁנָה לַעֲת מִזְמָן *

תמלה בשלמותה *

נִשְׁמָה אֵינָה כֹּה וְלֹא רוּחַ חַיִּים
יִפֹּת מֵרֹאֶה תִּאֲוֶה לְעֵינַיִם
בְּעַם מְרוֹקֶמֶת אוֹ מַחֲקָה עַל לֹחַ
וּבְעַם בְּקִיר בְּשִׁשֶּׁר מְשׁוּחַ
בְּתוֹרַת מֹשֶׁה הִרְבֵּה תִקְרָאנָה
מִקְשָׁה זָהָב בִּקְדָשׁ תִּמְצָאנָה
וְאִם לְנִכְח מַעֲלָה יִבְיטוּ עֵינֶיהָ
תִּמְוֶנָה תִּבְיט בְּסֶף מְעֻנָּה
לוֹ חֲבִמָּה מְצוֹא פִתְרוֹן חֲדָתָה
הִנֵּה תִהְלָתָה תִּבְיַע מִלְּתָה *

(פחרון המדה צעלים כצמחים) *

יהודה כן יונגה לבית ייטלש

מִה יִקְרוּ לָךְ שְׁמֵי הַקְּבוֹרוֹת הָאֲחֵרוֹנוֹת
מִרְחוֹק יוֹבִילוֹן יוֹרְדֵי יָם בְּסַפִּינוֹת
קִרְנֵי זֶהָרִן מוֹל בְּנֵיהָ כִּי יֵאִירוּ
קְנוֹתָן בְּמַחִיר רֹב הַמִּדְּהָה יַעֲזִירוּ
לְקַמְּצִים בְּגִנוֹי הַמֶּלֶךְ הַאֲצִרְנָה
יִכְרֶה ה' חֵילָה מִמֶּה לֹא תִבְצָרְנָה *

הַמֶּלֶךְ כָּלָה תִּפְּלֵל עָלֶיהָ תִּרְרָה
הַסֶּמֶר שֶׁעַר רֹאשָׁהּ, תִּאֲחִזֶּה רַעְדָּהּ
בְּבִכִּי יִלְכוּ זֹרְעֵי שָׂדֶה לְשַׁחַת
אֲבִדָּה גִידָה לְרֹאוֹת גֵּן פֹּרְחָה
אִישׁ נָבִיא וְכֹהֵן אֶת דֹּרוֹ הוֹכִיחַ
בּוֹ יוֹסֵר יִשְׂרָאֵל, אִם לֹא חֲטָאוּ יְנִיחַ *
(פֶּתוּחַ סוּדָה צִעֲלִים הַצֵּלִים)

יְחֻדָּה בְּיָוֵנָה לְבִית יִמְלֹשׁ

ח י ר ה

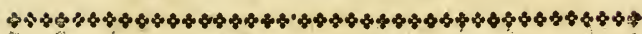
אֵין עָרוֹם בְּמוֹנֵי תַּחַת כָּל הַשָּׁמַיִם
וּבְכָל זֹאת מֵאֲהָבִי רְמוֹנֵי בְּעֵמִים *
בְּשֵׁם עֵצִים פְּרֹטִי אֲנֹכִי מִלֹּא רָשָׁע
וּבְשֵׁם הַאֵר חָף אֲנֹכִי מִפֶּשַׁע *
אִם מִשְׁמַאל לִימִין הִתְקַרְאוּנִי
שֵׁם אִישׁ רַע מִמֶּנִּי תִשְׁמָעוּנִי
הַעֲשִׂיתוֹת מַעֲשִׂיוֹת אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ
אֲבֹן נֹזֵק גָּדוֹל הִסְבּוּ לִשְׁנֵנוּ * —

המלה בשלמותה

עם נְכוּנָה בְּכָל הָאָרֶץ מוֹדַעַת
 לָהּ לְשׁוֹן וְסֵפֶר, הִכְמָה וְדַעַת
 לִיבָשָׁה תִּשְׁכּוֹן וּבִימִים אַחֲזָתָהּ
 אֲמִיץ לָב אֶךְ תִּעֲזוּ בְּגִבּוֹרָתָהּ
 זִמְן בְּבִיר הָהָ! לְחַצְתָּנוּ הִבְרָה רֹאשׁוֹנָה
 בְּגִלְלָה חֲסֵרוֹ רַבִּים הִבְרָה אַחֲרוֹנָה
 הַעֲיִזָה יָדָהּ עַל כָּל כְּדוֹר הָאָרֶץ
 בְּחֻזְקָה מְלָכָה, וּפְרָצָה עָלֶיהָ פָּרִץ
 בְּרוּךְ אֱלֹהִים, הַפְּלִיא חֲסִדוֹ עָלֵינוּ
 שֶׁבֶר מִטָּה עֲזוֹ, וּפְרָק עָלֵנוּ *

(פמרון כחדס נעלים הנאים)

יהודה בן־יונה לבית יוטלש

חֲדַת הַהִבְרוֹת

ג

מִלָּה בַת שְׁלֹשׁ הַבְּרוֹת

I

בּוֹאֵךְ וְשׁוֹכֵךְ אִם תִּגִּיד נְכוּנָה
 הִנֵּה בְּפִיךָ נִסְמָן הִבְרָה רֹאשׁוֹנָה
 וְאִם הָמַר תִּמְיֵר שְׁלֹשָׁה בְּשָׁנִים
 אֶחָד תִּכְנֶנָּה וְאִין עֲמֹ כַּפְלִים
 וְאִם תִּפְצֹץ לְהִרְחִיב הַנִּקְדָּה
 שׁוֹם תִּשִּׁים לְאַל מַלְת הַפְּקוּדָה

שָׁקְדוּ כֹה עַל דִּלְתוֹתַי, אִז תִּמְצְאוּנִי,
כִּי בְּכָל דִּלְת וְדִלְת שִׁמְתִּי זָכְרוּנִי.

פ. היימראטה

ח י ד ה

ז

הֲרֵאשׁוֹן רֵאשׁוֹנִי, וְהֶאֱחָרוֹן אַחֲרוֹנִי,
אֶחָד הָיָה, הַיּוֹשֵׁב בְּשֶׁבֶת תַּחֲכַמוֹנִי,
שֵׁם לְבוֹ לְדָרוֹשׁ וּלְחַקּוֹר אוֹתִי בְּכָל מְעוֹנִי,
וְהוֹדִיעַ לְרַבִּים, כִּי לֹא לְרִיק כָּחִי וְאוֹנִי;
אֶךְ כַּאֲשֶׁר רָאִנִי עוֹמֵד לִפְנֵי אֲדוֹן עוֹלָם,
לֹא קָמָה בּוֹ עוֹד רוּחַ, וּמִנִּי הִתְעַלָּם *
בְּעַמִּים יַעֲשֶׂנִי אֶפֶר פְּלִי לַעֲבוֹדָתוֹ,
יִשְׁדֹּד, יַחְרוֹשׁ וַיִּפְתַּח בִּי אֲדָמָתוֹ *
כֹּה רָאָה — אֵת שְׁמִי, הַעוֹד מִמָּקֶה סְגוּר וְנָעוּל?
בֵּין תְּבִין, כִּי קָדַם אֲנִי לְכָל פְּעוּל *.

פ. היימראטה

ח י ד ה

ח

מִמִּנִּי הִתְבַּל מְסוּכָּבֶת
אֱלֹהִים חָמַד עָלַי לְשֶׁבֶת * —
רֵאשׁוֹן הָיִיתִי לְתִבְל
הַפְכָתִי עוֹלָם לְהִבְל
הַיְצוּרִים בְּאֱלֹהִים מָרְדּוּ
הֵם בַּתוֹהוֹ אָבְדוּ * —

לִדְעַת שֵׁם הַחֶדֶה רַבִּים בָּאוּ
אָמַרְתִּי שְׁמִי וְשֵׁם אָבִי בְשִׁמִּי נִחָבְאוּ * —
דור זאמושטש מברעסלוי

ח י ד ה

ה
אוֹהֲבִי צֶדֶק כָּמוֹ אֵל יִרְדּוּנִי
יֶאֱחֻזֵּנִי בְּעֶרְפִי וַיַּצְפֵּצֻנִי
מֵאֲחֹר לִבְנִים יִקְרְאוּנִי
אִזְ אֶהְבֵּת עוֹלָם יֶאֱהָבוּנִי *

דור זאמושטש מברעסלוי

ח י ד ה

אֵל תִּקְנֵאוּ אוֹתִי, עַל כִּי יֵשׁ לִי יִתְרוֹן
מֵאֲחֹתִי הַקְרוֹבָה אֵלַי, וְלֹה חֶסְרוֹן;
דַּעוּ יִתְרוֹנִי הָעוֹמֵד בְּתוֹךְ הַיַּעַר,
הַמַּעֲיִטֵנִי מֵאֲחֹתִי, וְהַנִּנֵּי מִצָּעַר *
הַמַּחֲבֵר הַמַּחֲבֵרֶת בְּאַרְץ שְׁנָעַר
שְׁמִנִי לְמִשָּׁל, לְהִזְהִיר בִּי כָּל בַּעַר,
מִנִּי יִקַּח מוֹסֵר, יִפִּיר וַיִּזְרַע,
מוֹסֵר הַשֶּׁבֶל: כָּל הַמוֹסִיף גּוֹרַע,
בוֹעֲרִים לִרְאוֹת חֶסְרוֹן אֲחֹתִי לְשׂוֹא יִלְאוּ,
יִזְדַּעֲי הַלְשׁוֹן לְבָדֵם אוֹתוֹ יִרְאוּ;
אֵךְ הַמָּה הַחֶסְרוֹן הַזֶּה מִשְׁלִימִים,
אִזְ שְׁמוֹתֵינוּ בְּמִבְטָא כְּמַעֲט הֵם דּוֹמִים,

שקרו

דָּרָךְ נָשִׁים לִי וְלֹא דָרָךְ זָכָרִים.
 בַּת נְגִידִים אֲבִי וְגַם אִשָּׁת יָקָרִים.
 בְּיוֹם צָרָה הִרְאִיתִי חֲסָדֵי יוֹרְחָמִי.
 אַתָּם אֲשֶׁר לָכֶם חֲדָתִי אֲחוּדָה.
 הִתְמַצְאוּנִי בְּנוֹרָע וּבְגוֹרֵל יְהוּדָה.
 מִמַּחֲפָכָה הִצַּלְתִּי לִיר לְבֵית הַלְחָמִי.

כִּי אֲרַחֵיק נְדוּד מִצֹּרִי וְגוֹאֲלִי.
 שְׂמִיָּצָה תִּשְׁיַגֵּנִי לְפַעֲמִים בְּמַעְלִי.
 בַּעֲצוּבִי יִפּוֹל צָדִיק יָדוֹ אֵין לֹאֵל;
 אֲמָנָם עוֹד הַחֲזוֹנִי בְּחִוּיוֹן לַיִל בְּחִלּוֹם.
 כִּי יוֹסֵר הָרָשָׁע בַּעֲצָמוֹ אֵין שְׁלוֹם.
 וְכִי לִקְחַת אִשָּׁה שָׁמַר וְעָבַד יִשְׂרָאֵל.

וְאַתָּם הַלּוֹמְדִים מִדָּה וְאַיִנָּה מִדָּה!
 הוֹדִיעוּ הַפְתָּרוֹן מִזֹּאת הַחֲדָה
 וְאַל תַּשּׁוּי לְחִשּׁוּאֵלִים הַפְתָּרוֹן מֵאַתִּי.
 וְאַחֲרֵי כֵן בְּחוּצוֹת בְּשַׁעַר בַּת רַבִּים
 הַפְתָּרוֹן הַחֲדָה יִשְׁמִיעוּ כְּמַתְנַפְּאִים
 כִּי לֹא אַתֶּן עוֹד לְאַחֵר לְשִׁהוֹת מִגַּתִּי —

יששכר בער שלעוונגער

קִינַת אֲבִירֹן

הַעֲתָקָה חֲפֵשִׁית מִהַמְּלִיץ קְלֹאֲפֶשֶׁטֶץ.

לְבַלְתִּי יִהְיוּ דַּצְרֵי הַמַּסְלַל כְּדַצְרֵי הַסֶּמֶד הַחַתּוּס כּוֹפִיעַ עָלֵיהֶם אוֹר הַהַעֲרָה.
 הַמְּלִיץ הַנֶּסֶגֶז מְלִיֵּד צַחוּיוֹן מַשְׁלוֹ צִדָּק כּוֹעֵס וְחִין עֵרֶךְ הַסִּיר.
 שְׁנֵי שְׂנֵאֵנֵי שַׁחַק, שְׁמֵם אֲבִירֹן וְעַבְדֵּי־יֹאֵל, אֲשֶׁר נִנְלְאוּ תַּלּוּמִּים
 שְׁנֵיהֶם

אם תעלה לשמים שם תמצאני
 ואם תוריד מטה שם אני • —
 אם עלי שמת פעמיה
 דע כי אין קץ לדרכה •
 תוכי תמצא ספרים
 ויסורי במים אפרים • —
 כי אויביה נפלו —
 כי שריה נכשלו • —

יערב נא מליצתי
 והגידו פתרון חדתי •

• • • • • ס • • • • • מכראדי

ח ד ה

ט

שמעוני חכמי חרשים נבוגי לחש
 ננימו רעיוניכם להבין מה לבי רחש
 ונפתרו לי מהר שרש אמרתי;
 האנינו מלי אחודה לכם חידה
 יקרה בעיני מקנמן בשם וקדה
 אה כי נקדה בעיניכם אחותי •
 בארי חפרו שרים ממנה שאבו מים
 במקרא מפורש הראוני כי תפקחו עינים
 לפעמים ביהוה אלהים מהנות לקחתי;
 אז הייתי בעיני משרתו פמוצאת חן
 בידו מקטרתו ועל לבו אבן בוחן
 שאלו בספר אם כובים הפחתי •

אֲשֶׁר עַל שְׁאוֹן דְּבִיכֶן רַחוּמֵי
תְּהִלַּת חַי לְעַד , וְנִחְנוּ חֲבִיבֵי יָד . —
הָהָה ! הָהָה ! עֲבָדֵי אֱלֹהֵי
אֲחֵי עֲבָדֵי אֱלֹהֵי , אֲבָדְתִּי לְעַד .
שְׂאוֹל וְאַבְהוֹן ! לֵיל תְּמִידִי !
קוֹמֵי , עוֹרֵבֵי לַיְלִיל בְּמַר נֶפֶשׁ .
וְעָקָה אֶעֱוֶיֶר , אֲבָל יָחִיד אֶעֱשֶׂה
בְּלִי אֶתֶן פְּגִיזוֹת , אֲבָנֵה דְּמִיָּה !
אֲחֵי הַנְּעִימִים , עֲבָדֵי אֱלֹהֵי אֲחֵי ,
בְּעֶדֶר מִזְמֵנֵי מֵאֵת נֶפֶשׁ , לְנֶצַח ! —

יששכר בער שלעזינגער

המבטיון

אין גם אחד מן השוקדים עלימודים שלא הביע לאזניו זכרון הכהר הנפלא סמנטיין או סנטיין אשר על שפתו השנית אומרים היות עשרת השנטיים לאלפים ולרצנות , וזכרון תכונתו הנסיית לרון צששת ומי השצוע ולשנות ציום השנטי , כאשר מלא הסיפור הזה בן צספרים התלמודיים בן צכמצי חכמי הפמים , כמו שמודיע צסמוך , אך לא היה עדן צין כותצי אומתנו מי שהתעורר לחפש נכד החקירה אשר מלא הדברים ולצד האוכל מתוך הפסולת צענין זה , אלא רוצס פוסחים על שתי הסעיפים צלחתת מציאותו , לכן מלאני לצי לדסס פה את המעט אשר מלא ידי לקצן תסצרות המלמינים והמכחשים , וצעדיכת אלה מול אלה ילא המשפט הככון אודות מה שיכסד לקצ או לרחק צזה הסיפור .

דראשון אשר העלה על שפתותיו זכרון הכהר הזה הוא יונתן בן עוזיאל סצתרגותו על פסוק נכד כל עמך אעשה נפלאות (שמות ל"ד י') כתצ : ואשרינון מן לביו לכהר סמנטיין וכהינון פריסן לא אתצדיו צכל דיווי אדעא וכו' , וצזה גילה דעתו שהי"ת יעשה נפלאות לאותן השנטיים הבולים צארץ לא להס , אצל לא אמר שהנס יהיה צנהר וגמור דוקא , וכן הסמאל צזה צמדש צמדנר דצה פ' ט"ז : לאמר לאסורים לאו אלו סנתוכים לפמים מן סמנטיין ע"כ , וצילקוע (סיד השידים סי' תתקפ"ד על פסוק אף ערשנו דעננה) אלו עשרת השנטיים שגלו לפמים מכהר

שניהם היו טובים מלאכי עליון, תשרתי שדי; וצאצא עזה כמות,
 דשפיה דשפי אש, אהבו זא"ז; אולם כאשר התמרמרו הנפילים, נפלו איזה
 אילי מרום, ורצו למדוד צחקי היולד ממעל [רמז לזה צמפודי הצלי היונים
 צסם הלחמת הענקים — דער גיגאנטענקריעג], אז גם אצידן נפתה
 להסתת בזדונים, וידך פלאים משמי עדנות אל שאל תפתה, מקום חושך
 וצלמות, שם זוכה ומתאונן צמד נפשו, כי קיץ צנטיעות ושחת דרכו,
 ונהילוכו צמורשי סעיפיו דך משולח ונעזז כערער צעדרה, מתקדצ לגבול
 מגורתו, מגורת רפאים צשאל, מקום קו תוהו ואצני צוהו, שם יציע
 להע החרצ המתהפכת ציד שרף מעופף שומד פתחי תפתה, וניניו תחזינה
 שם צנאות השלום והעונג אחיו ע צדי אל מתהלך צין עלי עדן, צרן יחד
 כוכבי צקר וצתדועת צני אלהים; מאור שלמתו כל שפל צרוח, קרני אור
 מצער ללמתו, מעילו כלצנת הספיר, ידיו בלילי זהב עיניו מתנוללות
 בצדקים ולפניו יפיחו צשמים, מקוטרים מור ואלהים לאפיו. אך ע צדי אל
 אינו משגיח עליו, וצל יענה אף מלה אחת. ומה נעלה ונשגב ההחדש
 הזה! ככה החדש רוח מי אקס בן טעלאטמן צעולם הנשמות,
 כנודע לקורא שיר בצודים מילי אדעי. ועיין צמכת צי החכמה למופת
 אומתו הוד החכמים דהרמ"ד כ"ע:

עבדיאל אחי! התעורבני לנצח?
 בל תשקיף עלי עוד? אי שמים!
 בבו עלי גם אתם כוכבי בקר!
 כי אחי אינו אוהב אותי עוד
 לנצח בל יתן את דודיו לי
 בל ירחמיני, בל יקמרו ניהומיו עלי.
 חילל בן שחר הולד דמעותיה בעבורי!
 הבולי ספת שושנים! הבולי!
 אשר בצלליה נדברנו יחד
 אשר בכבוד חפתה התעלסנו
 במעינינו * מיצרנו וגמגמית אהבהנו
 ואתן פלגות נהרי נחלי שחק!
 אתם גלי עונג הצמתו! הזרבה!

אשר

* לנח עיין ורעיון ומחשבה, כמו וסדים בחוללים כל מעיני צך (הלים פ"ז).

השמועה שנתפשטה בלי הנחנת מולאח * אולם צוּסְתִי להזכיר החלומות שחלם על כהר זה ועל עשרת השננים ס' אלדר הדני, כי החיזור ההוא יפוח כנזים אין קץ וצדה מלצו סיפורים שלא היו נעולים רק להמשיך לזות הפתאים ולאמנם בתוחלת מנושכה, וכבר הזכירנו הראצ"ע ז"ל (שמות ז' כ"ג) שלא באזה לו ולא נשמע אל חלומותיו, כמו כן צאיגרת הנדפסת בקוסטנטינא על שם פישט"רי גיו"אן, שמלך על מדינת טינצטו זה כמו שש מאות שנה, המלאה לה התולים ודברי שקר באלו סיפורים שלא יסביח אליהם אלא איש פתי ונצער מדעת, ונתבוס בל גם זכרון הנהר ההוא באלה הדברים: ודעו כי מזה הים של אנזים (!) בל כהר אחד שיואל מנן ערן (!!) והולך צינינו וצין הארץ הגדולה של המלך הגדול דניאל מלך היהודים וכו'. איך שיהיה נשתרשה אמונה זו בלבות דוֹז אנשי אונתנו החושנים לחוק זה נעמוס על הבאולה העתידה ועל הנוראות אשר תביינה בלחרית הימים * הן אמת שיש גם צין חכמי העמים מי שנטה להאמין דבר הנורא הזה ונדאשם פליניאוס בסיפורים העצמיים שלו ספר ל"א פרק ז', אן גדולי חכמיהם החפלים ללכת לאור המחקר נסאו ובתנו הדנה עליו ורזס העירו נגדו ספקות גדולות, ותמלית דנליהם כי לא היה ולא כמלא צעולם כהר כיולא צזה, וכנה דליות נאמנות נחשו צו ויאמרו לא הוא, כאשר ירלא הקורא בספריהם (*).

ועתה צהקנן כל הדעות מפה ומפה לפני אנשי תצונות תלמח התשוקה בלצונות לידע ולהבחין האמת מן השקר, כי הנה צסורות כאלה עם היותן פתח תקיה לאחינו בני ישראל צאורך בלותם, אס אין להם שורס ויסוד צשקמות האמת, תסוננה להיות דעות ומזיקות לכללות אומתנו צתת אותנו ללעג צעיני הנצונים, כערך מה שהיו מועילות אילו היו צמויות על יסודות נאמנות, לכן דאוי להסביח ולחקור היעצ על הדבר להעמיקו על מכונו מנוקה וטהור מכל סיג, וזאת תהיה מגמתי צזה הדיוס, אך אס אתה, הקורא, לו שמעני.

השבת למשפט כי יש צסיפור הזה קלת דבר אמת, אך צאורך הזמן נתערצו צו שקרים הדנה, כמקרה אשר קרה לסיפורים אחרים אין מספר שע"י הוספות וסיכויים והדנצת הנפללות שבהם נהיו לילדי כנזים

* Galatinus Lib. II. Cap. 9. de arcanis cathol. verit.; Nicolaus Fullonius in miscelaneis theologicis; Paulus Fagius in Deuteron.; Gasaub. Exerc. adv. Baron. Ex. XV. Num. 20; Fullerus Miscel. sacr. Lib. I. Cap. IX.; Bartol. Bibl. Rab. Tom. I. pag. 117.

סמנטיאן שעתידין גלות יהודה וצנימין לילך אללס ולהציאם כדי שיזכו עמהם
 לימי המשח שגא' צימים ההם ילכו בית יהודה וכו' ע"כ, אלו שומעים
 שהיה מפורסם אללס מליאות נהר אחד ששמו כך, אך לא ייחסו אליו דבר
 יוצא מן הנהוג צמדולת מימיו. אמנם צתלמוד זצ"ל צפידוס שטיפת מי
 הנהר צשט ימות השצוע ופסיקתו ציוס השצת, עד שלקחו ממנו הוראה
 ומופת על קדושת היום השציעי, שהרי אמרו (סנהדרין ס"ה ע"ג, והוצא
 גם צירושלמי דסנהדרין פ"ז וצ"ד פ' י"א): שאל טורנוס דופוס את ר'
 עקיבה מה יוס מיומים וכו' אמר לו ר' עקיבה סמנטיאן יוכיח. אך עם
 כל הפשיטות הנראה מן המאמר הזה צהשקפה ראשונה, הנה אם תחקור
 צו כיצד תראה חילוף נוסחאות המעילות ספק לא מעט צחזוק המופת,
 כיוצא צ"ש הוסיפו התשובה שהשיצו טורנוס דופוס צזה הלשון: ח"ל
 לנגדל את נביך לו אתמהא, ופירש"י אתה ממשיך ודוחה אותי צדחיים
 צעלמא מי יאמר שהורא כן? והרואה לשקר ירחיק עדיו ע"כ דברי
 רש"י, ורצינו צחיי שהציא מאמר זה צפידוסו על התורה פ' זכור את יוס
 השצת הוסיף צו גם הוא תשובת המין: מנהר הסמנטיאן איני מאמינך
 ע"כ, וצשאליתות דרצ אחאי גאון דף צ' ע"ג הזכיר ג"כ דברי טורנוס
 דופוס שהשיצ לר' עקיבה: אך צנהר הזה איני מאמינך שאיני יודע את
 מקומו ע"כ, אשר מזה אנו למדים שגם צימי ר' עקיבה היו מסופקים
 צמניאות זה הפלא, ומאחר שהתנא לא השיצ כילוס על טענתו אלא חזר
 אחר מופתים אחרים, יראה שלא היה לו מה להשיצ על זה. אך לזאת
 לא חשו החכמים הצאים אחריו, אלא צהשענס על דברי היוסיפון לרומיים
 (צמלחמותיו ספר ז' פ' כ"ד) המספר כי הקיסר שיעוס צנסעו צין מדינת
 ארץ"אש ומדינת רופ"אנא מקומות המלך אגריפה דאה נהר נפלא שאף
 שמימיו רצים וטופים צחזוק ציוס השצת, הנה צשאר ששת הימים הוא
 נח מועפו עד שרואין צו תהום יצט צלי מים כלל, ורק ציוס השציעי
 הולך וסועד, צחרו לשאר ולקיים הנס הנפלא הזה מאין כמבור, ודברו
 עליו צספריהם בעל דבר אמיתי ונוסנס צלי טוס ספק. הציעה וראה
 הרמז'ן צפ' האזינו על פסוק אמרתי אפאיהם שחצו היות סמנטיאן הנהר
 בוזן הנקרא כן מלשון ויבו שלוים, והצחור ערך סמנטיאן הכותב: וראו ד' א'
 שכל ימי השצוע הוא דן וכו', והר"ר אצרהס פריצול צס' אורחות עולם
 פ' כ"ד, והר"ר מנשה צן ישראל צס' המכריע (Conciliador) שחיצ'
 צלשון ספרדי צס' שמות שאלה ק"ג סי' ע' ויותר על כן צספרו מקום
 ישראל, ובעל נמח דיד צערך סמנטיאן, ובעל שלשלת הקבלה, ובעל שצנ'
 יהודה וזולתם רצים אשר לא אציא הנה דצריהם צפרעות מאחד שכל אחד מהם
 לא נתן אל לצו לחקור שורש הדבר אלא סמך על דברי זולתו ונגרד אחר
 השמועה

ולריך אתה לרעת שבס חכם אחד מחכמי העמים * החזיק צדעת הזאת
וצחר לפרש הענין צאופן מסכים עם מה שכתבנו, גם דברי יוצ"ע
שהצאנו למעלה מתפרשים ביטע על פי דעתנו אס תעיין צס, וד' עקיצה
אחר כן לפי מה ששמע תלמידי זמנו, לא כמחליט אמתת הדבר, ולכן
כשראה שהשואל לא נחיש צמה שרצה להציג דאיה מנהר סמצעיון, חדל
לו מן המופת המסופק ההוא וחזר אחר דאיות אחרות, גם פליניאוס
כתב מה שכתב רק כפי הסגדא הבוררת צזמנו, ולא כסעך צסיפוריו על
שום ידיעה ודאית, שהרי צפרק ההוא עצמו סיפר פלאים דבים על נהרות
אחרים שלא יקוצלו אלל המסכילים.

מהצעת דברים אלו ינשר צעיני לתת קיום למציאות נהר סמצעיון
צאמרי שאינו אלל נהר פרת צהסצ את שמו כך מן העעס
הנזכר, אך לא יכולתי לקבל את הבוראות אשר ספרו עליו האחרונים על
תכונת מרולתו ועל דבוי האצנים והחול ועל האס אשר סציציו וכל כיואל
צזה, והסצות אשר הכיעוני לחרון המשפט צהכשסת בפלאותיו הס אלס
השלס:

א', סתירת העד'ים זה את זה, כי מאחר שהאמת לא תוכל
לחלוק על סאמת, היו סיפורי האחד מסכימים עם סיפורי חצרו,
אלו סמן דבר אמת נמאל צס, אך אנו דואים כי מגידי הדבר יתנבדו
זה לזה תכלית ההתנגדות, היוסיפון ופליניאוס הציצו לו מקום סמוך
לארץ כנען, וצעל אורחות עולם אמר שהוא צמדית הודו המזרחית צין
נהרי גאוגעס, וחשצ שטיטוס עצמו עצר צארץ הודו ושס דאיה זס כנהר,
אע"פי שידענו סמעולם לא הלך טיטוס לשס; פליניאוס כתב שהנהר ירין
שסת ימים וימיצ צל שצת, אלל היוסיפון כתב להפך שהוא נח שסת
ימים וסוער רק צשצת, וסניהס לא זכרו רק שטף מים דבים, אלל אלדד
הדני ומנשה ק' ישראל אמרו שהנהר הוא מולצנים וחול, גם הוסיף צו
אלדד פלא אחר וכתב: וצשצת יסצות וינוח ומיד תעלה אס סציצות הנחל
מעצ צשצת עד למולאי שצת עכ"ל, וצעל שלשלת הקצלה חשצ שהנהר
עצמו כתהר פתאום צדרך פלא לתועלת היהודים היוסצנים סס וכתב:
וצצוקר דאו חיל גדול והסיצ האל סציצס נהר סגולל אצנים וחול צמקום
שלא היה סס נהר מעולם עכ"ל, הרי לך חילוף דעות הסותרות זו את זו
וידוע שהתקצן הדברים ההפניים צנושא אחד הוא מן הנמנעות.

ב' הכחסת הווליות, דלמי צזה כי אס היה פלא כזה צמציאות
היו עוצרי אורחות יודעים את מקומו מאחר שצימים האלה כל חלקי
התצל

* Thom. Hyde in notis Peritcol Cap. XXIV.

כזנים הגם כי מקורם נוסד על דבר אמיתי, כן הדבר הזה, הכמות
 הסופרים הקדמונים יעיד שעל כל פנים כללות הדבר היה אמת, דהיינו
 ששם סמנטיקון היה אז מפורסם אללם לשם נהר אחד, אך לדעתי הנהר
 ההוא אינו אלא נהר פרת עלמו שסמוך לו גלו אצותינו צימיו קדם, והטעם
 שנחרו לקרותו ששם הזה הוא כי כשהגלה שלמנאסר מלך אשור עשרת
 השננים והציאם לחלח וחצור נהר גוזן וערי מדי לא היה אפשר לישראל
 מנוצח הטלטול והלדות לשמור את יום השבת כהלכתו, ולהיותם משועבדי
 תחת עול עובדי אלילים הונחרו לחלל היום המקודש שלא זרזנס, אך
 כאשר נחר מעט מטלטול הדרך ונתישצו צאלות ההן הסכימו ציניהם
 למלא תיקון אל המעוות הזה, ולפי שלא היה אפשר להם להשיג מנוקשם
 בתוך אוציהם כי אולי עבצו על ידם, נתיעצו יחד ללאת מן העיר ציוס
 השישי ולהתקצן כמות כמות על פני השדה כדי שיוכלו לשמור שם את
 יום השבת צקדושה וצטהרה בראוי, אמנם על כל פנים היה מסוכן
 לעשות זאת מן יעלילו עליהם אוציהם שיתועדו למדוד צאדוניהם, ויקר
 מקריהם כי צפעס הדאשונה התאספו כולם אלל נהר פרת, והשי"ת משך
 עליהם חוט של חסד עד שהלליהו לשכון צאלוה על שפת הנהר ההוא
 ולקדם שם את יום השבת, ולהיות זאת צעניהם נס גדול שעשה להם
 אלהי אבותם קראו לזכרון הדבר את שם הנהר ההוא סבטיון, ששרשו שבת
 והיו"ד והכ"ן נוספות צו כדעת הצחור, וצדצות הזמן נתפרסם בענין
 גס צין שצטי יהודה וצנימיו. ומה שהציאנו אל ידיעת אלה הפרטים הם
 דברי הרציעי לעזרא אשר נתקבל צין האומות, ואנחנו הדחקנוהו מכלל כ"ד
 ספרי הקודש, כי הנה צפרק י"ג מהנו תמלא דברי המלאך הפותר לעזרא
 את חלמו ואמר: ואשר ראית אותו מאסף אליו המון עם אחד שלו ושקע
 הם עשרת השננים שגלו מעל אדמתם צימיו הושע צן אלה אשר הובלו
 ע"י שלמנאסר מלך אשור ויעצד אותם את הנהר אל ארץ אחרת, והנה
 הם גמרו אותם לעצז את הארצית העמים ולהרחיק כדוד מהם והלאה
 מקום אשר מעולם לא שכו צו צני אדם ולשמור שם תורתם אשר לא שמרו
 צימיו שבתם צאללם, הלא הם עצרו דרך מעצדים לרים אשר צנהר פרת
 והאל עליון עשה אז להם נסים וגו' עכ"ל, הנך רואה איך דצדיו יסכימו
 קנת עם מה שספרנו, אלל נתנו מקום להגדיל הנס ולהוסיף צו פרטים
 שאינם כפי האמת, צאופן שהסיפור הזה הוא ילד האמת ואצי השקר,
 כי עם היותו נוסד על מה שקרה צאמת לשננים ההם, היה כמו שורש
 אל הנפלאות שצרו צענין הנהר, והגם כי לחסרון מופתים אחרים משאר
 הכותצים לא נוכל להחליט שכן קרו הדברים צלי ספק, הנה עכ"פ הוא
 סבדא יסדה כי על ידה צצין מה שורש דבר נמלא צסיפור המפורסם,

זאמרו, כי הסמנעיון היה צמליחות צימים הקדמונים אך עתה פסקו
 כפלאותיו וסז להיות כאלה הכהדות, כי הדחייה החלושה הזאת תציאנו
 למכשולות גדולות, זאשר תתן מקום למכחישים לומר שגמו שנפסק הכס
 בדומז על קדושת היום השציעי, בן חדל כהעת הליוי על שניתתו,
 וחליכה לנו מזאת.

בזן הטעמים האלה יתצדר יוסד סדרתנו, וכמדומה לי שהגיע העת
 להשצית מצית יעקב אמונה מזוייפת בזאת, כי כדאי ציון לזרע ישראל
 נוחלי דת האמת לפנות אל דגרי שקר ולהטות אזנם לסיפורי כוזב במקום
 שיש להם הצטחות באמנות די והותר בדגרי הכציאים שהדכו חזון לאמן
 ולחזק דרכים כושלות בתוחלת הישועה ייחולים לחסדו, אמן.

י"ש"ר.

התנזל גלויים ומפורסמים, וחכמי תכונת הארץ רשמו צמפות מיוחדות כל מחוז ומחוז עם ההדים וההכרות היעדרות והמזדורות הערים והכפרים אשר צו, גם חזרו ספרים הרבה המודיעים תכונת כל מדינה ומדינה צפרטות גדול, ולא נשאר כהיום לגלות עוד רק חלק קטן מן הארצות הנפוכיות שצאמיריקא ומעט מזעיר מן האיים הרחוקים צים הדרומי, אצל שער חלקי היסוד וצפרט חלק אזיאה שצתוכה נתנו מקום לנהר סמנציון כזר גלויים ועומדת לפנינו מקלה גבולה האחד ועד הקלה השני, ואין פאה ואין זוית ממנה שלא דרך זה כף רגל החוקר המתעסק צדיעת תכונת הארץ, לכן צהיות אללנו ידעה ודלית על צלתי מליאותו צסוס מקום, והמקשים ערפס להאמין צו אין להס אלל לעעון, שמה הוא ממלל צמדינה צלתי כודעת, הנה דלוי לנו לשפוט צזה על פי הכלל התלמודי: צרי ושמה צרי עדיק, ותמיד נאמר להס: הדלוינו את מקומו! דוגמת מה שכתב הר"ר שמעון לולאטו צספרו הנכבד שחיצר צלשון איטלקי *) דף נ"ט, שהכחיש מליאות עשרת השצטים מקוצלים בולס צמקום אחד מן העעס שנצר נתגלו כהיום כל חלקי התצל, ועכ"ז כל דודש מקומס יאמרו אינו.

ג' זרות הכס צחכמת הצורל ית' והיותו צלתי כנון להשיג מצוקסו, כי לא יעשה הי"ת כס אלס לא ישיג צאמלעותו את אשר כיוונה חכמתו יתעלה להשיג, פעולותיו הכודלות לא תסוצנה דיקס ודצרו הטוצ לא יפול אללה. אכן הכס המדומה הזה לא יספיק לסגור צעד השצטים שלא ילאו ממקומס עד זמן הגאולה, כי למה לא יוכלו ללכת צערצ שצת אל שפת הנהר ויעתינו שס עד שיפסקו מיתיו, ואח"כ יעצרו אותו ציוס השצת, ואחרי עצדס ינחו צשפתו האחרת עד מולאי שצת, כי צזה לא יחללו את השצת צסוס אופן? וציותר אלס נאמין לס' אלדר הדכי שרוצצ הנהר אינו אלל צ' מאות פסיעות שהוא שיעור קטן מן התחוס הקלוצ צשצת! ולמה א"כ יעשה האל כס עמוס כזה ללא תועלת, ויחדש אותו צכל שצוע מצלי שימשך ממנו טוצה לשוס אדם? ועוד אינו היה כגור שעשרת השצטים ישארו כלואים וסגורים צמדינתס עד עת קץ ע"י הנהר ההוא איך קרה שר' צנימין תטוליטולה עצר צכל מקומותס ולא היה דצד שמנינו עלצא אליהס? כי הקורל צס' מעשותיו יראה שלא זכר צו כילוס מן הנהר הכפלא ההוא, וזה מוכיח שאינו צמליאות, ואל ישיאך הטוען צאמרו

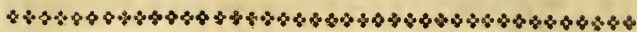
*) Discorso circa il stato de gl' Hebrei di Simone Luzzatto, Venetia MDCXXXVIII.

דערס דענקענדע י איין פֿינר דעם פֿאנאטיסמוס אונד איין פֿערעכטער
דער צעלאָטען וואר ער דער פֿערפֿאָלגונג וועגען איינער אנדערן
רעליגיאָנס מיינונג אבהאָלד, אונד זוכטע נור דורך אינטעררסכט
אונד בעלעהרונג אין זאנפֿטען אונד ערכויליכען וואָרטען זיינע צו-
הערער איינעם בעססערען צו איבערצייגען, אונד זיא צו איינעם
פֿראָממערען לעבענסוואַנדעל צו בעוועגען גלייכעס טרויריגעס שיק-
זאל מיט זיינען אמטסברידערן ערמינג ער דיא אונזיכערע ערהאל-
טונג זיינער סוכסיסטעניץ, אונד זעהר אָפֿט דען מאַנגעל אן דיא
נאָטהענדריגסטען לעבענס בעדידפֿניססע, מיט דעם מוטהע איינעם
שטאָישען וועלטווייזען אונד מיט וואַהרער ערגעבונג אין דען געטונג-
ליכען וויללען. מיט גאנצער זעלע וואר ער זיינען ערפֿראָכטען פֿריי-
דען צוגעטהאן, אונד איין טרעסטענדער ענגעל אין טאגען דער ליי-
דען י ער וואר איין צערטליכער גאטטע איין טרייער פֿאטער אונד
אונערמידעט אין קרעפֿטיגסטער פֿירשפראכע צור אונטערשטיצונג
דער ארמען, אין דער ליידענפֿאָללען פֿעריאָדע דעם יאהרעס 1824
אין וועלכער איין עפירעמישעס איבעל אין רוידיניץ אונטער דונ
דאָרטיגען איזראעליטען וויטהעטע, האט זיך זיין מענשענפֿריינדלי-
כעס געמיטה דורך טהעטיגע פֿערווענדונג פֿיר נאָטהענדיגע קראנ-
קע קונד געגעבען וועגען זיינער בעזאָנענהייט, ערפֿאהרונג אונד
זיינעם גוטען פֿאָרטראגעס וואורדע ער אים יאהרע 1790 צום מיט
דעפוטירטען דער בעמישען יודענשאפֿט פֿאָר דען געהייליגטען
טהראָן וויליאנד זיינער מאיעסטעט דעם ווייזען אונד גיטיגען קייזערס
לעאָפֿאָלר II געוועהלט. פֿאָן זיינען ליטטערארישען ארכייטען
האט ער אויז בעשיירענער רעזיגנאציאָן אויף נאכרוהס נכט בעקאננט
מאכען וואָללען. אין זיינעם נאכלאססע מיססען זיך מעהרערע אויזאר-
בייטונגען טהעפֿלאָגישען אינהאלטס בעפֿינדען (*).

זאָ פֿלאָס זיין מוסטערהאפֿטעס לעבען שטילל אונד גערייטלאָז
וויא דיא רעהיגע ערקוויקענדע וואססערקוועללע היז, ביז
איינע דורך האָהעס אלטער ענטשטאנדענע ענטקערעטונג איהן
איינע לענגערע צייט אים בעטטע איינגעשלאָסען הילט, אונד
איהן

(*) אייניגע חז"י זיינען מוכדע געהעדטע ערקלעהרונגען דעם תלמודס,
וויא זייען ערוועהנט, ווערדע זיך בייז חיינער חסדערן געלעגענהייט
בעקאנט מאַכען.

דערם

מצבת יוסף.

"הִנֵּה בְּנִכּוּרוֹת שְׁנַיִם, נֶאֱסָף צְדִיק אֶל קֶבֶר,
 "הֲלֹא צָבָא לִימֵי אָנוּשׁ, לֹא לִנְצַח יְחִיָּה גִבֹּר;
 לָכֵן לֹא יוֹל דְּמַעֵי, כֹּל יְהַלְמֵנִי מוֹתָהוּ?
 אַרְךְ יָמִים מָה יִתֵּן לָנוּ וּמָה יוֹסֵף,
 כָּעֵת בַּחֲשֵׁךְ טְמוֹנוֹת עֲצָמוֹת יוֹסֵף,
 נֶאֱבָר מוֹרָה מַעֲמוּ, נַעֲדָר חֶכֶם דּוֹרָהוּ •

לָךְ בַּת עַמִּי תִבְכֶּה נַפְשִׁי, לָךְ אֶקְדָּשׁ דְּמַעְתִּי,
 יוֹם יוֹם יִבְצֹר אַחֲד מִמְּסַכֵּר חֲכָמֵי מוֹרִיךְ;
 לָךְ יִהְיֶה כְּנוֹר אֲבִלִי, לָךְ אֲנִי אוֹמֵר קִנְיִתִּי
 אֵיפּוֹא הֵם נְטָעֵי גַעֲמָנִים, סְפִיחֵי קִצְרִיךְ?

גַּם מִסְפֵּד יַחֲדִיד לִי, עַל שְׁבָרִי תִדְמַע עֵין,
 זֶה דּוֹרֵי הֶלֶךְ, אִישׁ בְּרִיתִי כְּמוֹהוּ אֵין;
 וּבִזְאוֹת אֲנָחִים, נִקְבְּצָה שְׁלֹשֶׁתָּנוּ בֵּית הָאוֹסֵף —
 מַחֲוָה נְשִׁי אַחֲוָה שֵׁם בְּחֶבְרַת בָּרוּךְ וַיּוֹסֵף

פֶּדְאָג ר"ח אדר תקפ"ל •

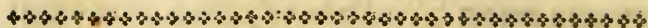
יהודה בן יונה לבית ייטלש •

איין זיינען בערופֿס געשעפֿטען ענטצאָג • וואָ ער און דעם , לערנען
ליך דער ערבוואונג אונד דעם געדיהנסטע געווייהטען פֿעסטאגען —
נאכדעם ער וועניגע שטונדען פֿאַרהער נאָך זיין הערץ אין געמיטה-
ליכער אנדאכט ערגאָס , אונד דארויף מיט זיינען טהיירען זיך אונ-
טערהילט — אים הערן ענטשליף •

לייך איזט עז מיר , מיט דען געהערען מאָמענטען זיינעם לעבענס
ניכט כעקאנט צו זיין , אום ויא דעם געהערטען פובליקא
מיטטהיילען צו קעננען , פֿילליכט מאפען מיר זיינע הינטערלאססע-
נען עז מעגליך , זיא קינפֿטיג נאכצוטראגען •

זא איזט דען ווידער , איין עדלער אויז דעם קרייזע מיינער טהייל-
געהמענדען פֿריינדע פֿערשוואונדען ; דער איין ווארמער פֿריינד
מיינעם געליבטען ברודערס הרב החכם הכולל המפורסם מוהרר ברוך
זצ"ל וואר ! וואהרע זעעליגקייט פֿעראיינט דיזע פֿריינדע נון דאָרט ,
וואָ עוויגער פֿרידע העררשט , וויא היר דאז באנד דער פֿריינדשאפֿט
זיא אומשלאָס !

בלייבענדע אכטונג געגען דיא פֿערדינסטע דיזעס פֿערבליבענען ,
אינניגע פֿערעהרונג זיינעם זאנפֿטמיטהיגען קאראק-
טערס , אונד דאנקבערקייט פֿיר זיינע מיר שטעטס ערוויזענע טהייל-
נאהמע בעוואָגען מיך זיינעם עהרענפֿאָללען אנדענקען דיזעס קליינע
דענקמאהל צו זעטצען , אונד אויף זיין שטיללעס גראב פֿאָלגענדעס
בלימבען צו שטרייען •

ג ע ב ט ה

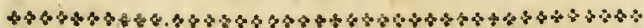
דער איזראעליטישען צאָגלינגע דעם ארמען קינדערלעהרהויזעס צו
פראג, אס גלאָרייכען געבורטסטאגע זיינער ק' ק' אפאָסטאלישען
מאיעסטעט אונזערעס אללערנערדישטען קייזערס אונד קעניגס

פראנץ דעם ערשטען

[איבערזעצונג דעם העברעאישען אָריגינאלס]

עוויגער גאָט! דער רוא אללגיטיג אונד בארמהערציג געגען
אללע געשעפפער רער ערדע, דא נור איינען לעבענסקאָרעס
אין זיך האבען, ביזט, פאָס קריכענדרען געוירס אן, ביז צום הימ-
מעל אן פליגענדרען אדלער, דא בעוואכסט יא דען מענשען מיט
צערמליכער פאטערליכע, אונד איבערהייפסט איהן מיט וואָהלטהא-
טען, פאן דעם אויגענבליק אן, אלס ער אויס דעם מוטערלייבע
קאממט ביז ער צור ערדע צוריקקעהרט. פאָרציגליך שענקסט רוא
דיינע פֿעטערליכע זאָרגפאלט דען צארטען קינדערן; ווייל זיא דיר
איהרער אונשולד אונד איהרער זינדענרייחייט וועגען זעהר ווערטה
זינד. רוא ענטפערנסט זיא פאן קראנקהייט אונד שמערצען, בע-
וואהרסט זיא פאָר אללעם אונהיל, אכטעסט זיא וויא מאן דען
אויגאפפֿעל אכטעט, מאכסט דאס זיא קיין אונגליק טרעפפֿע, קיין
אונפאל איהנען בעגעגען, אונד רעטטעסט זיא אויז דער געפאָהר
דא אללבארמהערציגער! האסט אין דאז הערץ דער עלמערן,
דאז צארטע געפיהל ליבעפֿאללער טהיילנאהמע געפֿאלאנצט
דא

טען אונד לעבענסדויער אונד געזונדהייט לו דען ערהאלטער אונזער
וועגען זיט אינברונסט לו פֿלעהען אויז דען קוועללען דעם וואַלד
ערוויזען, אונד אלס הערן געלעגט וואַרדע. און טלומסע דעם
זאהלס וואַרדע דאז לענגסט פֿאָן פֿערפֿאסטער זיין דרוקקע
ערטיענענע געבעטה אללכיי דרוחות זיט דען קינדערן געבעטהעט.
געגענווערטעס זייע געבעטה איזט לו דויער בעטטעוואונד אונד
אייגענס פֿיר דויע טוהלקינדער זיין יאהרע תקפֿ"ל פֿערפֿאסט
זיך דען.

(*) תפלת ילדי עניי ישראל

חַנִּיכֵי בֵּית הַמִּדְרָשׁ דַּק"ק פֶּרָאג בְּיוֹם הַיּוֹלָדָה אֵת
אֲדוֹנֵנוּ הַקִּיסָר רֹם וְנִשָּׂא פֶּרָאגִיז הַרְאֵשׁוֹן מֶלֶךְ
אוֹנְגָּאָרֶן וּבֶעֱדָמֶען יִר"ה

ה' אֱלֹהִים! אֲתָּה הַטּוֹב לְכָל וּמְרַחֵם עַל כָּל בְּרוּאֵי תִבְלָה,
אֲשֶׁר נִשְׁמַת רוּחַ חַיִּים בְּאַפֶּס, מַעַשׂ הַזּוֹחֵל עַל
אֲדָמַת הָאָרֶץ, עַד הַנָּשֵׁר הַמִּגְבִּיהַ עוֹף שְׁמִימָה, הַלֹּא מֵאֲזוּ
צֵאת הָאָדָם מִרְחֹם אִמּוֹ תִּשְׁגִּיחַ עָלָיו בְּעֵין חֲמֵלָה, וְתַגְדִּיל
חֲסִדּוֹ לוֹ עַד שׁוּבוֹ אֶל עֶפְרָיִם; וּמֵאֲשֶׁר יִקְרוּ בְּעֵינֶיהָ הַיְלָדִים
הַקְטָנִים הַנִּקְיִים מִחֲטָא וְחַפִּים מִפֶּשַׁע, עַל בֶּן בֵּיתָר שֵׁאת
תִּיטִיב עִמָּהֶם, תִּשְׁמְרֵם מִכָּל רָע, וְתִנְצֹרֵם כְּבַבְתָּ עֵין לְהַסִּיר
מֵהֶם כָּל חָלִי וּמַדּוּחַ, תִּרְחִיק מֵהֶם אִיד, לֹא יֵאָנֶה לָהֶם נִגַּע
וְתַחֲלָצֵם מֵאִסּוֹן. אֲתָּה אֱלֹהֵי הַחֲסִד וְהַרְחֻמִּים, נְטַעְתָּ בְּלִב
אֲבוֹתָם מִדַּת חֲמֵלָה וְחֲנִינָה, לְהִיּוֹת טוֹבִים וְנֶאֱמָרִים הַמִּיד
לְפָרִי בְּמִנֶּה וְיִוצְאֵי חֲלָצִיהֶם, וְהִמָּה בּוֹעֵת אֶפֶס מְבִיאִים
נִרְחָף לְבֵיתָם וְנוֹתְנִים לָהֶם דֵּי צָרָה, וּמַעֲלִימִים לָמוֹ מוֹרֵם
נְבוּנֵי דְבַר וְיִשְׁרֵי לֵב, אֲשֶׁר יֵאָכְפוּם הַזֶּה וְהַקָּמָה, וּמְחַנְכִּים
אוֹתָם בְּנִעּוּרֵיהֶם לִירְאָה אֵת ה' אֱלֹהֵינוּ בְּאַמֶּת וּבְחֶמֶם
וּלְעֲשׂוֹת הַצֶּדֶק וְהַיֶּשֶׁר, וּמֵצֵאוּ חֵן וְשִׁבְלָה טוֹב בְּעֵינֵי אֱלֹהִים
וְאָדָם

(*) דִּיא זַעמִּטְוִיכֶען לִקְוִיגֶע דַּעס אַיזרֶאעֶלִיטִישֶׁן אַרזעֶן קִינדֶער
לְעִהְרֶהוּיזעס [צִית כַּמְדֶּשׁ] אִין פֶּרָאג, וואוּרדען אַללע יאָהרע אָנ
עִרהאַבענען געבורטטאָגע אונזערעס בעסטען אַנדעמפֿאָטערס
פֿאָן וואָהלטהעטיגן זענטענפֿריינדען ביינן פֿערפֿאָטסער דיועס
געבעטֶהם לֹא זיטטאָג געטפֿייזט וואָבייט אִיהענען דִיא וויכטיגקייט
דיועס גרָאָסען טאָגס ערקלֶהרט, אונד דִיא פֿאָליכט יעדעס
איזרֶאעֶלִיטִישֶׁן אונטערטהאַנס אָן דיוענן טאָגע פֿיר זיינען רעגענֶה
טען

דאמיט זיא גוט אונד טרייא געגען איהרע קינדער האנדלען, איהרע
נאָטהווענדיגען בערירפֿניססע מיהעזאם הערבייאשאפֿפֿען, אונד פֿיר
איהרע צוועקמעסיגע ערציהונג דורך פֿערשפֿענדיגע אונד רעכטליכע
לעהרער זאָרגען! וויא נאָך גרעסער איזט דינע הולד אונד גנאלע
אלליעבענדער! זעגלען דיא צייטליך פֿערוואויזטען קינדער, דיא הילפֿ-
לאָז אונד פֿערלאססען דורך דען טאָד איהרער עלטערן זינד. דיין
געטטליכעס ווערק איזט עז דאס געפֿיהלפֿאָללע אונד רעדליכע
מעננער דיא אויפֿזיכט איבער זיא איבערנעהמען; זיא מייט פֿע-
טערליכער זאָרגפֿאלט בעשיצען, אונד וויא אייגענע קינדער בע-
האנדלען.

שוניא העראב, אללזעהענדער! פֿאָן דינער הייליגען וואָהנונג דעם
היטמעלס, בעטראכטע דוא פֿאטער דער וואוינען! דיא קליינען
קינדער אללע וויא זיא דיא הענדע פֿאלטען, אונד מיט דעם דינע
סטען געמיטהע אונד אונשולד פֿאָללעם הערצען דיך אנפֿלעהען.
פֿערצייכע דיא הייסע צאָהרען דיא אויף איהרען וואנגען העראב-
פֿליסען! דיא צאָגלינגע דעם אדמען קינדערלעהרהויזעס זינד עז דיא
צו ריר בעטהען! קינדער דירפֿטיגער עלטערן, דיא אונפֿערמעגענד
זינד איהר לעכען צו ערהאלטען, אונד אויך נור דיא נאָטהווענדיגע
סטען בערירפֿניססע צו פֿערשאפֿפֿען. דיא מייכטען פֿאָן אונד זינד
אדמע אונדליקליכע וואוינען דיא הילפֿלאָז אונד פֿערלאססען ווארען
דיר אללוויססענדער! איזט עז בעקאנט, וועלכעס גוטע אן ריזער
אנשטאלט איממער אויגעאיכט ווארדען איזט; אונד וועלכע וואָהל-
טהאטען טעגליך געגען אונד געשפֿענדעט ווערדען; דען זאָ וויא אין
פֿערוויכענען יאהרהונדערטען מילדטהעטיגע הערצען, דינעס אינשטי-
טוט מיט כערייטענדען בייאטרעגען אונטערשטיצטען, עכען זאָ
פֿערמעהרט זיך נאָך איממער דיא אנצאהל דער וואָהלטהעטער
דיא דען פֿאָנד דעסזעלבען דורך פֿרייאוויליגע בייאטרעגע פֿערשטער-
קען. ווער פֿערמאג אלל דאס גוטע אונד ערלע צו ערצעהלען,
דאס דורך זא פֿילע יאהרע פֿאָן גוטדענקענדען, זאָ וואָהל פֿער-
שטאָרכענען אלס נאך לעבענדען, איינהיימישען אלס אויווערטטיגען
וואָהלטהעטיגען מעננערן, זייד דער ענטשטעהונג דינעס אינשטי-
טוטס, ביי הייטיגען טאגס אן אונס ערווינען ווארדען איזט?

וְאָדָם. אֲמָנָם מְכָלָם רַבּוּ טוֹבוֹתֶיהָ אֶל הַיְלָדִים הַנֶּאֱמָנִים
וְהָאֲמָלָלִים, אֲשֶׁר אֲבוֹתֵיהֶם נֶאֱבְדוּ מֵאֲתָם וְהָיוּ שְׁלַל הַמּוֹת
בְּחֻצֵי יְמֵיהֶם; יְתוּמִים אֵין אֵב וְאֵין עוֹזֵר. הֲלֹא אֶתָּה ה'
תּוֹמִיָּה גִרְלָם, לְהַצִּיב לָהֶם אֲנָשִׁי אֲמָת, הַמְשִׁימִים עֵין עַל־מִנּוֹ
וְהָיוּ לָהֶם בָּאֵב וּבְכַנְיָהֶם יִחְשְׁבוּם לְגִמּוֹל עֲלֵיהֶם חֶסֶד
וְצִדְקָה בְּלֵב טוֹב וְרוּחַ נְדִיבָה. אֲנִי אֲבִי הַיְתוּמִים! רְאֵה
נָא וְהִשְׁקִיפָה מִמַּעוֹן קְדֻשָּׁה מִן הַשָּׁמַיִם, אֶת הַיְלָדִים
הַמְשׁוּעִים אֵלֶיהָ הַיּוֹם בְּלֵב טָהוֹר וּנְפֶשׁ זָכָה, וּבְפִיהֶם
שְׁטוּחֹת הַשָּׁמַיִם, הַבִּיטָה דְּמַעְתָּם עַל לַחֲיֵיהֶם וְשִׁימָם
בְּסִפְרָתָהּ; הֲלֹא כָלָנוּ יַחַד חֲנִיכֵי בֵּית הַמִּדְרָשׁ אֲשֶׁר הוּבָן
וְאֲשֶׁר הוּסַד לְטוֹבַת נַעֲרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִדֵּלֶת הָעָם אֲשֶׁר לֹא
תִשְׁיֹג יָדָם לְכַלְכֵּל אֶת בְּנֵיהֶם, לְהַפִּיק מִחֲסוּרָם, וּלְלַמְּדָם
חֻקְמָה וּמוֹסָר; וְרַבִּים מִמֶּנּוּ יְתוּמִים, מְכִים וְנַעֲזוּבִים. ה'
הַיּוֹדֵעַ כָּל! אֶתָּה רְאִיתָ אֶת כָּל הַטּוֹב וְהַחֶסֶד אֲשֶׁר נַעֲשָׂה
בְּבֵית הַזֶּה מֵאֲזוּ וְעַד הַיּוֹם. וְכֵן לָנוּ הַשְׁפָּעָה וּבִקָּה יִהְיֶה עוֹד
יָמִים אֵין מִסְפָּר, כִּי בְּאֲשֶׁר מִיָּמִים הָרַאשׁוֹנִים הָעִירוּ אֲנָשִׁים
אֶת רוּחָם הִרְחִבָה לְחֹזֶק הַבֵּית הַזֶּה בְּמִתָּן נְדָבָה כֵּן: יִרְבּוּ
גַם עִתָּה הַמִּתְנַדְּבִים בָּעָם* הַמְּבִיאִים הָרוֹמַת כֶּסֶף לְהוֹעִיל
לָנוּ לְהַחְיֹת אֶת גִּיּוֹתֵנוּ וּלְהַשְׁכִּיל אֶת נַפְשׁוֹתֵנוּ כִּי יִמְכָּל
כָּל הַצְדָּקוֹת וְהַחֲסָדִים אֲשֶׁר פָּעְלוּ אֲנָשֵׁי רָצוֹן מֵעֵדָה הַזֹּאת
וּמִקְהֵלוֹת אַחֲרוֹת, אֲשֶׁר יִשְׁנָם פֹּה וְאֲשֶׁר אֵינָנָם פֹּה לָנוּ
יְלָדֵי בֵּית הַמִּדְרָשׁ מִיּוֹם הַיּוֹסֵדוֹ עַד הַנֶּה.

ועתה

(*) ביינן אַבער וועהנטען מיטאגס וואהלע ווארד איהנען דאז נאמענט
ליכע פֿערלייכניט חולער מילדטהעטיגען שטיפטער דינער חנטסחלט
אָ וואהל דער לעבענדען חולט פֿערשטאָרבענען, דער איינהייט
יען חולט דער וואיזוערטיגען פֿאָרגעלעזען, דאזויט יאז איך וואהרער
וואהלטהעטער שטעטט מיט דאנקגעפֿיהל ערמינערן חונד איהר
אנדענקען זעענען קעננען.

הייטע נון רא וויר היר פֿערזאממעלט זינד, אום אן דעם ערהא-
 בענען געבורטסטאגע אווערעם פֿעלגעליכטען לאנדעם פֿאטערס
 דעם גרעסטען קייערס פֿראנץ דעם ערשטען, דינען נאהמען
 צו פֿרייען אונד דיר לאָב צו זינגען פֿיר דאז גוטע, דאס דא אונז
 אללגיטיגער ערציגטעסט, אונזאיינען זאָלכען פֿאטער-רעגע-
 טען צו שענקען; דער מיט גערעכטיגקייט אונד עדעלזין הערשט
 אונד איז דא על זיכערהייט אונד שוטץ גלייך אללען אנדערן אונ-
 טערטהאנען דעם ווייטען קייעררייכס גנאדענפֿאלל פֿערלייהעט,
 פֿאָרציגליך אללערהעכסט דערזעלכען איפֿמערקזאמקייט אויף דיא
 יוגענד צו פֿערווענדען זא הולדפֿאלל גערוהעט, אום איהרע צייט-
 ליכע אונד עוויגע גליקזעליגקייט דורך איינע גערעגעלטע ערציהונג
 צו בעגרינדען; זאָ קענען וויר דעם דראנע אווערעם הערצענס
 ניכט ווירערשטעהען פֿאָר דינעם הייליגען טהראָנע גאָסט צכאות
 אונזער הערץ צו ערגיסען, אָ זעענע דינען גוטען, אונזער וואָהל
 בעפֿערדערענרען פֿאטער דעם פֿאטערלאנדעס. דען גערעכטעסטען
 קייער פֿראנץ, זעענע איהן מיט אינעם לאנגען אונד וואָנענדי-
 כען לעבענסאלטער. לאססע זיינע יאהרע אק פֿריירען דאהין פֿלי-
 סען, דאס ער רוהיג אויף זיינעם טהראָנע פֿאָר גאָסט דעגירע!
 פֿעסט אונד אונזערשיטטערט שטעהע זיין רייך, אונד דער
 גלאנץ אונד רוהם זיינעם דורכלויכטיגסטען קייערהויזעס ווערדע זא
 האָך וויא דיא העהע דעם היממעלס אונד זיינעם געשמירנס! גע-
 זעענעט זיא אונד איממערדאר בעגליקט, דיא, זעלכע אן זייער
 רעכטען זא ליכרייך שטעהעט, דיא ווייזעסטע דער פֿרויען אונד דער
 דעגענטלינען ציררע, דיא איינע הילפֿרייכע מוטטער דער ארמען
 אונד איינע זעגענספֿאללע שטיצע דער אונגליקליכען איזט, אללער-
 העכסט דעסזעלכען ערהאבענסטע געמאהלין אונזערע אנגעבעטעטע
 קייערין אונד קעניגין קארעלינע אויגוסטא. עוויגער
 גאָסט! לאססע איהרע לעבענס-טאגע נאָך צאהללאָז זיין.
 אונד שענקע איהר נאָך לענגער גליקליכע אונד זעגענדייכע יאהרע!
 זעענע אָ הערד! אללע האָחען שטאאטסבעאמטען אונד אללע
 אונז פֿאָרגעזעטצטען אָבריקייטליכען בעהערדען אונד בע-
 פֿערדערע איהר וואָהל! געדענקע דעם עדלען גרינדער דינער אונ-
 שטאלט אונד בעלאָהנע אונזערע וואָהלהעטער פֿיר איהרע מילד-
 טהעטיגע אונטערשטיצונג. זיא געדריג געגען יענע פֿערקלעהרטע

וַעֲתָה כִּי אֲנַחֲנוּ בְּאַסְפִּים הַיּוֹם וּשְׁתוּלִים עַל שְׁלָחַן נְדִיבִים
 בַּיּוֹם הַזֶּה לָדַת אֶת אָבִי הַמְדִּיקָה, הַמְלֶכֶת הָאֲהוּב לְכָל
 אֲדוֹנֵינוּ הָרֶם וְהַנָּשָׂא הַקִּיסָר **פְּרָאנִץ הָרֵאשׁוֹן יְחִי**
 לְעוֹלָם, גְּבוּאָה לְפָנֶיהָ מֶלֶךְ הַמְּלָכִים! לְהוֹדוֹת וּלְהַלְלֵה
 אֹת שְׁמֹה, עַל הַטּוֹב אֲשֶׁר עָשִׂיתָ לָּנוּ עִם מִשְׁמָעֵהוּ לְתַתּוֹ
 בְּגִיד עֲלֵינוּ וּמִצְוָה לְאַמִּים, מוֹשֵׁל צָדִיק וְאֹהֵב מִיִּשְׂרָאֵל.
 הֵלֹא בָצַלְנוּ חַיִּים גַּם אֲנַחֲנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַשְׁקֵט וּבְטַח בְּשָׂאֵר
 עַמּוֹ הַיּוֹשְׁבִים תַּחַת שְׁכֵמִי, גַּם אֲלֵינוּ יָרַע יַעֲקֹב פּוֹנֶה לְבָבוֹ
 הַיָּשׁוּר לְהַצְלִיחַ יְלָדֵי שְׁעִשׁוּעִים, וּלְהַנְחִידֵם אֲשֶׁר זְמַנִּי וְנִצְחִי
 בְּחַנוֹת טוֹב וּמוֹעִיל אֲשֶׁר הוּא פֶּגֶת יְסוֹד שְׁלוֹם הָאָדָם.
 וְהֵאֵל נָא וּבְרַךְ אֶת אָבִינוּ **פְּרָאנִץ הַחֲפִץ בְּשְׁלוֹמֵנוּ,**
 וְיָרֵכֵהוּ בְּאַרְךָ יָמִים נְעִימִים וְטוֹבִים, יְבָרֶכֶה שְׁנוֹתָיו בְּשִׁמְחוֹת
 וְגִיל, וַיֵּשֶׁב עַל כִּסְאוֹ לְפָנֵי אֱלֹהִים שְׁלוֹם מִסְכִּיב בְּלִי
 מַחְרִיד, נֶכּוֹן תְּהִיָּה מַלְכוּתוֹ עַד עוֹלָם, וְיִהְיֶה קִרְנָה
 וְתִפְאָרֶת בֵּיתוֹ עַד רוֹם הַשָּׁמַיִם וְכוֹכְבֵיהֶם.
 גַּם בְּרוּכָה תִּהְיֶה וּמְאֻשְׁרַת הַגְּבִירָה הַנִּצְבָּת לִימֵינוּ הַכְּמַת
 הַנָּשִׁים וְהַדֶּרֶת הַמְּלָכוֹת, אִם תִּדְּלִים וּמִשְׁעֶנֶת הָאֲבִינִים
 הַקִּיסָרִית **קֶאֱרֵא לִינֵע אוֹיְנוֹס טֵא,** יָמִים עַל יָמֵי
 הַמְּלָכָה הַזֹּסִיף וּשְׁנוֹת חַיִּים תִּפְאָרֶת לָהּ, ה' אֱלֹהִים! *
 בְּרַךְ נָא אֱלֹהֵינוּ, אֶת כָּל הַשָּׂרִים הַנִּבְכָּדִים וְאֶת כָּל הָאֲדוֹנִים
 הַמְּקִידִים עַל עַדְתֵּנוּ תִּפְקוֹד לְשְׁלוֹם, וְכִרָּה נָא אֱלֹהֵי
 לְטוֹבָה אֶת הַמִּיָּסֵד תַּבִּית הַזֶּה *) וּבָצַל בְּנִפְיָה יִתְלַוֵּן לְשֵׁאת
 בְּרִיבָה בְּפָעֲלֵיו הַרְבִּים וְהַטּוֹבִים וְאֶת כָּל הַתְּמִימִים אֲשֶׁר
 נִדְּגוּ רוּחַם לְתִמְכְּנוּ וּלְסַעֲדָנוּ הַמְּרַבָּה וְהַמְּמַעִיט יְבוֹאוּ עַל
 שְׂכָרָם

* דער ערהאובענע געבורטסטאג אונזערער אונגעבעטעטען (אונדעם)
 מוסטער פעלזט אונ 8. פעברוארע אונד ווירד אונ 12. מיט גע-
 פייערט.

* ר' נודכי צן ר' שמואל מייזל ז"ל ופראג אויט דער גרינדער דיועם
 אינסטיטוטס זיינע דער פראגער געוויינדע ערוויזענע וואהלוטהא-
 טען זינד זי וואהלו אויף זיינען לייכענשטיינע אלס צספר למח דוד
 לו לעזען.

אונד אים רייכע דעם עוויגן לעכענס איצט וואללענדען אונטערשטי-
צער דיוועס אינשטימוטס. פֿערגעלטע איהנען איהרע היעניערען גע-
שפּענדעטען גאבען אונד לאססע איהנען דער זעעליגקייט פֿיללע
דאָרט צו טהייל ווערדען.

וויר פֿלעהען צו דיר עוויגער! בעזעעלע אונז מיט גוטעס וויללען,
דאס וויר מיט ערנסטער לערנבעגירדע דיא נעטיגען קענטניססע
איינזאממלען אום אונזער צייטליכעס אונד עוויגעס וואָהל צובעפֿער-
דערען. ערוועקקע אונזער געמיטה דאס וויר אין וואהרעס פֿער-
טרויען אויף דין אונד אים גלויבען אן דיינע געטטליכקייט דיא גרונד-
זעצע דער הייליגען רעליגיאָהן אונז איינפרעגען. אונטערשטיצע אונז
זערען פֿאָרזאץ דין מיט דיינער ליעבע אונד עהרפֿורכט אנצובעטען
אונד צו פֿערעהרען. וואכע שטעטס איכער אונז, דאס וויר דאז
דיר וואָהלגעפֿעלליגע אויזאיכען אונד דען גוטען ערמאהנונגען אונז
זערער לעהרער פֿאָלגע לייסטען. בעוואהרע אונז פֿאָר בעזען פֿער-
פֿיהרערען, דיא אונז פֿאָס טוגענדהאפֿטען וועגע אבלייטען וואָללען
אונד מאכע אונזער הערין גענייגט פֿיר דיא גוטען לעהרען דיא אונז
זערע לעהרער אונז פֿאָרטראגען: דען דוא הילפֿסט דען ארמען אונד
אונטערשטיצעסט דיא וואיטען. וויר בעטהען דין אים שטויבע אן
אונד לאָבזינגען דיר איממערדאר אמן.

יהודה בן - יונה לבית ייטלש.

שְׁכָרָם. נָא תִפְקֹד לְרַחֲמִים אֶת נַפְשֹׁת הַנְּדִיבִים הַמְתַּהַלְכִּים
שָׁם בְּאַרְצֹת הַחַיִּים *) גְּמוּלָה נָא עֲלֵיהֶם בְּצִדְקָתָם אֲשֶׁר
עָשׂוּ לָנוּ וּכְפָעֵלָם הַטּוֹב הַשֵּׁיב לָהֶם.
אָנָּה ה' מִלֵּא לְבַבְנוּ חֲפִיץ לַעֲשׂוֹת רְצוֹנָה. עֲזָר חֲשָׁקְנוּ
לְבַקֵּשׁ חֲבֵמָה וְדַעַת בְּלִי רַפְיוֹן. חֹק רִוְחָנוּ לְלִמּוּד
תּוֹרָתָה הַקְדוּשָׁה בְּלֵב נְאֻמָּן וְשָׁלֵם וּלְעִבְדָּה בְּאַהֲבָה וַיִּרְאֶה
יְהוָה עֵינָיָה עָלֵינוּ הַמִּיד לְשִׁמּוֹר נַפְשָׁנוּ מִן הַמַּתָּעִים אוֹתָנוּ
לְסוּר מִן הַדֶּרֶךְ הָאֱמֶת. וְאַחֲרָיִךְ לְבַבְנוּ לְשִׁמּוֹעַ בְּקוֹל הַמּוֹרִים
לָנוּ הַזֹּכַחַת מוֹסֵר וַיִּרְאֵת ה' כִּי אָתָּה עִם עַנִּי תוֹשִׁיעַ וְיִתּוֹם
תַּעֲזֹר. וְאַנְחָנוּ מִשְׁתַּחֲוִים לְפָנֶיךָ וְנִזְדָּה לָךְ לַעֲוֹלָם אָמֵן.

חברתי בשנת ואני תפלה לפ"ק

יהודה בן — יונה לבית ייטלש

(*) דיא פֿריהערען נון פֿערסטקֿרבענען, חוץ דיזער חִסְטִיסטִיסט זיך
פֿערדיענט געמאכטען פֿערוואַלטער דיזעס הויזעס [בזאִיס] ה"ה
הרז המאור הגדול המפורסם מוה"ר זללאל לאַנצִנבֿרג זל"ל והתורני
המנוח מוה"ר זשולס כ"ס זללה"ה פֿערדיענען היר חיינע עהרענֿה
פֿאָלנע ערוועהגונג.

ישבעון רצון. תוסף רוחם יגועון; חוק נתת אל עת חיותם קצב אל שנות חייהם. נתת מאה שנה אל השנהב, תחת מדרך רגליו תרעש הארץ מאתים אל הנשר ארך האבר ורב הנוצה בשחקים ירקיע, אלפים אל אלון גדול הקומה בצמרתו הרמה ישלח דליותיו שמימה. שנים אין מספר להתנין העובר ארחות מימי תהום רבה, כסיר ירתיח מצולת ימים; אדון כל תולדות! אהה, אל ימי האדם טפחות נתת. חלדו כאין. ויגוע ואיו? שנותיו מתי מספר מר מדלי המה, כדוק יוטל ואיננו, הרוח ישוב אל האלהים אשר נתנו. ועקבותיו בין בני תמותה לא נודעו. צבי תפארתו לרגעים, כמוץ יסוער מגורן. עד ארגיעה הולך האדם ולא יכירנו מקומו. — נוצר האדם! אם חרוצים שנות אנוש, אם מדות ימיו בשעל בל יעבורן, עוד נתת לו שארית בארץ החיים, ידו נטויה לעשות גדולות, למעשה ידיו תכסוף. המה לדור דורים; גוש עפר הוא וידיו תבצענה נשגבות. יציר אדמה וכפיו תעשינה נוראות; הר נופל יכול, צורים יעתקו ממקומם, אמיציכח עם אורך ימיהם תחליפם כלבוש ויחלופו. והוד פעולת האדם לעד יכון, וצדקתו תשגיא. היא עומדת עולמים ואש אבדון תאכל בוגדים ומעשיהם בחושך ידמו.

החברה הזאת, אבן נזר הצדקה, מתנוססת מאה שנה בתוך עירנו, נחלת אבותינו מורשה היא לנו, התכוננה לפני שנים מאה, ועודנה באבה מקור הרחמים מבוע החסד; פועל טוב זה רצית בחסדיך, חפציך בידינו הצליחו, תמכת אותנו בימין צדקך. בכח הראית יתרון עמל האדם ומותרו מן חיתו יער, דור הולך ודור בא וצדקתו גם להתנוסס לעם נולד.

הנה החברה הנשגבה, אנשיה טהורי לב עושי טוב נדיבי רוח פועלי צדק החרדים לדבר אלהינו, עובדי בלב תמים, ברוב דרכיהם אשר יגעו בעסקיהם. עוד כגבור צולח ירוצון לעשות רצון קונם וחפץ צורם, יפריחו ישע לנשברי לב תעלה לחולי עמך; אוחזי אורה אבותיהם נוחלי מדותיהם יגשימו גשמי נדבותיהם עלי בווי אדם וחל-ל

ת פ ל ה *

אצל אחי אמונתנו חושבי העיר ברעסלויא
לעת מלאת מאה שנה

מיום הוסדה חברתם הנודעת בשם ח"ק ג"ח

וב"ח נאמרה מאת הש"צ.

בעד שלום החכרה ועל שלום חמלבות ועל שלום העיר.

חוכרה מאת מוהר"ר

מרדכי דוב פרידענטהאל נ"י.

אתה אל בורא הארץ וכל אשר עליה. הימים וכל אשר
בהם הרקיע והדאים בו. מנשמת רוח אפיק יחיו
ישבעון

(*) געגענוואָרטליגער אויפֿגאָבן איזט זיך פֿאָרן פֿערעהרטען פֿ"ע זיט
דעם אויפֿטראָגע איינגעזענדעט וואָרדען איז דאָ ב"הע אייני
לוריקקען, ווען איך איז דאָ געאייגנעט פֿינדע. דער פֿארבענ-
רייכע לעבענדיגע טטיג, דער דאָ טריסטטעללעריטען ארבייטען,
דעם גייסטרייכען פֿ"פֿ'ס קאראקטעריזירט, בעאורקונדעט זיך אויך
אין דיזעם הערלענעם עקזאָס. דער טיעפֿע רעליגיאָזע זין, דער דאָ-
רין זאָ וואָלטיג איינגרייכט, דאָ וואָרזאָלשע טענדענץ, דער דען
קולטינאטליאָנספונקט דיזעס גייסטעספֿאָדוקטעס אויסמאכט,
ערווייכען דאָ געזיטה דעם אונדאָכטיגן לעזערס, לעהרען איהן
זיינען גענעטעווערטע קענען, אונד עראונטערן איהן גענעטע-
לענדע לזי זינדערן. היערדוק ליכענעט עז איך פֿאָרן אונדערן געלע-
גענהייטסגעבורטען פֿאָרטעהיילעהאפט אויס. איבערלייגט דאָס אויפֿ-
זעטלע פֿאָרן וואָלכען געהאָלטע, דען לועק דיזער טריפט געטאָק
פֿיר עכטע העברעאישע ליטטעראטור לזי פֿעדברייטען — ליעהליך
בעפֿאָרדערן, ליפֿערע אויך דיזע תפֿלה — זיט אויסלאָססונג אייני-
גער טעללען, וועלכע פֿיר לעזער זיין אעמטעררייטען טטאָאטען
קיין אינטרעססע דארבייטעהען — היזאט דעם איזאעליטיטען
פֿובליקאָן.

חלק אנוש, טורח נחלת גבר. כן ישמרו פקודתך אנשי
החברה. מלאכתם נשגבה, עבודתם קדש, קלים כנשה
גבורים כאריות, רוחם לא תלא מעשות חסד. הדאגה
בעד אותם אשר עלפו שכבו איננה מניחה להם לישון;
יכינו מעון להנחלים מלון להנכשלים צרי לשבר, מרפא
לאנחה. יאמרו להנחשלים: חוק! אל עורים קור יגששו
הם עינים, אופל היושב במחשכים המה יגיהו, יפיצו
עיפתו בשמש צדקתם, רפה כח וידוע חולי בצל כנפי
חסדיהם מימי ישועה ישאבו, ימחו דמעה מעל פני
הכואבים. יחבשו עצבותם עד כי לששון יהפך אבלם,
וקול בופים לשמחה. — ענוג ורך, שנים כבירים אכל
בטובה לא נסה בחסרון. למיד העדר לא היה, אל ביתו
יבואו ימלאו מחסורו, יסירו מדוי גופתו, יגמלו אך טוב
וצדק, ירבו לו חסדים ברוח נדיבה. איש מכאובות, פניו
חבוש בטמון, נתעב ונאלח, לקוח למות יתעבוהו כל
רואיו, ורוק מפניו בל יחשוכו, נגוע ומענה לא יכול איש
לגשת אליו, כל הנוגע בו יהלה, מחלה שמה בסדרגלו,
גדרה בעדו לבל יזי צאת חוצה — אנשי קדושיך, עושי
טוב בלי מחיר, עליו יקיפו, נושאים חליו ומכאוביו הם
יסבלום, ימרחו על השחין ויחי! — ימים נועבו, שנים
עברו, ופקדת יציר כפיך אם תבא, קרוץ מחומר אבק
פורח כי תלך אתה!! במשפט עמו, תקרב חיתו לממותים,
ותצעידהו למלך בלהות, יום הנורא יום המותה יגיע,
יתפלש על משכבו כנצר נתעב, יתעבהו מאכל תאוה
זהמתו לחם, נשמת רוחו ישאב ממעמקים, כסדיו מלאו
נסלה, לבו ידפוק, יעמוד לרגעים, ילך לאט — בעותו
שדי יבעתוהו, מפחד המות ירגז אף יחרד, מי לא ירא
לקראת בואו? מתגרת ידו מי לא יגור? מי יחשוך רוחו
מעבור, בשחת? פשעיו אם ירבו מי ישיב לו צדקתו לאור
באור החיים ולחסות בצל כנפיך סלה? מתי סודו מרחוק
נצבים וקרוביו מנגד נגעו יעמדו! מי ינחנו אל מחוז חפצו?
מה יקר חסדיך אלהים! שלוחת לעזרתו ציריך הנאמנים
מלאכי שלום משרתי עליין, צבאיך צבאות קדש חונים
עליו

וחדל אישים, להשיב להם כלח הבריאה, וחיתם באור
 תראה: הנה חברתנו כרס חמד, תשפות שלום לה, שלח
 לה עורך מקדש, זולתך! רוח ישועות כל נעשה ארץ.
 אם אמרתי אספרה את כל התלאות אשר מצאו את
 ראשי התעודה מאז ועד עתה, אז מחול ירביון עצמו
 מספרם; אכן אתה תביט למקבת אבותינו ממנה נוקרנו,
 חסדם אל תשי, וזכר עשית לשומרי פיקודיך ולעלילותיהם;
 חפצת כי דור אחרון יבוא ויגידו צדקותיהם, ובצר להם
 בשמעך תפלתם ותתן אותם לרחמים: אדברה לפעולת
 החברה בדבר שפתי וירוח לי, מלתי מלים. אולי ממכון
 שבתו השמים יתן ישועתנו יגל יעקב ישמח ישראל.

אתה עטית כשלמה רחמים והודעת מדות חסדיך, אם
 טוב אתה לכל, ומרחם על כל ברואי יריך מזוהל
 על גחון עד הנשר יטוש עמימה, אכן על בן אנוש פקחת
 עיניך, שתה אליו לבך היים וחסד עשית עמדי, תמשילוהו
 במעשה אצבעותיך, למען יראה בהם נפלאות תמים דעים
 עדית אותו בהוד צלמך ותחסרהו מעט מאלהים, ילך
 קוממיות — הוא מלך ברואיך! ביפיו עינינו יביטו, אחור
 וקדם צרתהו, תשת עליו כפיך ומבשרו נחנה אלוה! הכי
 תעשה אדם כדגי הים כרמש אין מביט עליהם? רק תפקדנו
 לבקרים לרגעים תבחננו; ואם חיתו יער מן גו יגורשו,
 צאן מרעיתך בני אדם הבאים יטרישו וימלאו פני תבדל
 תנובה! כן אנשי התעודה הנאספים היום במעון קדשיך,
 למעשי יריך יכסופו, לבקרים יתחדשו פעולותיהם, ימצאו
 משוב יגילו אם חפצך ישלימו, ישביעו או נעימות יעשו
 חיל ישכילו ויצליחו, בעסק זה יעסקו באמונה ועוד ידם
 נטויה לעשות גדולות בארץ, לא ידי עצלים יכנו לפניך,
 כפי נרפים תמאס, בירק שבת השקט יבחרו, בעמל אנוש
 אינימו, למען לא ינוגעו עם בני אדם ישבו בדר, ולפיד
 אדם מנגד יעמודו וישכנו במשכנות מבטחים, תנעם
 העצדות לעצל ידיס רפות לחסר לב שוכני בנקיקי בתייהם,
 ובקרבת ידמו כי בהם ימצאו חפץ — לא בהם ימצאו חפץ,
 דרבם לא לרצון לפניך, ציץ נובל לצבי תפארתם! כי עמל
 חלק

אוכל, שכתה תתנה עד בוא עת קומה ממשכב ותתהלך בחוץ.

רבים נאספים בחצרות קדשך באו בברית החברה הנשגבה וזרועם לא הושיעה, ובימינם לא שלחו עזר, והמתם כל חולי, ויתעבו כל מדוה (כי אתה הכינות לבורת בני אדם ולא לאדם הבין דרכו ולא לילוד אשה הכן צעדו); אכן עוד לא גרעת חלקם אם פקדתך תשמור רוחם, יש שכר לפעולתם, נעימות ינחלו, אם על משמרתם באשמורה יעמודו — ואנשי בריתנו יניפו גשם נדבות וזילו זהב מכיסם וכסף מאמתחתם, להחזיק בית הצדקה ובמעשה החסד ירימו קרן! אם שמש צדקת כל איש ואיש מאנשי החברה לא ישורנה עין, לא יביטו עיני דכא יד המרחם — הלא כן דרכיך אלהינו, תסתתר למראה עין ומדות חסדיך נגלו במפעלותיך! נפלא ונעלם! אתה מעין כל חי, ומעשיך כבוד טובך יביעו! בעלילותיך נתענג ומוצאי סתרם לנו לא נודעו! — מבין טורי הרים הגבוהים, לא עדה עליהם איש, תוריד נהרי נחלים להשקות שדה וכרם. — וכאשר נשאזו אמותינו לבן בחכמה ובמתת מראות הצובאות, לכונן בידיהן משכן יה, כן משוד נדבת נשי עדתנו ימצו ישתו חולי עמך, ועל נדיבות יקום ביתך הקדוש.

כמונו היום יעמדו קצרי ימים בסוד קדושים, המובלים מבטן לקבר ידמו לבני אלים! חוטר נעים החברה מגזע אבותינו יצא, והנהו לזית רענן משוש כל הארץ, ישכנו תחתיו כל מרי נפש, המחכים לתשועה בצל דליותיו ישכנו. הנה אנשי עדתך ארחו לחברה זרעו לצדקה וזרועיהם, ועתה נטעי נעמנים מהם יצמחו, תרבינה סעפותיהם ותארכנה פארותיהם! ברית אהובים היה לעץ פרי, ברית האחים לעץ החיים, שתולים בבית יי, ועל יבלי מימי הצדקה ישלחו שרשיהם, ינובון תמיד ולא ימוש מעשות פרי; ואם עץ שתול על פלגי מים לא ידאג בשנת בצורת ועליהורענן, כן בצוק העתים גדלה והצליחה חברתנו, לא החסירה חסדיה, נשאה ענף ועלתה פרי.

עליו ואמונתך סביבותיהם, כדור אותו יקיפו, בפייהם יביעו נחמות, תזל כטל אמרתם, לחזות מחזות שדיי זאת אחרית גבר תכלית מעשהו! פשעיו אם יודה על ערש דוי, ימלט מיד שאול נפשו; אם ישחר לאל ושלם נשיו ליוצרו, ארכתו כמעט רגע תצמה, וכבודו יאספהו — כן יפרד האדם לעיני אנשי סגולתך מהחיים הקצרים וימות מות ישרים.

אתה יי! נתת הודך על האדם עשית אותו בצלמך, ועל כל יקום אותו נשאת; כן נתבונן מפקודיך כי גם אחרי המותה בריתך בל יופר מאתו; אם פגרי חיתו שדי ישכנו כסוחה על פני חוצות, קבר יעדת לגוית האדם אבני בור צוית למשמרת לעצמותיו, לבל יהי מאכל לעיט הרים מזון לטורפי טרף! — אם בשר אדם מת נבאש, ושארו ירום תולעים, הותר קשר הגידים נפלו מפלי בשרו, מי יובילנו אל הר אבותיו? מי יורידהו אל תחתית הארץ? — אנשי סגולתך יטו שכמם לכול, יקשיחו דבם לפלח תחתית, למען השלים חפץ יוצרם, חוצבים קברו יכסוהו בבגדים, ובשלום יובל אל קברת אבותיו. —

אם בידי חרוצים ימצא חפץ, כפים עמלות ימצאו חן בעיניך, הנה עומדות לפניך גם בנות בוטחות, ידיים שולחו בכשרון המעשה עשו חיל, נשים שאננות המסתופפות בחצריך השכילו והצליחו, יעשון חסד עם החיים ועם המתים ובמקהלותם יתרומם שמך, אם אתה חרצת משפטיך על בנות האדם, והרבית עצבונם, יספת להן מכאובות, מרוב שיחוככם תשוענה אל אל, אם ילדו בנים ובניהם מבטנן יצאו יזעקו בחבליהן תתיפחנה — אכן! אתה שלחת רפאות לכאבן, חבשת עצבותן, כי אמהותיך אלה צובאות עליהן, בלדתן תקראנה למילדת, מביאות אבנים; אם תלונה תהגה החולה, אז באמרי שפר תשקטנה אותה, לא שנת תתנה לעין ולעפעפים תנומה. עד כי האומללה יולדת ותחת רוח כהה תצנוף מעטה גיל, ואל העניה בימי נדת דותה תתננה כסף לשבר שבר אוכל

לאל החיים, נא המול על שה נאלמה! זכר נא, כי גאון
יעקב צדקה, צבי עדיו רחמים וחסד, דרך כוכב מיעקב
ורחמים וחסד נהרו על יושבי תבל, כקן משולח ימוש,
עודם עליו בגדי מרוח, אכן גאוונו לא הוסר לא הורד
עדיו ממנו.

אתה יי יסדת בעיר הזאת אבני בוחן פנות יקרות, בהם
יתחלל יעקב יתפאר ישראל, ובעדם נעתירה —
נפוצו חיליך אלהים! היו לחרפות; אכן נתת ליראיך נס
להתנוסס, ובעבור כבוד שמך יעשו חילי אלה המה קרואי
עדתך העוסקים באמונה עסק יי, רגליהם אהבה וחסד,
מעללים טובים רבים ועצומים יתנו על ראשם עטרת,
עליהם יציץ נזר הצדקה כתר הרהמים, ובכבוד החסד
יתימרו, תהלה לכל הגוים. פה ראשי חברת הספקת
אביונים, ראשי חברת גידול יתומים, ואתנו המה ראשי
חברת שובע שמחות, משמר מול משמר יתעוררו על
פקודתם, נבונים תמיד לשמור דברך ולעשותו, פיתד
נאמן תקועה אהבתך בלבם; הנשגבות הנראות לנו מיוחדי
אנשי סגלתך מן המקום הזה, לא יכלכל לשון קרוץ
מחוכך להביען בשפתיו; כנחל שוטף חסדם יפרוצו,
והולכים בסתר לאט לאט כמימי השילוח בנדיבותיהם.
ואם נקלה מעשה הצדקות האלה נגד מעבדי אנשי קדש
ואם חברת ג'ח מכל שאר החברות לעשות הגדילה,
אכן הלא גם כל מחשבות הנשארות רק להטיב, ואנשיה
קרבתך יחפצו בעשותם פעולת החסד והרחמים, ודבקים
בך! — הם מתעבי בצע ומחיה שונאי עלמונים: נא החסד
אשר המה עושים עם החיים ועם המתים זכור לנו היום! —
אם כל יש לנו, אתה חוננת בסאת עבדיך, כל טוב אשר
בידינו ממך היא! הנוכל כבודך בפועל כפינו? הלא
זעיר הוא ערך גדולות מפעלותיך! נשגבת צדקתנו הלא
מצער היא נגדך! ואם אנחנו מתנשאים אל גרם המעלות
לעשות חסד ולאהוב צדקה, הלא אתה מאלפנו, ורק
בדרכיך נתבונן כשרון המעשה, אתה זוקק כפופים, אתה
משיח אלמים, אתה פוקח עורים ורופא לכל תחלואים
לכן

אנא יי! נסה עליה אור פניך, חזק נפשינו. אמץ לבבינו
לעבודתך, תהיינה אוניך קשובות אל תפלותינו ועיניך
פתוחות להביט רוח הטהור העולה על לבבינו, כי הוא
לברו ישים קטורה באפריך, יעלה בערפלי טוהר לריח
ניחוח אל כסא כבודך.

אתה תבחר מרבבות אנשים נגיד עמים מלך על ארצות,
כי אתה לבדך המושיב מלכים על כסאות כבוד,
כי אתה בשמים והם ילכו נכחך עלי הארץ, ושםם קראת
בשמך, בו נכר ירך יי, יד צור עולמים, בואת שמת חַיִּין
לעלילות רשעי ארץ, גדר לפעלת אנשי זדון, לבל יעבורו
וישחיתו תבל ומלואה, משאת המושל רשעים יתחוללו,
בוגדים יגורו, כסאו פסא אלהים, ובגאווה תכון תבל בל
תמוט: אם שבט מוסר שבט מלכותו או ביתו יהי נכון
אל יצרהו. כן בחרת איש מרבבה על כסא מלכות
פריים ען ינון שמו פֶּרִיד רִיךְ ווילהעלם השלישי!
נא הפלא חסדיך עליו, הוסף ימים על ימיו, ימים נעימים
שנות רצון! יפרחו בניו כשתילי זית! גם בנותיו ביקרותיהם
הנקראים לשבת על כסאות נשאות בתבל תגדל כבוד
ביתם והיו לשם לתהלה ולתפארת! כי אתה ידעת לב
האב היקר השומח בטוב זרעו ובהצלחת צאצאיו ובשלומם
יהיה לו שלום! האצל נא מברכותיו אל הנכנעים תחתיו,
כי אתה הכינות לבו בנת לרעיו אשר בצרתם לו צר!
יהי שלום בארצו בלי צוחה ובלי פריץ כי אתה בחרת
בעמך להודיע את שמך המיוחד ברבים, וחבבת צלם
האדם אם זך אם ישר פעלו! —

הנה קהלִיך העומדים היום, לבקש רחמים וחסד מאתך
השקם מנחל חסדיך, שבעם מדשן ביתך, הרק
ברכותיך עליהם, נא אל תתן חית מרעיק אל משלחת
רעים, הביטה וראה חסדי ידידי עליון, ישיני אדמה
הנאהבים והנעימים בחייהם! אם במקרי העתות בל
נרשמו מעשיהם, אכן הלא בספרך נחקקו, ומי ימחה
מכתב אלהים החרות על הלוח העולם? גם על אחינו
היושבים בארצות רבות גם עליהם נערוך שוע לאל תפלה
לאל

שיר

לשורר ביום מלאת מאה שנה
להח"ק ג"ח וב"ח דפה מעת נוסדה.

מ א ת

דוד זאמושטש

חבר לחברה הזאת

ברעסלויא יום א' י"ג סיון

שנת הנה נוסדה מאה שנה לפ"ק

אשרי הגבר הזן ועשר בביתו.
לחונן דלים, להשיב נפש אין אונים,
אוי לאיש יושב תחת נפנו וזיתו
ואויטם אָנו מועקת האַביונים.

מאת המחבר

לכן תדצה נא במנחתנו ותערב עליך עתירתנו בעד עיר
מושבתנו. אנא הרם והכון ברית כל חברה וחברה בקרבה.
ישפטו ראשיה באמת לא למראה עין ולא למשמע און;
חזק לבבם לבל יפזרו עמל עדתך אל בוגדים. הכנס בלבם
רגש רחמים לבל ידברו קשות עם נמוכי רוח. לאנקרת
האביונים יטו און. במראה פניהם ילינו עו ומשפט. בחן
שפתותיהם ובדבר נוחמים ישיבו נפש נענה. — אם זכרון
חסדי דור דור ופקודת כשרון המעשה יעלו תמיד. לעתורת
בצרה לרצון לפניך, ובעבורם תשמע כל תחנון ותפלה
משמי מעונך, ותחליץ הנאנחים. — גם אנחנו שפכנו היום
רוח חן ותחנונים. השמענו קול הלל ותודה לפיק ממך
גם רצון אל דלי המעשים וועירי העלילות תחזה בנעימות
קדשך, ואותנו תעיר לאהבה את שמך!

גם עדת ישורן בקריתנו המפוארה בת נדיבות הנודע
בצדקה, שמש שלומך עליה תורח, תשביע אותה
מטובה, תרוה אותה מנעימות ביתך, ברך משלח ידה,
והיה בה מעשה צדקה כמקדם, אחרי שאון מים כבירים
תבוא השקט, ואחרי זעם דממה, נא שמחנו אחרי שנות
ראינו רעה. ואם החברות הנשגבות יובון בה תמיד,
ורק מלאת רצונך יתן לבם נחת. לכן פקוד נא אותנו
לטובה. הוציאנו ממצוקה לרוחה, שיתנו ברכה בקרב
הארץ, מלא שחוק פינו, ובהמון חוגג נפצחה רינה לפניך,
קרבתנו ולבנו ירננו אל אל חי, נגילה ונשמחה בישועתך,
ימים יבואו יחלוף האבל יעבור הבכי ודמעה תמחה,
אתה יי! מעל כל פנים. ומכנה הארץ נשמע ומירור
נא הקימנו יי ונחיה! ואז במשכנות מבטחים ובמנוחות
שאננות נשירה ונזמרה את כבודך. —

1.

Wie groß zeigst Du Dich, Herr! in Deinen Werken;
Einst glichen wir dem Vöglein auf den Bergen,
Verzweifelnd, je des Mitleids Strahl zu sehen;
Der Feinde Ruf erscholl in unsre Ohren;
Des Lebens Freude war für uns verloren,
Ob unsrer Schuld wars fast um uns geschehen.

Chor.

Dem Bermuth gleicht der Sünde herbe Traube,
Der Hölle wird das Laster stets zum Raube.

2.

Ach! lange irrten wir in Asiens Wüsten,
Wo keine Hoffnungen die Qual versüßten,
Als unerwartet wir Dein Heil erblickten:
Wir hatten kaum Aegyptens Gräul vergessen,
Als Du auf Sinai, den Du selbst erpressen,
Uns Deine Lehren gabst, die uns beglückten.

Chor.

Auf Sinai standen einst die frommen Ahnen,
Und brachen dort zuerst des Glaubens Bahnen.

3.

Durch sie ließ't Deinen Geist Du uns erschauen;
Wir fanden Weisheit, Sitte und Vertrauen,
In zehn Geboten, alles Guten Quelle;
Nun wurden wir vom Liebesband umschlungen,
Aus diesem Quell ist Einheit nun entsprungen,
Und Ordnung trat an der Zerrüttung Stelle.

א

מֶה נִדְּלוּ מַעֲשֵׂיָהּ רַבִּב בְּעֶרְבוֹת!
יָמִים בְּבִירִים הָיִינוּ כְּבוֹס חֲרָבוֹת,
לִרְאוֹת שֶׁמֶשׁ הַחֲמִלָה לֹא אָמְרָנוּ,
מִצַּעֲקַת הַנְּגָשִׁים צִלְּדָה אֶזְנוֹנוּ,
שִׁמְחָה וְעֵנָג לֹא יָדְעָה נַפְשָׁנוּ,
תַּגְּמוֹל הַמָּרִי, בְּרִיתָהּ לֹא שָׁמְרָנוּ.
מִקְהֵלוֹת

מָרִים פִּלְעָנָה כָּל עֲנֵבִי הַפֶּשַׁע,
מָוֶת וְאַבְדֹן בְּתִבּוּאוֹת הָרָשָׁע.

ב

בְּמִדְבָּר לֹא אָדָם בּוֹ כִּשְׂהַת הַתְּעִינוּ,
בָּגִיָּא צִלְמוֹת לִרְאוֹת טוֹב לֹא חֲפִינוּ,
פֶּתְאוֹם קָרְנִי יִשׁוּעָה לָנוּ הוֹפְעָתָ,
אַחֲרֵי מָעַט שִׁבְחָנוּ תוֹעֵבוֹת מִצָּרִים,
שִׁקְלָהּ הָרִים וּגְבָעוֹת בְּמֵאזְנֵים,
בְּסִינֵי הַקִּיָּה לָנוּ הוֹדְעָתָ.
מִקְהֵלוֹת

עַל הַר סִינֵי עֲמֻדוֹת הָיוּ רִגְלֵינוּ,
אֲשֶׁרֵי עֵין רְאָתָהּ וַתְּעִידֵנוּ —

ג

שִׁמְחַ מְרוֹחֶהּ אֶצְלָהּ עָלֵינוּ,
חֲקָמָה וּמוֹסֵר שִׁמְתָּ בְּלִבְכֵּנוּ,
הִלְבִּשְׁתָּנוּ עוֹ בְּעֶשְׂרֵת הַדְּבָרִים,
בְּעִבּוֹתוֹת הָאֲהָבָה הֵמָּה קִשְׁרוֹנוּ,
בְּעֶרֶי הָאֲחֻזָּה הֵן הֵמָּה עֲטָרוֹנוּ,
הֵמָּה אֲכוֹת כָּל חֲקִים טוֹבִים וַיִּשְׁרִים.

Chor.

Gleich Hauch kann Menschenweisheit nicht bestehen,
Nur Gottes Wort kann ewig nicht vergehen.

4.

Nun mochte uns das Schicksal immer hassen,
Gleich jähem Wassersturz uns sinken lassen,
Gerechter Fürsten Huld war unsre Mauer;
Die Blüthen konnte das Geschick zerstreuen,
Der Glaubensstamm ist unverletzt geblieben,
Und Freudenstrahl durchbrach oft düstre Trauer.

Chor.

Entzieht er uns sich auch auf eine Weile,
Bald wird uns seine Vaterhuld zu Theile.

5.

Sa! fest umschlang die Eintracht unsre Herzen,
Aus ihr floß Balsam oft für unsre Schmerzen,
Aus ihr so oft Ersatz für herbe Leiden;
Ging je für uns die Freudensohne unter,
Die Bruderlieb' erhielt uns froh und munter,
Nur sie ersetzt die entbehrten Freuden.

Chor.

Wo Zwietracht weilt kann Gutes nicht gedeihen,
Nur Eintracht kann des Segens sich erfreuen.

6.

Und so sind milde Stiftungen entstanden,
Wo Noth und Drangsal eine Zuflucht fanden,
Der Arme Schutz, der Leichnam Grabesstelle;

מקהלות

חַכְמַת אָדָם הַכֹּל, אִפְעַ עֲשִׂיתָנִיו.
לְעַד יַעֲמִדוּ חֻקֵּי אֱלֹהִים וְתוֹרוֹתָיו.

ד

מֵאֵז הָיִינוּ עִם מִפְּזָר וּמִפְּזָר,
כְּזֶרֶם מַיִם הַמִּגְרִים בְּמִדְבָּר.
בְּכֹל זֹאת בְּעֵינֵי שָׂרִים מְצָאנוּ חֲנִינָה,
נִצָּנִי אֲשִׁרְנוּ יָבֹשׁוּ וְקָמְלוּ.
אֲמֹנָם גִּזְעִי דָחֲנוּ לֹא נָכְלוּ.
בְּעָרֵב יָלִין אִיד לְבַקֵּר רָנָה.

מקהלות

אֶךְ רָגַע יִסְתִּיר מֵאֲהָנוּ כְּנִיו,
יָשׁוּב יִרְחֲמֵנוּ כִּרְחֵם אָבִי עַל כְּנִיו.

ה

הִרְעוֹת לִוְתָהּ נִכְשָׁנוּ צַחְצָחוֹת,
נִרְשָׁנוּ כָּל נִגְעַת הַשִּׁנְנוּ שִׁמְחוֹת,
מִמַּעַיִן הַשְׁלֹוֹה שְׁאֲכָנוּ דָּעַת,
עַתָּה נִרְ אֲשִׁרְנוּ הַתְּקַדֵּר בְּעֵבִים,
בְּעִכּוֹתוֹת אֶהְבֶּה הָיִינוּ מְשֻׁלָּבִים,
כִּי מִמְּקוֹר הָאֲחֻזָּה יִשׁוּעָה נֹבַעַת.

מקהלות

קָטַן יַעֲקֹב בְּהַפְּרֵד אִישׁ מִרֵּעֵהוּ,
גַּם הוּא יִגְדֹל, אִם בְּאַחֲיוֹ תִתְּחַבְּרֵהוּ.

ויו

הֵן בְּעָרִים רַבּוֹת טִירוֹת כְּנִינוּ,
וּמְקוֹם לְאַחֲזוֹת קִבֵּר כְּנִינוּ,
גַּם בְּתִים מְלֵאִים מִכֶּלֶת וּבְגָדִים.

Der Sieche wankt zum Mitleid seiner Brüder,
Und kehrt geheilet zu den Seinen wieder,
Geschickter Aerzte Rath ist eine Trostesquelle.

Chor.

Heil denen, die des Reichthums Fülle nützen,
Den Leidenden vor banger Noth zu schützen.

7.

So hat auch hier, von Menschlichkeit geleitet,
Der Ahnen Hand ein Jugendwerk bereitet,
Verjüngt steht's da! des Menschenfreundes Wonne!
Ein schwacher Keim, hat's herrlich sich entfaltet,
Zum mächt'gen Nebenstamme sich gestaltet,
Gediehen durch der Eintracht milde Sonne.

Chor.

Nur dann kann Segensfülle uns beglücken,
Wenn mitleidsvoll wir Schmachttende erquicken.

8.

So hat durch sie auf dem betret'nen Wege,
Der Bund für Arm' und Krankenpflege,
Ein hundertjäh'ges Alter nun errungen.
Ihm danken viele Tausende das Leben,
Und tausend Kummervollen Trost zu geben,
Ist ihm so schön durch Gottes Huld gelungen.

Chor.

Auf unsrer Väter Bahn laßt fort uns schreiten,
Wir gehn dann sicher, können niemals gleiten.

בָּהֶם יָבֹא אִישׁ יוֹדֵעַ מַחֲלָהוּ.
שָׁלֵם יָשׁוּב לְבֵיתוֹ בְּרָצוֹת אֵל דִּרְפָּהוּ.
כִּי רוֹפְאִים נֶאֱמָנִים לָהֶם מוֹעָדִים.

מִקְהֵלוֹת

אֲשֶׁרִי בֹל יָחַן עַל כֶּסֶפוֹ וַיִּהְיֶה.
מִשְׁכָּל אֶל דָּל, יִהְיֶה בְּחָלּוֹ מִשְׁכָּבוֹ.

וְיִן

הֲלֹא רָאוּ עֵינֵינוּ רַבּוֹת בִּשְׁנִים,
נִטְעָנוּ פֹה בְּרַעְסֻלִּיא נִטְעִי נַעֲמָנִים.
בְּקִטָּן הִחֲלוּ אֲזִי אֲבוֹתֵינוּ.
וְמוֹרָה קָטְנָה נִטְעוּ בְּשׁוֹכָה וְנַחַת.
וְהִיטָה לְעֵינֵינוּ לַגֶּפֶן סוֹרְחַת,
כִּי שָׁלוֹם אָחִינוּ שָׁלוֹה מוֹתָנוּ.

מִקְהֵלוֹת

מִתּוֹק הָעֵשֶׂר מִנִּפְרֵת צִיִּים.

אִם כּוֹ נָשִׁיב נִפְשׁוֹת וְנִפְסִים. —

חֵית

הֵן הַזְּמוֹרָה, הַחֲבָרָה מִבְּקָרִי חוֹלִים,
מִחֲזֻקַּת יָדִי אֲבִיוָנִים בְּרַחֲמִים גְּדוֹלִים,
זֶה מֵאֲדָה שָׁנָה יִסְרוּהָ הוֹרֵינוּ,
הַצִּילָה מִמּוֹת נִפְשׁוֹת לְאֻלָּפִים,
כִּיֹּם אִידִי הִיטָה מִשְׁעָן חֲזָק לְרַפִּים,
בְּעֻקְבוֹתָם הִלְכָנוּ וְשָׂרִי בְּעֻזָּרָנוּ.

מִקְהֵלוֹת

נִלְכָּה נָא נִצַּח בְּעֻקְבוֹת הוֹרֵינוּ,
בְּצוֹר מִכְּשׁוֹל לֹא תִמְעַדְנָה רַגְלֵינוּ:

9.

D'rum sey uns tausendfach der Tag begrüßet,
 Der hundert Jahre segenreich beschließet,
 In holder Eintracht sind sie nun verstrichen,
 So laßt zum Himmel unsere Hände falten,
 Sie werde unverlezt uns stets erhalten,
 Daß wir auch fernerhin von ihr nicht wiechen!

Chor.

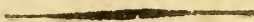
O, daß der Schöpfer unser Flehn erhö're!
 Und Segen uns wie ehemals gewäh're!

10.

Daß Kummer er und jedes Drangsal ende,
 Den Kranken seine schnelle Hilfe sende!
 Und diesem Bunde seinen Schutz verleihe,
 Daß er den Muth der frommen Männer stärke,
 Daß sie nichts schrecke von dem Tugendwerke,
 Und eines Sinnes jeder sich ihm weihe!

Chor.

O, Herr! daß Deine Huld dem Bund stets werde,
 Und keine Zwietracht sein Gedeih'n gefährde.

ט"ת

הַיּוֹם הַזֶּה בָּרוּךְ יָבֵא בּוֹ רְנָנָה,
הֵייוֹנוּ לְאַחֲדִים זֶה מֵאַה שָׁנָה,
נִתְפַּלֵּל אֶל אֱלֹהֵינוּ בְּשָׂמִים,
יִפְרוֹשׁ בְּנֶפֶשׁ חֲסִדוֹ נֶצַח עֲלֵינוּ,
בְּרַ יִשְׁמַע קוֹל עֲנוּת שְׁטָנָה בְּעֶרְנוּ,
דְּמַרִי נֶפֶשׁ יִתֵּן עֶשֶׂר וְהַיִּים *

מקהלות

יַחַד לְאֵל עֲלִיוֹן נִשְׁפָּכָה שִׁיחֵנוּ,
בְּמֵאֵז יִתֵּן מַחְיָה טוֹבָה בְּעֶרְנוּ *

יוד

יִחְלַץ עָנִי בְּעָנָיו, וְהַחֲלָה בְּמִשְׁכָּבוֹ,
יִמְאִישׁ מִכְּאֻבוֹת יָסִיר נִגַּע לְבָבוֹ,
יִחַזֵּק עַמּוּדֵי הַחֲבֵרָה לְעוֹלָמִים,
יִתֵּן אֱמִץ בְּלֵב מְבַקְרִים וְגוֹמְלֵי חֲסִדִּים,
כֹּל תִּשְׁמַעְנָה אֲזִינֵיהֶם קוֹל פְּחָדִים,
שָׁלוֹם יְהִי שֵׁם חַחֲבֵרָה כָּל הַיָּמִים *

מקהלות

שָׁלוֹם! שָׁלוֹם! יְהִי שְׁמָה כָּל יְמֵי הָאָרֶץ,
לְנֶצַח תַּעֲמֹד, בְּאֵין יִצְאָת בְּאֵין פְּרִץ *

רוח הוא דבר שאין לו קיימא, דבר שלא יעמוד, שדוחין אותו בקט; דוגמת האויר שהוא נדחק מפני כל גוף: החכם יענה דעת רוח, הקץ לדברי רוח, וטעם הכתוב הזה הוא כי צאמת אין קץ לדברי רוח, כי אשר לא ידבר רק דברים שדירים וקיימים, פעמים שלא ידע מה ידבר וינטרף להחזיק; אך מי שאינו נמנע מלדבר גם דברים שאין בהם ממש, יוכל לדבר כל היום וכל הלילה תמיד לא יחשה, כאשר הוא דרך רוב העולם. וכן עובד ציתו ינחל רוח, איש נדבן המגדל מדכים ומדיוצות צצני משפחתו על הנחלה; אפילו תעלה צירו להרצות נחלתו, לא תעמוד צירו.

רתרו הוא דבר שאין בו תועלת כלל: כי אחרי הפהו אשר לא יועילו ולא יגילו, יוצרי פסל כלש תהו וחמוריהם צל יועילו, לא תהו צדקה לשבת יורה, לתהו והצל נחי כליתי, וצתהו ילל ישימון, ארץ מדבר שאינה עושה פרות וכן והארץ היתה תהו.

בהו נראה היותו דבר שמלכד שאינו עוז הוא גם כן דע, כמו שאמר ידמיה כי אויל עמי אותי לא ידעו וגו', חכמים המה להדע ולהיטיב לא ידעו, ראיתי את הארץ והנה תהו וצהו, תהו כנגד ולהטיב לא ידעו, וצהו כנגד חכמים המה להדע; וכן וידעוה קאת וקפוד וינשוף ועורז ישכנו צה ונטה עליה קו תהו ואצני צהו, ופירש רש"י קו תהו משפט של שממה (מלשון ונטייתי על ירושלים את קו שמדון) ואצני צהו משקלות של דין חרצן כמו אצן שלמה (דוגמת זאת משקולת צית אחאב): והנה אחר שיכנו צה קאת וקפוד וליים וליים ושיעירים, איננה לצד ארץ שאין צה תועלת, אך תזיק גם כן לעוזרים צה. והנה מה שהוא תהו אפשר שלא יהיה צה אצל מה שהוא צהו אי אפשר שלא יהיה גם כן תהו; על כן מלאנו תהו נפרד מן צהו, ולא מלאנו צהו נפרד מן תהו.

שרש כזב ושדש כחש כזר פירש ענינו ר' יהודה צן זאב צאולד השדשים ואמר כי המכזב אומר על אין יש, והמכחש כופר ואומר על יש אין; והוא האמת. ואולם הנה מלאנו ויאמר לו גם אני כציא כמוך ומלאך דבר אלי דבר ה' לאמר השיבו אתך אל ציתך ויאכל לחם וישת תים כחש לו; ולכאורה יראה שאין הכחש הזה כפירה דבר שהוא אמת, ושלפי הצדקת ד' יהודה לוי לא היה לו לומר אלא כזב לו. ואני אומר צהפך כי דברי צן זאב שדירין וקיימים, ורק על פיהם נוכל להצין אמתת המעשה על צודיו. דע כי הנציא הזקן לא אמר אל הנציא אשר צא מיהודה, שינעל כנזאת עמנו צעצור כנזאת זולתו; כי איך ישמע אליו לדבר הזה? דקאמר לו ומלאך דבר אלי דבר ה' לאמר השיבו אתך אל ציתך ויאכל לחם וישת תים, צלי שידעוהו כי ציתו צצית אל, ואחר כן כחש לו, וספר ואמר שאין ציתו צצית אל, אלא צעיר אחרת: וזה יקרא צאמת כחש. ואז הנציא אשר

שתי חבדלות

שוא • שקר • הבל • ריק • רוח • תהו • בהו • כוזב •
כחש • זכר • שמר •

ובאור טעמי החלופים שבין דברות ראשונות לאחרונות •

ידוע תדע ידידי! כי אחרי עמדי על החלוק אשר בין תלום וחמדה, לא
הרצה יגעתי עד שמתלתי טעם נכון לתם שמתלתי דברות הראשונות
לא תחמד ונאחרונות לא תחמד ולא תתלום • והמתלום הזאת העידה כלני
תלום עזה לדרוש ולחקור אולי גם לכל שאר החלופים הנמלטים בין דברות
ראשונות לאחרונות מתלם טעם מספיק; והכני כל אליך ידיך נפשי! לערוך
לפני צחינתך את אשר מתלתי כיך אליה הטובה עלי; אפס כי עוד הצלח
אחת אשים לפניך תחלה, והיא הצלח שוא, שקר, הבל, ריק,
רוח, תהו, בהו, כוזב, כחש •

שוא אין צומח, אין לו כלל על מה שיסמוך, לא היה ולא נברא; שקר
יש לו על מה שיסמוך, יש לו מתלם: המעיד על ראובן שהוא
חייב אלך זוז לשמעון, ולא היו דברים מעולם, הרי זה שוא; המעיד
על ראובן שהוא חייב לשמעון מה שכבר פרע לו, הרי זה שקר • לפיכך כתוב
ערב לאיש לחם שקר (כי יש לו סמוכין) ואחר ימלא פיו חנף (כי הסמוכים
הם חנפים נכונים); וכן ועד ארבעה לשון שקר, כי רבע קטון השקר
נראה כאלו הוא אמת •

הבל דבר שהוא נראה כאלו תהיה צו תועלת גדולה מאד, ולצסוף לא
יועיל דבר: הצל היופי • וכן ואיו הצל יפלה פיו, ופירושו צללי
דעת מלין יבדיל, הוא מרצה דברים ואין בהם ממש • וכן הצל צו של
אדם הראשון היה איש לדיק, והיה אצלו מקור שיהיה לדיק יסוד עולם,
ושמנונו יושפת העולם; ולצסוף בהרג קודם שהעמיד תולדות: והנה לא
נקרא הצל רק אחרי מותו, על כן כתוב ותוסף ללדת את אחיו את הצל,
ולא נכתב ותקרא את שמו הצל •

ריק לא יאחד רק על יגיע ועמל גדול, אשר לא הביא שום תועלת
לבעליו: וזרעם לדיק זרעם, ותם לדיק נחם, לדיק יגיעה
כלי פחד, אך ריק זכיתי לצני; וכן עד מה כצורי לכלמה תאבהצון
דיק, כי לא יעלה צידכם, כי הפלאת חסיד לו; וכן ואני אמתי לדיק
יגעתי, לא ייגעו לדיק והמעשה אשר הוא לדיק יקרא רק: כי לא דבר
רק הוא מנס, איננו דבר שתיגעו צו לדיק, כי הוא חייב •

רוח

שיהיה לו הפסל ההוא לסימן, יראה אותו ויזכור את אציו שזשמים, ויחשוב
 כי על ידי שהקדים אותו לשמים, יראה ה' צמעשהו, וישרה שכינתו על
 הצורה ההיא, כאשר ישרה אותה על המקדש העשוי לכבודו. זאת היתה
 טענתם, ומאלו לו לא היתה דצדור לא תעשה לך פסל וכל תמונה, ועל
 הדרך הזה פירשו הדבור: לא יהיה לך אלהים אחרים על פני, ואלהים
 אחרים שאמרת כי אפשר שיהיה צאחק משני פנים: אם שתעצור צורה וקשה
 שאיננה צמליאות, וזה ענין לא תעשה לך פסל; ואם שתעצור אחר
 מהנמצאים הטבעיים, וזה ענין וכל תמונה אשר צמית ממעל וגו', כי
 צאמת מלת תמונה אין ענינה צורה מלאכותיית, כי אם צורת גשם טבעי,
 ונתן מזה כי איסור הפסל אשר יהיה כתצנית אחר מהנמצאות הטבעיות:
 והוא לסימן ולא לצורה, לא פורש צעשרת הדצרות. ומזה נמשכו אחר כן
 לעשות העגל, ואין חפק כי לא קבלוהו עליהם לאלוהי ממש, רק לסימן
 דומה לאלהי אמת; שהרי אמרו עליו אלה אלהיך ישראל אשר העלוך מארץ
 מצרים: ואיך יאמרו על העגל כי הוא הוֹלִיֵאם ממצרים, והוא צעת ההיא
 לא היה אלא צאצאי נשיהם? הלא על כרחם נאמר שעשוהו לסימן. ומה
 שאמרו עליו אלהים אשר ילכו לפנינו, לא אמרו אלא צחצחם שתשרה עליו
 שכינה, ויעמוד להם צמקום משה (ואלהים שאצרו אינו אלא מורה ומנהיג
 על פי ה', כמו ואתה תהיה לו לאלהים); גם חשבו שיהיה לו יתרון
 על משה, כי משה אחד מת, והעגל לא ימות; כי לא התעוררו לעשותו
 אלא מיראתם שמת משה מת, וצקפו להם מנהיג שלא ימות, ולולא זאת
 כנר היו מקימים עליהם לנגיד את אהרן, אלא שלא היו רואים צצמד ודס,
 וזאת כוונתם צאמדם כי זה משה האיש וגו', כלומר להיותו הוא איש כעונו
 על כן לא ידענו מה היה לו ואולי מת, וצדיכים אנו למנהיג שלא ימות.
לפיכך הולך משה צרוח כנזאתו להסיר מלצם הסצושים האלה, ואמר
 להם צמשנה תורה לא תעשה לך פסל כל תמונה, והנה מלת
 פסל סמוכה לכל תמונה והתצמד להם כי גם הפסל העשוי תמונה אחר
 הנמצאים הטבעיים אשר צשמים ממעל ואשר צאדן מתחת ואשר צמים מתחת
 לאדן, אסור לעשותו. והנה כעשן נמלחו תלוות אנשי און השואלים:
 היתכן לאנשים שראו צעיניהם מתן תורה, שיסוצו מקן ארצעים
 יום וישתחוו למעשה ידיהם? כי אמנם צעשרת הדצרות עלמן
 מאלו מקום להתלות צו — ואם כן למה חדה אף ה' צהם עד לכלה?
 לשני טעמים קלף עליהם: ראשונה, כי מי הדשה אותם לתת דצדיו לשיעירין,
 כי צאמרו לא תעשה לך פסל, כל פסל צמשמע, יהיה צצמד דצד כתצניתו
 או לא יהיה לא חלק הכתוצ; ושנית כי איסור עשיית צורות שיחול עליהן
 דוח הקדש, אף על פי שצעשרת הדצרות לא התצמד צפידוש, הנה צפידוש

צא מיהודה אחר זלזו כדברים האלה: אם אמת הדבר, שאין צית האיש הזה צצית אל, הנה מה טוב שאשוב עמו לאכול ולשתות; ואם צית אל ישיבני לא אוכל לחמו ולא אשתה מימיו, ולא יהיה עלי חטא, כי אמנם החזרה לצית אל לא באסרה עליו רק כי צאצו אחר מצית אל לא ישוב דרכו הראשון, וילך דרך אחר כאשר עשה. וכן הלך אחר הזקן, עד שהגיע לציתו שהוא צצית אל; ונשהגיע לשם, וראה היותו צצית אל הנה היה עיף ויגע, ולא משל צדוהו שלא לאכול. אך הקצ"ה צקרוציו מתקדש, ולא נשא פנים לעייפותו; ובהפך לפרסם את המורא הגדול הראוי לדברי קדשו, ושאין לזוז מהן לא מרעצ ולא ממאח ולא מעייפות, עשה המופת הנורא ההוא, שיעמוד באריה אלל הנצלה ולא יאכל ממנה, למען ידיו צני אדם קל וחמר צעמם, ויאמרו: ומה בארי הזה, שאין דרכו אלל לקרוס ולאכול, הוא נמנע צמלות צוראו מנבוע צנצלה הזאת הנופלת אללו; כצית ה' על אחת כמה וכמה שהיה לו להננע מאכול מה שהוא לפניו, מאחר שהוא עצמו שמע מאלהיו ההוארה מאכול צמקום ההוא! ומה האיש הזה שלא חטא אלל מדוצ עייפות, כך נענש; אכחנו הממדים את פיו לכבוד מלך דם לצצ, על אחת כמה וכמה!

ואחר' הדברים והאמת האלה, הנני אליך לערוך לפניך החלופים שצין דצרות ראשונות לאחרונות, אחד לאחד, החל וכלה; ולתת לכל אחד טעמו הנאות, דרך הפטע הפשוט המתישצ על הדעת, המתקבל לאזן שומעת, והתורה והתהלה אל החוץ לאדם דעת, אשר לא צזה ולא שקצ ענות דמה ותולעת, המגלה סודו לענוי ארץ, ונותן מים קדושים צכלי חרש.

החלוקה הראשון. צספר שמות כתוצ לא תעשה לך פסל וכל תמונה, וצמשה תורה כתוצ כל תמונה, צזולת וי"ו הענף. ואשר אני אחזה לי, כי הולך משה צדוח צצואתו להשמיט הוי"ו. הזאת צצרות האחרונות, למען יהיו הדברים צדודים, ודשעים לא יכשלו צס, וזה משום מעשה שהיה. כי הנה צשעה ששמעו ישראל על הר סיני לא תעשה לך פסל וכל תמונה וכו', מצאו מקום לסלף את הדצוד הזה האוסר צהחלט כל מיני פסל, והתחכמו צחריפות היגד ליהוציא מכאן היתר צתקלת, וכדברים האלה אמרו צלצצם: הן אמת כי לא יאצה ה' סלוח לאשר יקצל עליו אחד מכדצאיו לאלוה, וקוף יקוף גם כן על העושה לו צודה חדשה מעשה ידי אמן, אשר אין לה מציאות צטצע, וישתחזה לה ויעצדנה כאלוה; ואולם אולי לא יחדה אפו על העושה פסל צצצית אחד מן הנצדאים, וזה לא לקבל עליו הפסל ההוא עצמו לאלוה (שאם היתה כוונתו לכך, לא היה עושה הפסל, אצל היה משתחזה אל הנמצא העצמי נצצמו), רק יתכוין

החלוקה הרביעי • כאשר לוך ה' אליהו, האמור צענין השנת צדקות האחרונות לצדן; והיה טעמו כי צעור ישראל אוכלים המן, ולא היו מתפרנסים ציביע כפיהם וצעת אפיהם, אין ספק כי לא היתה מציתם ציוס השנת לצורך גופם, אלא לשם תורה: אצל מעבדו שיצאו ויירשו ארץ, ופרי יגיעם יאכלו, הלא קדוש הדבר שישצפו ציוס השנת להנחת עמם, לא זולת: לפיכך הולך להזכירם שישצפו צו כאשר לוח ה' אליהו, לא לתכלית אחרת •

החלוקה החמישי • בספר שמות כתוב לא תעשה כל מלאכה, עבדך ואמתך ובהמתך, וצמחנה תורם ועבדך ואמתך ושורך וחמורך וכל בהמתך • והנה צדק סיני, כשלא היתה להם אדמה לעצור, לא הולך להזכיר צפרט השור והחמור, ונסתפק צאמרו צדך כלל ובהמתך; אצל צערצות מואצ, צהיותם קרוצים לצא אל הארץ לעצדה ולשמרה, הזכיר השור והחמור צפרט, להיות עוצדי האדמה משתמשים בהם מאד: ומאחר שאמר ושורך וחמורך, לא היה צורך לומר עוד ובהמתך, כי השור והחמור שהזכיר קלא גם הם בכלל צמחה, והנה הולך לומר וכל בהמתך, כלומר, וגם שאר הבהמות אשר מלכד השור והחמור • ועם הו"ו הנוספת צמחה תורה צמלת ועבדך כך הוא לדעתי • כשאתה אומר: אתה וצנך וצנך, עבדך ואמתך ובהמתך, וגרך אשר צשעריך, הדבור מנותח לשלשה נתיחם שוים, ואז יתכן שלא תצא וי"ו כי אם צנתה השלישי, דוגמת יששכר וצולן וצנימן; אצל כשאתה אומר: אתה וצנך וצנך, ועבדך ואמתך, ושורך וחמורך וכל בהמתך, וגרך אשר צשעריך, הנה נתיפרדה החצילה, ואין נסחי המאמר שוים, וכל אחד מהנתיחים לאוי לו"ו כחצרו, ואין יתרון לזה על זה, ועל כן צאה וי"ו בכל אחד מהם •

החלוקה השישי • הוא הגדול שכלם, והוא צענין טעם השנת, כי צדקות ראשונות היה טעמו כי ששת ימים עשה ה' וגו', וצאחרונות וזכרת כי עבד הוית צארץ מצרים ויוליאך וגו'; ולכאורה אחד משני טעמים הוא לצד עקד: ואולם צאמת שניהם כאחד טונים, ושניהם היו לריבים להאמר, זה צאמתם ממלרים וזה צסוף הארצעים •

כ' הנה מצות השנת לשני טעמים היא לריכה: האחד, מה טעם לוחו שגשבות; והשני, מה טעם צחר ציוס השציעי צפרט • והנה צדקות ראשונות הודיענו הטעם לצחירת יום השציעי מצין שאר הימים, ועל כן לא אמר צהן על כן לוך ה' אליהו לעשות את יום השנת כמו שאמר צאחרונות, רק אמר על כן צדך ה' את יום השנת ויקדשהו, כלומר, זה הוא טעם צחירת יום השציעי משאר ימים • אצל טעם הלווי צצציתה, שהוא זכר לזליאת מלרים, לא הולך לאמרו צמתן חודה, אשר היה כארצעים

התנחל להם סוף למתן תורה, צפרת אתם ראיתם, אשר זה ענינה;
אתם ראיתם כי מן השמים דברתי עמכם, כלומר צלי שתצטרכו לעשות
לכם שום נורה להודיע עליה השפע ממדומים; לפיכך לא תעשון אתי, לא
תעשו לכם שום נורה כזוונה שהיא תהיה אתי ואני אתה עד שתעצרו אותה
ותתנונו לעצור אותי: לא כן; אלא כסוף וזה לא תעשו לכם; רק זאת תוכל
לעשות אם תחפון להודיע עליך השפע העליון: מזה אתה תעשה לי לזכות
עליו, לא לעצרו; כי אמנם בכל מקום אשר אזכיר את שמי שלא אמנע אותך
מעשות שם מזה, אלא אליך ודברתיך, צלי שתעשה לך שום נורה.

הנדה כנר נאסרה עליהם צפידות עצות כל פסל, אף עם הכוונה לשמים.
החלוקה השני ששוויון הכוספות צמנה תורה, ואלו הן: פקד עון
אבות על צמים ועל שלטים, לא תלח ולא תחלף ולא תגנוב
ולא תענה ולא תחמוד ולא תתאווה. וכל הווין האלה אחשוז שלא צאו
להורות על ענין חדש כלל, אלא כמו שאמרו צפסיקתא דרבי עובדיה (הוצאו
דבריה צמנה ש"י): למה ולא ולא? לפי שבאמרו מפי הגבורה נאמרו
בהפסקות זה מזה לעשרה פרקים (כלומר, כדרך כל מי שמספר דברים
הדנה וכלם חדשים, הוא מפסיק בין דבר לדבר), לכך נאמרו צלא וויין;
אבל משה אמרם ציחד בקורא צספר (כלומר, כאשר הקורא דברים שאינם
חדשים, והוא חודש אותם זה אחר זה צוי"ר העטף), לכך נאמר ולא תחלף
ולא תגנוב.

החלוקה השלישי דברות הראשונות כתוב זכור את יום השבת,
וצמחונות שמור. והנה הצדלת שני הפעלים האלה גלויה
וניכרת, כי הזכירה היא לשעצר, והשמירה להצא; הכותן לצו למה שהיה
יקרא זכור, ובהפך שומד כותן לצו למה שיהיה, כמוואציו שמר את הדנה.
מתן לצו להסתכל ביהתקיים החלום; ושמדתם את היום הזה לדורותיכם
חקת עולם, תתנו לצכם מתי יצא יום הפסח ותעשוהו; וכן שמור את
חדש האציו, שומד רוח לא יזע, וזולתם. והנה דברות הראשונות כתוב
זכור את יום השבת, וזכור מה שנלעויות כנר צמדנר סין לקדש
את יום השבת; ואמר צענין השבת לשון זכירה, כי זו לצדה צכל עשרת
הדברות מלוא שהמורה כנר ויפול זה לשון זכירה. ולא אמר להם שמור
את יום השבת, כי לא היו לריכים למת לצם מתי יצא יום השבת, כי המן
היה להם לסימן; אבל צערצות מואצ, סמוך לציאתם לארץ, ועוד מעט
ישנות המן, הולך להזכירם שישמרו את יום השבת מתי יצא. ואם תלמא
בס קודם לכן ושמדתם את השבת, וכיוצא בזה, אין זה סותר דברי;
כי שמירת יום השבת היא נתינת לצמתי יצא, ולא היו לריכים לזה צמדנר,
אך שמירת השבת איננה אלא ההמנעות מלחללו.

החלוקה

ואיך יוזמו? אצל אס יעידו שאתה חייב מנה לאדם שהיה צאמת נושה צך, אלא שפרעתו, הלא יקל לך להכניס על ידי שטר או עדי פרעון.

החלוקה התשיעי. צדצרות הראשונות נאמר לא תחמד, וצאחרונות לא תחמוד ולא תתאווה. החלוקה הזו יוצן על פי ההצדלה אשר הקדמתי להציא למינך צאגדתי הקודמת; כי הנה צדצרות הראשונות הולך לומר לא תחמד, ללמדנו שאין האיסור רק צדצר שאין צעליו דולים להוילאו מתחת ידם; ואחר שכבר הודיענו העקר הגדול הזה צדצרות הראשונות, חזרה והודיענו צאחרונות שאין האיסור רק על המתאווה, והוא צבוונה וצדלון, ולא מפני לורך טבעי. אצל האשה, אפילו צמסנה תורה לא אמר צה לא תתאווה, אלא לא תחמד; והטעם כי חמדת נשים אין אדם מציאה צלצו צבוונה וצדלון, רק צהרף עין פתאום תפלה צצרו; ואם תאמר: ואיך אסר הכתוב תאוה שהיא צאה צלצ האדם צעל צרחו? אסר אותה כדי שידחיק אדם עלמו מכל הצדדים המציאים אותה, כי זה צאמת ציד כל אדם. ואם תאמר: אם כן למה לא אסר גם צשאר חפלים את התאוה הצאה מאליה, הוילוי ויש ציד כל אדם להתרחק מן הסנות המציאות אותה? התשובה, כי אין להחמיר צחמדת שאר חפלים, כי חמדת שאר חפלים יש לה תקנה, כי החומד צית דעהו יוכל לצנות לו צית כמהו, והחומד סודו וחמודו של חצרו ימצא דוגמתם לאלפים; אצל חמדת נשים אין לה תקנה.

החלוקה העשירי. צראשונות הזכיר תחלה לא תחמד צית דעך, ואחר כן לא תחמד אשת דעך; וצאחרונות תחלה אשת דעך, ואחר כן צית דעך: וזה פשוט, כי צהיותם צמדצר היו עומדים תחת אהלים וסכות, ולא היה להם צתים, צולמי לעשירים שצבם, נקדחו וחצדיו (שנאמר צהם ותצלע אותם ואת צתיהם). לפיכך היו חומדים הצית יותר מהאשה: וצהפך, צצואם אל הארץ, אשר ימצאו צתים מלאים כל טוץ אשר לא צנו, וישמן יסודון, יחמדו האשה יותר מהצית.

החלוקה האחר עשר. מלת שדכו שנוספה צמסנה תורה; והצדצ פשוט, כי צמדצר לא היה להם שדה, על כן לא הולך לפרע אותה צדצרות הראשונות, וצצר ככלל צכל אשר לדעך.

החלוקה השנים עשר. צדצרות הראשונות וסודו וחמודו, וצאחרונות סודו צלא וי"ו. והטעם, כי המלות המחוצרות צוי"ו הרי הן טפלות אל המלה הקודמת אשר אין צה וי"ו, והיא העקר, והעושה דושם צשומע יותר מדעותיה הנטפלות אליה; ולפיכך צצנא להוסיף צאחרונות מלת שדכו, לא נתן צה וי"ו, כדי שהמלה הזאת המחוצשת שלא נאמרה צראשונות, תעשה דושם גדול צאזני הקהל: וכשם שאמר שדכו צלא וי"ו.

יום אחד יליאת מלרים, כי אז, כשהיו ישראל שונתים ציוס השצת, חין ספק כי מעלמס היו זוכרים ימי הרעה, והיו מצרכים מי שנתן להם מנוחה: לא בן מקן ארצעים שבה, וסמוך לציאתם לארץ זבת חלב ודבש, אז הולך לפרס להם. כי טעם השציתם צבלל היא למען נזכור יליאת מלרים: וקדו לזה כתב גם כן הרב המורה צחלק צ' פדון ל"א. ומה שגמור צאחרונות למען ינוח ענדך וגממך כמוד, הוא חוזר אל הגמור לפניו לא תעשה כל מלאכה אתה וכו' וסודך וגממך וכל צהמתך; וגמור כי שציתם הצהמה היא כדי שינוחו העצדים, כי לא ינוח העצד אם לא תשצות הצהמה, מפני שאי אפשר להמה שתעשה מלאכה אם חין אדם עומד עליה להנהיגה; ומנוחת העצד כדי שיזכור גם הוא יליאת מלרים, ולא היה מקום לדבר זה בצצרות הראשונות, כי לא הזכיר צהן כלל ענין זכר יליאת מלרים.

החלוקה השביעי י צצצרות הראשונות כצד את חצין ואת גמך למען יאריכון ימך על הגממה אשר ה' אליך כותן לך, וצאחרונות הוסיף כאשר נוך ה' אליך, ועוד הוסיף ולמען יטע לך; וטעם הדבר פשוט מאד. כי צעוד ישראל אובלים המן, והם מתפדנקים שלא צעוד, חין ספק כי צכל לצס היו מצצדים את חציהם ואת גמם, אשר הציאום לאור העולם, להתענג צחיים נעימים; אצל אחרי צואם אל הארץ, שגוף יגמור אדם מישראל: ומה לי לצצד את חצו ואת גמיו? ומה החסד אשר העיצו עמיו? האם אחזיק להם טובה על אשר הציאוני אל חיו צער חלה, לצכול פת לחם צצעת חפיו? לפיכך הוסיף כאשר נוך ה' אליך, כלומר, גזרת מלך היא, חין לך רשות להרהר אחריה. ואם תגמור: ומה יהיה סכרי? ומה לי צאריכות ימים, אחרי שאני קן צחיו, עד שאינני מחזיק טובה לציו וגמיו ווליו? לפיכך הוסיף ולמען יטע לך.

החלוקה השמיני י צראשונות לא תענה צדעך עד שקר, וצאחרונות עד שוא. וזה יתצאר על פי ההצלה אשר הקדמתי לערוך לפיכך, כי הנה צצצרות הראשונות נגמור לא תענה צדעך עד שקר, ואין צריך לומר עד שוא שהוא קשה נשקר. אצל צאחרונות שגמורו אחר שכצד נגמור דין עדים צוממין, לא הולך להזהיר על עדות שקר כי מה שאיננו שוא גמור אצל יש לו חמתלא וסמוכין, הוא מן הדצדים שיקל לדיין להוציא צהם המשפט לגממו ולהוצים אותם, ומסתמא ייראו העדים מהעיד עדות נזחא, פן יעשה להם כאשר זממו לעשות לחחיהם; אצל הולך להזהיר, על עדות שוא, כי מה שהוא שוא גמור יקשה מאד אל השופט להכירו, ולא ייראו העדים שגמא יוצמו. הגע צעצמך שיצאו שנים לצית דין, ויענו צך שאתה חייב מכה לאדם שלא רצית אותו וללא יקעתו מימך: צמה תבוצס

כך אמר שורו זלל וי"ו, למען יהיה גם הוא רשמו כינר, ויזהרו מאלך מלחמוד אותו; והנה צסיני לא הולך לעשות רושם כינר על איסור חמדת השור, כי מי שאין לו שדה ואינו עובד אדמה לא יקבל מן השור תועלת מופלגת, כתועלת אשר יקבלו ממנו עובדי אדמה, אשר שווריהם חצינים עליהם יותר מנשיהם *

והנה הטעמים אשר אני נותן לרוב חלופי הדברות מיוסדין כן על האלף הזה, שהראשונות כאמרו ליושבי מדבר ואוכלי מן, והאחרונות לבאי הארץ; וכאן יש לטוען שיטעון: והלא צומן מתן תורה לא נגזרה עדיין בזאת התמיהה צמד, ואלמלא דבר המרגלים, תנף ומיד היו באים אל הארץ, והיה הען נעלם: ומה הפרש אם כן צין שומעי הדברות הראשונות לשומעי השניות? והלא כלם כאחד היה צמד, והיו מקוים לנא אל ארץ חמדה צימים מועטים * — לזאת אשיב, כי מלמד שהדברות השניות כאמרו אחרי כבוד סיחון ועוג, והנה הפרש גדול צין הדור ההוא לדור הקודם, והוא מה שיספיק לגדום תוספת מלת שלהו ובינא צזה; הנה עוד אין ספק כי היה מכוונת משה דבריו האחרונים לחזק לצני ישראל, ולהסיר מלצם יראת עבד חרש, ולפיכך צחר לתקן דבריו צאופן שיצילו מתוכם כי קרובים הם לנא אל הארץ יותר ממה שהיו קרובים אליה זה ארבעים שנה *

תחקור, ידידי, צטעמי החלופים האלה אשר אני נותן לפניך היום וצחנת ותדע את יקר תפארת חכמת הפשט, אשר הזילו האחרונים כבודה והדרה, ויסירוה מגזירה, באלו לא תעמוד נח לפרש דברי אלהים חיים על צודים, באלו לא ידבר נבדוה, כי אם צדרכי הדמוים הדרשות והסודות, באלו להם לצדם נתנה העמשלה הראשונה, להוציא לאור מתדי התורה הנאמנה, באלו החקים והמשפטים והעדות, משלים וחידות, והפשט אשר היה לראש פנה, אלל חכמי התלמוד וחכמי המשנה, אשר הורנו ואמרו לנו אין מקרא יולא מדי פשוטו, השפילוהו עד ארץ, הגיעוהו עד שאל, הניחוהו להדיוטות * —

והיה כי תאמר אלי, ידידי אשר אהבתי, מאין יראה הדעה הזאת לנו? ומי הדיח המון תופשי התורה, לשנות את דרכם, ולחזות לנו משאת שוא ומדוחים? לא נפלאה היא ונמי ולא דחוקה, לא צשמים היא ולא מעבד לים היא: הגאווה, אהבת הכבוד, והחנופה, הן לצדן הדיחו את לב המון הלמדיים מדרך הפשט: אחד הוא הפשט, כי אחת היא האמת מקומה נר מאד, אין דרך לנטות ימין ושמאל, הקולע אל השערה ימלאה, והנוטה נה ונה מן הנקודה ההיא הוא תועה * והבך רואה כי לא טוב הדבר צעיני כל דמי לב, לשמוע כל היום מפי רעיהם: תעית, תעית,

הרי היחס ציניהם אחתי, וכארי ידי ורגלי הוא דבור כנסת ישראל המתדעמת
על הנעשה להם האומות הרדפות כונת מלכס, לכן נקדו אלה צקמן;
לא כן וכארי יתנשא הנאמר על העם, וכארי שואב על כציאי השקר, כי
אלה שאין היחס ציניהם לארי אחתי, נשאלו צפתח כמשפטים עד כאן
לשונו, ואין הדברים האלה לריבים חשובה.

אמנם אם תשאלני הים צסתרי הפשט טעם נכון לשנוי נקוד מלת בארי,
אענה אף אני: יש ויש; הטה אונך ידי ושמעי ובצר אינני
זדין להקדים לך כי מלת כארי צקמן יש זה ה"א הידיעה נסתרת, ולא
כן נמלת כארי צפתח, כי זה ידוע למתחילים; ועתה טעם השתנות מלת
כארי צכתוצים האלה, להיותה צקלת מהן זה"א הידיעה, וצקלתם צלא
ה"א, הנה הוא לפי מה שאומר.

ב"ה הדמיון הנאה צתחלת השמות מלאכה לפעמים צשוא, אשר הוא הנקוד
המיוחד אליה, כמו בחלים ציד צבור; ופעמים מלאכה צפתח, ולפני
אכה"ע צקמן או צסגול, להורות על ה"א הידיעה, כמו ואריה צצקד יאכל
תצן; ובצר ידוע כי לפני חטף פתח השוא משתנה צאותיות וכו"ל לפתח,
והנה בארי הוא כמו באריה: והנה לא נמלא צספרי המדקדקים לא דצר
ולא חצי דצר, לפרש אימתי דאריה ה"א להצטלע צנף הדמיון, ואימתי
איננה דאריה לצא צקדצה; וזה חזיתי אספרה.

פעמים שהדמיון לקוח מאיזה ענין אשר הוא תכונה כללית לכל אישי
המין אשר מצנו ילקח המשל, ואז תצא צקדצה הכ"ה ה"א הידיעה;
כגון ואריה צבבקר יאכל תצן, אכילת התצן הוא ענין טבעי לכל מין הצקד
צכל מקום וצכל זמן, על כן יאמר צבבקר זה"א, והטעם צכל מין הצקרי
וכן מי יתן לי אשר ציונה, כי כל יונה יש לה אשר; וכן דרך קשתי וליציני
צמטרה לחץ, צכל מטרה, כי לך מוצה כל מטרה לעמוד לנכח המורים;
וכן צחתן יכהן פאר ובבלה מעדה כליה, כל חתן יכהן פאר וכל כלה מעדה
כליה; וכן ה' צצבור ילא, הטעם ילא צצבורה צכל צבור; וכן וילצט צדקה
צשרין, צציכול כלו מנסה צצדקה כמו שהשדיון מנסה את כל הגוף צלי
מקום פנוי; וכן ותצא צמים צקדצו וצשמן צעצמותיו, צכל מים וצכל שמן
אשר זה טעם להכנס צקדצ הגופות; וכן דצנו האי גאון צשירתו היקרה
הנקדחת צשם מוסר השכל צתצ צנף קמוצה ובא"ל ה"ה צין הצצורה.
ופעמים שהדמיון לקוח מאיזה ענין אשר איננו תכונה כללית לכל אישי
המין ההוא, אלא שהוא מקרה יקרה לאישי המין צזמן צזלת זמן או לאיש
צזלת איש, ואז תצת הכ"ה צנקוד המיוחד לה וצלא הצטרפות ה"א עמה.

חטף, והרי הוא כמו ואשכּ צהר; גם פתח וי' ואמותתהו מחויב, מפני החטף שאחרי, כמו ואגרשנומן הארץ: אלה דבריו, ולולא שהיו הדברים האלה בתוצים צספר כולל חכמת הדקדוק, אני לא אצתי לגלות שזוהי; אבל איך אחרים אתאפק? ועצור צמלין מייכול, ברשותנו מחצר ספר דקדוק. משתצט צענין שתיכיות של בית דצן יודעים אותם? כי הנה הקיס ואמותתהו אשר הוא לכאורה עתיד מהופך לעצד, עם ואגרשנו שאינו אלא עתיד עם וי' החצור, ולא ידע כי אין החטף פועל מאומה צנקוד הוי' הקודמת, כאשר מצאנו וַאֲדָרָךְ אליכס צוי' קמוצה ואחרים חטף, ולא הצין כלל מה הוא הדבר אשר נתקצו צו הקדמונים, עם היותו מפורש צאר היטצ צפידוש דר"ק אשר הצאתי לפס"ך; ודי צזה.

אולם צצואי אל גוף הענין, הנני אומר צתירון מצוצת המדקדקים, כי מלת ואמותתהו איננה צאמת עתיד מהופך לעצד, כי אם עתיד ממש עם וי' החצור; אלא צצאה הוי' הזאת לא להורות על החצור צלצד, כי אם לעמוד צמקום מלת למען כאשר מצאנו ואם אקח מכל אשר לך ולא תאמר אני העשרתי את אצדס, שטעמו למען לא תאמר אני העשרתי את אצדס, וכן פגענו לי צעפרון צן אחר ויתן לי את מעדת המכפלה, למען יתן לי, וכן צא אליה ותלך על צדני, וכן ולא ישיצ את העם מצדימה, וכן ולא יסור לצצו, וכן ומיד מי לקחתי כפר ואעלים עיני צו. פירש רש"י כדי להעלים עיני מן המשפט צצציל הממון.

והנה טעם ואעמוד עליו ואמותתהו כך הוא. שאל לקח את החרצ ויפול עליה, ועדיין לא פדחה נשמתו, כי לא עלה צידו לנעון חרצו צגופו כשיעור הראוי, ועל כן אמר לעמלקי עמוד נא עלי ומותתני כלומר שירמסנו צרגליו, וצכוצד גופו יכניס צו חרצו עד שימות, והוא כן עשה; וזה שהוא אומר ואעמיד עליו ואמותתהו, כלומר, עמדתו עליו ודמסתיו, כדי לקרצ מיתתו, ופידוש ואמותתהו למען אמותתהו. והנה צאמת צין אם יאמר עמדתו עליו כדי לקרצ מיתתו, או שיאמר עמדתו עליו וקרצתי מיתתו, הטעם אחד, על כן יפה אמר לו דוד כי פ"ך ענה צך לאמר ואני מותתי את משיח ה'; גם כי אמנס צצד נזהר האיש ההוא מהול"א מפיו צפידוש עמדתו עליו ומותתיו, ולא אמר אלא עמדתו עליו למותתו.

ועתה הציעה וראה יקירי הראיה הנכונה אשר צחר צה צעל ערגת הצסס, להוכיח שהקמן יורה על דצד אמתיו. הלא זאת היא: כי מצאנו ונארי יתנשא הכ"ף צפתח, וכן כדע שצצ כארי, וכן כארי שואב, וצצני מקומות כולף הפתח צקמן, והם שוייתי עד צקר כארי, כארי ידי ורגלי; וזה כי עד צקר כארי הוא מאמר חזקיהו שהיה מלך והארי מלך צחיות. הרי

צמקום שוא, כמו שאתה מוצא וסדני פלשתיים עוזרים למאות ולאלפים, והנה דש"י פירש תצת לאלפים אשר צלשת הכתובים שאנו עוסקים בהם, כאלו הוא שם מספר, כשאר כל אלפים שמקדא, ונאותו שכתוב צסדני פלשתיים, שתרדגמו צלשון איטליאה (migliaja); וזה לא יתכן, שאם אתה אומר כן הנה בעקר חסד, והיה לו לומר ועשה חסד לאלפי דורות, שאם לא כן שומע אני שהוא עושה חסד לאלפי צני אדם העומדים צדוד אחד, וזה צזכות עלמס, והוא צצד שאינו צריך להאמר, ועוד אין לו ענין עם האמור לפניו ולאחריו, וכל עוד שאין כתוב לאלפי דורות, לא כובל להצין על פי פירוש דש"י את ענין הכתוב, אשר הוא אמנם צלא ספק שהוא עושה חסד לצדיקים צני צדיקים עד אלפי דורות, צזכות האצ מוסף על זכות הצנים, לפיכך נטה לו צעל הנקוד והטעמים מדרך דש"י, וילך צדרך צצ"ס ורמז"מן, המעצמים אלפים אלו כאלו הוא שם התאחד (millesimi) כמו שלשים צצעים, ואין לתמוה על המצא שם התאחד משום אלה, כי גם הפעל מצאנו מומנו (לאנו מאלופות); והנה אין שם התאחד צלא שם צצד, שיהיה מפורש אצלו או צדמו, וצעינינו שם הצצד החוזר לשם התאחד אלפים הוא מלת צנים, והיא צדינה שתהיה כתובה או צדמות קודמת צצת לאלפים, לפיכך צעצרת הצצרות, שהוצרכו צצנים צצידוס (על צנים על שלשים), נקד ועשה חסד לאלפים צפתח, אשר לא יורה כאן על ה"א הידיעה, להיותו לפני אות האל"ף, ופירוש הכתוב: פוקד עון אצות על צנים, על צנים שלשים, על צנים צצעים, לצנאי, ועושה חסד לצנים אלפים לאצני ולשמרי מצותי, אצל צשלש עשרה מדות לא הוצרכו הצנים על כן הוצרך צעל הנקוד לרמוז אותם על ידי ה"א הידיעה, על כן נקד לאלפים צקמץ, שהוא כאלו כתוב האלפים, כלומר, לאותם אלפים (millesimi) שהם ידועים, והם הצנים, שהוצרכו צענין זה צמקום אחד (צעצרת הצצרות); והנה פירוש הכתוב מוצד חסד לצנים אלפים, כלומר, הכולדים אחד אלף דוד, ולפי זה, יתה שכתוב שומר הצצית והחסד לאצני ולשמרי מצותיו לחלף דוד, אינו סותר כלל מה שכתוב כאן לאלפים כי האלפים, הם הם הצנים הכולדים אחד אלף דוד, ושני הכתובים, ענינם אחד. ולפי זה, יתה שכתוב צידמיה (צ"צ י"ח) עושה חסד לאלפים, והספרים מונחלפים צנקוד הלמ"ד הראשונה; לאותם שהיא נקודה צבה צקמן הם המדויקים, כי שם לא הוצרכו למעלה הצנים, ולדרך לרמוז אותם צבה"א הידיעה, ועיין מה שכתב דש"י על צוצה לאלהים יחרס, והיו לאחדים צידך, צצני דש"י וצצני ידריך.

וואת שליטת, הנה צספר צדאצית (צ"ו י"צ) כתוב ותמנע היתה פלגה.

כגון והוא כחתן יולא מחפתו ישים כגזור לרוץ ארץ, בחתן צשעה שיולא מחפתו וכגזור צשעה שהוא צא לרוץ ארץ, לא שכל חתן יולא צבל דבע מחפתו ולא שכל גזור עומד צבל שעה לרוץ ארץ, וכן כחלים ציד גזור ענינו כמו החלים צשעה שהם על יד גזור, וכן קקס לפני רוח, צשעה שהוא לפני הרוח לא שהקס עומד תמיד לפני הרוח; וכן וכפרשים בן ידולון ידולו כמו הפרשים צדולים; וכן כארים ישאג, כארים צשעה שהוא שואג; כדע דנן כארים, כמו ארים צשעה שהוא כודע ודונן. הכ"ף עם הה"א תצא על מי שעושה או שיש צו ענין שיעשהו גם האחר או שהוא גם צאחר, והכ"ף צלא ה"א מורה שהוא עושה אותו דבר צאותו אופן וצאותו שיעור אשר יעשהו האחר.

והנה כארי שואג צא צלא ה"א הידיעה, כי אין טעמו ככל ארי, אלא כמו הארי צשעה שהוא שואג; וכן כדע שכך כארי וכלצוא מי יקימו צא צלא ה"א הידיעה, כי טעמו כדע שכך כמו ארי כודע ושוכן ובמו לצוא כודעת ושוכנת, כלומר הוא כודע ושוכן כמו הארי צשעה שהוא כודע ושוכן, כי אמנם לא כל שעה הארי שוכן, ואין הכדיעה והשכיבה תכונה פרטית אל הארי, אצל היא מקרה טבעי לכל צעלי חיים, והכדוע אינו אלא מי יקימו; וכן הן עם כלצוא יקום וכארי יתנשא, גם הוא צלא ה"א, כי טעמו קימת העם הזה היא נקימת הלצוא, והתנשאות העם הזה כהתנשאות הארי, ואין הקימה וההתנשאות תכונה פרטית ללצוא ולארי, אצל היא גם היא מקרה טבעי לכל צעלי חיים, לא כן שויתי עד צקר כארי צא צה"א הידיעה, שעעמו איני מודמה חלוי אל הארים, כי הנה חלוי זה כן ישדר כל עצמותי, כמו שיעשה הארים, והנני ממשיכו לארים; ולשון עד צקר לדעתי ענינו כל הלילה מערצ עד צקר, כי כדר אחר מיום עד לילה תשלומי, שהיה חלוי מניחו צשלוס צמשך היום, וצליה היה מתחזק עליו. וכן עדות מרעים הקפוני כארי ידי ורגלי גם הוא צה"א כי טעמו ידי ורגלי כמו ידי הארים ורגלי הארים, כלומר לא יתנוני להרים את ידי ואת רגלי, כי הקפוני מכל כך, והנה עושים צי כמו שעושים לכל ארים, שנותנים אותו צסוגר, והנה התצאר הסוד. **עוד** זאת שנית תשוב תראה, צשמות כ' ו' כתוב ועשה חסד לאלפים צפתח הלא"ך הדאשונה; ושם ל"ד ז' כתוב נדר חסד לאלפים, צקמן; וצדצרים ה' י' ועשה חסד לאלפים, צפתח: ולא מלאתי פירוש לדבר הזה צדצרי המדקדקים, והא לך דעתי.

דלא ידעת, כי לאלפים צקמן, ה"א הידיעה נדמזת צה, ולא כן צתבת לאלפים צפתח, כי הפתח צאותיות כל"צ לפני האלף, איננו אלא

וכל אחד משני זוגי הצנינים האלה כולל שני עינים הדחוקים זה מזה כדחוק מזרח ממערב .

יִשְׂרָאֵל רפא צנין הקל יורה פעולת הסרת החולי : כל־הגורם שיסור החולי (נדעת לא כלל דעת), רופא יקרא : יהיה זה על ידי רפואות טבעיות, או דרך כס, אין דבר מכל זה צמחמות שרש רפא צנין הקל, ולא יורה רק על הסרת החולי כלל, לא על המעשים אשר קדמו לה, לפיכך יאמר הלשון הזה צקדוש צדק הוא (אל נא רפא נא לה) ; ויאמר גם כן צני אדם, כל זמן שתעלה צידם להצדיק את החולה (עת להרוג ועת לרפא, כי גדול כים שצדק מי ירפא לך והוא לא יוכל לרפא לך, וצד ורפא לו, כלומר הוא ירפא את עצמו) : ומי שאומותו צדק, ורגיל להעלות החולים מחוליים, גם אם לפעמים לא יעלה הצד צדו, כדון על שם רצונו, ונקרא רופא : מי שרופאים אותו, כלומר שסר ממנו חליו, תהיה רפואתו צדק דרך שתהיה, הוא יקרא נרפא (רפאני ה' ואלרפא) : ויפול השורש הזה צנין כפעל, לא על החולה כלל, כי גם על אשר אין צו רוח חיים (וירפו המים, כאשר ישצור את כלי היוצר אשר לא יוכלו להרפא עוד) ; ואפילו על החולי עצמו יאמר (נרפא הנתק) .

הַיִּשְׂרָאֵל הזה צנין פיעל יורה על ההתעסקות ברפואת החולה, צין שתועיל צין שלא תועיל (רפאנו את צל ולא נרפתה) : ויפול לשון זה צני אדם וגם צקדוש צדק הוא, צומן שלא יסור החולי צמחמת כלל, אך יצחר להשתמש גם כן צאחד ממעשה צדאשית, כאשר מלאנו ויאל אל מולא המים וישלך שם מלח ויאמר כה אמר ה' רפאני למים האלה לא יהיה משם עוד מות ומשכלת . מי שרופאים אותו כלומר שעושים לו רפואות (מועילות או לא מועילות) הוא יקרא מתרפא (וישצ יהודם המלך להתרפא צידעאל) . ומה נודא ההפך אשר צין להרפא (כפעל) וצין להתרפא (התפעל) ! כי השורש הזה צנין כפעל יורה על סוד החולי, וצנין התפעל לא יורה כי אם על היות החולה צד הרופאים ; ולא כל המתרפאים נרפאים, על כן צקללות כתוצ אשר לא תוכל להרפא ; כי יוכל להתרפא, ולא יהיה נרפא .

וְזָאֵר חמישית, צעל אמונת חכמים הציא דאיה על קיור יד הפשט צצאור הכתובים צדיוק וצמאוס, מאשר מלאנו והשיצ את הגולה אשר גזל או את העשק אשר עשק, צקמן צעי"ן הפעל, צלי שיהיה שם לא סוף פסוק ולא אמתה ; והוא נתן לזרות זו טעם על דרך הסוד, לאמר כי החוטא החפץ לשו צתשובה, לדיק שילך צמחך זמן תשובתו לפנים משורת הדין, ויעשה מן הטוב יותר ממה שחוצה על כל אדם לעשות ; ונרמז זה על ידי הקמן הזה, כי הקמן יש לו מעלה גבוהה ממעלת הפתח .
והסוד

צפתה הנו"ן; ואחר כן צפסוק כ"צ ואחות לוטן תמנע, צקמץ; וכן צפסוק
מ' אלוף תמנע אלוף עלוה צקמץ; וצדצדי הימים (א' א' ל"ו) קנו ותמנע
ועמלק, צפתח; ושם פסוק כ"צ ויהיו אלופי אדום אלוף תמנע, צקמץ;
ולא דליתיה גס אחד מן הכנמים שיתעורר לתת טעם אל החלופים האלה,
והכני מדלח אוחך איך לא תקלד יד הפשט מתת להם טעם נכון.

ואתה דע לך, כי על ידי הצלצול הגדול הזה שני דברים קשים יתורצו:
האחד, כי מצדאשית נראה, שתמנע היתה אשה (פלגש אליפז),

ומצדרי הימים נראה שהוא גבר (צנו של אליפז); והשני, כי תמנע הוא
אחד מן האלופים, וצדצדי הימים משמע שהאלופים קמו אחרי מות שמנת
מלכי אדום (וימת הדד ויהיו אלופי אדום, וכפידוש דש"י צחומש), ואם
כן תמנע שהוא מן האלופים, אי אפשר לו שיהיה לא צן אליפז ולא
אשתו, כי איך יקצור שמנה מלכים, ועדיין יהיה צנחו וישימורו אלוף?

על כן על כל הדברים האלה, הנה צעל הנקוד מודיענו צחכמתו, כי
שני תמנע היו, אחד גבר ואחד אשה, אלוף תמנע גבר, פלגש אליפז
אשה, ולא היה לו לאליפז שום צן ששמו תמנע; ומוטב שתמלא זרות קלה
צדצדי הימים, שיכתוב האם אלל הצנים, מאשר יחסר צספר התורה צן
אחד, והנה התחכם לנקוד שם האיש צקמץ, ושם האשה צפתח, להצדיל
ציניהם, ולהודיע מי הוא האלוף, ומי היא פלגש אליפז, אשר קדמה
שנים הדבה אל האלוף; ומה שנקד ואחות לוטן תמנע צקמץ, איננו דק
צעצור סוף הפסוק, אשר כה נשפטו להחליף פתח צקמץ, ולפי זה, צני
אליפז היו תימן אומר לפו וגעתם וקנו ועמלק, כמה שכתוב צתורה; ומה
שכתוב צדצדי הימים קנו ותמנע ועמלק, כתב שם אמו של עמלק, להודיע
שלא היה צן הגצירה כשאר צני אליפז, דק הוא צן תמנע, שידוע שהיתה
פלגש; ושיעור הכתוב כך הוא: צני אליפז תימן אומר לפו וגעתם וקנו,
ועוד צא אל תמנע והוליד ממנה עמלק; וסמך צעל צדצדי הימים עלמה
שכתוב צתורה, וכתב מקרא קלר, ונאו שפידש גס כן דל"ק.

וזאת דביעית, על ורפא ירפא כתב דצנו צחיי, כי כל רפואה ציד צשד
ודם היא צדגש, וכל רפואה ציד הקדוש צרוך הוא צרפה, והטעם
צזה, כי הרפואה צצשד ודם אינה אלא על ידי צער וטרח, והוא שיסבול
הסם והמסקה המר, אצל רפואה של הקדוש צרוך הוא צנחת, איך שם
צער כלל, כי צדכת ה' היא תעשיר ולא יוסף עלצ עמה, עד כאן לשונו.
והנה החלוק הזה איננו צאמת סוד גמור, אצל איננו גס כן פשט גמור,
ואיננו צודק ונכון צכל פרטיו; והכני צא אליך עתה צדרך
הפשט הצדור.

שרש רפא נמצא צקל ונמצא צפיעל, נמצא צנפעל ונמצא צתפעל;
וכל

חצול לא חָצַל, לחמו לרעז כָּתָן; וכן ליון מדבר הֵיטָה ירושלם שמה; וכן נדרשתי ללא שָׁלָו נמלאתי ללא צקשוני; וכן הנה עצדי יאֲבִלָו ואתם תִּדְעֻצוּ הנה עצדי ישְׁמָחוּ ואתם תצוּרוּ; וכן והיה ערס יקָרְאוּ ואתי לענה; וכן ואת כל אלה ידי עֲשֵׂתָה ויהיו כל אלה נאום ה': וכלה דנים עלמו מספר, ואז לכלם צסקל הקדש תָּקַח עשדים גרה השקל; הנה אס אס"ף איך כאן, הפסק מאמר יש כאן, ובכן נבין גם כן למה לפעמים לא נשתמו הנקודות צאס"ף, כי ידיעת ההפכים אחת; כגון ויתן את קולו צָבִי וישמעו מזרים, ענינו כל כך נתן קולו עד ששמעו מזרים, והנה ענין אחד הוא, ואין כאן הפסק מאמר.

ודי צזה לעת עתה, צצח הפסע, וצצטול טענות צוזיו; האלפים יאר עיניהם, וישס לך שלום.

הבדלת שני הבנינים משרש אחד

הרים • רומם

וחמשת הפעלים

סתר • חבא • צפן • טמן • עלם

עם הערה על חלוקי הוראות הבנינים.

ישרה ויקרה צעיניך ידיי הצלמתי אשר הצלמתי צין רָפָא, רָפָא, גָּרָפָא, הִתְרָפָא; על כן תצקש ממני להוסיף שנית ידי בחקירת חלוקי הוראות הצנינים השונים הנמלאים משרש אחד, צאמך, כי החקירה היקרה הזאת צתולה ואיש לא ידעה • ועתה קח נא צרכה מאת ידיך, הצללת שני הלשונות הרים • רומם, אשר עס היותם משרש אחד, הוראותיהם דחוקות זו מזו מאד.

מְרֻמָּם יקרא המגדיל הדבר ומנציה קומתו, עד שיסוג גדול צקומה יותר מצתחלה; כגון לרומם את צית אלהינו, צניס גדלתי ורוממתי, נדקה תרומם בוי, סלפלה ותדוממך; וכן אלהי ארוממך וכל חציו, גם כי הם צדך בהשאלה, ואולם מרים יקרא הנועל ממקום נמוך

והסוד הזה אמנם כדור כתב אותו הרמז"ס צהלכות תשובה וצמחנה פרקים שלו, אף על פי שלא הביא ראיה לרצו מן הקמץ הזה - ועתה לכה נא אחי אל מקום אחד, ואדאך איך יעמוד כח הפשט הפשוט לתת טעם צדור אל הקמץ הזה ולאלף, כיוצא בו, אשר נצונו בהם המדקדקים: ר' יהודה הלוי צספר הכוזר (מאמר צ' סימן פ') כתב לאמר: וכן אנו דואים פעל צשני קמאים, והוא פעל עזר, ונצקש עלת זה ונמלאה צאתנה או צסוף, ונאמר שזה הכח נתייטצ צתבונה השנית, צעצור העמידה וההפסק; ונמלא העינין הזה הולך כן עד שנמלא עוד פעל צשני קמאים צוקף, ונצקש עלתו ונמלאה מקום הפסק צענין, והיה דינו שיביה צתנה או סוף פסוק, לולי דחקים אחרים הצריכו שלא יפול צאתנה ולא צסוף פסוק.

והוא לך ידידי פירוש הענין הזה: הנקדות משתנות בהפסק מאמר והפסק המאמר הוא על הדור צאתנה וסוף פסוק; אצל ים מאמרים העשויים חוליות חוליות ופיסקי פסקי שאי אפשר שיצא אס"ף בכל חלק מחלקיהם, ומכל מקום יש בהם הפסק מאמר, כאלו היה בהם אס"ף, על כן דינם כאס"ף צענין השתנות הנקדות גם כי יש בהם צוקף ושאר טעמים מפסיקים צולתי אס"ף כגון והשיצ את הבזלה אשר בזל או את העשק אשר עשק, הנה אין כאן אס"ף, אצל יש כאן הפסק מאמר, כי הם שני דברים נצדלים זה מזה ואין אחד מהם תלוי צצצרו או צחוצר אליו: וכן אחרי ה' אלהיכם תלכו ואותו תידאוו ואת מצותיו תשמרו וצקולו תשמעו ואותו תעבדו וצו תדצקון, הלא כל אלה דברים נצדלים זה מזה, ויש צכלט הפסק מאמר, צכה ואס לא צפעל: וכן מות יומתו דמיהם צס; וכן דס יחשצ לאיש ההוא דס שפך ונכרת האיש ההוא מקדצ עמו; וכן אשר ימלא אמו יהיה לי ענד ואתם תהיו נקיים; וכן את ראשו לא יפדע וצגדיו לא יפרוס; וכן ותהי להם הלצנה לצצן והחמר היה להם לחמר; וכן את צכודתי לצקח והנה עתה לקח צדנתי; וכן אמר לצפון תבי ולתימן אל תכלאי; וכן ארזים נפלו וגזית נצנה שקמים גרעו וארזים נחלי; וכן אף צל נטעו אף צל זרעו אף צל שרש צארץ גזעם; וכן ציון יסאלו דרך הנה פניהם; וכן את החלצ תאכלו ואת החמר תלצשו הצדיאה תוצחו; וכן צה' צצגרו כי צנים זדים ילדו; וכן אל ההרים לא אכל, ותדצית לא יקח, גולות גזל, חנול

המחביא מסתיר מעיני כל חי: הנה הוא נחצא אל הכלים, כי החציאה את המלאכים, ויותר יותם זן ירועל הקטון כי נחצא, למה נחצאת לזרוח, כי קרא לרחל וללזה השדה אל לאנו, הדי שרזה להסתיר מחשבתו לא מחמיו לזרו, כי גם תכל אנשי המקום, והנה כסם שהנותן צמקום סתר יקרא מסתיר, והמקום עצמו יקרא מִסְתִּיר; בן הנותן צמחצוא יקרא מִחְבֵּיא, והמחצוא עצמו יתכן לומר עליו שהוא מִחְבֵּיא, ואף על פי שלא מלאנו השדה הזה צפיעל, הנה מלאנוהו צפועל אשר הוא תולדת הפיעל. הלא תראה צִאִיוֹ: יעו אציוכים מדרך יחד חֲבֵאָה עניי ארץ, וזה פתרונו: הם מגדשים האציוכים מן הדרך, ויכרחם ללכת ארחות עקלקלות, דרכים לא סלולות, מקומות צלתי ידועים, אשר הם צעצעים במחצוא לכל הולך צהם, והנה המקומות האלה מִחְבֵּאִים העניים, והעניים יִחְבֵּאוּ צם.

והנה גם שרש חבא גם שרש סתר ימלאו גם צנפעל גם צהתפעל; ולציאור חלוק שני הלטונות, אקדים לפיך תחלה כלל חדש צענין הוראת שני הצנינים האלה.

הוראת צנין התפעל על חזרת הפעולה צפועל עצמו, אך צצחינת היותו פועל, לא צצחינת היותו מקנל הפעולה; וצהפך צנין כפעל, כשיצא גם הוא להורות על חזרת הפעולה צפועל, לא יורה עליה צצחינת היותו פועל, אלא תלך היותו מקנל הפעולה: והנה ההתפעל יורה גל הפעולה, והתפעל על היוצא מן הפעולה. לרובמא, המשתדל צדפואת מכתו נקרא מתדפא (וישז יהודם המלך להתדפא ציזרעאל), ואחרי שזו לצדיאותו יקרא נרפא (נרפא הנתק), ולא כל מתדפא הוא נרפא. וכן צענינו, ההולך למחצואים נקרא מתחצא (ויתחצא האדם, הנה עצדים יוצאים מן המחצואים אשר התחצאו שם); וצענודו שם ואיש לא יראהו, אז יקרא נחצא: כמלאו חמשת המלכים נחצאים צמערה, הנה הוא נחצא אל הכלים, ההרה לנו ונחצאתם שמה שלשת ימים (עמדו צהר שלשה ימים, כי כל עוד שתשצו שם הדי אתם נחצאים, כי דרך אחרת אחזו הדורפים), ויותר יותם כי נחצא (לא לצד שהתחצא, אלא שעלתם צידו לעמוד נחצא), גליתי את מסתדיו ונחצה לא יוכל (אף אם יתחצא, לא יהיה נחצא), למה נחצאת לזרוח, למה עשית מעשיך צהחצא, והיתה נסיעתך צדיחה? כי אין בריחה אלא צסתר, מה שאין כן ניחה, שהיא לעיני דודף.

וכן צשרש סתר, ההולך למקום סתר יקרא מסתתר: הלא דוד מסתתר עמנו, הוא משתדל להיות נסתר, אך אינו נסתר צאמת, כי איננו מגלים

ונותן למקום גבוה, מצלי שיגדיל קומת הגוף כלל, כי תשאר קומת הגוף כאשר צתחלה, אלא שיטוב הגוף דם מלך גבהות מקומו; כגון הדימויות ידי, וידם צמטה, והדים את הדסן, והדימו לכס איש אצן אחת, וידם את אדנת אליהו, ואל עמים אדים כסי, והדים העטרה, וחצריהם, כלם ענינה הגבהת מקום, לא הגבהה צעלם; ומי שלא ידע החלוק הזה, אולי יפרש והדים העטרה, שיגדלוה וינשאוה, והיא הפך הכוונה, והנה נצין ענין תרומה; כי הלוקח מממונו ונוחמו לגבוה, הנה הדים אותו ממקום נמוך למקום גבוה, ונצין גם כן כי להיות ההרמה ממקום למקום, על כן יצא עמה וזכרון המקום אשר ממנו יורם החפץ, כמו מאשפות ידים אציון, הדימויות מן העפר; או המקום אשר אליו יורם, כמו ממעל לכנצי אל אדים כסאי, אל תדימו למדום קרנכם: ולא יצא דבר מזה אלא לשון רומם; מאחר שאין הודאמו הגבהה מקומית, רק הגבהה צעלם; ואין להשיב עמה שבתוצ מרוממי תשעדי מות, כי מה מתוק מדגש טעם המליצה הזאת לעי שטתי! האל מגביה קומתי יותר מגובה שעדי מות, והנה לא אונל להנכס צהם.

ועתה הנה לך עוד הצללת חמשת הפעלים סתרי חבא צפן טמון עלם, עם חלוקי הודאומם צל הצנינים אשר נמלאו צהם.

המסתיר נותן הדבר במקום שלא יראהו אדם מיוחד, או אנשים מיוחדים, עם שישאר הדבר גלוי לאחרים; כגון כי נסתד איש מרעהו (שלא נראה זה את זה, גם כי אחרים יראוהו), ונסתרה והיא נעמאה (היא נסתרת מאישה ומאורציו, לא מן הנואפים), הלא דוד מסתתר עמנו (הוא מסתתר מפניך, ואם לנו הוא נגלה), ויסתירו אותו מפני עתליהו, תסתירני מסוד מדעים, ויסתירם ה', עשה שלא ימלאום מצקשיהם, וכן כל הסתרת פנים, ענינה שיחפוך אדם פניו מדבר מיוחד, לצלתי דאות אותו, גם כי יראה שאר דברים.

והנה פעולת ההסתרה צאה תמיד צננין הפעיל, רק במקום אחד מלאוהו צפיעל, והוא מה שנתוצ סתרי נדחים נודד אל תגלי; והנה לפניך טעם הדבר. המסתיר נותן במקום סתר, הוא גורם שייהי הדבר נסתר, ואיננו הוא עצמו פועל ההסתד, כי המקום הוא הפועל האמתי, שבו הדבר מסתתר, והמקום הוא יקרא **מַסְתִּיר**; והנה צאצדו אל אצן מואצ: סתרי נדחים נודד אל תגלי יגורו צך נדחי מואצ הוה סתר למו מפני שודר, כנגד המקום עצמו הדבור מוסב, ויפה צא הפיעל עלמקומו וכן מאהבה מסותרת, הטעם, מסותרת צלצ, והלצ הוא **דַּמְסִיתִר**.

ויעמנהו נחול, ותעמנהו בפשתי העץ, עמון צלזן חזלו, טמנס צעפר יחד, טמן עלל ידו צללחת, והעמן צעפר, וטמנהו סס צנקיק הסלע, טמנו פח לי, כלומר, צין עשני הסדה ופעם אחת מאלנו השגש הזה צצנין הפעיל: וילכו ויעמינו; והעעס, כי לא טמנו מהם צתוך דצדים אחרים, רק נתנו צציתם, וגדמו לציתם שיהיה הוא עומן אותם, כי הדצדים הנתונים צצית המלדעים הנה הם טמונים מעלמם, כי מי יצא שמה?

והעלם אינו אלא העדר ידיעה, ומי שנעלם ממנו דבר, אינו יודע אותו דבר, ונלשון משוצא אנו אומרים שהוא מסכל אותו (ignorare): ונעלם מעיני אישה, ונעלמה מעיני כל חי, יודע תעלומות לצ (המחשבות הנעלמות מאחרים), האלהים יצא צמשפט על כל נעלם, על כל דבר שלא נתפרסם ולא נודע (ignotum).

והנה השדשי עלם שתי מליצות קרוצות צענין מאלנו צבתוצים: מתעלם, מעלים עיניו, וזה החלוק שצנייהן: המתעלם יודע דבר ועושה עלמו כאלו לא ידעוהו: לא תראה והתעלמת, ומלאתה לא תוכל להתעלם; וכן כי תראה ערום ובקיתו ומצטרך לא תתעלם, מי שלימו אסיר וצטרך אין אמה חייב לגמול לו חסד אלא צשעה שתראה דחקו, וכבר אפשר שלא תראהו ולא תדע דחקו, ואז אמה פטור; אבל אסיר צטרך אי אפשר שלא תדע עיניו, לכן אל תתעלם, אל תעם עלמך כאלו לא ראית אותו, מאחר שודאי ראית אותו המעלים עיניו הוא מסב את עיניו לצל יראה: וצפרשנס בפנים מעלים עיני מנס, כותן לרש אין מחסור ומעלים עיניו רצ מארות, למה ה' תעמוד צרחוק מעלים (עיניך) לעתות צלדה, ואם העלם יעלימו עם הארץ את עיניהם מן האיש ההוא צתתו מודעו למלך לצלתי המית אותו (שלא ירצו לדעת הדבר, ואם ישמעו השמועה לא ידרשו ויחקרו עד שיתצדר הדבר אללם, וזה כדי שלא יטענו להמית האיש העושה זאת), ומשצותתי העלימו עיניהם (השליכו אותם אחרי גווס, עד שלא ידעו מתי הוא יוס שצת, מה שהוא עתנגד מהם למות שמור), ומיד מי לקחתי כפר ואנלים עיני צו, ממי קצלתו שחד כדי שמונע עלמי מחקור מעשיו עד שלא אדעם.

ואולם עוד מליצה אחרת מאלנו הקרוצה צענין למליצת מעלים עיניו, הלא היא מוהתיר פניו; אלא שהחלוק שצנייהן הוא נראה לעין, כי המעלים עיניו איננו מסב רק את עיניו, והמסתיר פניו הוא מסב כל הפנים צהחלט, בכתוצ פני לא הסתירתי מכלמות ודוק: ובמשך מזה כי העלמת העינים קלה היא מהסתרת הפנים, ואפשר שיעלים אדם עיניו מחצרו לרגעים, ולא יסתיר פניו מענו לגמרי.

והנה

מנלים וקסדרי - והעומד במקום סתר הוא יקרא נהדר : ועפ"י אסתר ,
 צלי שאסתר עצמי הנה על כרחי , אני נסתר מפניך , כי הסתות פניך עמתי .
דצובן מהצ"ח צבונה להוליא משם עוד מעט , והנלפן מלעט צעמדו
 צמפיו , והלופן אותו אומר לו צפה באי . הלא תראה : כלמה
 לנקי חנם , שענינו , כלפון עלצנו צמארצ , על מנת ללאת משם מהדי .
 ועל פתחיו כל מבדים חדשים גם ישנים דודי לפנתי לך , עם התוחלת
 שתצא אללי עוד מעט , שאם לא תצא עוד מעט המבדים ישחתו . ולפון
 ללדיק חיל חוטא , הוא תמתין לו , אימתי יצא וינתן לו ; וכן מה דב
 טונך אשר לפנת לידאיך , השכר מלפה מתי יצא הלדיק ויעלנו . ותלפנו
 שלשה ירחים , צעל כרחו היתה לופנתו עד אשר לא יכלה עוד , והיתה
 כוונתה ללפנו עוד מעט עד שיגדל מעט ; כי לא היו משליכים היאורה
 רק כל הכולד אשר הבזרה , וכאשר יגדל מעט לא יוכל אימתי כולד . וכן
 חכמים ילצנו דעת , לא לעולם , כי אם עד צוא השעה הראויה לגלותה ;
 ומפני שהחכמה מטעמה לנקט לאלול מהורה על אחרים , לפיכך אומר לשון
 לפניה , באלו החכמה מלעטרת בהיותה צלתי מפורסמת , ואף גם זאת
 חכמים ילפנו עד צוא עתה . וכן ומלותי תלפון אתך , לא דרך בגיזה ,
 אלא להוליא אותן לפנול דצר צעתו . וכן ותקח האשה את שני האנשים
 ותלפנו , ואם היו יושבים זמן מרובה צפנתי העץ היו מתים ; רק בעלתם
 הם צמעה קול רגלי שליחי התלך , שיצאו שם עד לאת השליחים מציתה :
 ולרוב הנחילה , לא לפנה רק אחד מהם , וחצרו דלה מעטיה וכלפן צפנתי
 העץ מעלמו , על כן כתוב ותלפנו .

והנה השדש הזה אינו פעליואל רק צננין הקל , ככל הבחוצים שהצאתי ;
 צולתי שתי פעמים מלצוהו בהפעיל : ולא יכלה עוד הפעיו ,
 מי יתן צשאל תלפניני ; והנה זה טעם , הלופן תחצ"ח את חצרו , אלל
 אפשר שיצא חצרו ומלפנו , ולא ידע להיות כלפן ; לא כן המלפן , כי
 הוא מנדיח את חצרו להיות כלפן , והנה יוכד לופנת היתה את צנה ,
 אך לא היתה יכולה להנדיחו שיהיה כלפן , כי יתן את קולו צצני ושמעו
 מלדים . וכן מי יתן צשאל תלפניני , הכוונה , מי יתן ותמיתני , וכן
 תנדיחני להיות נסתר מנגד עיניך , ולא אתהלך לפניך צאלות החיים ,
 ולא הוכל מרת הדין לפגוע צי ; אלל אומר תלפניני , לשון לפניה דוקא ,
 כלומר , הסתרה על מנת ללאת משם ; וזה שהוא אומר מיד : תסתירני
 עד שוב אפק , ואחר בן תשית לי חק ותזכרני ; והטעם , מי יתן שתשימני
 מת כל זמן כעסך , ואחר כן תשוב תחייני .

המוכז מנסה הדצר מכל דב צתוך דצר אחד המוגע צו וחופף עליו
 עד שיהיה סמוי מן העין ; ויעמון אותם יעקב תחת האלה ,

השלישית, מה צין קל להפעיל, כמו אך עשרתי כי יעשיר איש, עת
לחשות החשיתי מעולם, לועג מלעיג, מודה ממדה,
ובאלה דנים *

הרביעית, מה צין קל להתפעל, כמו כי אצל עליו עמו ויתאצל על
צנו, אדמו עצם מפנינים אל תרץ יין כי יתאדם *

החמישית, מה צין נפעל להתפעל, ונקדשתי והתקדשתי, צהתודע
יוסף אל תודעי לאיש, ובהנה דנות *

הששית, מה צין נפעל לפעל, כמו ונאכל גדים, והסנה איננו אכל,
וגם זה צדשים דנים *

השביעית, מה צין נפעל להפעל, כמו ינתן ויתן, ינקם ויקם,
וחצריהם *

השמינית, מה צין פיעל להפעיל, גדל והגדיל, קיה והחיה, ויחלף
שמלותיו והחליפו שמלותיכם, ואצדתם את שמם והאצדת
את שמם, ודנים כאלה *

התשיעית, מה צין פיעל להתפעל, כמו כי תאור נפסך ולא תתאור *

רב לי ידירי, צדמי לפניך עונש החקירות האלה ודני פדטיהן,
לצלתי תנקש ממני עוד ללול צמים אדירים, אשר אם אקדצ אליהם
ועצעתי; וה' ישפות לך שלום נאות נפסך וכאות כפשי *

אגרת תנחומים

ל'ידידי במות עליו שרה אמו

שמועה שזעתי וליד שֶׁלַח, כליותי יפלה, השזיעני יגון ואנחה,
ונסו שסון ושמה: צי ה'! מה אומר? ואיכה לא אתמדרד?
ואחרי אשר היית ידידי הכעים מנת חלקי צעלומי ונחמתי צגורלי, ונפסך
נפשי קצורה, צקשר האהבה הטכורה, הלא צצרתך בעל צדתי לי צר,
וצנאצך צדרי יכאצ וצאצלך נפשי תאצל, כרגע כאח לך הפהלכתי כאצל
אם קודר שחתי:

והנך רואה ידידי כמה חמודות נכבדות לפונותי בחלוקי הצמינים, והנה המדקדקים כלם, חדשים גם ישנים, נתנו גדר להודאת כל צנין וצנין, וכבר אמרו כלם פה אחד כי ההפעיל יוצא לשלישי, והפעיל מורה על חוזק הפעולה, וההתפעל על חזרת הפעולה צפועל, וכי ההפעל תולדת הקל (גם כי האפודי דרך קשתו כאויז ועל הדעת הזאת), וכי ההפעל תולדת הפיעל, וההפעל תולדת ההפעיל; ואם אמנם כל זה אחת דרך כלל, אין כל זה מספיק דרך פרטי כי הנה כמה וכמה שרשים ימצאו צבויים צמינים צנינים שונים, וענינם למדא עינים אחד הוא! וכבר עמדו אחרוני מדקדקי אשכנז על הענינים האלה, ואיש לדרכו פנו בהמאלת חלוקים חדשים צין צנין לצנין, אפס לא אחד זה אשר ידנו לנו להעציר תחת שצטו את השרשים כלם אחד לאחד, להורות האמת באמצע, לא בדאיות שלג וארבע.

והנה מקץ שמינה מאלת שנה שחכמי כל דור ודור יגעו ועמלו לצנות קדית לשון הקדש על תלה, עדיין הצמינים אינם מתוקנים, והפרוץ מרובה על העומד; ועדיין הצן שואל, מה טעם צנוק צנס ה' כתוצ ויניחוהו צמשמר לפרוש להם, צקל, וצמקוש כי לא פורש, צפעל הכבוד מן הפיעל? ומה טעם עת לחצוק צקל, ועת לחצוק מחצק צפעל? ומה חלוק צין לאנכם יעמוד צקל, נשר אעשרנו צפעל, כי תכלה לעשר צהפעיל? ומה הפרש צין אשה מצבירה צהפעיל, לחדשיו יצבר צפעל; צנים גדלתי צפעל, ותגדל חסדך צהפעיל? ומה טעם כי גלב גלבתי, וגנז מצית האיש, ולא אמר נגנז? ומה הפרש צין אלה אשר נחל משה וצין כי אתה תנחיל את העם הזה, קדש לי כל צבור הקדשתי אותם לי? ומה ענין כי ממנה לקחת, והנה שורף, ושפך דמם, ואחרים כאלה, אשר הם צצנין פעל, מצלי שימצאו השרשים האלה צפעל אצי הפעל? ומה ענין יקח, יקס, יתן, יתן, וחצריהם אשר הם מן ההפעל, צלי שימצא צסום מקום הלקוח, הנקיס, הנתיץ, הנתיץ?

והנה נא לנו צזה תשע הקידות כפלאות, ועלינו להצדיל תשע הצדלות גדולות, תכלול כל אחת מהן הצדלות רצות ועמוקות מאד.

הראשונה, מה צין קל לנפעל, וזה צכל השרשים הנמצאים צצני הצמינים האלה, וענינם צזה נראה כענינם צזה, כמו הפך איש מעל מרכבתו, כהפך אל הרוקף, וכאלה רצים.

השניה, מה צין קל לפיעל, כעו עת לחצוק ועת לחצוק מחצק, ונמו זה רצים מאד.

השלישית

צמלאכתו, עד תכלית עבודתו אשר נעצורה שולח צאצא, והוא יגדודפה ידים, ציוס שיזועו שומדי הצית, והתעוהו אנשי החיל, והוא עודנו מחזיק בחריפותו, לא ידע מנוח; הלא ירחמנו עושהו, וירא אלהים את כל אשר עשה והנה עוז מאד המות, אשר ממאסר העצורה למנוחות שאננות יוליאהו, באולה תהיה לו וציוצל ילא צתתים חפשי: ולמה יתמהמה עוד? ומה יתרון לו כי יצא צבצורות? והוא איננו עוד צבחו וצבצורתו, וחריפותו אשר לא סדה מעליו מורת רוח תהיה לו, תאלאהו לעשות מעשהו בתמול שלשום, ואמץ לנו וצדכיו כושלות, ועודנו עומד צעים דוחו וידיו נחשלות; ולרחיה עוד אלק שנים, הלא כל ימיו מאלוצים ונעם הדצה, ואולם יחיו ויאדונו ימים האנשים הנדפים הקופאים על שמדיהם, וסדוחים על עדשותם, אשר כמעשיהם צצחרותם כן מעשיהם צצקנותם, יושצי קרנות, משקיפי חלונות, מאריכי שלחות, אורצי אשישות, דודשי חדשות; ולמה ימותו? ומימיהם לא חיו.

ועתה האשה היקרה הלקוחה היום מעל ראשך, מה לה לעשות עוד ולא עשתה, ומה לה לראות עוד ולא ראתה? צנים וצנות גדלה ודוממה, צנותיה שלחה החולה, ואילת אהבים הציאה אל ציתה, אשר לא נופלת היא ממנה לחן ולחסד ולרחמים, לרוח חמה וציונה רוח עזה וצורה רוח דעת ויראת ה', גם התמהמהה ותשב עמה צצית ימים ושנים, לנהל צעקנותיה את כלתה אשר אהבתה, לטוסוף לקח על לקחה ושצה על שצחה, ממנה תראה וכן תעשה; נצצר הנה ילדה מלפיה גם היא על צדכיה צת להקיס שמה צדור אחר: ומה תתמהמה עוד צאון הלוו, הנשמה הקדושה? הלא עוז לה כי תפרוש כנפיה, ושצה אל צית אציה כנעוריה, מלחם אציה תאלל שצר פעולתה פרי מעלליה.

ואולם אראה פניך ידיר כפשי ועודם צועפים, ועורך כאנח צצצרון מתנים וצמדירות, לאמר: אם ה' אחר ויהי, ומפי עליון לא תאלדעה, למה היה לצד המלך נחוץ? כי כפתאום היה הצצר **חדל** כל ידיו חדל, חדל כל מזעוק ומתמחרד על החסד אשר עשה האלהים עם יולדתך ועמך, המקנא אתה לאמך, כי לא שפו עלמותיה על עדם דוי שנים שלשה ירחים, ותלקח השמימה כאחר הקדושים אשר לא טעמו טעם מות? או אם דע צעיניך, כי לא נחן ה' לך לצ רגז מיוס ליוס ומחדש לחדש צין התקוה והדאגה, או כי לא האדיו את כפסך ימים על ימים לראות צדעתה צאפס תקוה? אוי כל לי! ידירי, אוי כל לי! כי נסיתיו: הלאזה דאצון כפשי, וצו לצדה התובגה אשר אין לה פוגה, חמדמרו מעי מדוי צצרי צה, צנוד תצנוד ותשוח עלי

” הֵן זֶה בְּרִית רָעִים הֶקְדָּאָהוּ סָלָה
” כִּי הָאָמִים יִחָדּוּ בְּתֹאמֵי בְטָן
” יִתְעוֹרְרוּ אֶל-כָּל-מְקָרָהּ וּפָגַע .”

וּמָה פָּגַע! וּמָה מְקָרָה! הֵיכַל פָּגַע יַעֲרֹךְ לִפְנֵי הַיָּם מִכְאוֹז
 בְּמִכְאוֹזָךְ? תִּמְוֹל אֲמָךְ הַמֶּהֱלֵלָה, אֲשֶׁת חֵיל יַעֲרֹךְ זַעֲלָה, חֲבֵדָה
 זַעֲוֹ מִתְנִיָּה, וּתִאֲמֹן זִדְעוּתֶיהָ, תִּדְוֹן וּלֹא תִיגַע, תִּלָּךְ וּלֹא תִיעַף, עֲשֵׂה
 תַעֲשֵׂה וְגַם יִכּוֹל תִּכּוֹל, הִיא עֲמוּד הַחוּךְ אֲשֶׁר הִצִּית נִכּוֹן עָלֶיךָ; וּלֹא
 תִמְוֹל, אֲךָ גַּם הַיּוֹם, גַּם הַיּוֹם הַזֶּה עַל מַשְׁמַדְתָּה תַעֲמוּד לַעֲזוֹךְ עֲזוּדְתָה
 בְּגִזְדוֹרָה, וּלֹא זַעֲלָתִים, וּלֹא זִדְעוּתִים יָדִים, כִּי זִיד חֲזָקָה וְזִדְעוּת נְעוּיָה;
 וְהַיּוֹם אִוִּיָּה! הִנֵּה יָד ה' הִוִּיָּה, שָׁמָּה וְשַׁעֲרֵדוֹרָה, תִּתְנִיָּה וְאִתְנִיָּה; עֲלֵה
 מוֹת זַחְלוּנִיךְ, פִּתַּע פִּתְאוֹם זֹאֲרֵמֹנוּתֶיךָ, וַיִּקַּח מִמֶּךָ אֶת מַחֲמַד עֵינֶיךָ;
 כִּפְלָה אֲשֶׁת חֵיל, עוֹדֶנָּה מִתְאַמֶּלֶת זַחְלָאֶת עֲזוּדְתָה, כִּפְלָה שִׁנְיָה, כִּפְלָה
 וּלֹא תוֹסִיף קוֹם.

וְאַתָּה זִנָּה אֲרֻכָּה וְאֲרֻכָּה, פִּתְאוֹם זֹאֲהָ עָלֶיךָ הוּוּהָ, פִּתְאוֹם שִׁדְדוֹ
 אֶהְלִיךְ, דָּגַע יִדְעוּתֶיךָ, וְנִשְׁאַרְתָּ נֶשֶׁה אֲוֹדָה, וְאִין מִנְחָם; כִּי
 תִפְנֶה אֶל הַיָּמִין וְאִם אֶל הַשְּׂמָאל, אֲנִין מִקִּיר לִנְעֻקָּתָה: אִיָּה בְּגִדְתָּ? אִיָּה
 לְקַתָּ? אִיָּה אֲשֶׁת חֵיל? אִיָּה הַאֲשֶׁה הַמִּשְׁכָּלָתָה? וְהִנֵּה עֲמָךְ אֲזָז וְזָקן יִמְאֹן
 לְהַתְנַחֵם, חֲסַךְ מַשְׁוֹר מִאֲדָר, פִּנָּה הוֹדוּ פִּנָּה זִיוו פִּנָּה הִדְדוּ, וְאֲחִיךָ
 וְאֲחִיוֹתֶיךָ מִזֶּה אֶחָד וּמִזֶּה אֶחָד, לְמוֹ אִם יִלְלוּ יִדְדוּ זִצְבִי, וְנִלְכַס דְּעִיתֶךָ
 הַיִּקְרָה, אֲשֶׁר הִיתָה לְמוֹתָ זֹאֲרֹךְ זֹאֲרֻכָּתָה אֶת חֲמוּתָה, הִנֵּה תִתִּיבַח
 תִּפְדֵּם בְּפִיָּה לֹא תִחַמֵּל עַל כִּפְשָׁה וּלֹא תִחוּס עַל פְּדִי זַעֲנָה, לֹא תִתֵּן פּוֹגַת
 לֹא לֹא תִדּוּם זֶת עֵינָה, כִּי אֲזָד מִמֶּנָּה מַשְׁעָן וּמַשְׁעֵנָה; מִלְּזָד כֹּל זֹאִי
 שַׁעַר עֵירֶךְ, אֲשֶׁר יִדְעוּ אֶת לְקַתָּה וְכִשְׁרוֹן דְּרִיכָה, וְזַחְנוּ תוֹם לִצְדָה וְנִקְיוֹן
 כִּפְיָה, כֹּל הַעֵם מִקְלָה זִלְזָד נִשְׁזָד וְנִדְכָה יִצְאוּ אֵלֶיךָ לְסִפּוֹד לְשִׁירָה וּלְזִנְתָה:
וְאַתָּה . . . וְאַתָּה אֲנוֹשׁ כַּעֲדָבִי אֲלוֹפִי וּמִיּוֹדְעִי, כִּי סִצְנוֹךְ כֹּאֲזִים, עֲדַת
 יְבוּסִים הַקִּיפּוֹךְ וְנִלְחֲמוּ אֵלֶיךָ פְּנִים וְאַחֲדוֹ: הַקִּלּוֹר קִלְדָה יִדְךָ מִפְּדוּת,
 וְאִם אִין צָךְ נַח לִתֵּת כֹּל אֲוִיזִיךְ אֵלֶיךָ עוֹדָךְ? הֵן אֲמַת: מָה רָצוּ לְדִיךְ!
 דְּזִים קָמִים עָלֶיךָ! יִדְעִתִּי יִדְדִי יִדְעִתִּי, טַעֲנַת צִוּן! מִלּוֹלָה, שְׁתִּית
 מִלִּית כּוֹס הַחֲדַעֲלָה, וְדָבָה הַמִּכְשָׁלָה, עַל כֵּן מִלְּאוּ מִתִּיךְ חֲלָחֵלָה: וְאוֹלָם . . .
 הִיךְ הַשִּׁכָּל תִּקְלָד, לְהוֹלִיף זַעֲלִיו מִן הַמֶּלֶךְ? הַלְדִי אִין לִנְצוֹן, אִם רּוֹפֵא
 אִין לִיגוֹן? שְׁאֵלִי יִדְדִי כִפְשִׁי, שְׁאֵלִי, וְעַד אֲרֻגִיעָה אֲדָדָר.

וְהִלָּא לֹא לְאֲנוֹשׁ עָלִי אֲרֹךְ וְיִמִּי שְׂבִיד יִמִּי, הִלָּא תוֹכֵן לְזוֹת הוּא יִכִּין
 אִם עַל עֲזוּדְתוֹ וְעַל מַשְׁאוֹ; וְאַחֲרֵי אֲשֶׁר זֹא הָאִם הַחֲדוֹן הַתְּהִיד
 זַחְלָאֶתָה

תהיה לתובחן פוגה, ולאנחתך הכמה, ולנחמתך כחמה, ולתזורך מזון.
ועתה קרא לא צפיד.

ובפר עליו מאשר חטא על הנפש.

סנהדרין פרק ארבע מיתות: חזל על שמש גדול שאזר מן העולם,
שאלמלא לא נתקבל נחש, כל אחד ואחד מישראל היו מזדמנים
לו שני נחשים טובים, אחד משגרו ללפון ואחד משגרו לדרוס, להציא לו
חבנים טובות ומרגליות.

תרתי חני כלני, בנימי הנלצדים, ואחשבה לרעת זאת מה זה ועל מה
זה נעשה יקר וגדולה אל היום הזה, יום מלאת לי שלש עשרה
שנה, ומה הטובה הזכרה וההללחה אשר תתחשבה לי זו, המציאות כלני
כל קרובי ואורבי שמחה וששון כהיום הזה לעשות אותי יום משתה ושמחה
וזנח משפחה: ומה כל החדרה הזאת כליל התקדש חב: מה היום
מימים? תרתי וחקדתי, בקשתי ומלאתי, והנה לא שקר שמחתני, ולא חנם
חגיגתני. הן היום קריתי הצעירה והנאמנה, עיר קטנה זה בגוף,
אחרי אשר ישבה צמוד וצמוד זה ימים ושנים, אשר יציק לה אויבה,
מלך עדין ואכזרי, הזונה עליה דיוק סניצ, ומחי קצלו יתן צחומותיה,
ויאכל חיל וחומה, והקדיה חשבה להנקה, לפתוח לפניו דלתים: וזה
אליה מלך גדול זה יצר הדע; הנה פתאום בא צעזעה מושל
חכם, ענו ושפל דוח, ובזרד להושיע: איש נסכך וחכם זה יצר
הטוב; אשר יחזיק זה ולא ירפה, ומלרתה יושיעה, ומשעצור לחילות
יושיאה, ומאפלה לאור גדול: ומלש הוא את העיר צחכמתו.
ואחרי היות הדבר כאשר אמרתי, החכם אחוג כהיום הזה? הלשקל אשמחה
ואעללה זו? ועתה, גידי הנכזדים, המקשיצים לקולי, אם נקומה
ונסירה מסוב המלך מעל פני דצלי חכמים וחידותם, ותמונת הדברים
נצט צמחה ולא צחידות, ולא אמת נכון הדבר כי נעלה היום הזה עשר
ידות על כל הימים אשר חלפו עלי ואשר יחלפו? הלא הוא המעלה אותי
מקהל ערת הילדים, ההולכים צחשך, אין דעת ואין תבונה: ועיר
פרח אדם יולד; אשר יצר לזם מושל זהם, ואחרי ילכו אל כל אשר
יהיה שמה הרוח ללכת, ואם לרגעים יטיצו דרכם, פרי פחדם ומוראם
יהיה ולא מחמתה יחממו, ולא מיושר לזם יסירו לכת; והיום הזה אצא
צבזדים והייתי לאיש, חי משביל, אשר רוח שכלו מושל זו, ועומד על
ימינו עזרה צדקות ונח ובזרה יוסף לו, לעמוד בפני תאוותיו, להתגבר
על יצרו הזונה, ולצוד לו הדרך הישרה, כלל שלם ונכסח חפלה.

נפשי, צהלותי על לצדימי עניי ועמלי, צימי דלותי וולדתי אשר אהבתי
צמחאוב על תשכבה, וכל צסדה מדוואי, שואבת מנהמת לצב, ואני קרוא
לה צכל עת לקבל צאבנות דס כאלח אשר כללף טורד מפיה תקיח, צנקר
אומר מי יתן ערצ ונערצ אומר מי יתן צקר מפחד לצדי אשר אפחד
וממלאה עימי אשר אראה: זה דאצון! וזה יגון! אשריך ידי אשר לא ידעתי!
הטרה אזנך ידי ושמע, פקח עיניך אחי וראה, ואל תתן נפשך היקרה
ציד היגון לצו: חזק והתחזק ידי! חזק ויאמץ לצך, וקור אל ה'!
חזק ואמץ מאד ידי להרצות עצמה ולהוסיף אומץ לאצין הזקן ולדעיתך
המצניכה אשר יראו פניך רעים, וכשלו ונפלו: התנחם ידי מעצבך
ומרגבך, התנחם ציוכתך אשר נתן לך האלהים כי היא חלקך וגורלך, מה
טוב חלקך! ומה נעים בורלך! התנחם צנתך אשר ילדה לך, אשר תהיה
אללך אמון ושעשועים יום יום, תחת אצותיך יהיו צניך; והתנחם צאובצ
דצק מלח הנאמן צצלימו וקיים צאהבתו.

ד ד נ ש

לנער המשלים שלש עשרה שנה.

הלא כה דנדיך, ידידי אשר אהבתי, כי נפסך העוצעת ציון היבון
שואלת ממני לעת עתה לא הקירות עמוקות, כי לא תוכל שאתן,
כי אם תלינות נעימות לתהלה ולתפארת, משיצות נפש ומאירות עינים,
מתוקות לחיך וכחמדות להשכיל, אולי יבוח לך מעלצך ומרבוך וממורת
רוחך אשר קשתה •

ואני, כי כל ישעי וכל חפצי לשרתך, ולעשות העוז צעוניך, האתן
 שנת לעיני ומדפה לרוחי, עד שאלם לך את נשוי אשר העלת
 עלי? על כן חשתי ולא התמהמהתי, ואחפש כל גזוני, ואפתח את כל
 שקי, ולא מלאתי זידי-כלי חמדה אשר לא ידעתו, ולא נפת מתוק אשר
 לא טעמתו, ויתחמץ לצני, ותסורה איך להציא, עד אשר נפקחו עיני,
 והנה מגלה לפני ונתוצ תליה דרום אשר כתצתי אחרי נסעך מעמדו, לנער
 תלמידו, ציוס צואו צקהל אנשים, והוא כתוצ צפה נכריה ומתורגם
 צלשון קדושים, והמלינה איננה נמצה, והענינים יקדים, לא נדאו עד
 היום צארן העזרים, ואמחר ואקח מן הצא צירי, מנחה לידידי, אולי
 תהיה

אשר אמרנו חן צעניכס, אנשי חיל הנקשצים לקולי, לצדד וללצן צאזניכס
צעדים כאמנים כיך אלהי הטובה עלי.

שנים מגדולי חכמי יון, נשיאי צית אצ צמחלכת האוסייה, פיעבורה
ואפלטון, חלקו את רוח האדם לשתיים: וישימו חלק אחד ממנה
צעל מדע והשכל, והשני חסד לצ ובסיל צחלק ממנה אשר צסם עשכיל יקראו.
נתנו מקום למשכן יישב הדעת, והנפש השאננה, והרוח הנכונה, אשר
ידיה אמונה, צחכמה וצתצונה; וחולם צחלק האחד מהנפש אשר צסם נסיל
וצער יכנו, נתנו מולא להמית חרון האף ולהצת התשוקות, אשר נשאון
מים כצידים ישאון והשכל והדעת ישלחון, הלא לפניכס לצדי נשיא מליצי
לומי, אשר כל זאת השמיענו, וכה אמר:

*Pythagora primum, deinde Plato, animum in duas partes
dividunt: alteram rationis participem faciunt, alteram
expertem. In participem rationis ponunt tranquillitatem, idest
placidam quietamque constantiam: in illa altera, motus
turbidos, tum irae, tum cupiditatis, contrarios, inimicosque
rationi *)*

הראיתם, אחי ועמי, צפי שלים מחכמי העמים, נשיאי עדה, אנשי שם,
מפורסם צאל היעצ לצד היצר העוצ והיצר הרע, אשר הולדו חכמיו,
ואשר הורישו לנו אצותיו.

אמנם תשוקות ילד לצ האדם, הנקראות צפי חכמי צני עמנו התפעלויות,
ואשר צסם הנאה להן יקרא התלץ הרומי (Perturbationes).

אינן לצד אחר, כי אם התנוקדות הרוח הנצער מדעת האמור, ההולץ
וסוער צמהמה ושאון, ורוחה את צן האדם לדרוף ציד חוקה וצחמה
שפוכה אחרי כל לצד אשר נמדדה עוצ ילטייר צדמיונו, ולהרחיק צכל
מאמלי כח כל לצד אשר כרע ידמה צעיניו.

ואחרי הצדים והאמת האלה המקוצלים ומקויימים צכל קהל עדת
החוקרים, אינן פולה פה ומלפף, הלא כגבה ילא משפט התאוות,
ולדע ובשכיל מן מולא לצד כי לא רעות הנה צעלמן ולא נתעצות ונמאסות,
ולא מזיקות ומשחיתות על פני חצל ארץ: ומה הנה כי אם הנחות
הנחות חיים ותנועה לבוית האדם, והדוחות הנושצות המוליכות אותו
על פני ים העולם הזה? הירכצ אדם על פני המים, ורוח לא תלחץ?
הלא הדצה יוגע ויעמול, ופעמי מרכצותיו צדרכס יאחרו. וכן סערת
התשוקות

*) Quæst. Tusc. lib. IV.

ואם אמנם הדבר כן הוא, אלופים מקשינים, כי בילה וחדוה אלי יאמה
 ציוס צוא לעזרתי הכח השכלי, הולד העיז; הלא אירא ואחת.
 ורעך יאחזני וחיל וזהלה, זהשי צי אל לצבי עווס הסכנה המתחדשת עלי
 בעלם היום הזה! איומה וכוראה מאך המלחמה אשר אני יורד אליה; יחך יצאו
 בדוקי איוצני, חדשים לצקריט, יסוצו וגלי רציו, לא יתנוני השצ רוחי, והמה
 לדמי יארוצו, כאריה ינסוף לעדוף: ילרו של אדם מתגבר עליו
 צכל יוס ומצקס להעיתו; ואני אחרי הכח והסעד אשר ניתן לי
 לעמוד צפניו ולהכלל מידו, מה אדבר ומה אלעך, אם אפול צמלחמה?
 הלא אנכי, אי נא לי, הלא אנכי לצדי אשא ואסצול בלימת מפלתי ויניש
 מכתי. אם חצלים נפלו לי צנעימים להיות צד מצוה, הלא חוצלים נפלו
 עלי כמו כן כהיום הזה, והייתי צד עונשין. לי יהיה כל הכבוד אם אגבר
 על שונאי והניתיהו והמתיהו; ואולם אהה! אם יך האויצ תגבר עלי
 והנני, הלא לי לצדי תהיה למנה חרפתי וצשתי וכלמתי: אם חכמת
 חכמת לך ולצת לצדך תשא. ומה קשה ומה נצרה המלחמה; ומה
 דחוקה ומה נפלאה התשועה! אל עלם הקצ'ה עוזר לו אינו
 יכול לו.

בי אדני אל רחום וחנון! מה עשה לך האנוש הזה, אדם להצל דמה,
 כי הצאתו לידי כסיון, כי תזרפהו צבור הצדול? יולד האדם! ומה
 דאית לנטוע צלצנו ילד דעוצליעל, תשוקות עזות וקשות, שרש פודה ראש
 ולענה? הלהרצות תפארתנו חפצת, צהתגברנו עליהם? אהה אדני
 אליהם! צעלו הנלחונות כי מעטו, צהמון נפילות לאין מספר אשר נפול
 לפני האויצ הזה חללים; כדורנו ואשדנו צהתגברנו עליו, הלא כאין
 וכאפס יחשצ, לעמת כלמת עולם ונוק אין תכלית, אשר ישיגנו צהנגפרו.
 הלא צלצ דוי ורוח נכאה נלעך ילא שדרו צהפסדו; וכדבר
 הגצודים אשר נעולם אנשי השס, אנשי מופת, אנשי ננסת הגדולה,
 נגזור אומר ונאמר: לא איהו צעייכן ולא אבריה צעייכן.

הם! הם! רצ! עד מתי ישלח דסן מעל לשון מדצרת גצוהה גצוהה?
 חלילה לאל נמעשה השאל, ושדי מעול וחמס; חלילה לעוצ ומעיו
 לכל, מהמזיל גס דבר אחר, אשר לא תלא ממנו טוצה ותועלת. הלא
 השדשים המדיט הפודים ראש, ונחשים צפעונים אשר אין להם לחש, הלא
 גס מהמה יקח ועשה למלאכתו, הרופא החכס, להציא ארונה ומדפא
 לנפש נענה; וילד לצ האדם גס הוא, ותאוותיו הקשות והרעות, גס הן
 לצדנה תהפכנה לנו, לו נדע להשתמש בהן השמוש הראוי; וזה הדבר

השכל, ולהתאזר חיל ועוז לעשות את כל מצותיו, ולומר לנרו תנודנה
ואך ממנו תודלנה ונקולו תשמענה, כי הוא הרועה אותן בדרך האמת
ובבדק. וסוף דבר, בדבר המסודר האנגלי האמור למעלה:

הֵן אִוִּי אִישׁ יְבִרֶךְ גִּבֹּר,
אִם אֶהְבֶּת עֲצָמוֹ וְרוּחַ דַּעַת
יִתְלַבְּרוּ, יִתְחַבְּרוּ, יִחְדּוּ.

ועתה, בניי הכנענים, אחרי אשר התנחל לפניהם הדבר הזה מנח
השכל והחקירה לנדם, הלא עוד יוסיף הדבר להתנדר לעיניהם
באור ההמה, תנח דברי האלהים חיים אשר לא ינצרו.

זוּעָה ומר נפש היה הן הראשון, נחם נכעסו, נדקצ צקנאטו, כי ראה
את מנחתו נמצה ונמאסת מאת צוראיו, ומקוצלת ודלויה מנחת
אחיו הקטון ממנו. ואולם היולד הרחמן, החפץ צתשונת רשעים ולא
חפץ צמיתתם: החפץ אחרפון מות רשע כאום ה' אלהים
כלא צסוצו מדרכיו וחיה, הלא זה הדבר אשר דבר אליו לסעדו
ולנחמו: מה כל העצבון הזה? מה תטיפח, ומה תתאון? למה חדה
לך ולמה נפלו פניך? התחשוב כי אשר לא עלתה מנחתך לפני
הפעט הזאת לדון, מעוות לא יוכל לתקון? האם תקון מעוותך לא צידך
הוא? או כי תשוב להיעיז דרכיך ולעשות הישר צעיי, לא תשוב צפעט
אחרת ועלית מעלה מעלה, כאשר ידעת היום הזה מטה מטה? הלא
התעלוחך ודחתך, צידך גם שניהם: הלא אם תיעיז, שאת. אך
אם אתה להיעיז תעלליך ולטהר לנצך לא תחפון, מה תלעק? ועל מי
תתלונן? הלא עליך לנצך: ואם לא תיעיז. . . .*) הן אמת כי
החטאת, היולד הרע, אורצ לך כל הימים, וצאש תאותרו הוא צוער להסיףך
וללנצך: לפתח חטאת דוצן, ואליך תשוקתו; ואולם על כל
פנים, הלא צידך נח וצבורה למשול צו: ואתה תמשל צו, נחפשה
ונחקורה, בניי המקסיצים לקולי, ונחשצה לדעת צקדוקה דקדק ביטצ מה
ענין

(*) ואם לא היעיצ מקרה קצר הוא, שלא לפתוח פה בדבר רע, ושיעורו:
ואט לא תיעיז, דמך צדאשך; כדרך שפירש רש"י ז"ל לכן כל הורב קין: לשון
בערה, כה יעשה לו, כך וכך עונשו, ולא פירש עונשו; ועל הדך הזה יוצן
צמו כן מה שכתוב: לכן אתה וכל עדתך הנועדים על א' . . . ורצות כחלה
צספרי הקדש.

התשוקות מחויבת צלם לעוררו מחדרמת העולות, להבישו, לחיותו, וצלעדיה לא ידים אים את ידו ואת רגלו. העולות, אשר אחד החכמים: העולות ושנאת התנועה, אשר דר ועזוס כחה בצופות, גם על הנפשות בצדה ידה. כל אדם צורח מן היגיעה, כאשר כל גשם מתנגד אל התנועה: הגשם לדיך אל גשם זולתו אשר ידחהו, ומתנוחתו יוציאהו, והאדם יצטרך לתשוקה אשר תאלצהו, ומשנת עולם תעוררהו: כי ישא עיניו ויציג דרר דע ויקוק צו, וידעה דרר טוז וינסוף אליו; ובצדה שנאתו אל הרע ההוא על שנאתו היגיעה, והאצתו אל הטוב ההוא על אהבתו המנוחה, אז יחיה האדם, ויתנועע ויפעל, ואם איך, הנה יהיה כל ימיו כפגד מת משכב על מטתו. אלה דררי החכם.

הל'א ישימו ידם אל פיהם האגשים (*) המתהללים על חכמת שקר, אשר לא תועיל ולא תזיל כי תבו היא; המצקשים להפשיט האיש החכם מכל התאוות ומכל ההתפעלויות הנטועות צלם צחולתו; השואלים מאדם ילד אשה, לצלתי ידע עוד מאוס דרע וצחור צטוז, יסור לעיניו התענוג והלעד, וצין החייב והמות לא יצדיל. אים אשר כזה, אים נעדר הרגשה, אם היתה מציאותו אפשרית, הלא דרגיע התעלותו והיה לחכם, שצות מהיות צן אדם, ומחת אשר חשב להתרומם נגד מדרגת החי, ישה ויטפל למדרגת הנימח.

ואם אומנם, בצידים מקשינים, סערת התשוקות מחויבת צצן אדם, לעוררו משנתו ולא ידעם, להציאו אל התנועה ואל המעשה, הלא מחויב הוא לו גם כן השכל, אשר צדוח חכמה ינהג התאוות, התשוקות ובהל. התאוות נותנות התנועה, והתנועה לריכה להכבדה. העולם יס זועף אמר Pope, התאוות הן הנה הרוחות, והשכל הוא המחט הצפוני (**).

סיף דרר, התאוות לעצדות מולדו, וניתן השכל למשול בהן: עליו להבוג מותן אל כל אשר יהיה שם רוח השכל ללכת, ולעצור בהן ולשלה אותן כחפצו. הלא זה חלק השכל, לצחון ולהצדיל צין טוז אמת לעוז בוז, וצין דע צאצת לרע מדומה, לצחור הבדולה משתי טוזות, ומשתי דעות המועטת, ולשום התאוות והתשוקות אשה על עזרתה ועל משמרתה, לאמר זה הדרך לנו צו, זה הטוז, ואחריו תדרפנה, ואותו תצקנה בכל מאמלי כחן, וזה הרע וממנו תנוססנה ואותו תרחקנה: וזאת מנה התאוות, וזאת משערת התשוקות, ללכת אל כל אשר ילוס השכל

(*) כת מחכמי יון הקדמונים הקראים Stoici.

(**) כן ערמתי בלח Bufsola.

ולדדוף אחרי העונן לו ולנדרח מכל אשר יזיקהו? וכן היה משפט האדם לנזול ולהשצית ממליו את יצר לנצו, לנלמי, יחוש עוד להנלחמו ולתועלתו, ולנלמי ידע עוד צין טוב לדע, הלא הוא ודבר כוז יהיו דברי התורה הלאה.

וְלֹא זו לנצו, אך כל אים ישראל הנלמן צדדיתו, אים את ענמו לא יאהב גם את דעכו לא יוכל להכוז, ונעול היצר ותאוותיו יסיר מלכ האים החסיד החסד והנקה, החמלה והרחמים, ואהבת לדעך כמוך אמרה תורה; והנה האים אשר לא יאהב את נפשו היתחייב להכוז את דעכו? ואשר לא יכאז צמחאוז צדדו, היצר לו צדדת שאדו?

וְעוֹד גדולה מזה, אים אשר ינעל מעליו יצרו, גם את אלהיו לא יאהב. שמעו נא דברי חכמינו: ואהבת את ה' אלהיך צכל לנצו, צצני יצריך, ציצר העונ וציצר הדע; והנה אים חסד תאוות, נקי מאהבת ענמו, וטהור מייצר הדע, לא יאהב את ה' צכל לנצו. ועתה הואילו ושמעו נא את אשר כתב על העלמר הזה בצד חכם, המקצן ספר עין יעקב, וזה לשונו: „וכונת התנא צמה שפירם צכל לנצו צצני יצריך, שאזהרת הכתוב היא לומר שיכניע יצר הדע להאצתו „יתצרך, אצל לא יסבף ענמו לצעל יצר הדע לבמדי, אלא יהיו שניהם „מחוצדים, ויעשה מהעקר עקר ומהעפל עפל. ולכוננה זאת דדע דצו „יוסי הגלילי צדיקים יצר טוב שופטן, דוזה לומר שהוא שופט כל כחות „הגוף, אצל לא להמיתן לבמדי, אלא כל תאוות הנללות צלשון יצר הן „הנה בעצדים נכנעין אל מלות השופט שהוא היצר הטוב; והדשעים „צהפך, שאדון הצית הוא יצר הדע, ואם לפעמים הולכים צדרך יצר „הטוב, הוא צמקדה, להשלים לצון הגוף, כמעשה הצצועים, וכיונא צזה.“ **דְּיוֹת** התאוות דאויות להנהבה ישרה ולא לנלה ונחלצה, שפתי חכמינו צדור מללו, צמלמדס היקר ממו: יצר תיכוק ואשה תהא שמתל דוחה וימין מקרצת.

וְכִי תחת אשר יחשוב להיות לצון לפני ה' האים העונד שאדו, אשר צשגעון חסידותו ימנע את לבו מכל שמחה ומכל תענוב זך וטהור, אשר צאהצתו וצחמלתו נטע צבו היולד הרחמן התשוקה אליו, יהיה הפך מזה, האים שהוא דע צעיני ה' וצריך לנפרה, הלא במה אשר צשפה צדורה יורונו ילמדו לנו על המקדא אשר שמתו פתח לצדדי, וזה לשונס: מה תלמוד לומר וכפר עליו מאשר חטא על הכפש? וכי צאיזה נפש חטא זה? אלא מפני שציער ענמו מן היין נקדא חוטא, וקל וחומר, ומה צה שלא ציער ענמו אלא

ענין המליצה הזאת תמשל בו, אז נאמנה יורדע לנו כי לא נזאת
תהיה תפארתנו לדרוך את היצר הרע ואת החטאת לאזקרו ולהכדיתו, כי
אם נזאת יתהלל המתהלל, אם נתנוכה ינהג את היצר, ונחממה יגבל
החטאת.

דלאל ראיתם נספור יוסף הדקיק צעתרו לפני פרעה: שמו אדון
לציתו ומושל בכל קניינו. התחשבו נלצנכם כי פקד עליו
מלך מצרים לאצד ולכלות את עושר כבוד מלכותו, ואזירותיו וגנזיו ואת
כל בית נבאחו? לא כן, תאמרו לי, אך נהפוך הוא, כי לא נחר בו לתת
צידו כח ושלטון, כי אם לצעצור ימים עינו על קנינו לטובה, ונחצומה
הנהגתו יעשיר אזירותיו מיום אל יום.

ובמה נחשוב היות כוונת המשורר הקדוש צאמרו צמקים אחר: צלאת
ישראל תמצרים בית יעקב מעם לועז, היתה יהודה
לקדשו ישראל תמשלותיו? הנאמר כי ציוס ונזאת מצרים החל
האלהים יתצוך לשכח ולדרוך את האומה הענדיה? הלא להפך, לקחם
לחכות תחת כנפיו, ויגדס נצנת עינו. ולמה נצקס לנו עדים מרחוק?
הלא צעצור ההוא אשר אנהנו צו הנה נבך עינינו המליצה הזאת צעינה,
אשר אנהנו מצקסים פתרוכה. הלא חראו אמו חוה, כי חטאה ותקולל,
מה אחרית דצרי קללתה? הלא אלה המה; ואל אישך תשוקתך והוא
ימשל בך. ודעו נא ודאו, גצירי, מה צין הלשון הזה- ללשון ואליך
תשוקתו ואתה תמשל צו? הלא שפה אחת ודצרים אחדים. ועתה
מה נשפט? הידרוך האים כל ימיו וישחית ויאצד את האשה אשר הוכיח
ה' עזר נבגדו? לא כן; אך ימשול זה וינהב צחממה, להיטיב מעללים
ולחקן אורחותיה, להמשיך ממנה כל תועלת וכל עוצ, ולכנעה לעזר לו,
גי לכך נוצרה: ואל אישך תשוקתך, והוא ימשל בך, וכן
העשפט צחטאת וציצר הרע: געלינו למשול צו ולנהב אותו צחממה,
להיטיב מעלליו ולחקן אורחותיו, להמשיך ממנו כל תועלת וכל עוצ,
ולשמו לעזר לנו, כי לכך נוצר: ואל אישך תשוקתו ואתה תמשל צו.
הלא יארכו דצרי לאין קץ ותכלית, אם אמרתי אעננה לפניכם, גצירי,
אחד לאחד כל דצרי המורה והגצויים, המחזיקים מחשצתי; אחרי אשר
מורת האלהים כלל על מציאות היצר ותשוקותיו יסודתה, ולא ינזיר לה
קיום כלל צציטול היצר הרע. ומה ענין הלכות האלה המצויות לרוב
על פני ספר המורה: למען יאריכו ימיו ולמען ייטב לך,
למען תחיה וירשת את הארץ, אשר יעשה אותם האדם
וחי בהם, את החיים ואת המות נתתי לפניך הצרכה
ובהקללה; אם לא כי על האדם לאהב תמיד את עליו ואת צצדו.

הל'א כגד עיניכם, אלופים מקשיצים, השמש הגדול אשר על אנדחו
 ישא קינה המאמר אשר פתחתי צו' אוי לנו על שדרכי, יענק
 החכם; אוי לנו על אנדחנו! חצל על ששם גדול שאצד מן
 העולם! הנחש, אשר הוא דמוז אל היצד הרע ואל תאוות לצ צני אדם,
 במה טובות וכמה תועלות גדולות ונכזרות יציא עלינו, לו יקענו לנחלו
 בחכמה ובתבונה. אך כסילות האדם וחטאתו, המשתמשת צו צדוך עקש,
 היא אשר תשיבהו לא מועיל אלינו, אך מניק וחוצל לצלע ולהשחית' ואולם,
 בצירי היקרים, ומה טעם לשני הנחשים העוזים האלה אשר הציא החכם
 במשלו? ולמה לא נחש אחד כלצד? ראו דצד גדול דצד אלינו השלם הזה
 צחידתו המתלל'.

הל'א יקעסם, בצירי מדצדי הנשד הגדול, הווי"צס ז"ל, כי דרך האמת
 ודרך החכמים היא הממוצעת צין שתי הקצוות, אשר שתייהן רע;
 ובצד נעים ומידות דומי:

Virtus est medium vitiorum, et utrinque reductum.

והקצוות האלה המבונות זה שמן אשר יקרא להן, האחת תוספת והשנית
 חסרון. וכצד הודנו נשיא אלהים זה, דצנו משה, כי הנטייה
 לפעמים מן הדרך הממוצעת אל אחת משתי הקצוות, אס כנגד הקצה הראשון
 ואס כנגד הקצה האחרון, היא דרך החסידים, העושים לפנים ממסורת הדין.
 ורצה מוצא, יש גם כן דעות שאסור לו לאדם לנהוג צהן צציגונית אך יתחק
 מן הקצה האחד עד הקצה האחר, כמשפט צבאזה וצחרון אף, אשר טוב
 לאדם להרחיק נפשו מהן עד קצה החסרון; ולעמים תהי גם כן להפך,
 אשר לא ילדק אדם כי אס כלצצו גאזה וגאון, וצעטותו מעיל קבאזה ונקס,
 וכן צשאר הקצוות; והעדים הנאמנים על הדברים האלה דצים, ואילול,
 בצירי, מהלאותכם אס אערנכם לפניכם אחד לאחד.

אפס אכלה דצרי ואומר כי לפון ודרוס, הנקראים גם כן שמאל וימין,
 יפה יומזו לשתי הקצוות אשר דרך האמת הולכת צמוכס. כל
 אחד ואחד היו מזדמנים לו שני נחשים טובים, אחד
 החכם, והמה התאוות הנועות לאחת מן הקצוות; אחד משגרו
 לצפון, הוא צד שמאל, והוא קצה החסרון; שמה ישלח השכל, לפי
 המקום ולפי הזמן, את הנחש ומאוותיו, כענין לא תקום ולא תטור,
 לא תחמוד, והייתי שפל; ואחד משגרו לדרוס, הוא צד
 וימין, והוא קצה התוספת: גם שמה ישלח השכל, דנר צעתו, את עצדו
 את הנחש, כענין לא תגורו מפני איש, ולא תחוס עיניך.
 הלא אס קטון אתה צעיניך, ויבצה לצו צדרכי ה'.
ואחרי הדברים והאמת האלה, שבעוני אחי ועמי: אל מי נפיה לעזרה,
 להדדינו

מן היין נקדח חוצא, המלמד עלמו מבל דנר על אסם
כמה וכמה!

ורבה מזאת, הכה המלך הכנס עלמו בחד מתשליו הנחמדים הוא יורה
כמה יתעב מני דרך האמת איש אשר ינקש לזעל ולהשגית מלצ
בני אדם התאוות הנטועות בלצ איש איש מהם מלדה ומצטן, ויחמוד
להשיג קהל בני אדם אשר דעותם שונות זו מזו וזו דחוקה מזו, עד
מהינה דעות כלם שוות ולנס לב אחד; ובי, בהפך זה, ראוי ומחוייב
הדנר, ומועיל ועוז וישר קוף, להשליך בלש ואיש תאוותו המושלת בו,
ולהתנהל בלמוד איש ואיש על פי תכונתו אשר נולד זה, ולא לעמוד לדין
להתנגד אליה ולהחליפה באחרת. אמר: חנוך לנער על פי דרכו
גם כי יזקין לא יסור ממנה. דאח זה דנר הוא מלא חכמה וכלל
יפוי! שוא לנס יאמר הכנס, שוא לנס העמלים והמשתדלים לנטוע בלצ
הילך דעות ונטיית המתנגדות לאשר כיטעו בו בתולדתו; תגילו בו
תגליתו, תשמחו כי תעשו פרי; אך הצל גילתכם, ועד הרגיעה שמחתכם;
עוד מעט ויגדל הנער, וכל למודיכם כחלוס יעופו: כי יזקין יסור
ממנה. הלא זאת תעשו: לאט לנער ולתוכנתו תתנהלו, ותאוויתו
ונטייתו אל העוז ואל הישר תנהגו חנוך לנער על פי דרכו.
אז אז, אם תעשון כזאת, אם תנהגו תבונה הילך, אם על פי דרכו
תלכו, ולא זה תלמדו, ולא אותה בליצה תהדופו; אז תגליתו נמעשה
ידיכם, ויגיע כפיכם צדק יסיה: ויהי כי יגדל הנער תורת ילדותו לא
יכאן, והנחת למודיכם לא יעוש: גם כי יזקין לא יסור ממנה.
וסוף דנר, בנדידי הכנזדים, דעו נא ודאו חכמת חכמינו זכרונם לברכה,
איך צשמים מלות, צשמים מלות בלצר הורדנו משפט התאוות,
והמנהג הראוי לנהוג עמהן.

במשל משלו החכמים ההם צדוק לבס, לאמר כי המאורות הגדולים
אשר היו לפנים בישראל, אשר צסם אנשי בגסט הגדולה נקדחו,
השיגו בתפלתם מאת האלהים אשר התהלכו לפניו, להכתן צידם הייך
הדע, וימחדו האנשים ויאסדרו צנחוסתים ויניחוהו במשמד, לבלתי
יוסיף עוד לבלע ולהשחית על פני תצל ארץ, ואולם אחרי אשר נסו גם
ראו הדעות הנמשכות מזה בלצם וצנחמה, נועלו יחדו לשוץ ולשלחו
לנפשו חפשי, אפס כי צערם יוגלחוהו ממאסרו נקרו דאשונה את עיניו:
כחלו כהו לעיניהם ומה יקר, ומה עמוק העשל הזה! צטול התאוות,
ואסירותן צנחוסתים, צלי מעלונתה נח הזדוע, ולא תעשינה ידיהן בצורה,
דעות אין תכלית להן ויליד: אך עורות הכה, ולא עינים להכה; ולדועה
ותנהל אשר צהשכל ינהגם הכה לריכות.

הלא

אכל ידיו, גם כי צבל לצי דרשתי תעלמות הלשון, וגם כי דרך מלתיך
ארוך ונפשי תנסוף לעשות העוז והישר צעיניך, הנה החקירה הזאת
לדונה וקסה ממני, אדעה אותה ואפחד, ואירא מגשת אליה.

וגם צבל זאת הנה גא ידעתי כי להפטר צלא כלום אי אפשר, ולא לאורה
להשיצ פני אורהו דיקם מכל, לכן הנני נותן לפיך סדרת נפדרות
זו מזו, אשר עליו צמחצתי צהצונני צעיניי האלה, אולי תמשך מהן
תועלת לפתוח לפיך ולפני אנשי לצ אשר כגילך שעדי אורה, להוסיף לקח
צחקירה הזאת היקרה. ואומר לך ראשונה כי מלאתי ראיתי אחרי הצדיקה
והחפוש, כי הציוני והפעול יש להם (וצמדת צנין הקל) צחינת שם
התואר, ועל כן ימלאו שרשים רבים שאין צנין הקל כוהב צהן צשאר הזמנים,
והוא מלא צהן צציוני וצפעול. הלא תדעה הנני גורש מפניך אף על פי
שלא יאמר גרש אלא גרש, וכן אשר אני דובר אליך ולא יאמר דבר כי אם
דבר, וכן אשרי כל חובי לו ולא ימלא חכה אלא חכה, וכן וחדפות חודפין
ואין אומרים חרה אלא חרה וכן יוסר לך ולא מלאנו יסר אלא יסר, וכן
וארור כוכל ולא ימלא ככל אלא בגל, וכן אחר כוגנים ולא יאמר כגן אלא
גגן, וכן קוי ה' ואין אומרים קוה אלא קרה, וכן שוחר עוז ולא מלאנו
שחר אלא שחר; וכן צפעול הנה נא לנו צרוך ואין אמתו צעיני צרכה
ברך אלא ברך, וכן אשה גרושה ודבר דבור, וכן שה פזורה ולא מלאנו
פזר אלא פזר, וכן שכולט וגלמודה ואינו מן שכל כי הוא פעל עומד אלא
מן שכל; וכן השכוני צהלים אינו פעול ממש, כי השדש פעל עומד,
דק הוא שם התואר, וסדרה צזה אחת השלש זריות אשר העיר ראצ"ע על
המלה הזאת.

והנה מכל אלה יש לנו ללמוד כי אין לנו דעות לצנות צנין הקל אם לא
והיה לנו צעקרה כי אם הציוני או הפעול וממנו, ושאין לנו
לנפש צשרשים האלה הנמצאים צפיעל צכל הזמנים וצצנין הקל צציוניים
לצדם הצדלה וחילוק הודאה צין הקל והפיעל, כי צאמת אין צשרשים האלה
צנין הקל כלל, והציוניים האלה הנמצאים צצנין הקל שמות התואר הם
ולא פעלים.

וזאת שנית מלאתי ראיתי קלת חלות אשר לפי משפטי הדקדוק הן מצנין
הקל, והסדרה כותמת שלא תהיינה ביהם מצנין נפעל, כמו ויגש
אליו יהודה, ולא מלאנו צלשון עזר שיאמר נגש אלא בגש נפעל, ולא
צציוני בגש אלא בגש; וכן כאשר מתן אפי וחמתי כן תהך חמתי,

לבדריכנו בדרך הטובה, צהכבדת ילדנו ותאוותינו? הלא אל האלהים
אשר נבאנו, אשר גלהנו וצחקנו, לעוצתנו ולתועלתנו, נתן לנו את
כל אלה.

יורד האדם בחכמה, עפר מן האדמה, ותפח זאפיו נשמה, לא כדוח
בהמה, כי מלא חן צעיף לבכירו, ותהסרבו מעט מאלהים,
ונצור והדר העטרו, ותתן לו שני לבבות, האחד לחשוב מחשבות
ולשנת על כסא המלוכה, והאחר לעצור עזרתו ולעשות כל
מלאכה, האירע עיניו, ואמן ידינו, להמליך יקר ולהעציר הנקלה,
יסח הכנזה והכנזד יעלה, קלץ רגלי הנפש וקוממיות כל יהלוך,
המתכסא לאמר אני אמלוך, אתה ה' תשמדנו מן נתן לאחדים הודנו,
וציד השפחה הגצירה נפיל, השפלה הגבה והגבוה השפיל, כי אם
צזאת יתהלל המתהלל, אם יוציא יקר מזולל, כי יהיו שני ילדיו
הולכים למדים, והיו לאחדים, ולא יקרא עוד לנל נל, כי תשצנקה
מתלעות עול, והיה גם הוא לאלהינו עומד לפני כל הימים, כי
מלאה הארץ דעה את ה' נמים לים מנקים, וכן יהי רצון ונאמר
אמן, וצדוך ה' לעולם אמן ואמן.

האלהים ינחמן, ידידי, וימנה ישיסה לנפשך המשכלת שונה ונחת
ושלות השקט, וגם יגון ואנחה, ושז ה' אלהיך את שנות
רוחך נקדם, ואת שנות מדעך נצדאשונה, להיות עיניך פתוחות ואזניך
קשורות לכל דבר חכמה צינה, ואתה שלום.

בחקירת חלוקי הוראות הבנינים

יום שקויתוהו הכה נא, שנת ידידי לאיתנד לעורר את האהבה, ונפשך
החכמה, תבסוף תעלומות חכמה, ועיניך לופיות, לדלות תושיות,
צדוך ה' אשר נתן לך רחמים, וצדוקה החכמה אשר המליאה לך תנחומים,
ואזי להם לחסדי לצ המתהלכים צחטה, אשר לא יעצרו כח למלא לנגעי
לנצם ארוכה.

אבל מה אעשה, והנה לשלום מר לי מר, כי תחת אשר קויתי אצלך
ישנח חלנך חקירת הבנינים אשר היית שואל ממני לשעצר, הכה
עוד תשוב ידידי ותדרוש ממני ציד חזקה וצאזרוע נטויה התר כל הספקות
אשר בעירותי לפניך צאגרותי הקודמות צעיין חלוקי הוראות הבנינים.
אצל

מדרך חזי. והותרה צוה השאלה השניעית מן השאלות והחקירות אשר ערכתי לפניך באגרת אחרת, הלא היא מה צין נפעל להפעל, כי באמת אין המלות האלה כי אם פעל, והשאלה חוזרת וננעלת בשאלה השנית, הלא היא מה צין נפעל לפעל.

וְזֹאת מלאתי רצויעית, כי צטרטים נחילי"ן וי"ד, זמן עתיד מצנין הקל מתדמה צורתו לזמן עתיד מצנין הפעיל, כמו יאין, יביל, ידון, ייד, יחיל, יכיל, ילין, ימים, ילין, יקול, יריב, ירד, יסח, יסים, יסור, ישים, יסית, כל אלה מן הקלודעים להפעיל, ויש מהם שלפעמים הם באמת מן הפעיל. צלי ששתמה צורתם כלל, כמו לא ימים מתוך האל-הוא פעל עומד וצנין הקל, לא תמישו מהם נאורותיכם פעל יוצא וצנין הפעיל. ומפני שהיה הקל צטרטים האלה דומה אל הפעיל, למחנו מזה מדקדקים רבים לחשוב שכל המלות האלה אשר הנחתי הנה אינן מצנין הקל כמו שגרה עליהן המנין, אלא שהן כלן צנין הפעיל; והוא צטול במור, כי מי לא יראה שאין ענין כי ידון ה' עמו שיורה לאחרים שיטעו לייצם, ואין ענין צטרס תחיל ילדה שתגרום חצלים לאחרים, ולא ענין אז יסיר משה וצני ישראל שזו אל אחרים שיאמרו שיר, וכן צכלס; מלצר כי הנה מלאנו גיל יביל, דין לפניו, ליני הליה, ריבו אלמנה, והולכי על דרך שיחו, ושימו עליהן קטרת, שירו לה' כל הארץ, שישי ושמחי, שיתו לזכס לחילה, כל אלה צלא ה"א, ואין יהיו הפעיל, והינן מנינו ה"א הצנין חסרה צראש התצה? — ואולם אם גדולי המדקדקים נכשלו צצרר הזה וחשצו צנין הפעיל מה שאינו אלא קל, הנה צעיני לא יפלא אם גם רבים מצני ישראל מאז צימי קרס צצנתם ועל אמתם טעו גם הם צזה, וחשצו הקל צטרטים האלה הפעיל, ונמשך להם מזה שהוציאו מפיהם מלות צלתי מדוקדקות. כגון מן יקול שהוא קל ודומה להפעיל אמרו והקיאותרו צה"א הפעיל, ומן יכיל אמרו להכיל, ומן יריב אמרו מריציו צה"ס הפעיל, ומן ייד אמרו היידו (צחקוס צדו האמור צמורה) ומן יסים אמרו הסים צה"ס הפעיל; וכל אלה לדעתי מלות זרות וצלתי מדוקדקות, אשר נשחתו צפי ההמון, וכשצאו צעלי כחצי הקדש לכתוב ספריהם, נמשכו צמלות האלה אחרי הלאון המורגל צעס, כי צעיניו הלשון אין לך אלא מהבג שנימיק, כידוע (עם כי צכל לא תמלא גם אחת מהמלות האלה צצצרים הנאמרים צצצואה). והנה אין לנו לצקש הפרש וחילוק הוראה צין כאשר קאה את הגוי וצין והקיאותרו, כי אין והקיאותרו מלה מדוקדקת. ועוד: שתי מלות מלאתי מן הצטרטים האלה נחי עי"ן וי"ד, שנשחת מדאיהן, הלא הנה צינותי צספרים, מדוע אליו

הענין נפעל והעמיד דומה באלו הוא קל; וכן עד יקום גוי ארצו הוא דומה לקל, והדעת נותנת שהוא נפעל, כי ענינו עד יקום גוי ארצו (ואינו כמו כי דם עניו יקום); וכן לא תקום אין הודלתו הודלת הקל דק הודלת הנפעל; וכן וצוגדים יסחו ממנה ענינו נענין ונחתם מעל גאלמה, אף על פי שגלת יסחו דומה לגלת יפלו שהיא מצנין הקל; וכן ולא ידח ממנו נדח, ברח הוא נפעל וידח דומה לקל, והדין נותן שיהיה גם הוא נפעל, כמו שהודלתו היא צאמת הודלת הנפעל; וכן שפמים יסק אין ענינו אלא קצלת הפעולה, והנה צבל אלה לצי אומר לי כי אף על פי שהמדקקים גורו אומר שאין דגש אחד עושה שתי שליחיות, להורות על הננין וגם על פ"א הפעל יחדו, ושעל כן אי אפשר לגלת ויגש ודעותיה שחייבה מצנין נפעל כי אם מן הקל, הנה ראוי לנטות יותר אחרי השכל והסגולה, ולהניח זרות צמטטו הדקדוק, ולומר שלפעמים יסבול צעל הלשון שתחסר אות אחת צלי שיהיה שם סימן מורה על העדרה (מה שגזר מלאנו כמור, כמו גש גע, שאין שם דגש חזק להורות על חסרון הו"ו), מה שגאמר שיהיה שפמים יסק לשון פועל ולא לשון נפעל כמו שטענע הענין מחייב, וכיוצא בציעולים האלה, ועל פי הדברים האלה לא יגיע לדוק לזקש חלוק הודאה צין ויגש לגש, וכן צאמר מלות אשר הזכרתי, והיה זה שלום.

וואת שלישית מלאתי קצת מלות צתמונת צנין הפעל, צלי שימצא צדשים ההם הפעיל כלל, וצלי שיזקק כלל צמלות ההן ענין הודלת הנפעל; כמו יואר, ידר, ירחל, ירחן, ירחק, יבת, יתן, יתן, ויתמש, יקח יקם יושד, והנה מה טעם שיהיה תנוד ונידים יתן מן הנפעל? ומה איכפת לו להק"צ אם יתן צעל הצית את תנודו צידיו או יורה לאחד שיתלנו? וכן היוסל ארץ ציוס אחד אין ספק שהוא נגזר מן מחוללך צפיעל, ולא מן ויהי כי החל האדם צהפעיל; וכן יוחן דשע לא נגזר אלא מן מחונן, ואין הענין כלל שהאל יגדוס לאחרים שיחוננוהו, כי אם שהוא עצמו יחוננוהו. והנה אף כאן לצי אומר לי, כי אין כל אלה אלא פעל גתור, לא הפעל כלל, ואף על פי שאין דרך הפעל לצא צחסרון אות, צעצוד הכרח הדגש לסימן הצנין, ואין דגש אחד עושה שתי שליחיות, הנה מי יאמר לנעל הלשון מה תעשה, ונפשו אותה ויעש? והנה יואר הוא פעל נגזר מן הפיעל במים המאדרים, ידר מן ומתנל ינודוהו, יוחל מן מחוללך, יוחן מן מחונן, יוחקו מן מחוקק, יבת מן ונתתו חרצותם, יקח כמו כי ממנה לקחת, יתן מן ונתלתם את מוצחותם, יושד מן

חשב • החושב מעלה על לבו נחשבה אחת מיוחדת כמו ואחס חשבתם עלי דעה, והתחשב דעות מחשבות צללו, והוא תסתכל בדברים הדנה עד שימצא האמת, כמו ואחשבה לדעת זאת •

יסד • הקל מורה על היווצר מן הפעולה אחר שנשלמה, צלל השקפה על הפעולה עצמה והטורח אשר צעיייתה: ה' צחמה יסד ארץ; והצנין הכנז מורה על המצך הפעולה עצמה, אשר היא ענודת פרך: ידי זרונצל יסרו הצית הזה •

לקט • הפיעל מורה צו על חזק הפעולה: הדגרים הלקטים הם סמוכים זה לזה, כלקטת המן; והדגרים המלקטים הם מפוזרים אחד הנה ואחר הנה, זה רחוק מזה, כמו וילקט נער יהונתן את החלים, ואחס חלקטו לאחד אחד •

מדד • פעולת המודד פעולה פשוטה, לדעת שיעור הדבר צללו; ופעולת הממדד פעולה כפולה ומכופלת, והוא לחלק דבר לחלקים הדנה: לחלקה שנים ועמק סונות אמדד, וכן וימדד שני חצלים להמית ומלא החצל להחיות •

נקר • הפיעל להורות על הכפל: צנקוד לנס כל עין ימין, וכן יחרוה עורצי נחל, עין אחת; העיני האנשים בהם תנקר, שתי עינים • **סתם** • ענינו צקל נתינת מסך על דבר, כמו סתם מפלתי; והפיעל צו על חזק הפעולה, ומורה סתומת החלל כלו ממעלה למטה: סתמום פלשטים וימלאום עפר, ואם היה אומר סתמום היה משמע שנתנו אצן על פיהם •

פתח • גם צזה הפיעל לחזק, ומורה על עמל • מלאכה אשר היא קשה מפתחת הדלת: ויפתח הבמלים, יפתח וישרד ארצתו; וכן יורה על הפתיחה הנעשית מעט מעט: פתח הסמדד; וכן יצא על הרגילות והסתמדה: ופתחו שעריך תמיד, אשר הוא לדעתי פעל יוצא כמשפטו, אלא שלא נזכר פועלו •

צחק • לחזק צקל פעולה פתאומית ועזעית (ridere), ונפיעל היא חזקה ממנה וגמשת יותר ממנה (ludere) • **צמת** • למתו צבור חיי, הפעולה כשלמת צפעס אחת; למתחניקאחי, מעט מעט צומן מדוצה •

צפה • הפיעל על התמדת הפייה, כי כל המצפה הוא לופה צבל דגע, לדעת אם צל הדבר המקווה •

קלע • הקולע עושה פעולה אחת, והמקלע שנים: הקולע כותן האצן צקלע, כמו הנני קולע את יושבי הארץ שהוא דרך משל, וטעמו

רצות, וכן מרכזות משני צינים, כי הן צנתי והצינותי אמרו צינותי,
ומן דנת והרצות אמרו רצות, וגם אלה מלות זרות, אינן לשית אליהן לצי-
הן כל אלה הצעות מועילות לסקל המסלה ולצער הקוצים מכנס החקירות
האלה, ועתה אשרך לפניך ידידי קצת סגרות צחוקי הודאות קצת
מהצינים, יחמע חכם ויוסיף לקח.

קל • פיעל

טבע הדגש לחזק ולהכפיל מצטל האותיות, וכנס שהוא מחזק ומכפיל
מצטל האות, כן הוא מחזק ומכפיל ענין המלה • הלא תראה
צממות, כי המשקלים הדגושים מולים פעמים רבות על כפל ורגילות
צפעולה, כמו גָּבַב, רָיַן, טָבַח, בָּגַח, סָבַל, רָגַז, גָּאָל, (ונסמיכות
גָּאָל ישראל) כל אלה שמות הונחו להורות על הרגילים צמעשה מיוחד • והנה
כן הננין הדגוש עקר הנחתו להורות כפל פעולה, או התמדה ורגילות,
או התחזקות וכתעסקות צפעולה, או השתדלות זה אפילו תהיה לריק •
הדגשים האלה אינם חדשים, וכבר נתצו המדקדקים כי הפיעל יורה על
חזק הפעולה ועל התמדה; אך חדשות נגלו לפני צחקרי צפרטי הכלל
הזה בכל שם ושם אחד לאחר, וכבר הראתיך ידידי קצת מהן צאגרותי
הקודמות, כמו צענין השדשים משיש • אסף • קבץ • נאף • רפא; ועתה
אוסף לתת לפניך כהנה וכהנה •

הלך הפיעל מורה צה על ההתמדה, כי ההולך ילך עד שיגיע למקום
מיוחד ושם יעמוד, אצל המהלך אינן למהלכו מקום מוגבל: זה
תרגומו (ire • זה (ambulare).

חבק הפיעל מורה כאן על כפל הפעולה, והוא כאמר על שני צני
אדם המחזקים זה את זה וזה את זה, והקל יורה שהאחד לצדו
חזק את דעה ולא דעה חזק אותו, כמו את חוצקת צן, כי הילך הולך
אינן צו דעת לחזק את אמו, והנה נצין עת לחזק ועת לחזק מחזק,
יש זמן שראוי לך לחזק אפילו שונאך שאינו חזק אותך, ויש זמן שראוי
לך לחזק מחזק גם את אוהבך המחזק אותך • וכן נשק • עגלים יסקון,
וכל הפה אשר לא נשק לו, והעגלים והצעל לא היו חוזרים ונושקים
עוצדיהם; והנה רחל לא נשקה ליעקב מחמת לניעות, ומזה לא נשק לא
לאחיו ולא לחמיו, לרוב קדושתו • והנה צלוד ויהונתן כפוז וישקו איש
את דעהו, ויכול היה לומר וינשקוהו, אלא שרצה הכתוב לזווג התליצה עם
הנאה אחיה ויצבו איש את דעהו, כדי שתהיה מליצת עד דוד הגדיל
חוזרת על שתייהן, נדעת צעל השעמים •

הגורם, ויקרא מפעל כשהנונה להודיע כי הוא מנוש הפועל צידוי.
 וצפעולות האלהיות ישתמשו בצפעיל כשאין הנונה אלא לומר שהוא הגורם,
 וצפעיל כשהנונה להורות שהפעולה יולאה מהמנהג העצמי ואצבע אלהים
 היא. גם יצא הפיעל צנחנית מעשה הפעולה, וההפעיל צנחנית היוצא
 מן הפעולה. והנה כל אלה ענפים אשר משרש אחד ילאו, וכלם מסתעפים
 מן ההוראות הכלליות אשר הנצתי בתחלה לאחד אחד משני הצנינים
 האלה. ועתה אדבר לפיכך ידידי על קצת מן הפרטים, כאשר עשיתי
 צנין פיעל, ישמע חכם ויוסף לקח.

אבר. המאצד מאצד צידים: אצד תאצדון את כל המקומות; המאצד
 גורם על ידי אחרים: לתת אותנו ציד האמרי להאצידנו, או
 גורם שיאצד מאליו: ונתן מלכיהם צידך והאצדת את שמש מתחת השמים,
 תגורם להם שיאצד שמש על ידי שתכריתם, לא שתתעסק צידך לאצד את
 שמש, רק הוא דבר הנמשך מאליו; לא כן ואצדתם את שמש מן המקום
 ההוא, כי מורה להחליף שם המקום שם אחר, נקצלת דעותינו, ומאין
 יצא להם גם כן מה שאמרו (שנת ק"ך) ואצדתם את שמש מן המקום
 ההוא לא מעשון כן לה' אלהיכם, עשייה הוא דאסור גרמא שרי, העעם,
 תכלה כתיב והאצדתם.

ברהל. ויצהילו להציל את המן, השליחים הצהילוהו וגם הוא התפעל
 מעצמו ונזהל לצא אל המלך דרזון לבו, וכן והנה הוא מצודע
 צמצחו ויצהילוהו משם וגם הוא נדחק לנאת: לא כן ליראם ולזהלם,
 ויצהלק פחד פתאום, וצקופתך תזהלם, צכל אלה אין הנזהל מתפעל
 כלל דרזונו אלא צעל כדחו, וכן פרעה נכה אמר ואלהים אמר לצהלני,
 לומר שאינו אלא מוברה.

בבר. המצניעה היולדת צן היא פועלת עמו, כי גם הילך מסייע צדד
 צלאתו תדחם אמו; אצל המצנר (לא יוכל לצנר את צן האהובה)
 הוא הגורם על אחד מצניו הנוול כצר, שיביה הוא נקרא צבור, ופעולה
 זאת כלה תלוייה צאצ, ואין הצן מסייע עמו כלל; וכן אך צבור אשר
 יצנר לה' צנהמה פירושו לרעתי כך הוא: צבור שראוי לצנר אותו לה',
 שראוי לקוהו לבזר אומרו היותו צבור כדי שעם זה יהיה לה', לא יקדים
 איש אותו, ומלות אשר יצנר לה', הן כמו מאמר מוסגר: אך צבור (אשר
 אמנם ידוע כי מורה לצנר אותו לה'), אם הוא מן הצהמה לא יקדים איש
 אותו. אצל לחדשו יצנר לרעתי איננו מענין זה, רק הוא פעל עומד:
 לא יתום פריו כי אם לחדשו יצנר, כאשר ישלמו החדשים הצריכים לצבולו
 יהיה הפדי צבודים, כלומר מן המקדמים להתצבל:

שישיתם צמקום לך, כמו שמעמך וכולך והלרתי להם; או שהוא זורק האצן מן הקלע אחר שכבר נתנה צקלע, כמו קולע צאצן אל השערה, כי צאמרו צאצן הורה שכבר האצן צקלע ואינו מחוסרת חלל זריקה, שאם לא כן היה לו לומר קולע אצן. והמקלע עושה שתי הפעולות יחדיו כותן צקלע וזורק, כאמור דוד ויקח משם אצן ויקלע.

רבעי רצוע היא הצורה הנקראת (parallelogrammo), שיש בו ארבע זוויות נגדיות; מרצוע הוא הצורה הנקראת (quadrato), שארכה כרחבה: אמה ארבע ואמה רחבו רצוע, אם כל רצוע ארבע כרחבו לא היה לריך להזכיר גם ארבע גם רחבו, או לא היה לו להזכיר רצוע אחר שכבר אמר שיהיה ארבע כרחבו, ואולם הולך להוסיף מלת רצוע, להבדיל שלא יהיה צלילת (rombeide); וכן וכל המזחות ופתחים רצועים, העשם שלא היו נמין כיפה, אך מרצועים מתאזין דרך הפתחים להיות כן. **משבתי** ידי ידיו, מהלך אגדתי צונדון שרשים רצים אשר צהצוננות קלה יתראה צהם כח הפיעל, אם להורות על חזק הפעולה, ואם על הכתמה והרבילות. ואצא עתה אל ההפעיל.

פֶּעַל . הַפְעִיל

הוראת כל אחד מהצנינים היא הוראה אחת צעיקרה, אצל אי אפשר שלא תסתעף למחלקות רבות, כפי הסתעף השרשים הרצים למיניהם; כן ראית צהוראת צנין פיעל, וכן אני מראה אותך צהוראת צנין הפעיל.

עקר הנחת צנין הפיעל להורות על הנורם המעשה, צלי שיתעסק צו הוא נצאמו תהחל עד כלה; וזה אמנם אם צשיעשהו על ידי אחרים שיאמר להם עשו ויעשו, ואם שהוא עצמו יתחיל צו והשלמת הפעולה תצא מאליו, ואם שהוא עצמו יעשה דבר, יהיה הדבר ההוא סבה ישתרצב ממנה דבר אחר, צין שיהיה הדבר ההוא המשתרצב מכון מאתו או צלמי מכון מאתו, ואם שיפעל אדם דבר צחצרו וצחצרו ישלים מאליו. וכל שרש הצא צהפעיל וצא גם כן צפיעל וענין אחד לו צשני הצנינים, אז הפיעל שהנחתו לחזק יורה צו על העושה הפעולה צידים ועוסק צה מלאכה לסופה וצכוונה פועית; ואם שיפעל דבר צחצרו, ויצטרך להחל ולכלות הוא עצמו, כי צחצרו יתאן להפעל מאליו כלל, וכל זה הפך הוראת ההפעיל, ואם שני הצנינים יורו צשור על פעולה צידים, אז יורה ההפעיל על פעולה אחת פשוטה, והפיעל על פעולה הנעשית מעט מעט. גם יקרה שפועל אחד צעצמו יקרא מפעיל כאשר תהיה הכוונה להודיע שהוא

בהקדוּת המתקנס, עכשו אינו אלא כדיון המעניש על דוע הכוונה * וכן
ונעסטה זרתה, היתה משתדלת בכל יכלתה להנעיסה, ועדיין לא ידענו
אם היתה חנה נעספת, עד שחזר ואמר מדי עלותה צצית ה' כן תנעיסנה
ותצבה ולא תאכל * אצל צתועצות ינעיסוהו ורצים כמזה, ידוע כי לא
נאמרו אלא לסגור את האזן, וכבר נופרש האותי הם מנעיסים?

במות * הממת גורם שימות * ואפשר שימות לאחר זמן; והממות מסיים
זיקיו מיתת מי שהוא מסוכן: כעצוֹלר צצית האוסף וגם צצוריו
העתיים לשנת תקפ"ו.

גחל * אלה אשר נחל מזה צערנות מואצ, וכן אלה הנחלות אשר נחלו
אלעזר הכהן ויהושע צן כון, ענינם שהם צעמם חלקו הארץ
צפעל צין נוחליה; אצל כי אתה תנחיל את העם הזה וחצוריו אין ענינם
אלא תגרום להם שינחלו על ידי שתבנוס אותה לפניהם; וכבר יקעת כי
פעולת הנחלה איננה אלא החלוק.

עור * מעורר צפעל וצידים: והוא עורר את חכיתו, וכן ועורר עליו
ה' צצאות שוט, שיהיה השוט יולא יודרך העצב, אשר יאמר עליו אצבע
אלהים היא; מעיר גורם התעוררות צאיזה דרך שיהיה: העירותי מפון *
עשר * המקצל העשירות יקרא עושר: לאנכם יעשור; המתעסק
בהפרשת העשירות (אשר היא מלאכה ארוכה) יקרא מעשר: עשר
אעשרנו לך; והמותן העשירית לפני חצרו ומניח לו שיקחה לו, וגורם
לו שיעשור, הוא יקרא מעשר בהפעיל, וזה טעם כי תכלה לעשר, לא
שישלים בהפרשה, אלא שישלים הנתינה וההוצאה מציתו, וכן והיה הכהן
צעשר הלויים, ענינו כי נשיתנו המעשר של הלויים יהיה גם הכהן, נחשב
כלו ויקצלו גם הוא.

פלט * מפלטי נאויזי, הוא המתעסק בהללה; ויפליט ואין מצייל הוא
האזיה המניח לטרפתו שתמלט מעצמה, כדי לנחק צה, כפידוש
דני שלמה לעווייתקה צמליצת יסורן: וכן ומסיב ולא תפליט ואשר תפלט
לארצ אמן, הולך יסוב לאחר ולא ילא מאליו מן הצטן, וגם אשר תפלט
צחזקה וצרוצ השתדלות הנחילת, גם אותו לארצ אמן *
קדש * מקדיש צמאמר או צלצ צלצד, מקדש עושה שיהיה קדוש צפעל:
קדש לי כל צבור, הקדשתי אותם לי.

רוה * הנותן משקה לרויה יקרא מרוה צצחינת נתינתו, ויקרא מרוה
צצחינת שגדס לאחר שיהיה רוה: תלמיה רוה, תן להם מטר
לרויה; ושמה לא יסוב כי אם הרוה את הארץ, יגרום לה שתהיה רוה:

בער • וזער עליה הכהן עזים • העעם שיסגיח עליהם כל היום; אזל
המצעיר את הצערה הוא מתחיל צפעולה והיא הולכת ונשלמת
מאליה • ונצר דאה רזי שלמה לעוויוקהן צחנמתו את ההצדל הזה, וחשפ
היות זה ענמו ההצדל הענמי והכללי שצין כל פיעל והפעיל, ודצדיו
קרוצים אל האמת, ואינס עלס האמת • וכן ענין אחר כי יצער איס שדה
או כרם, יגרום על ידי אחרים, על ידי שישלח את צעירו וצער צפעל
צדה אחר •

גאל • צמה באלנוך, הוא צדעת וכוונה, שנתכונו מתחלה לכן; וכל
מלצושי אגאלתי הוא גרמא צלצד, שלל צמתכוין •

גדל • צנים גדלתי, מעט מעט; ותגדל חסדך, תעולה פשוטה •
חלה • המחליף לצושו לוקח לו לצוש חדש, ומניח לאחר שיחלוף ויצלה;
כלצוש תחליפס ויחלופו, וכן והטעמו (טצלו צמים וצעודכס
עדומים) והחליפו שמלותיכס; אזל ויחלף שמלותיו, לצוש היה, ופשט אותן
שעליו ולצש אחרות; והנה המחלף פועל צידים, והמחליף גורם צלצד
צהמנעו מללצוש הצגד היסן •

ידע • המודיע דצר לצן אדס איננו פועל צו הידיעה צידיו, אלא גורם
צצדיו שמאליה תצא הידיעה צלצו; לא כן ידעת השחר מקומו,
שענינו צפעל לא צצדדים, כלומר, האס אתה צידוך שמת צעצעו
שידע מקומו?

יחל • שני מיני תוחלת והמתנה יש: יש המתנה שאיננה גורמת לאחר
שיעשה שום דצר, כגון המלפה למטר, שאין תוחלתו מודידה
אותו, וזה נקרא **יחל**: ויחלו כמטר לי; ויש ממתין ונמנע מלפעול,
ומניח שיפעל צתוך כך חנרו, כגון השותק ועל ידי כן חנצו מדצר, וזה
נקרא **יחיל**, מפני שגורם לאחר שיפעל: והוחלתי לצדריכס, וכן ואהי
כאיש אשר לא שומע וגו' כי לך ה' הוחלתי אתה תענה, וכן והנה אנכי
יורד אליך להעלות עולות וכו' שצעת ימים תוחל עד צואי אליך, תתעכצ
מלהקריצ להניח לי שאקריצ איני, וכן לא כן אוחילה לפניך, לא טוצ שאחריך
לפניך ואמתין עד שתלך אתה ותבהו •

ילד • המילדת עוזרת צלידה צידיה, והמוליד גורם הלידה: זה סצה
רחוקה, וזו סצה קרובה •

כעס • המנעים גורם לאחר שינעס, והמנעס מתעסק ומשתדל להנעים
גם אס לא תעלה צידו: הם קנאוני צלא אל כעסוני צהגליהם,
השתדלו להנעיסני, ואני אקניאס צלא עם צגוי כצל אנעיסס, עד שינעסו
צאצת; ואס היה אומר הם הנעיסוני ואני אנעיסס לא היה נראה אלא
כהדיוט

צפיעל תורה על הרגילות; וכן ומצד רש"ף כגודים מן ממדק סגלסון
 חנמים ומן משעף (אשר לא נמלא) המודים על חוזק הפעולה; וכן יחד
 חבאוי כגוד מן חבא (הצלתי נמלא) שענינו, בענין סתרי נדחים אשר
 צאדתי צמקום אחר; וכן אחרים זולת אלה.

ואולם המין השני הוא פועל אשר איננו צאמת תולדה מפועל, כי אין
 לו אב, ואני אקרא לו צמס פועל יתום. הפועל היתום הזה
 יורה תמיד על ענין הפני ונשתגד לענין הנפעל; ואולם מפני שהנפעל
 עצמו לא יורה כלל השדשים הוראה אחת צלמס, רק תתחלף הוראתו
 מעט צהכרח לפי התחלף טעם השדשים עצמם; לפיכך יוכרח הפועל גם
 הוא להורות הוראות מתחלפות כפי התחלפות הוראות הנפעל, כדי
 להורות תמיד הוראה מתנגדת להוראתו; והנה שני דברים לנפעל,
 וכנגדן שני דברים לפועל יתום.

(א) יש שדשים אשר יצא צהם הנפעל להורות על יציאת הפעולה לפעל
 צלי השקפה כלל אל האדם הפועל, מפני שאפשר שתעשה אותה
 הפעולה צולת יד אדם; כגון נשאתה אומר העץ נשדף אין אתה מתכוין
 כלל אל האדם אשר שדף השדפה, ואין כונתך אלא לומר שהעץ קבל פעולת
 השדפה, צין שיהיה שם אדם שהלית צו את האור צין כלל יהיה: והנה
 כל שדש אשר יצא צו הנפעל על הכוונה הזאת יצא צו הפועל להורות
 על יציאת הפעולה לפעל צהשקפה אל האדם הפועל. כגון ואת שעייר
 החטאת דרוש דש משם והנה שרף ויקאוף וגו', אם נשדף מאליו לא
 היה קוף, אלא קוף על צני אדם ששדפיהו צכוונה וצלמון. וכן צאמך
 נשדף הדשן לא תשקיף כלל על השופנו, ולא תחום אם יצין השומע כי
 מאליו נשדף; לא כן צאמור הכתוב לקם אשר שפך צה, כי אז עקר
 הכוונה שהיה שם מי ששפך אותו, וכן האמור נזק לא ישקיף כלל אם
 היה שם זורק אם אין, לא כן כי מי נדה לא זורק עליו ענינו שלא זרק
 עליו הכהן הזורק, וכן ונכרתה הנפש ענינו שימות מעצמו, לא כן והאשרה
 אשר עליו ברתה, כי הצינו שנכרתה צידי אדם, וכן לא ברת שדך, וכן
 ואני לא נקראתי לצא אל המלך אין ענינו אלא לא קצלתי פעולת הקריאה
 על ידי מי שיהיה, אצל וקרא לך גורד פרץ אין החדש מלך המקצל אלא
 מלך הפועל, שצני אדם יסנימו לקרוא לך גורד פרץ (ואף על פי שמלאנו
 ישראל מִקְרָאֵי צפיעל, לא אחשוז שנוכל לגזור ממנו יתר הצנין, רק הוא
 בעין שם התאר, כפי האמור צדאש האגרת), וכן אשר לא עצד צה,
 לא שלא נעצד צה השדה צהחלט, כי כצד אפשר שנעצד השדה צוצל שלה
 ואין צדק כלום, אצל הכוונה שאדם לא עצד צה, מלשון לא תעצוד צו

ורויתי נפש הכהנים דשן, אתן להם דשן ושומן לדויה; כי הרויתי נפש עיפה, גרמתי לה להיות רוח.

רום. לפי מה שכתבתי אליך יד ידי פעם אחת, המדומם הוא עלמו פועל ההגזזה, והמדים גודם אותה צאמצעות המקום.

רתח. רתח רתחיה, נאמר צנחנית הפעולה; ירתיה כסיר מצולה, צנחנית היוצא מן הפעולה.

שמח. השמחת כל אוציו, גרמת כסבה דחוקה; ושמח את אשתו, חכם בני ושמח לבי, המשמח אלהים ואנשים, הוא עלמו הסבה הקדוזה אל השמחה.

הן אלה קצות דרכי ההפעיל, והצדלו מן הפיעל; אך עוד הודאה אחת מאלתי לו כוהנת צמקרא, ראיתי להזכירה, והיא כי פעמים יצא ההפעיל צלי שיודה לא על פעולה, ולא על גרמת פעולה, אלא על תכונה טבעית, או מקרה טבעי; כמו מפרים פרסה, ענינו שיש לו פרסה, מדצה דגלים, שיש לו הדצה דגלים, יאצר קץ, שיש לו אצרה, ויהי אים מצליח, ויהי צהקסותה צלחתה, עמדתי מדעיד; כל אלה אינן צהם הודאת ההפעיל, רק כן הוא מוכה הלשון. ונצוא אל הפעל.

נפעל. פעל

שרשים רבים מאלנו צננין פועל ולא מאלנו אותם צפיעל אני הפועל, ומלצד הזרות הזאת מאלנו השרשים ההמה גם צננין נפעל, ולא כודע חלוק ציניהם, כגון וכה שרף לא נדע מה הפרט ציוו לנשרף, ועוד איך יאמר שרף ולא מאלנו שום תצה מן השרש הזה צננין פיעל? וכן מה הפרט צין לא זרק עליו לזרק, ולמה יאמר זרק ולא ימצא מעולם לא זרק ולא מִזָּרַק? ודעות כאלה.

ואשר אני אחזה לי, כי ראוי לחלק הפעלים האלה לשני מינים: **המין** הראשון פועל אשר הוא צאמת תולדה דפיעל, ואף על פי שלא נמצא הפיעל ההוא צמקרא היה נמצא צלשון; כגון טבעו צים סוף ולא נמצא צנחצי הקדש טבע, ועם כל זה ידוע היה לצעלי הלשון, ומתקני התפלות ואמרו צההומות טבע, וזה נכון וגם מוכרח צעצע הלשון, כי מאחר ששרש זה צננין הקל אינו אלא פעל עומד לריך שיהיה לו פיעל שישיגהו פעל יצא; וכן ואחריו לא זרבה הוא מן מוצה שאמרו חכמים, והוא נכון, כי כדרך שמאלנו נואפת ומנאפת, הפיעל להורות על ההדגל, כן ראוי שימצא זרבה ומוצה; וכן הורגנו כל היום הוא מן מהרג (אשר לא נמצא) שעינינו רגיל להרג, כדרך שמאלנו דואח ומדאח צפיעל

כי מפני שעל הדוד הרועים רואים את החיה העורפת נהמותיהם, על כן הנפעל צדק הזה יורה שנטרף לעין רואים, כגון אם טרף יטרף יציאהו עד, והפועל צהפך כשאין בטורף נראה, וכן צטרס הרים ילדו, והם לא ילאו מצטן אדם, וכן כל ילד האמור גם צבני אדם הוא כצל מן נולד, כי נולד תרגומו (fu partorito) והוא נאמר צנחינת הפועל, ילד תרגומו (nacque) והוא נאמר צנחינת מקצל הפעולה לצד: הלא תראה ילדו להרפא, שאם היה אומר נולדו וצנחינת האם, הנה היה לו לומר נולדו מהרפא לא להרפא, אבל צאמרו ילדו שאינו אלא צנחינת היציאה לאויר העולם (nascere) יהיה זה על ידי מי שיהיה, הנה יפה אמר ילדו להרפא; ומה שמתאנו שני צניך הכוללים לך צלמ"ד אחד הנפעל, אין ספק שהוא מקרא קצר, וענינו הכוללים מאשתך לך, אבל כאן שהצניד האשה, כי הרפא אשה היא, הנה לא היה יכול לומר נולדו להרפא, וכן ימים ילדו הוא פועל, והכוונה על יצירת אצרי העוצר צצטן המלאה שהם מקצלים הצורה הנפלאה צאין רואה, כמו שאמר שם עשתי צסתר דקמתי צתחיתות ארץ, רוצה לומר באלו הייתי נחצא צתחיתות ארץ, וכנגד זה אמר מיד גלמי דאו עיניך ועל ספרך כלם יכתצו, כלומר אם יוצרתי צאין רואה הלא אתה ראית גלמי וכל אצרי גלויס לפניך באלו כתוצים על ספרך; והנה שלשת הפעלים הללו מורים על העלם הפועל, ואין עשתי מן עשוי כאשר חשצ דנח"ו, וכן כי מאיס לקחה זאת, כי מתנה לקחת, מן האדמה אשר לקח מעס, אם תראה אותי לקח מאתך; צכל אלה לא היה שם לוקח כלל, כי צצצד ה' נעשו: לא כן וארון האלהים נלקחה, וכן כי ארמון נטש המון עיר עוצ, תרגומם, (resto abbandonato) כי יושבי העיר לא הביחורו והלכו להם, אלא נהגו ונשמדו עד כשאר מקומם חרצ, ולא נאמר הדצור צנחינת העוצצים כלל, אלא צנחינת הנעוצ.

דל"א זה תכלית מה שנגלה לפני צחקירות העמוקות האלה, וגם את המעט הזה אשר מנאמתי כיך אלהי העוצה עלי לא הצאתיו לפניך יד ידי כי אם צקצרה, לצלמתי תארך המגלה ותשוצ ספר; ואתה ידידי תצין צצד מתוך צצד, ותראה כי אם מנע מוצער הוא המושג אללי, סוף סוף הלא צצד הוא, ויואל אלוה ויהיה זה נינוץ, יצער צצצ אכשיס חכמי לצ התשוקה להוסיף עליו עד תס כל המלאכה, ואלהים מקדש עזרו ישלח, וחפץ ה' צידם יללח: ואתה ידידי שלום.

עצרת עזר, וכן אשר פקד על פי משה, אם היה אומר נפקד או נפקדו
 היה עקר הכוונה על מקצלי הפעולה, והיה משמע כי משה צוה לכל
 ישראל שימנו את עצמם, ולא היה הדבר כן, כי היתה המצוה על המונים
 לא על הנמים; אבל באמרו אשר פקד הנה הדבור באמר צנחית הפועלים
 לא צנחית הנפעלים, ועל כן צאה המלה צלשון יחיד כי פעל סתמי הוא •

(ב) ויש שרשים אשר יצא זהם הנפעל להורות על יציאת הפעולה לפעל
 בהשקפה אל הפועל, מפני שהוא רחוק שתצא אותה פעולה צזולת
 יד אדם או צעל חיים אחר, וצזולת שיהיה הפועל אותה נראה ונודע •
 כגון באמרך שמעון באמר כדן נתת לי מקום לשאול מי אסר אותי, כי
 צלל ספק לא באמר שמעון צלל אומר, וגם אתה כשדאית שנאמר ודאי
 דאית גם כן מי אסר אותי: וכל שרש אשר יצא צו הנפעל על הדרך הזה,
 יצא צו הפעל להורות על יציאת הפעולה לפעל, צלל השקפה כלל אל
 הפועל, או להורות שאין הפועל נודע, או גם להורות שלא היה שם
 פועל, כגון כל קליניך נדרו יחד מקשת אֶשְׁרֵי, אם היה אומר מקשת
 באמרו היה משמע שהקשת עצמו אסר אותם וזה שקר, לפיכך אמר
 אֶשְׁרֵי, וענינו מפני הקשת ומפחדו נשאלו אסורים צעידם צליצאו החוצה
 (rimaser legati), וכן סוף הפסוק כל נמלאיך אֶשְׁרֵי יחדו מרחוק
 צדחו, ענינו נשאלו כאלו ידיהם אסורות שלא יוכלו להלחם אלא לצדוח,
 והוא חוזר למה שאמר לפניו חלליך לא חללי הדצ ולא עמי מלחמה;
 וכן הדצ אל אולדותיה וּבָזָזוּ, אם היה אומר ונצזו היה ענינו שהדצ
 תצזו אותם, וזה שקר, כי אין הדצ צזזת, אבל אמר וּבָזָזוּ שמפני
 הדצ ישאלו האולדות צזזים (restino depredati); וכן והסנה
 איננו אֶפְלֵל באמר צנחית מקצל הפעולה לא צנחית הפועל, כי האש היה
 עושה פעולתו שהרי הסנה צוער צאש, אבל הסנה לא היה מקצל הכליון
 (non restava consunto), וכן אֶפְלֵל נקש יצא מלא, לקלות
 שרפתם אמר שהם מקצלים השרפה כמעט צלי שיוכר שהיה שם אש ששרף
 אותם, וכן שם נפלו פעלי און דחוי ולא יכלו קום, מעצמם נפלו כאלו
 היה מי שדחה אותם, וצחמת לא היה שם דוחה נראה, וכן מספר חדשי
 הצלו, כאלו היה מי שחלה אותם, וכן הציעו אל צור חצנתם ואל מקצת
 צור נקרתם, כאלו היה מי שחצא אתכם מן הצור, לא שכן היה, אלא
 שהצן צהולקו הוא מקצל הפעולה כאצן הנחצנת מן ההר, רק שהאצן
 יש לה חוצצין והנעדר היוולד הוא יוצא נמחצצו מחליו, וכן טרף טרף
 יוסף, ענינו קצל פעולת הטורפה, אף על פי שלא נראה ולא נדע הטורף,

זה • כולל מקום גדול, ולא יפרט חלק המקום צלמנוס, ונאמר על כל העיר וכיוצא בזה (qua) (אשר נתן לי אלהים בזה (בארץ הזאת).
 גרם יגרם אהבם מזה, גרר מזה ובגרר מזה, בנה לי בנה שצעה מוצחות, עלו זה בנגב), וכן ויאמר דוד לאחיהמלך ואין יש פה נחת ידך חמית או חרצ והוא השיבו לא בלצד שאין פה חרצ אצל אין אחרת זולתה בזה, אולי בכל העיר לא היתה חרצ •

בה איננו המקום שהמדבר עומד בו, אך הוא קרוב אליו: והנה ענין בה קרוב לענין שם, רק כי שם יורה מקום דחוק יותר מן המדבר, מאשר יורה בה (שם בה נגר אחי ואחייך, כלכה עד בה, בדרך יוס בה ובדרך יוס בה) •

אנה ואנה יורה למרחוק יותר ממה שיוורה בה ובה (ויפן בה ובה ויבא כי אין איש (קרוב לשם שיוכל לראותו) • ולא תלא משם אנה ואנה (הן לירושלם), לא הלך עבדך אנה ואנה, מחוץ לעיר •

ועתה יוצן מה שנתנו: ויסורו שם ויאמרו לו מי הציאך הלום ומה אהה עושה בזה, ומה לך פה; וזה פתרונו: תחלה שאלוהימי הציאו לאותה עושה, כאמור למעלה; אחד כן שאלוהי מה מעשהו באלוהי העיר, ועוד מה לו צצית ההוא, ולמה יש צו דוקא •

ועתה תדע מפני מה בלעם אל השדים הראשונים, אשר שלח לו בלק: אמר: לינו פה הלילה, ואל השניים אמר: שנו לא בזה גס אהם הלילה, ולא אמר להם פה; וטעם הדבר כי הראשונים צציתו ישנו, אצל השניים שהיו רצים ונכבדים, ולא היה לבלעם צית דירה לנלם, ישנו באלוהי העיר, ולא צציתו: לפיכך צפעם הראשונה נתנו פה, ובשניה בזה •

וזאת שלישיית הצדלה צין שתי מלות הטעם, הלא בהה על בן • לכן, והא לך ידידי החלוק אשר מאלתי צין זו לזו •

על בן כאמר על זמן עבד או ציוני, לכן יאמר על זמן עתיד או לווי, על בן לא נתמיד לנבוע אליה, על בן צדק ה' את יוס השבת, על בן לא הכירו את אהמם, על בן צאה אלינו הנהה הזאת, על בן אהדתי לצני ישראל, על בן לא היה ללוי, על בן צדק אלהים לעולם, על בן ינאחי לקדשתך, על בן חרה אף ה' צעמו ויע ידו עליו ויכהו, על בן קדמתי לצדוק תדעושה; כל אלה לשון עבד, על בן הוא נותן לכם ציוס הששי לחם יומים, על בן אהני מלך לאמר, על בן אהני מלך את הדבר הזה היום; כל אלה לשון ציוני • לכן ישנו עמך הלילה, לכן לא תניאו את צני ישראל, לכן כאנול קש לשון קש וחשש להבה ירפה שרשם במק יביה, לכן באלרס משה יידשו, לכן ידע עמי שמי לכן ציוס ההוא, לכן יכהה

שלש הברלות

הלום • הנה • פה • זה • כה

כה וכה • אנה ואנה

על כן • לכן •

מקץ ימים רבים אשר נעשתי חקירת חלוקי הודלות הלשונות הנדפס, אלך אשונה אל מקומי הראשון, והבני נותן לפניך היום ידי אשר חשבתי שלום הצלות, והיתה הראשונה הצלת חמש מלות העם הלום • הנה • פה • זה • כה • והשניה הצלת שתי המלילות כה וכה • אנה ואנה ; וזה חזיתי אספדה •

הלום מורה על חשיבות המקום, או על חשיבות המצא • אל תקדצ הלום (מקום קדוש), הצו לנס דצר וענה הלום, הצא עוד הלום איש (שניהם אמורים צמלפה, שהיה מקום נכד, ומקום הענה על כל דצר גדול), גושי הלום (קדא אותה שתאכל אללו, וכצוד גדול עשה לה, והיא לא דתה דצר, כי ידעה עניה ושפלות מצבה וישנה לה מצד הקוצרים), כי הביאותני עד הלום (למצא נכד כזה), מי הביאך הלום, פידושו: (בלא אתה האציון אשר היה הולך חמול שלשום לגור באשר ימצא, מצלתי לחם לאכול; ואתה עתה צדוך ה' דשן ושמן ולנוש מחללות: ומי הביאך לטובה זו, ולמצא נכד כל כך לעמת מצדך הראשון)? מכאן אמרו חכמים (צחיים ק"צ ע"א): אין הלום בלא מלכות, כלומר גדולה וחשיבות •

הנה ישרת צענין החנועה ממקום למקום, ולא צענין המנוחה: תאמר: תצא הנה, ולא תוכל לומר: תשוב הנה והודדתם את אבי הנה), לא אתם שלחתם אותי הנה, לא תצא הנה, ולא היה צהם ידים לנוס הנה והנה, ודור דציעי ישונו הנה, צא איש האלהים עד הנה, הנה אנשים צאו הנה הלילה, צא שמסון הנה, מי פתי יסור הנה, למען הראותנה הוצאתה הנה, ויכה את המים ויחלו הנה והנה, דרך הנה פניהם, עד הנה עזרנו ה' (שעזרנו לדקוף אחרי פלשתים ולהכותם עד המקום הזה), ויהי ענדך עושה הנה והנה, (הייתי הולך ממקום למקום לעשות מעשי) •

כה • מפרט המקום צמלמוס (qui) שנו לנס פה עם החמוד, ואתה פה עמוד עמדי, כי את אשר ישנו פה עמנו, סורה שנה פה פלוגי אלמוני, ויאמר לא כי פה אמות, עד פה תצא ולא תוסיק) •

לדיך למדשו, אחרי שמלת לכן דומות על ענין עתיד לנא, ומה יהיה
הדבר העתיד לנא על הנועדים על ה' ? הלא עוז לא יהיה.

ואולם גלוי וידוע כי פעמים רבות ינא לשון עזר במקום לשון עתיד,
בגון נחית צחצח עסזו גאלת נהלת צעוך אל כזה קדשך, כפידוש

ראצ"ע, וכן שמשו עמים ירגוזו, ועדיין לא שמשו; וכן ינא עתיד במקום
עזר, כגון ארצנים שנה אקוט צדור, יעשו עגל צחורצ: לפיכך אין להפלא
על אשר מלאנו על כן לא יקומו דשעים צמשפט, על כן כל ידים תדפינה,
על כן שמים ארביז, צמקום לכן; וכן לכן שמש ה' ויתעזר, לכן אהצתי
עדותיך, צמקום על כן: כי כל אלה והדומים להם, הם עזר במקום
עתיד, ועתיד צמקום עזר, הנמצאים צמקאל פעמים רבות; וכשם שאין
לומר כי מלת יעשו היא לשון עזר, מפני שנמצא יעשו עגל צחורצ, ככה
לא נאמר כי לכן הוא לשון עזר, מפני שנמצא לכן שמש ה' ויתעזר, מאחר
שרצ הכתובים מוכיחים ההפך.

והואיל וצין שאר הכתובים אשר הזכרתי צהצלה הזאת צא לידנו גם
כן מקרא שכתוב לכן לא יהיה לך משליך חצל צגורל צקהל ה',

והוא מקרא סתום, כי מלת לכן צכל מקום שהיא היא קושדת המאמר עם
הקודם אליו והמסוכצ עם סצתו, ונאן אין הקשר מוצן, כי לפניו מה
אומר? ציום ההוא ישא עליכם משל ונהה כהי נהיה אמר טדוד נשדונו
חלק עמי ימיד איך ימים לי לשוצצ שדינו יחלק, והוא מקרא סתום וחתום
מאד, ולנאורה אין לו ענין עם לכן לא יהיה לך; לכן הנני אליך להביד
לך דעתי.

אמר הנניא: הוי חושצי און ופועלי דע על משצצותם, צאור הצקר
יעשוה כי יש לאל ידם, וחמדו שדות וגולו וצתים וגשאר, ועשקו

גצר וציתו איש ונחלתו. לכן כה אמר ה': הנני חושצ על המשפחה
הזאת דעה, אשר לא תמישו משם אלותיכם ולא תלכו דומה, כי עת
דעה היא, ציום ההוא ישא עליכם משל ונהה כהי נהיה אמר טדוד נשדונו,
חלק עמי ימיד, איך ימים לי, לשוצצ שדינו יחלק, לכן לא יהיה לך משליך
חצל צגורל צקהל ה'.

והתבונן בא ראשונה, כי מלת משל נקודה צעעם דציע, ומלת כהי
צפשטא אשר אין כחו ככה הדציע, וצצין כי אין צכתוצ הזה

מדצרי הנניא דק חמש המלות האלה: ציום ההוא ישא עליכם משל,
אמנם ונהה כהי נהיה הם דצרים החוזרים למטה, והם הם תחלת המשל
אשר ישאר, לא דצרי הנניא (שאם היו דצרי הנניא, הלא היה למלת כהי
להנקד צעעם מפסיק יותר ממלת משל, כזה: ציום ההוא ישא עליכם

ימנה ה' לחננכם ולכן ירום לרחמכם, לכן לא יהיה לך משליך חזל צבורל
צקהל ה'; כל אלה לשון עתיד. לכן אמר לזני ישראל, לכן חבו לי נאום
ה', לכן חן את צניהם לרע; כל אלה לשון נרוי.

ואולם הכל הולך אחר הענין; ואפילו תהיה המלה צלשון עתיד, אם
הענין לשון עזר או ציוני יאמרו על כן ולא לכן, כגון על כן
יעזוז אים (לשון ציוני, והם דברי התורה, לא דברי אדם הראשון),
על כן יאמר כמדרוך בצור ליד לפני ה', על כן לא יאכלו זני ישראל את
בית הכסה, על כן יאמרו המושלים, על כן יורה חטאים דרך, על כן
יאמר צספר מלחמת ה', על כן אפקוד עליכם את כל עונותיכם, כי דשע
מכתיר את הבריק על כן יאז משפט מעוקל; ענין כל אלה לשון ציוני.
ובן אפילו תהיה המלה לשון עזר או ציוני, אם הענין לעתיד, יאמרו
לכן ולא על כן; כגון לכן הנני שך את דרך צסירים, אף על פי
שגלת שך, לשון ציוני, הלא הענין לעתיד, כמו שמסיים וגדתי את
גדרה, וכן לכן הנה אנני מפסה, הענין לעתיד, כמו שמסיים והולכתי
המדצר, וכן לכן גלה עמי מצלי דעת, לכן הרחיצה שאל נפסה, לכן
פקדת ותשמידם, ענינם לעתיד, כי דרך הוצאות להגיד האותיות כאלו
היו כזר, כידוע, וכן לכן שמה לזי הוא עתיד, כאמור אחריו כי לא
תעזוז נפשי לשאל, תודיעני ארץ חיים.

ובן כל דבר שגזר כזר, אלא שלא יאז לפועל, ועדיין הוא עתיד
להתקיים, יאמרו לו לכן ולא על כן, כמו לכן כה אמר ה' אל יהויקים
צן יאשיהו מלך יהודה לא יספרו לו איו אחי ואיו אחות, כזר כגזרה
הגזרה, אלא שעדיין לא נתקיימה. כיוצא בצד אתה אומר ולכן כשצמתי
לצית עלי אם יחכפר עון צית עלי, הענין לעתיד, אף על פי שכזר
היתה השצוה צזמן עזר; וכן לכן כה אמר אדני ה' הנה עזדי יאכלו:
ככל אלה וצחצחיהם מלת לכן חוזרת אלה הצד העתיד לזא, ולא אל האמירה
או השצוה, אשר הן כדמות מאמר מוסגר.

ובשים שדרך לשון הקדש להשמיע ענין הקללה אחר מלת כה (כגון כה
יעשה לי אלהים, ולא פירש מה יעשה); וכן אחר מלת אם (כגון
אם מחוט ועד שרוך נעל ואם אקח מכל אשר לך, ולא פירש מה דלונ
שיצא עליו אם יקח, והכוונה שתקרינה אותו דעות וצרות וצרות, וכן אם
תשקוד לי ולנני ולנכדי, שיצא על ויקצל על עצמו להיות ארור אם יעשה
כזאת, וכן אם ענה תענה אותו, כפירוש דש"י): כן דרך לשון הקדש
להשמיע ענין הקללה אחר מלת לכן, כדברי דש"י על לכן כל הודג קין:
כך וכך עונשו, ולא פירש עונשו; וכן לכן אתה וכל עדתך הנועדים
על ה', כך וכך יצא עליכם, ולא פירש מה יצא עליכם, וגם לא היה

אזור, ונחך ה' תמיד בכל אשר תאזה, והסיר ה' ממך כל חולי וכל מדוה,
והיית כגן דוה *

ארבע הברלות

לִמְד • הוֹרָה • אֱלֹהִי •
פִתְחָה • הַשִּׁי'א • הַסִּית •

עֲנֵה • הַשִּׁיב •
נִשְׁאָר • נוֹתָר •

קח נא דרכי יידי, אהוני יידי, ארבע הברלות חדשות, וזאת תלך
ראשונה הברלת שלשת הפעלים לִמְד • הוֹרָה • אֱלֹהִי •

המלמד מרגל אותנו דכד, ונופל הודלתו פעמים רבות, עד שנתרגל
צעזורה: ולמדתם אותם את צניכס לדכד צס (צכל שעה
ושעה תרגילו את צניכס צמלותי, כלומר לדכד צס, כי לא תזדמן לכם
מלוא צכל שעה, אצל תרגילו אותם תמיד צדכדי תורה), וכן ולמדו את
צני ישראל צפיהם (שימה צפיהם הוא פירוש מה שאמר תחלה ולמדו
את צני ישראל, כלומר, שירגיל אותם צקריאתה, עד שידעוה על פה;
כי לכן נכתבה השירה, כדי שלא תשתכח מהמון העם, כי גם הם ידעוה
אף על פי שאינם עוסקים צתורה, צעצור היותה צדרך שירה, וישוררה
צפיהם תמיד, ולא ישתכחו, נכתב כי לא תשכח מפי זרעו; כי גם שאר
כל התורה לא נשכחה ולא תשתכח הם ושלום, רק עשם הכתוב כי שאר
כל התורה אפשר לה שתעמוד צקדן צוית, ולא ידעוה דוצס של ישראל
על פה, אצל השירה לא תשכח מפינו, כי טעם השירים להיות נוכחים),
וכן ללמד צני יהודה קשת (להרגילם), מלמד ידי למלחמה, מלות אנשים
מלומדה (שעושים עושה מפני המנהג), פדא למוד מדכד, ואת למדת
אותם עליך, וכן אלמדו פושעים דרכיך אי אפשר סיוצן אס לא כדיל
צין הלמוד וההוראה, שהדי הפושע יודע דצונו ומתכוין למדוד צו, ואינו
צריך להוראה, כי ציד דמה יפשע; רק פירוש הכתוב: ארגיל פושעים
ללכת צדרכיך *

המורה אומר צלכד, ולפעמים גם כן לא יאמר דכד רק ידָּה, ונגזר
לשון הורה מן הראה, ולפיכך לא יצא כי אס צהפעיל, להורות
לפינו

משל ונקה ונקהי נהיה), והנה המקדש הזה כולל המשל, ואינו כולל נהי וקניה, כי ונהה נהי נהיה מדברי המשל המה; ומעתה יאל לנו הכתוב הזה תאמלה לאור גדול.

יֵאבֹר הנציא ניוצוס יהוא אשר יקיס ה' את מחשבתו אשר חשז להשמיד ולאצד את המשפחה הזנבת החומדים שדות וגזלו ונתים ונשאו ועשקו בצד וציתו איש ונהלתו, ישאו אז צני אדם עליהם המשל הזה; ולא אחד: ישא עליכם משלו, באמור צלעם וישא משלו, כי צלעם היה פותח צמלים חדשים לא נשמעו עד היום יהוא, אך המשל האמור צמקום הזה הוא משל קדמוני (על כן צאו דבריו כתומים יותר מיתר דברי מיה, כי אינם דברי הנציא), גם איננו משל שלם, רק הוא פסוק אחד משירה ידועה אללם, והעתיק הנציא דבר אחד מדבריה העוז לענינו.

וְאַלְהֵי דָבְרִי המשל אשר ישא צני אדם על משפחת החמסנים צבוא פקודתה: ונהה נהי נהיה אמר שדוד נשדונו, חלק עמי ימיר: איך ימים לי! לשווצ שדינו יחלק: וזה עממי. הלא צא היום אשר יצבה וינהה צתאניה ואניה הכרין הערין אשר אמר צלצו כי שדתינו צד שדוד נשדדו ממנו לצמיתות, ולא יסוצו לידנו לעולמים; והוא האיש אשר היה ממיר חלק עמי, ונוטל צחוקה כל חלקה טוזה מיד צעליה, ונותן תחתיה אחרת גדועה ממנה: איך ימים לי! הלא זה פלא, איך ימים ענה בגזל ממני ויסיר מידו ויסוצ לי; עד כי המעול והחומס יהוא ילטרך לחלק שנית את שדינו, להשיצ שדה שדה אל צעליו הראשונים: עד פה מן המשל הקדמוני, ועוד יוסיפו צני אדם ויאמרו לנכח החמסן: לכן, תחת אשר היית ממיר חלק עמי, לא סוף דבר שחטרך להשיצ את הגולה אשר בזלת ואת העשק אשר נשקת, כי גם יכרית ה' את כל ציתך, עד כי גם מה שהיה לך צנחלת אצות לא יהיה לך יודם שיידשנו: לכן לא יהיה לך משליך חצל צגורל צקהל ה'.

וְהִנֵּה כתצאר הכתוב דבר דבור על אפניו, וכתצאר טעם צעל העעמים, אשר שם ונהה נהי נהיה מדברי המשל עלמו ולא מדברי הנציא; יען וציען אס היו המלות האלה מדברי הנציא, הנה ימשך שיביה המשל הזה קינה ונהי, והנה אין צו דבר לקינה, כי אס לעג וקלס ודנה צאצוד דשעים.

וְעַתָּה צהתחדש עלינו השנה אל אל שדי אעתיר, צסתר אהלו אותך וכל צני ציתך יסתיר, ועטרת תפארת אתכס יכתיר, וכל מוסדותיכס יתיר, ואתכס לעוזה יותיר, וידין דיכנס למזור, ושנת צדנה עליכס יגזור, ושלל ודכוס לכס יצזור, ואתכס לנלח יעזור, וציעיכס ישלח איש אזור אזור

וזאת סגית תקחלך הנדלת שלשת הפעלים **פָּתַח** • **הִשִּׁיא** • **הִסִּית** •
המפתח מראה לאדם ההנאה אשר תצא לו מעשותו הדבר; והנפתח
עושה הדבר בעצור הטוב אשר יקרה ממעשהו: וכי יפתח
איש צתולה, השמרו לכם פן יפתח לצרכם, פתי את אישך, פתי אותו
(שתללנו), עד שימצא הנאה בהגיוו אליה, כי אז תחלל מהציק אותו).
כי לפתותך צא (להתלוצצות אליך, שתחשוב שיהיה בעורך וזה להליל נפשו מני
שחת, יצל כי מתחזק היה לפניו להמליך את איש צסת), מי יפתח את אחאב
(מי יפתח הדבר בעיניו, וינטיחוהו על הנלחון), אם ארצה אור כי יהל
וידח יקר הולך ויפת צסתר לני ותשק ידי לפי (וחשצתי היות מתש ותועלת
בעצודת המלות, והקצצתי ידי אל פי לעמתם, לשם כיצוד, כדרך
שהיטעמאליס עושים, וכפידוש דצי מאיר עדאמה), ויפתוהו צפיהם (אמרו
לעצדו, ולעשות הטוב בעיניו), צני אם יפתוך חטאים, וכן איש חמס
יפתה דעהו (ינטיחוהו שיוליך אותו כדרך טובה, ואחר כן) והוליכו כדרך
לא טוב, וכן פתיתני ה' ואפת, לא הודעתני כל התללח אשר תמלאני
צלצתי בשליחותך, וחשצתי כי יגיעני בצוד ויקר, ולא שחוק כל היום; גם
כי צאמת לא היה הפתוי נאלד הקדוש צדוך הוא, כי כצר אמר לו
ונלחמו אליך •

המשיא מסיר הידאה עמי שהיה נמנע מעשות הדבר מפני הידאה:
הנחש השיאני (לא מות תמותון), אל ישיא אתכם חזקיהו (ה'
יילנו), השא השאת לעם הזה (לאמר שלום יהיה לכם), אל תשיאו
נפשותיכם (לאמר הלוך ילכו מעלינו הכשדים), אל ישיאו לכם נציאיכם,
שהיו אומרים צעור שנתים ימים ישצור ה' את עול מלך צצל •

המסית אומר כי טוב הדבר לעשותו, לא להנאה נמשנת ממנו, רק
למען האמת והצדק: כי יסיתך אחיך צן אמך (שיאמר כי כן
נכון והגון לעצוד עצודה זרה פלוגית, כי דאווה היא להיות נעצדת),
אם ה' הסיתך צי (כתן צלנך כי צן מות חני), ויסת את דוד צהס לאמר
לך מכה את ישראל (העלים ממנו האיסור), ויסיתם אליהם ממנו (כתן
צלצם כי לא נכון להם להלחם אתו, כי לא היה מלך ישראל, ומלכס לזה
אותם לאמר לא תלחמו את הקטון ואת הגדול כי אם את מלך ישראל
לצדו), ותסיתני צו לצלעו חמס (הצדקת הדבר בעיני), פן יסית אתכם
חזקיהו (לאמר כי נכון לנטוח צה'), כי צדוך צן כריה מסית אותך צנו,
משלל אותך צצדריס, עד שתחשוב כי טוב וישר להרחיק אותנו מלצוה
מצדיתה, למען תת אותנו ציך הכשדים להמית אותנו, וזה להקס ממנו
על כל הדעות אשר הדעונו לך ולו לפנים • תגאן אמרו חבמים (סנהדרין

לפניו בשנה, ויורהו ה' עץ, ולהורות נתן כלנו (להורות למי שכזר הוא אומן, ואינו לריך ללימוד, רק להורות פרטיות), וכן להורות ציוס העמל וציוס העמל, על פי התורה אשר יורוך, ויורני ויאמר לי, על כן יורה חטאים צדק, שהם תועים ואינם יודעים, ולא כן אלמדה פושעים, ועתה דאם ידירי דבר גדול צמה שכתוב ויעש יהואש הישר צעיני ה' כל ימי אשר הורהו יהודיע הכהן, כי לא אמר כל ימי אשר למדו, כי צאמת לא למדו, שאלמלא למדו והרגילו צמעשים העוצים וצדעות היסדות, לא צמהדה היה נוטה מהן אחרי מות דצו; אצל יהודיע היה מורה אותו צכל שעה ושעה איך יתנהג, ולא עלתה צירו להשיצ הדרכים העוצים טצע שני צו, כמו שהיא הוראת לשון לְמַד; והנה מלמד התינוקות לריך שיהיה צאמת מלמד מרגיל ומדריך טעו, לא מורה צלצד; ואשרי המלמד שהגיע לחלקו תלמיד המתלמד!

ואולם ידוע מדע ידידי כי יש צלשון הקדש פעל מורה על קצלת פעולת הלימוד, והוא שרש למד צצנין הקל, כגון אס תאמר דאוצן ליעד ושנעון למד; אצל אינ פעל צלשוננו, אשר יורה על קצלת פעולת ההוראה, שהרי אס תאמר דאוצן הורה ושנעון ירה, שומע אינ שזק צו חליס, או כי ירה אותו ציס: לפיכך השתמשו צשרש למד צצנין הקל צצני הענינים צסו; כגון ותעל אחד מגוריה כפיר היה וילמד לטרוף טרף, אמו הרגילתו והורגל, ישמעו ילמדו, הקורא יורה אותם והם יקצלו פעולת ההוראה; ועוד יורה שרש למד צצנין הקל על ענין שלישי, והוא על הלמד מעצמו, כלומר שאלמד את עצמו, או שמורה את עצמו, שקונה ידיעות צלא מורה; כגון יוחן דשע צל למד דק, לא הרגיל את עצמו צצדות דק, וכן וקרא צו כל ימי חייו למען ילמד שיתרגל ציראת ה', וכן צצני ואלמדה מצותיך, תן לי צינה שאוכל לדעת ונאותיך צלא מורה.

המאמר הוא מורה או מלמד, אך לא צכוונה, רק השומע ישמע והוראה ידא, ומעצמם ילמדו: כי יאלף עונך פיר (צעל כדחו שלל צטוצתו, ואין לריך לומר שלל לכך היתה צוונתו), מלפני מצהמות אינ (עשה שנלמד מהן מעצמנו) אל תתדע את צעל אף ואת אינ חמות לא תצא פן תאלף ארחותיו (וכנה אינ צעל חמה מלמד דרכיו צכוונה, רק המתחנך אליו, נמצא למד ארחותיו מעצמו) החרם ואאלפך חנמה, פידוש, שצצין דצד מתוך דצד, ותפתח פתח כפתחו של אולם, מחורה של מחע שפתח לך, והטעם, שידצד עמוקות צלשון קלדה, כטעם אפתח צכנור חידתי, וכן דצדי חנמים וחידותם, כי דרך כל החנמים לדצד אחת ולהשמיע שמים.

אֲבִי ז'ל'; וכן אִם חֲצוֹל תִּחְצוֹל שְׁלֵמַת דַּעַךְ עַד זֶה הַשָּׁמַע תִּשְׁיָצוּ לוֹ, וְיִרְתְּשִׁיבוּ חֲזוֹתָה אֶל הַחֲצוֹל כְּדַצְרִי דַלְצָע; וכן לֹא תִחְסוּ עֵינֶךָ עֲלֵיהֶם וְלֹא תִעֲצוֹד אֶת אֲלֵהֵיהֶם כִּי מוֹקֵשׁ הוּא לָךְ, פִּירוּשׁוֹ, הַמַּעֲשֶׂה הַזֶּה (הַמַּחֲלָה עֲלֵיהֶם) מוֹקֵשׁ הוּא לָךְ; וכן לֹאֲהַצֶּה אֶת ה' אֲלֵהֶיךָ לִשְׁמוֹעַ זְקוּלוֹ וּלְדַחֵקָה זֶה כִּי הוּא חֵייד וְאוֹרֶךְ יָמֶיךָ, פִּירוּשׁוֹ, לְדַעֲתִי, הַמַּעֲשֶׂה הַזֶּה (לֹאֲהַצֶּה אֶת ה' וכו') הוּא חֵייד וְאוֹרֶךְ יָמֶיךָ; וכן אִם אֲמֹר אֲמֹרֵד לְנַעַר הַנֶּה הַחַלִּים מִמֶּךָ וְהִנֵּה קָחְנוּ וְצָאָה, פִּירוּשׁוֹ קַח הַסִּימֶן הַזֶּה (כְּפִירוּשׁ דְּרִי יוֹסֵף קַמְחִי); וכן הוּא אֲשֶׁר דָּצַר ה' לְאֲמֹר זְקָרוֹצִי אֶקְדֵּשׁ וְעַל פְּנֵי כָל הָעָם אֲכַבֵּר, פִּירוּשׁוֹ, לִפִּי דַעֲתִי, וְכִי הַמַּעֲשֶׂה הַזֶּה שְׁעָשׂוּ זְנִיךְ, הוּא אֲשֶׁר דָּצַר ה' ? (וְזֶה לְדַעֲתִי פִירוּשׁ הַכְּתוּב: אֲחַשְׁבוּ שְׁחִסְרָה ה"א הַתִּימָה כְּאֲשֶׁר חִסְרָה זִמָּה שְׁכִתּוֹב וְלֹא לְמַדְתִּי חֲמָה וְדַעֲתָ קְדוּשִׁים אֲדַע ? וכן וְעַתָּה ה' אֲלֵהִי יִשְׁדָּחֵל כּוֹרִים אֶת הָאֲמֹרִי מִפְּנֵי עַמּוּיִשְׁדָּחֵל וְאֵתָה תִּירְשֵׁנוּ ? וכן אֲתָה עַתָּה תַּעֲשֶׂה מְלוּכָה עַל יִשְׂרָאֵל ? וכן וְהוּא אִים אֲחֵד לֹא גֹעַ זַעֲנוּ ? וְזוֹלָתִם דְּרִים, חִסְרָה זֶה ה"א הַתִּמָּה: אֵף כֹּאֵן הֵלֵל הוּא כְּאֵדֶם הַמוֹכִיחַ אֶת חֲצָרוֹ, וְאוֹמֵר לוֹ: וְכִי זֶה נִקְרָא קִיּוֹס הַתּוֹרָה ? וְהַעֲשֶׂה, וְכִי הַמַּעֲשֶׂה הַזֶּה שְׁעָשׂוּ זְנִיךְ (שֶׁהִקְדִּינוּ אֵשׁ זֶהָ עַל הַקְּטוֹרֶת, וְלֹא הוֹחִילוּ שְׂתַדֵּךְ אֵשׁ הַמִּדְּוָס, לֹאֲכֹל אֹתָהּ. כְּדֶרֶךְ שֶׁאֲכָלָה אֶת הָעוֹלָה, וּמִתּוֹךְ זֶה הִיָּה כְּצוֹד שְׁמִים מִתְּרַצֶּה), הוּא קִיּוֹס מֵה שֶׁאֲמֵר הַקַּצ"ה שִׁיתְקַדֵּשׁ זְקָרוֹצִים אֲלֵיוֹ, וְיִוָּדַע לָהֶם, וְיִקְדָּשׁם לִכְהֵן לוֹ, וְעַל יְדֵי כֵן יֵאֱמָרוּ זֶה כָּל הָעָם ? וְהִכֵּן דָּצַר ? וְאֵת אֲהַרֹן וְאֵת זִכְיוֹ אֶקְדֵּשׁ לִכְהֵן לִי וכו', וְיִדְעוּ כִּי אֲלֵהֵיהֶם, אֲשֶׁר הוֹלֵאֲתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִשְׁכֵּנִי זַחֲוֹנִים, וְהִנֵּה חֲשָׁלוֹ כְּדַצְרִי וְאֲצִיבוֹ; כִּי מִנְּעוּ מִמֶּנּוּ, כְּזִכְיוֹל, לַעֲשׂוֹת לַעֲיָנִי כָּל הָעָם נֶס גְּדוֹל, שֶׁהִיָּה זְדַעֲמוּ לַעֲשׂוֹת, לְהוֹדִיעַ וּלְפָרֶסֶם יוֹתֵר, שֶׁהוּא שׁוֹכֵן זַחֲוֹנִים: וְזֶה הוּא מֵה שֶׁלֹּאֶה מֵהָ לְהוֹדִיעַ לֹאֲהַרֹן, לַמַּעַן יִדַּע עַל מֵה מִתּוֹ, וְלֹא יִפְלִיג לְהַזְעִיר עֲלֵיהֶם; וְכַשֶּׁמַּעַת כֵּן, מִיָּד וְיִדְּוֹס אֲהַרֹן, כְּלוֹמֵד שֶׁנֶּח וְשִׁקֵּט מֵהַלְעַד הַגְּדוֹל שֶׁהִיָּה מִזְעִיר עַל מוֹת זְנִיּוֹ, עַדִּם יִדַּע לֵמַה נִּקְרָאָה עֲלֵיהֶם מִיתָה, וְעַדִּם יִדַּע שֶׁהִיָּה זַמִּיתָתִם קִידוּשׁ שְׁמוֹ יִתְעַלֶּה): אֵף כֹּאֵן לֹא דַחֲוָקָה הִיָּה, שֶׁהִיָּה כְּנִי הַנֶּה הוּא לָךְ, חֲזוֹר אֶל הַמַּעֲשֶׂה אֲמִידָה אֲחִי הוּא.

אֲבִינָם דְּקָדוֹק מֵלֵת בְּסִימָת כֶּךָ הוּא: הַכ"ף תִּשְׁמַעְתָּ, וְסוֹף עֲנִינוּ דָּצַר מִסִּית. כִּמוֹ שְׁכַחַד דַּע"י עַל וְזָלִם עֲנָנִים סוֹתָה: וְלִזְעוֹנִין הוּא זַלְשׁוֹן סוֹתָה, שֶׁהִלָּשָׁה לְזַעֲשָׁתָן, וּמִסִּיתָה זֶהָ אֶת הַזָּכֵר לִיתֵן עֵינָיו זֶה (וְאֵף עַל פִּי שֶׁאִין פִּירוּשׁוֹ עוֹלָה יִפָּה לִפִּי הַזְּדַלְתִּי, כִּי זֶה עֵינִין פִּתּוּי וְלֹא הַסִּתָּה; מִכָּל מִקּוֹס מְדַצְרִי לְמַדְנוּ שְׁמַלְשׁוֹן הַסִּתָּה נִגְזַר שֶׁס דָּצַר סוֹתָה), וְכֵן זַחֲוֹצוֹת קי"א: וְשֶׁמֶל אֲמֵר אִינוּ מְדוּבָה, תִּלְמוּד לֹמֵד סוֹתָה, וּפִירָשׁ דַּע"י

ס"ז) כי המסית לריך שיאמר: יש יראה צמקוס פלוני, כך אונלת, כך שותה, כך מעיזה, כך מדיעה; וכן לריך שיאמר: כך היא חוצתנו וכן יפה לנו: כי זה צאמת ענין ההסתה, להלדיק הדבר צעיני האדם, שיאמין שכן ראוי לעשות; אצל האומר: בלך ובעצור, מפני ההנאה הנמשכת מעצורת האלילים, כלומר להפיר עדיות וכיוצא בזה, אין זה מסית, רק מפתה.

על פי הדברים והאמת האלה אני מפרש אחד מן הכתובים הסתומים שבתורה, הלא הוא: ולשרה אמר הנה נתתי אלהך כסף לאחייך הנה הוא לך כסות עינים לכל אשר אתך ואת כל ונחת; וזה לך פתרונו. **ראשונה** הוכיח אצימלך את אברהם: מה עשית לנו ומה חטאתי לך וגו'; אצל הוא מלא מענה, לאמר להליל כפשי עשיתי זאת: ואצימלך שלא מלא תשובה, נתן לו מתנות, למען יתפלל עליו. אחד כך צא אצל שרה להוכיח גם אותה ולשמוע מה צפיה: ומה אמר לה? נכנס עמה צדדים לאמר הנה נתתי מתנות, בערך אלהך כסף, לאיש אשר קדשת אחייך: ודעי וראי כי דע ומד אומך עליו אחי הוא, כי הנה הוא לך (המעשה הזה שאת עושה, שאת אומרת עליו אחי הוא) כסות עינים, כלומר במסית העינים, לכל אשר אתך, כלומר לכל הקרובים אליך ודואים את יופיך, כלומר שהדבר הזה מגרה צך תאות כל דואיך; ולא זו כלל, כי גם ואת כל, כלומר לא לדואיך כלל, אלא גם לכל אדם שבעולם, כי רוצ יופיך יתפרסם, וכל אדם ישמענו, בדרך ששמעתיו גם אני, אשר לא ראיתיך, רק השדים הללו אותך אלי: ועם ההסתה הזאת, כי כראותנו את יופיך, ובשומענו שאין אברהם אישך, רק אחייך, נחשבו היותך פנויה, ולא כשאר מלקחתך לאשה, כאשר לקחתך אני, צתום לצני וצניקיון בפי: ואם לאהבת אישך נשית זאת, איך אפוא אהבך אליו, צהיותך גודמת שנחשבו היותך פנויה, וכל החפץ יקחך בחזקה? והיא נוכחת, וקבלה תוכחתו, כי א יבלה לענות אותו.

והנה מלת הכנוי הוא (הנה הוא לך), איננה חוזרת אל דבר אמור קודם לכן, רק אל דבר נדמו ולא פורש; ופירוש הנה הוא, הנה מעשה שאמרת אחי הוא, הוא לך כסות עינים. וכבר מלינו צמקאכנוים הדבה, החוזרים אל דבר לא פורש, אך מוזן: כגון והיתה לעקה גדולה צל ארץ מזרים אשר כמחו לא נהיתה וכמחו לא תוסיף, הכנוי שצמלת כמחו חוזר, לדעתי, אל הלילה אשר היתה צו העוקה, כלומר לא נהיתה לעקה ולא תוסיף כאשר היתה צלילה ההוא (והעעס, לא על כוונ הדבה, כי יש דעות קשות הדבה מן המות הצא צפתע פתאום; רק הוא על רוצ מספר הצועקים, כי אין צית אשר אין שם מת: בן השניל לפרש אדוני

וההכרלה הסלישית אשר תקח תירי הלל היא הכדלת שני הפעלים
ענה * השיב *

המענה מיד; והתשובה לאחר זמן, או לפחות אחד התזונות *
בשמעתו (מיד) עקב, הקשיזה ליענני, וכן שמחה לאיש צמעה
פיו ודבר צעתו מה עוז, ענינו, שמחה לאיש כאשר ימהר למצוא נועם,
ולא יתעכב בהתזונותו עד שיחדל הדבר להיות צעתו: והנה המענה
מיד * ובהפך מזה כלשון תשובה תמצא לך לא דאח את שלום אחיך ואת
שלום הלאן והשיבני דבר (אחר שתלך ותשוב); וישיבו אותם דבר ואת כל
העדה (מקץ ארבעים יום); והשיבותי אתכם דבר (כאשר ידבר ה' אלי),
מה אשיב שולחי דבר, איך אתם נועלים להשיב את העם הזה דבר (אחר
שלשה ימים), אם תוכל השיבני (אחרי התזונות), אני אשיבך מלין
(אחרי). מה שהתזונתי על דברך מאז דברך אל רעיך ועד הנה; וכן
שני הלשונות במקום אחד: ומה אשיב על תוכחתי (מה אשיב לאחר זמן
לשאלים אותי) ויענני ה' (מיד) *

ומכאן שהמענה מיד, והתשובה אחרי התזונות, ונמשך מזה שהמענה
הוא על הדבר על דבר קל, והתשובה על דבר קשה או על ענין
נכבד: לפיכך יצא לשון מענה על כל דבר קל, אפילו יהיה בהתזונות,
ויצא לשון תשובה על כל דבר קשה או חשוב, אפילו יהיה בלא התזונות *
על כן כתוב לנדיק יבגה לענות, כלומר, לנדיק וישר, האזהב האמת
יותר מהכבוד, לא ימהר יחשיב מענהו, להראות חריפותו; אך יבגה
ויתנון גם על דבר קל: והנה הולך לומר לענות, שאם היה אומר
להשיב, ומי הוא אשר לא יבגה להשיב, מאחר שטבע התשובה להיות לפניה
התזונות? רק אחר יבגה לענות, להורות שהוא הוגה גם על דבר קל,
שאלהים יתנו צו מענה פתאום *

ובן בהפך, משיב דבר צטרם ישמע אולת היא לו וכלמה, פירושו, העונה
פתאום על דבר קשה או נכבד (שראוי לתת צו תשובה ציישוב הדעת).
צטרם ישמע כל דברי השואל ולא יניחנו לסיים דבריו, אולת היא לו וכלמה.
כי פעמים שלא ירד לסוף דעתו של שואל: והולך לומר משיב דבר, שאם
היה אומר עונה, היינו שומעים כי כל האומר דבר צטרם ישמע כל דברי
השואל, אולת וכלמה תהיה לו, וזה שקר, כי דצו מארצה אנשים חסרי
לץ, שפגיעתם רעה, המדחיצים פה ונאדריכים לשון צדדים של תהו חין
בהם תמש, יאמר אדם את זמנו צשמעו דצריהם, ומאומה לא ישא צעמלו
אשר יעמול לרוח לשמוע דצרי רוח; על כן ילערך האיש החכם להפסיק
דצריהם, ולענות אותם צטרם ישמע סוף דבר, ואין צום אולת וכלמה,
רק תצוה וחנמה: אבל דצרי חנמים צנחת נשמעים, ואין לענות אותם

רש"י לשון הסתה, שהיין מסית את השכור; וכן צדאסית דנה, פרשה
 ז"ע: ואין סותה אלא טעות, כדכתיב כי יסיתך אחיך. ויפה נשתמש
 אצמלך בלשון הסתה ולא בלשון פתוי; כי לא היתה כוונתו לומר שדבר
 זה גורם, שיחטאו זה הפלשטים לתאונן בלצד, אצל אחד כי צאמרה אחי
 הוא, יאמרו פנויה היא, שחס היתה צעולת צעל, צעלה היה עמה ולא
 אחיה, ואם כן אין דע לקחתה לאשה: והנה אמרה אחי הוא, הוא לה
 כמו דבר מסית תאות הדואים אותה ופומעים שמעה; כלומר הוא מזדקק
 הדבר צעיני תאותם הגופנית (הנקדאת עינים), כלומר אין דע לקחתה
 לאשה, מאחר שהיא פנויה. וכ"ף הדמיון שצמלת כסות, גם היא איננה
 מיותרת; כי סוף סוף צאמרה אחי הוא, לא אמרה פנויה אני, ואפילו
 אמרה פנויה אני, עדיין לא אמרה קחו אותי לאשה: כרי כי צאמת אין
 אמרה אחי הוא, הסתה עמם, רק בדמות הסתה.

ומלת ונכחת, לגוף נסתרת ולשון ענר, צת"ו תעורת ה"א, כמו ונשכחת
 צור (אלא שכלן הוי"ו מחדרת, ושם היא מהפכת); וענין המלה
 שקבלה תוכחתו, ולא השיצתו דבר: והנה לפי זה, ראוי היה שתהיה
 התזה צנין התפעל הנאמר על הפועל פעולה צעלמו; אצל שרש יכת
 צנין התפעל, ענינו עמם הפך קבלת התוכחה, כמו ועם ישראל יתוכח,
 לפיכך לא היה אפשר שיאמר כאן **וְהִתְבַּחַחְהָ** או **וַתִּתְבַּחַח**; וצנין הפעל
 איננו רק הפך ההפעל, ואם היה אומר כאן **וַתִּתְבַּחַח** או **וְהִתְבַּחַחְהָ** (כמו
 והוכח צמכאז על משכנו), היה נשמע שהוכיח אותה אצמלך, ולא היה
 נשמע שקבלה תוכחתו, ולא ענתה אותו דבר: לפיכך נכתב כאן ונכחת
 צנין הפעל, הנאמר לפעמים על חזרת הפעולה צפועל, כמו ונחצה לא
 יוכל, צמקום והתחצא.

והנה על פי הפירוש הזה, היה האתנח ראוי לנא תחת ואת כל, והיה
 ראוי לקדום לכל אשר-אתך ואת-כל ונכחת, ויצטל העפחא לפני
 סוף פסוק, כמו ויעשו על שולי המעיל דמוני תללת וארבען ותלעת שני
 משזר, וכשר כי יהיה זו צעורו שחין וכדפס, וזולתם: וכבר יש צירי
 להוכיח צדאיות במודות, כי גם רצנו סעדיה גאון, ורש"י, ורצי משה
 הכהן, ורצי יהודה הלוי, ורצ"ע, ורצ"ס, ורמז"ן, וד"ק, ור"י
 אצדנאל, ורמז"מן, ורנח"ו, כלם נטו לפעמים מדרך העעמים; והדברים
 ארוכים, רק זאת אגיד לך, כי על הכתוב הזה עלמו כתב רש"י: ונכחת,
 יבא לך פתחון פה להתוכח וכו', ולדבריו היה ראוי לצעל הנקוד שינקד
וְהִתְבַּחַחְתָּ צת"ו דגושה וצו"א, לא צת"ו דפה, אם היה שהתזה לנכח, וזה ידוע.
וההבדל

הכרך, שאינו מדבר בצניעות מה שהיה צנוותו יתברך. וכוא יתברך ימים
לך ידי שלום.

שתי הברלות

הר ה' הר אלהים. הר הקדש

פרש. באר. פתר

גם היום כנני אליך ידיך נפשי צנתי הברלות חדשות. וזאת ראשונה
הברלת שלשת השמות הר ה'. הר אלהים: הר הקדש. צנאור הודלת
הלשונות האלה צדוק וצנאור, צדק הפשט הפשט, היקר צניני
וצניניך ידי.

נוראג'ם היו הקדמונים (גם ישראל גם אומות העולם) לעצור את אלהיהם
ולצנאור להם זנחים על ראשי ההרים, נענין שנאמר את כל
המקומות אשר עמדו שם הגוים אשר אתם יורשים אותם את אלהיהם על
ההרים הרמים ועל הגבעות; וכן ישראל הוא אומד עמים הר יקראו שם
יוצחו צנתי לך: והמכה הזה מפורסם גם כן מתוך ספרי הגוים הקדמונים.
והנה כל הר אשר יהיה מקדש לעצודת האל האמתי נקרא הר ה'. כמו
שנאמר דוד מי יעלה צהר ה' ומי יקום צמקום קדשו; ואין הנונה על הר
הצית, כי לא נכנה הצית צמתי דוד, והר הצית לא היה מקדש צמתי,
רק היה שדה נעמד; אך הוא שם כולל לכל ההרים שהיו ישראל וזנחים
נעליהם צנעת התר הצמות (ומלת צמות גם היא תורה אותנו שהיו וזנחים
על ראש ההר לו על מקום גבוה), ומכל שכן שיכלול את כל המקומות אשר שכן שם
משכן ה', כגון שילה מוצ וקדית יערים. וכוונת המשורר האלהי לומר: מי הוא
האיש הראוי לעלות אל המקום המקדש לשם ה', להיות נעמד לפני ה' להתפלל
אליו, ולהקריב לפניו קדש נדב? מי שהוא נקי כפים וצר לב, לא הצנע,
התמלא את הארץ תועבות, ונא אל מקדש ה' לרמות אלהים ואנשים צדוק
תחנוניו ונדעיותיו; כי אמנם לה' הארץ ומלוכה תצל ויוצני צה: ואין
מתפללו צצית המקדש לצדו, כי מלכותו צכל משלה, ולא יספיק שיהיה
אדם חסיד צמקדשו, אם לא יתחסד גם כן צכל מקום אשר תדרוך כף
רגלו. והקדוש אלי שנאמר דוד את המזמור הזה כנגד דואג, שהיה נעמד
לפני ה' צנא דוד אל אחימלך: ונמה דואג יש צמיתו! וכן ויסעו מהר
ה'.

עדם ישלימו דבריהם, שמה לא ידרכו לסוף דעתם, ועל כיוצא צוה אומר
 שלמה: תשיצ דבר בעדס ישמע אולת היא לו וכלמה, כלומר, העונה
 פתאים על דבר קטנא שראוי להשיצ צו תשובה צייסצו הדעת וצבתצונות.
אבל שרש ענה יצא פעמים דעות לא על החזרת הדבור, כי אם על הרמת
 קול להתחלת הדבור, כמו וענית ואמרת לפני ה' אליך. והנה
 מלאנו עונה שאחריו פעול: ולא יכלו אחיו לענות אותו, ועונה שאין
 אחריו פעול: ויען אליפו התימני ויאמר: ודע נא ידיך כי זה שאחריו
 פעול מורה החזרת הדבור מהם, צלל תוספת ענינים חדשים, כגון העור
 אצי חי ולא יכלו אחיו לענות אותו, כלומר, לומר שהוא חי, וכן תנו לי
 אחת קצר עתכם ויענו בני חת את אברהם צמצחר קצרינו קצור את עתך,
 וכן הצו לכם אנשים חכמים וצוננים וידועים לשצטינס ואשימס צראשינס
 ותענו אותי ותאמרו טוץ הדבר אשר דצרת לעשות; אזל עונה שאין אחריו
 פעול מורה לפעמים על החזרת הדבור, אך כולל גם כן התחלת הדבור
 צענינים חדשים, כגון אם אמאל צסדוס חמשים לדיקים צתוך העיר ונשאתי
 לכל המקוס צעצורס ויען אברהם ויאמר הכה נא הואלתי לדבר אל אדוני,
 כלומר, לצקש על מספרים אחרים, וכן כל ויען שצאיוצ אינס השונות
 פשטות כשאל ומשיצ, אך צכל מענה מהם תוספת ענינים חדשים, וכן אם
 תסתכל צכל מקוס שצמאל צו שרש ענה צלל פעול, תמאל שס תמיד תוספת דבר
 חדש, צלל שאל עליו השואל.

ואשר נשאר לי להציא לפיך ידי מנחה הלא היא הצדלת שני הפעלים
 נשאר. נותר. וזה חלוף הודעתם.

הנשאר היתה הכוונה לנלותו ומלט, והנותר לא דפן אחריו כלל.
 וישאר אך נח (כי המצול היה דודף אחר כל החי, ואלמלא התנה
 אפילו נח לא נמלט), והנשארים סרה נסו, והיה המנחה הנשאר לפלטה,
 לא תשאיר פרסה; והפך מזה את לאן לצן הכותרות, ויותר יעקצ לצדו,
 ויותר הוא לצדו לאמו, והנותר מצטר הזנח, ויתר דברי שלמה. והתצונן
 כי יעקצ אמר והוא לצדו נשאר, כי היה נראה לו שמן השמים דודפים אחר
 דחל שלא יהיו לה צנים, כי זמן הדצה עקרה היתה, וצלדחה מתה,
 ויוסף איננו; על כן היה ידל שמה גם צנימן יקראו חסון: אזל יהודה
 לא היה מאמין צדדיפה הזאת, ואמר ויותר הוא לצדו. עוד תשוב תראה
 כי הקצ"ה אמר למשה ויאכל את כל עשב הארץ את כל אשר השאיר הצדד,
 כלומר, צצר היתה דעתי לנלות כל תצואת מדרים, ומה שנשאר ממנה
 הוא גם הוא מן הנדדפים, ולא נמלט אלא מפני שאין צנח הצדד לנלות
 הכל, לכן הכני שולח הארצה לנלותו: אך צסיפור המעשה כחוצ אשר הותיר

כאשר מלא אצבעם את האיל על הכר, ובאשר העלה אותו לעולה תחת צנו, אז ראה שנתקיים דברו אשר דבר ליצחק אלהים יראה לו השה לעולה, אף על פי שנשעה שאמר לו הדברים האלה לא היתה דעתו אלא להפליגו דברים; לפיכך (כאשר חשב גם כן דמז"מן) קרא למקום ההוא ה' יראה, על שם אלהים יראה לו השה; ועל כן נכתב בפסוק הזה (ויקרא אצבעם וגו') תנף אחרי אמרו וישא אצבעם את עיניו וירא והנה איל אחד נאחו צסנך צקרניו וילך אצבעם ויקח את האיל ויעלהו לעולה תחת צנו, ולא נכתב אחרי תוס כ **צ** יתור, כאשר היה מן הדין אלמלא בענינו דבק עם מציאת האיל: ואחרי אשר הגיד לנו משה ענין מלאות האיל לצנח לה', והשם אשר קרא אצבעם אל המקום ההוא על שם המאורע; הנה הוא אומר כי מכאן נולד משל הדיוט שביה צימיו, לאמר דבר ה' יראה, כלומר, בראות צני אדם שעלה אצבעם אל דגש ההר לשחוט את צנו לעצודת ה', ואמר ליצחק אלהים יראה לו השה, וכן היה, שהקדמו ה' לפניו במקום שאין דרכו להמלא, ובהיות כי נתפרסם הדבר הזה פרסום גדול, ונזכר בכל דוד ודוד, על אודות השם אשר קרא אצבעם אל המקום על שם המאורע (יען שמות המקומות הם דברים קיימים ומפורסמים, והם מקיימים ומפורסמים זכרון המאורע אשר נוסדו על שמו), הנה מכאן נשתרצצ המנהג לומר דבר ה' יראה, כלומר, צהרים המקדשים לעצודתו יתצדך, ובכל מקום שאדם הולך שם לעשות דיון צוראו, הנה שמה כל דבר ודבר הנריך אליו לו יראה ולו ימלא, כי ה' יראה לו, ויכין ויזמין לו כל דרכו, כי אין מחסור ליראיו, ודורשי ה' לא יחסרו כל טוב ומי יתן והיה המשל הזה חרות על לב צני אדם, אשר לא יראו צדמיונם הכוזב רק לעד ונזק צעשיית הטוב והישר, ואינם משערים דבר מן הנער והמוק אשר יגיע אליהם צמלאותם את תאוותיהם הצהמיות.

וההבדלה השנית הצללת שלשת הפרשים באר פתר **הב'ירוש** הוא להודיע הצלתי נודע: לפרוש להם על פי ה', כי לא פורש מה יעשה לו; וכן ויקראו צספר צחורת האלהים מפורש, שהודיעו משמעות הכתוב לעם הארץ אשר לא היה מצין מפני שנחת הלשון: מכאן אמרו: מפורש זה תרגום ובהצונן על אשר מלאנו צמקלל לפרוש להם צצנין קל, וצמקוש כי לא פורש צצנין חזק; והטעם, כי צענין המקלל לא היו יודעים דבר מדיונו, לא אס הוא חייב מיתה, ולא צאיזה מיתה וזמת; והנה הניחוהו צמשמר לפרוש להם על פי ה', שיודעם הודעה פשוטה מה יהיה דיונו: אצל המקוש יודעים היו שחייב מיתה, ולא ידעו איזו מיתה, כי לא פורש צשלמות מה יעשה לו: וצא הפיעל להורות על חוזק הפעולה ושלמותה.

והנה

ה' הוא הר סיני, שהקריצו צו הקדצנות, כנחוצ עולת תמיד בעשויה
 צהר סיני, אשר ענינו כי שם הקריצו עולות, וצתחניות אחרות לא
 הקריצו, כדצדי עמוס הזצחים ומנחה הגשתם לי צמדצד לרצעים שנה צית
 ישראל; ולפיכך כתוב כאן ויסקעו מהר ה' ולא מהר סיני, ללמדך שהוא
 לצדו היה להם הר ה' ומקום עצודה: מנאן אמרו חנמים: ויסקעו מהר
 ה', שסרו מאחרי ה', הכוונה כי אז צעלו עצודת הקדצנות.

הר אלהים יקרא כל הר שגלה עליו הקצ"ה לצד עש אדם, כמו
 ויפגשוהו צהר האלהים, ויעל משה אל הר האלהים; ופעם
 אחת נקרא על שם סופו, ויצא אל הר האלהים חורבה, אף על פי שעדיין
 לא נגלה עליו הקצ"ה לשם אדם. וכן הר אלהים הר צסן הר גצנוכיס
 הר צסן, וכן פירושו: ובי הר צסן הוא הר האלהים? לא כן; והר צסן אינו
 אלא הר גצנוכיס, והר סיני לצדו הוא הר האלהים. והנה ההפדש הזה
 אשר צין הר ה' וצין הר האלהים הוא גם ההפדש אשר צין צית
 ה' וצין צית אלהים; כי צית ה' הוא הצית שעוצדים צו את ה', כמה
 שכתוב מציאים תודה צית ה', וצית אלהים יקרא מקום הגלותו לצני
 אדם, כמו שאמר יעקב אין זה כי אם צית אלהים: ולפעמים מקום אחד
 צענמו יקרא לפעמים צית ה' ולפעמים צית אלהים, וכן הר אחד צענמו
 יקרא הר ה' והר אלהים, וזה כפי הצחינה אשר ידלה המדצד להצחין צו
 דצדור; כאשר דאינו שנקרא הר סיני צסם הר ה' כשהיתה הכוונה להודות
 על היותו מקום הקדצת הקדצנות, ונקרא הר האלהים כשהיתה הכוונה
 להצחין צו צחינת הגלות צו הכצוד העליון.

הר הקדש למעלה מכלם, והוא הכר אשר חמד אלהים לשצמו, והוא
 עונה אל הנותפללים צו, ועושה צו אותות ומופתים; כמה
 שנאמר יסודתו צהרדי קדש, והולך ומפדש מי הם הרדי קודש, ואומר שהם
 הרים שצירושלים שהקצ"ה אורב אותם יותר מכל משכנות יעקב, וכן
 ויענני מהר קדשו, וכן יציאותי אל הר קדשך, וכן לא ידעו ולא ישימו
 צכל הר קדש; וכן זכריה מצד ואומר כה אשר ה' שצתי אל ציון ושכנתי
 צתוך ירושלים ונקראה ירושלים עיר האמת והר ה' צצאות הר הקדש,
 כלומר הר הצית אשר לא היה צימי זכריה אלא מקום העצודה, ישוה הר
 הקדש, ויודו כל העמים כי השגיכה שורה עליו, כי עין צעין יראו צשוע
 ה' ציון.

על פי הדגדים והאמת האלה יוצן צשלמות אחד מן המקדשות הסתומים
 שצתורה, הלא הוא מה שכתוב ויקרא אצדכם שם המקום הבוא ה'
 וראה אשר יאמר היום צהר ה' יראה: וזה פירושו.

הואיל משה באר את התורה הזאת שהיה אומר להם, אשר עשר יום וגו', והתחיל ואמר ה' אליהם דבר אלינו נחורז לאמר דב לבס שנת דבר הזה וכו', באו ורשו את הארץ וכו', כלומר, לא תשנאנו אותנו נתעבדנו כאן, כי באמת כך היתה כוונתו שכלך מחורז לארץ ישראל באחד עשר יום: אלא מי גרם? ותקדצון אלי כלכם ותאמרו נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו לנו את הארץ וכו', עד כי מזה נמשך ותשצו צקדש ימים דציס, ונסב את הר שעיר ימים דציס * ואחרי אשר הזכירם סבת התמיהה, כי לא היתה צשנאט ה' אותם, בא להודיעם כי כזר עזר זעם, ושהם עתידים לבא מיד לרשת את הארץ, והציא דליה על זה משני העלבים האדירים סיחון ועוג אשר נתן ה' צידם; אבל קודם שהזכיר להם זה, ראה הנציא להקיר מלצם ספק עגום אשר אולי יטרוך את לבם, והוא שאולי יאמרו ישראל: הנה ה' מגרש מפנינו גוים דציס, ונותן ארצם נחלה לנו; ומי יודע אם צדור אחד לא תעלה במחשבה לפניו לעשות לנו כאשר עשה להם ולצער אותנו מן הארץ, להציא זה עמים אחרים? לפיכך הקדים משה והזכירם איך נעו מעל אדום ולא התברו צו מלחמה, כי ירושה לעשו נתן ה' את הר שעיר; ואיך נעו מעל מואב, כי לצני לוט נתן ה' את עד ירושה, וכן צעמון: ומכל זה יתברר שאין הקצ"ה נוטל מתנותיו ומעצבין ציד אחד, צולת פשעים גדולים * ואחרי ההקדמה הזאת הזכיר להם כצו סיחון ועוג, ואגב גררם הזכיר לצני דאוצן וגד שיסמרו הצטחתם; אחרי כן הזכירם כי בא יומם, ושלא יוכל הוא צעמנו להנחילם את הארץ, ושלא ינס, אף על פי שלמחר הוא מת דלוי להם שיסמרו תורתם, כי היא חממתם וציתתם לעיני העמים, וצפרע דלוי שיזכרו את יום המעמד הנורא, מן תשחיתון וכו', אחד כן הודיעם שאף על פי שאין הקצ"ה מעצב מתנותיו מזה לזה, הנה אם ירצו פשעים יגרשם מאדלו, ועדיין אם ישוצו אליו יסוצ אליהם, כי לא ישנח צרית לאבות * הנה זה המשך התוכחה היקרה, אשר איננה רק ציאור התורה הזאת: אחד עשר יום מחורב * ואחרי אשר בשלים ספור התוכחה הזאת אשר הוכיחם צשנת הארצעים צעשתי עשר חרש באחד לחרש, בא לספור דבר אחד שעשה צעת הביא, והוא אמרו אז יציל משה שלם ערים; והרצה נדחקו המפרשים צענין המשך הפרשה הזאת, כי לרעתם שמתחלת הספר עד סימן כ"ז תוכחה אחת היא, הנה הספור הזה חוץ למקומו: והאמת כי עד אז יציל משה תוכחה אחת היא, ושם נשלמה, וצא הספור הזה על מקומו בשלום * ואחרי ספור הדבר הזה אשר עשה אז משה, יצא ספור הצרית אשר ברית אתם צערצות מואב מלנך הצרית אשר ברית אתם צחורצ: אמר וזאת

והנה שם פרש נטין כגזר משגש פרש נטין, כי הודעת הדבר ומתיחתו
לעינינו דבר אחד הוא שם באר כגזר משגש ברר, ויפול על
סמתינה הנדורה, ככתוב כתוב חזון וצאר על כלוחות למען ירוץ קידא
נו, וכן וכתבת על האנבים את כל דברי התורה הזאת צאר היטב; וצא
על הדמזת הכזור לצדד איזה מאמר ולהקל הכנתו, ככתוב הואיל משה
צאר את התורה הזאת ועדיין לריכים אנו למודעי צענין הצאור הזה אשר
צאר משה את התורה, כי אמנם אם יש צתורה מקראות סתומים אין ספק
שאנוס מתצארים צמסנה תנ"ך; ואחילו היה הדבר כן, הנה לא לחכמה
תחשב לאיש האלהים ואדון הנביאים, שיאמר דבריו דרך חידה, ולצסוף
ינטרך לחזור עליהם ולצאדם: והנה מה היה ענין הצאור הזה? ואשר
אני אחזה לי, כי הצאור הזה איננו חוזר על ספר דברים כלו, ואיננו
כולל רק עד פרשת אז יציל משה: והצאור הזה איננו צאור כל התורה
כלה, אצל הוא צאור פסוק אחד כלצד, הלא הוא פסוק אחד עשר יום
מחורצ דרך הר שעיר עד קדש צדנע: וכבר נתחצטו המפרשים כלם צהצנת
המקרא הזה ושלפניו ושלאחריו, והנני מצאדם לפי עומק פשוטם:
אלה הדברים אשר דבר משה (פעם אחד פעם פעמים דבות) אל כל
ישראל צעצד היירדן, צמדצד, מולסוף, צין פאדן וצין תופל, ולצן,
וחצרות, ודי זהב: כל אלה מקומות הם, שנתעכצו שם ישראל, וצכל אחד
מן המקומות האלה דבר משה אל כל ישראל את הדברים האלה ומה היו
הדברים האלה שהיה אומר להם? דבר זה לצדו: אחר עשר יום מחורצ
דרך הר שעיר עד קדש צדנע, כלומר, המהלך אשר מחורצ עד קדש
צדנע, אשר היא מגצולות ארץ ישראל, אינו אלא מהלך אחד עשר יום
למי שילך צדרך הר שעיר; ואתם צחצחאכנס צדנעתם לנס שנתעכצו צמדצד
ימים ושנים: זאת היתה התוכחה שהיה משה מוכיחט דרך דמו צכל
המקומות שהיו מתעכצים שם; רק לא היה מצאד להם הדבר צאר היטב,
פן יקולו צתוכחתו, ויוסיפו לחטוא ואלוץ צאדצעים שנה צעשתי עשר
חדש, כלומר, כאשר חללו ימי פודענותם, והיו קרוצים להכנס לצרץ,
אז צאר להם הדבר היטב, ואז דבר משה אל צני ישראל צכל אשר צזה
ה' אותו אליהם, כי גם קודם לכן נטטו להוכיחם, ולהצדירם ביצחאחטם
הם מתעכצים שם, והוא אמרה להם צדמו, ועכשו צאר להם הדבר;
והיה זה אחרי הכותו את סיחון מלך האמודי ואת עוב מלך הצצן, צהיות
ישראל צעצד היירדן צארץ מואב, אחד אשר דלו את עוגס, והיה ה' אחס,
והנה לפניהם שני מלכים אדירים, ולא היתה דעתי להוסיף להביחם צמדצד
בי אם לצצוט לפניהם את הארץ מיד, וגם הם היו יודעים כן, על כן
לא היו מולאסים תוכחתו, כי ידעו כי סוף סוף הפך ה' צם: על כן אז
הואיל

עליות משכני אציק, שהרי המים מתפשטים צקו ישר, ולא יתלו למעלה, אף חתה, להיותך יתר עז, היה לך לרוות למאונך צגשים אשר בגילך, ולא לעלות למקום נסגז ממדגבתך, ולנצח גם אל אשת אציק, כי אז חללת . . . וחרה אפו של זקן ולא יכול להציע צפני הבן המחלל משכנו, והפך פניו כנגד שער צניו, ואמר להם צחמתו: ילועי עליה.

הכמצע הוא הילוע; אלא שיקרא יצוע אחד היותו מולע, כמו אם זכרתך על ילועי, או צשעה שמליעים אותה, כמו צחשך דפדתי ילועי; ונצלו הכי יקרא מצע, כלומר, דצר העשוי להיות מולע: כי קצר המלע מהשתדע, הדצר העשוי להיות מולע, הוא קצר מהשתדע אדם עליו. **המשכב** כולל כל הדברים הנכנים המשתמשים לשכינת האדם, צין מלמנלה צין מלמטה; כרים ונפתות, סדינים ושמיות: כל משכנו הפכת צחליו, החולה, מדוב באצו, לא ינוח על משכנו, והוא מתהפך לכל דר, עד שהופך כל משכנו, כל הכרים והסדינים וכיוצא, כפידוש החכם אצן יחייא. ומפני זה מלאנו משכבים צצים (כי עליות משכני אציק), כי צצים צים הם. וצדרך משל גם הקצר יקרא משכב, להיותו פמוך לצמד: ינוחו על משכנותם.

ערש הוא כלי עץ או מתכת, שהמשכב נתון צתוכו; כמו הנה ערשו ערש צרזל, ואין ספק שלא היה המלך הגדול ההוא שוכב על הצרזל, רק עשה לו ערש צרזל שיוכל לנצול את כוצדו הגדול, ועל הערש היו הכרים נמתחים צדרך כל הארץ; ולא שמדו את המשכב, כי יאכלהו עש, ושמדו הערש של צרזל, שהוא דצר קיים. **ודנה** צצר היה מי שחצץ שלא נתצ משה את הפסוק הזה, רק נחוסף צתורה אחרי ימיט צצים כשלכך דוד את צצת צני עמו, והצל הציא גם הוא; ולמה לא יוכל משה להזכיר צצר מפורסם צכל העולם, אף על פי שהיה צעיר נכריה, והוא לא דאה אותו? וצהפך, איך לא דאה שאי אפשר לומר שנכתצ הפסוק הזה אחד שלכך דוד את צצת צני עמו, שהרי כאשר לקח דוד את עטרת מלנס, ושלל העיר הוציא הצצה מאד, ככתוב צמלכים, התחשוצ שהניח שס ערש עוג, אשר היה צצר כל כך נפלא? הלא אין ספק שאס עדיין היה שס, היה מציאו אהו לירושלים, לפאר את צית מלכותו, ולא היו צני דורו צריכים להוסיף צתורה: הלא היא צצצת צני עמו. והכני צא עתה אל שער הכתוצים אשר מלאו צהם תואנה נחוסרי אמנה, לומר נוספים הם.

הראשון שצכתוצים הללו הלא הוא ויעצור אצדס צארץ עד מקום שנס עד אלון מורה והכנעני אץ צארץ, והם אומרים: הלא משה לא היה צריך להודיע לישראל שהננעני היה צארץ ההוא, שהרי עדיין ציד הכנענים היה ארץ ישראל; ועוד ישאלו: מה זה שכתוב אז צארץ, כאלו

וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל, והוא צלמת משנה תורה,
לא צלם התורה, אלא כמו קלוד שעושין צסוף בספר (epilogus).
שרש פתר כגזר מן פתח אור, וכנה הפתרון פוהח פתח של אור
צענינים הסתומים שאלו נכונים זהם, ושלין אלו מצינים זהם
דצר: כגון פתרון חלומות: והאדמיים הנלדו התי"ו צסי"ך, ואחרו חלמל
ופשריה, ומזה נקבלת ומי יודע פשר דצר, וענינו פתרון דצר המורה,
ותידון מצונה דצה.
ואתה שלום.

הברלת חמשה שמות

יצוע. מצע. משכב. ערש. מטה

מצאו חן צעיניך ידי דצרי אגדתי האחרונה, גם יקר צעיניך פירוש
אשר פירשתי על צהר ה' יראה ועל אחד עשר יום תהודצ, צאמרך
כי סרו צזה תלוכות חסרי אענה האומרים כי לא ילאו שני הכתוצים האלה
מתחת ידי משה דצרו ע"ה, כי אם לאחד זמן אחרים הוסיפוס צתורתו;
ושחת פני להוסיף שנית ידי לנרוש ולחקור אחד לאחד את כל הכתוצים
שנצר היה מי שהוציא לעז עליהם לאמר שלא נתצם משה, ונקוספו צתורה
לאחר זמן. והנני למלא משאלותיך ידי נפשי צהבדלה הזאת אשר
אנני מציא לפניך מנחה היום הזה, בלא היא הברלת חמשת השמות:
יצוע. מצע. משכב. ערש. מטה.

כל דצר הנרקע תחת האדם נקירוצ צצר, ויגבר האדם עליו, ויפשוט
עליו כל גופו, יקרא יצוע או מצע; כי כן שרש יצע אין הוראחו
אלא רקע תחת (substernere) כמו תחתין יצע רמה, ואליעה שאלו
הפך: על כן כתוצ אם זנדותך על יצועי, אם אעלה על ערש יצועי,
צלשון דצוס, כי הם סדיני המטה; וכן אם אקוה שאלו ציתי צחסך רפדתי
יועני, דמה הקצר אל הסדינים דרך משל. והנה אפרש מה שכתוצ פחו
נמים אל תותר כי עליות משכני אצין אז חללת יצועי עליה. אחד שאמר
הזקן לצנו צבורו ראובן צבורי אתה כחי וראשית אובי יתר שאת ויתר עז,
אמר לו: אם להיוחך צבור אתה צטנעך יתר עז מאחריך, כדרך הצבורות
על הרוצ, עד כי מטעם זה אתה פחו נמים, שליך כלבד עונד צפניהם,
הנה לקחות אל תותר, לא היה לך להיות פחו יותר מהמים ענאם, כי
עלית

המקום השלישי הוא פרשת ואלה המלכים אשר עלנו צאנך אדום לפני מלך מלך לצני ישראל, כי יאמרו שהמלך הראשון לצני ישראל אינו אלא שאול, ואם כן לא נכתבה הפרשה עד ימיו; ועלת נפתלים נמארה, שהרי צדני הימים כתוב וימת הדר ויהיו אלופי אדום, אם כן האלופים קמו אחרי צטול המלכים, וכשהיו אלופים צאדום, לא היו גם מלכים; והנה משה אומר אז נצלהו אלופי אדום, אם כן צומן יליאת מלכים היו צאדום אלופים, אם כן צומן יליאת מלכים לא היו מלכים צאדום, אם כן לפני מלך מלך לצני ישראל אינו אלא משה. ואם תאמר: והלא האלופים עשדה הם, ואיך אפשר שגם הם ספוטתו כלם לפני מות משה? דע כי האלופים לא עלנו זה אחד זה, אלא אחרי מות אחרון מלכי אדום צחרו האדומיים להשצית מלך תעליהם, וחלקו את הממלכה לעשדה חלקים, והקימו עליהם עשדה אלופים, השופטים כלם צומן אחד, איש צמדינתו, כמו חמשת מלכי חקין וחמשת סדני פלשתיים: תדע לך שהצדנר כן הוא, שהרי משה אומר אז נצלה אלופי אדום, ולא אמר אז נצלה אלופי אדום, כמו שהיה לו לומר, אם היה שקמו זה אחד זה. אפשר כי צמאך אדומים שבה שהיו ישראל צמדנר כנאה שצד נחמו האדומים ממה שעשו, וחזרו להתליך עליהם מלך (כדרך שעשו גם צדורנו אומות אחרות), על כן מצאנו ששלה משה מלאכים אל מלך אדום.

הרביעי הוא והאיש משה ענו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה; אבל נראה כי האומר שלא היה משה יכול לומר כאלה על עצמו, הנה הוא מפקפק או כופר גם כן בצלחות התורה, כי המאמין צלחת צתורה מן השמים, ושלין צד צתורה שכתבו משה מלבו, צלתי צווי אלהי, מדוע יעמוד מרחוק מהאמין שהקצ"ה צוהו גם כן לכתוב אחד מאלף משצחי עצמו, למען הגדיל כבוד התורה? ואם יאמר, שאם האיש משה היה צלחת ענו כל כך, הנה היה לו להפיל תחנתו לפני האלהים, לצלתי יכריחהו לספר צצצחו: לזאת אשיצ כי לא היה זה ראוי כלל, כי איך צצצית הצד הזה אצק באזה כלל, למי שיצינהו על צודיו. הנה מרים ואהרן גלגלו על משה על אודות האשה הנושית אשר לקח, כאלו עשה זאת משום יוהרא, להראות כי צהיותו צצצ"ה הוא מואם כל תענוגי העולם הזה; והנציא מתגלל ואומר, כי לא עשה זאת משום יוהרא, שהרי כל יודעו מתמיל שלסום ידע רוצ ענוותו, כמו שגם אנהנו היום, מכל תעסיו ומכל צדניו הכתוצים צתורה, נדע- צלא ספק כי ענו מאד היה: והתגללות כזאת מאימתו באסרה?

החמישי הוא ענין שם המקום חרמה. צספר צמדנר י"ד כתוב: וירד בעצלקי והננעני היושצ צהר ההוא ויכנס ויכתום עד החרמה;

פאלו אז צימי אזרעס היה הכנעני צארץ ישראל, וצימי הכותז לא היה עוד שם? והלא צימי משה היה עדיין הכנעני צארץ ישראל? — ואת כל אלה ישא רוח; כי אף על פי שיודעים היו ישראל צימי משה, שהיה הכנעני צארץ ישראל, מכל מקום לא היו חיוצים לידע כי גם חמשים וארבע מאות שנה קודם לכן היה שם, והולך משה להודיעם הדבר ומה שכתב אז צארץ, לא לומר אז ולא לפני, ולא לומר אז ולא עכשו; אלא לומר אז הכנעני לצד צארץ, ומאי נפקא לן מינה? האיל ולמטה כתוב והכנעני והפריזי אז יושב צארץ. כלומר, שהיה ריב בין רועי ונקמה אצדס וצין רועי מקנה לוט, כי היה רכושם דב, ולא נשאה אותם הארץ; ועוד מפני שלא היה אז הכנעני לצד צארץ, כי גם הפריזי היה יושב שם, ולא היתה עוד הרוחה: לפיכך הולך להודיענו, כי צבא אצדס צארץ, הכנעני לצד היה אז שם, ולא היה עדיין עמו הפריזי (אשר אולי לא צא שם דק כשהיה אצדס צמרים, כי הרעב הצהילו לרשת משכנות לא לו); שם היה שם גם הפריזי, לא היה אזרעס מציא אתו גם את לוט בן אחיו, כי היה לו להצין שיטעך אחר זמן להרחיקו מעליו, יען וציען לא היתה הארץ רחצת ידים לפניהם, כי הכנעני והפריזי אז צארץ, ואלהים אמר לצדו, ולהרצות את כל אשר לו, ואיך יונלו לשבת שם יהודי? והסתכל כי והכנעני והפריזי אז יושבים צארץ אין כתוב באל, אלא והכנעני והפריזי אז יושב צארץ; כי החדש הוא צפריזי לצדו.

ד'שנ' הוא מה שכתוב אשר יאמר היום צהר ה' יראה, כי יאמרו שהמלות הללו נוספו צתודה אחרי הצנות צית המקדש, וענין המלות האלה, לפי מחשבתם, הוא, כי המקום אשר קרא לו אזרעס ה' יראה, הוא עמנו מקום צית המקדש, והוא הנקרא הר ה'. ואולם כבר הוכחתי לפניך באגדתי הקודמת, כי הר ה' איננו שם פדעי להר הצית לצדו; ושם פירשתי פירושו של מקרא זה על צוריו צתנלית הדיוק: לא נשאר לי עתה דק להראות צאלצע כמה פירוש צעלי דיננו לחון ודחוק, וכמה הוא דחוק מהיות מדוייק. וראשונה אשאל: מה ענין תצת יראה שצסוף הכתוב? ומה ענין הצית המשתת צתצת צהר? כי היה לו לומר: אשר יאמר היום הר ה' ועוד אשר יקרא היום היה לו לומר, ולא אשר יאמר; ולפחות היה לו לומר אשר יאמר לו היום, כמו לא יאמר לך עוד עזובה. ועוד מה טעם בכתב הדבר הזה צין שתי התעמים אשר קרא מלאך ה' אל אזרעס, ודווקא אחר שהקריב אזרעס את האיל לעולה? הלא היה דינו להכתב צסוף הענין. מלכד כי דבר מסופק הוא הדבר מאד צדרך הפשט, אם מקום העקדה הוא הר הצית.

המקום

יחיד הגלגלי ולכך אותם שלשים עיירים, רק אחד שהיו לשלשים בניו שלשים עיירים, וזה משמע שהם עשיר, לא שלכך חוות יחיד; והנה שני הספורים משונים זה מזה, ושני ענינים הם, ויש להתבונן עוד, כי חוות יחיד האמורות בשופטים, לא היו חוות ממע, רק עיירים; ולמה לא נקראו ערי יחיד? אלא, הואיל ונבדל היו חוות יחיד אחרות, האמורות בתורה, ואותן היו חוות ממע, ככתוב וילכו את חוותיהם, ונקראו חוות יחיד, כי יחיד לכך אותן; לפיכך גם אחרי כן קראו העם חוות יחיד לשלשים ערי יחיד השופט, כדי להבדיל שמו, כאלו הוא לכך אותן, באשר עשה יחיד הדאשון צגורתו. והסתכל כי אחד להם יקראו חוות יחיד, לא ויקרא אתהם (יחיד עצמו) או ויקראו אותם (בני יחיד), אלא להם יקראו, כלומר, כך נהגו העם לקרוא אותם, אף על פי שאין זה סמם האמות.

השביעי הוא אחד עשר יום מחורב דרך הר שעיר עד קדש צרנע, אחד שהוא נוסף, ולא פירשו מה ענינו לפי דעתם, ומה היתה כוונת פי שהוסיף אותו, ולמה הולך להוסיף; ואני ימים דבוס נתתי את לבי לתור ולנקש כל זאת, ולא מלאתי מאומה: שהרי אם לחשוב שיכתב הכתוב הזה אחרי מות משה, לא אוכל להצין ענינו; כי מה הולך לישאל איננו אדם ויוסיף פסוק אחד בתורה למען הודיענו כמה ימים יבך אדם מחורב עד קדש צרנע, דרך הר שעיר? ומי נקש זאת מיד? ומה אינפת לנו לדעת הקצר הזה? וכמדות לא שלא נפתו צעלי דינו לומר שהמקדש הזה נוסף, אלא מפני שלא מלאו לו ענין; ואחרי מה שנחנתי אליך ידיו צאנתי הקדמת לא נלטרך לומר כזאת, גם לא תעלה כזאת על לבנו.

השמיני הוא צפסוק הלא המה צעזר הידן אחרי דרך מצוא השמש בארץ הכנעני היושב צערצה מול הגלגל אלל חילוני מורה, ואחרו כי מלות מול הגלגל נוספות, מפני שמלאו ציהושע: היום גלותי את חרפת מצרים מעליכם ויקרא שם המקום ההוא גלגל עד היום הזה ואני שאל: מה טעם לאחד האחדונים להוסיף צאור על הכתוב הזה, להודיע צמאוס היה גריוס ועיזל? ומה לנו ולהם? מה שהיה היה ולמה לא הוסיף צאור על כמה כתובים אחרים, הסתומים יותר מזה, ואשר יש בהם תועלת לדורות? אצל אם משה עצמו הוסיף צאור לדבריו, כדי שלא יטעו בקיום המלה, כדי זה דבר נאות. אם כן הלא יותר יתכן להאמין כי הגלגל האמור בתורה איננו המקום אשר נקרא גלגל ציני ציהושע, רק הוא מקום אחד אשר נקרא צסם זה גם צימי משה, ואולי הוא

שם כ"א כתוב: וישמע הכנעני מלך ערד יושב הנגב וכו' וישמע ה' בקול ישראל ויתן את הכנעני ויחרם אתהם ואת עריהם ויקרא שם המקום חרמה; ויהושע י"ז כתוב: מלך חרמה אחד מלך ערד אחד; שם י"ט: ויאלץ הבורל השני לשמעון וכו' ואלתולד ונתול וחרמה; וצופטים א' כתוב: וילך יהודה את שמעון אחיו (זה אחרי תות יהושע) ויכו את הכנעני יושב לפת ויחרמו אותה ויקרא את שם העיר חרמה. והנה העלמים הבודדים אומר לפי הנראה צתחלת ההשקפה, אמרו כי לא היה משה יכול להוכיח שם חרמה, כי בני יהודה ושמעון חדשו השם הזה ימים דנים אחרי מותו: והנה מה יעשו צחרמה המוזכרת פעמיים צספר יהושע, ערם יכו יהודה ושמעון את לפת? ואם יאמרו כי גם ציהושע שם חרמה כחיסוף מיד והאחרונים, הלא על כל פנים יועדו להודות כי לא היתה חרמה אחת בלגד, כי שמים הנה, שהרי חרמה האמורה בתורה היתה ארץ מלך ערד, וציהושע כתוב מלך חרמה וגם מלך ערד: ואם היו צאלץ ישראל שני מקומות הנקראים חרמה, מי יתמה אם היו גם שלשה? תדע שהיו שם מקומות הרבה אשר נקראו צסם חרמה, כי לנך להסיר הצלול לא שמו לציר לפת שם חרמה, ועד היום לפת שמה. והנה אם נניח שלשה מקומות נקראו חרמה, כל הכתובים על מקומם יוצאו צשלוס. מה שכתוב וירד העמלקי והכנעני היושב צבר ההוא ויבוס ויכתום עד החרמה, הכוונה עד ארץ הכנעני מלך ערד, אשר אחד זמן (אצל ציתי זמנה) נקראה צסם חרמה: ולפיכך כתוב עד החרמה צה"א הידיעה, כלומר, עד המקום שלא היה נקרא אז חרמה, ועכשו (צימי משה) הוא נקרא צסם זה. תדע שהרי כתוב עמלק יושב צארץ הנגב, וכתוב הכנעני מלך ערד יושב הנגב; אם כן מלך ערד היה שכו של עמלק, אם כן הכנעני אשר ירד מן ההר עם העמלקי הוא הכנעני מלך ערד. והנה עמלק, ומלך ערד שותפו של עמלק, ירדו מן ההר והכו המעפילים עד החרמה שהיא תחת מלך ערד; אך לא ילאו מגבול ארצם, כי יראו מהתקרב אל המחנה. החרמה האמורה ציהושע שתי פעמים, היא החרמה השנית, והיא קרובה אל החרמה האחרת אשר למלך ערד, כי מלך חרמה ומלך ערד מזכרים צפסוק אחד; ועיר לפת היא החרמה השלישית; אחת צתורה, ואחת ציהושע, ואחת צצופטים.

דששי הוא מה שכתוב: ויאיר צן מנשה הלך וילכו את חוותיהן ויקרא אתהן חוות יאיר, וצצופטים י: ויקם אחרי יאיר הגלעדי וכו' ויהי לו שלשים צנים וכו' ושלשים עיירים להם להם יקראו חוות יאיר עד היום הזה אשר צארץ הגלעד. וגם כאן אין ספק כי שני יאיר היו, ושתי חוות יאיר היו, כדברי דר"ק, שהרי אין כתוב צצופטים שהלך יאיר

אותם צאנזי כלס אחת ממלות ה', הם מאלו זה היה הדבר מקופר בתורה:
 ולהודיע כמה ארך אפים לפניו, שאין מדתו נמדת מלך צדק ודס, שכותב
 בזרותיו על ספר, טרם ישמיע אותן אחת אחת לצני עמו, למען דעת
 אם רוב הצדור יכולין לעמוד בהן. — ולמה חזר ונתן להם הספר, ואמר
 להם לקוח את ספר התורה הזה, קודם שיסלימנהו, וחזר ולקחו מידם
 והסלימו? ולמה לא הסלימו תחלה, ואחר כך יתנהו להם, כשהוא שלם
 ולא כשהוא חסר? אי אפשר; מפני שהיה לדיך לכתוב צו נתינתו אותו
 אליהם. ומה צורך לכתוב פעם שניה נתינתו אותו אליהם? לדיך הוא
 ללמדנו שקצלוהו מידו, אחר שכתב צו כל המלות עד תום, וגם
 מלות הקהל.

והנה התצלל כי לא שלח אלם את ידו להוסיף צתוך התורה לא דבר
 ולא חזי דבר; אצל אם יהושע הוסיף צסוף ספר התורה את
 ספור הצדרי אשר כרתו בני ישראל צשכס, לכתוב ציהושע: ויכתוב יהושע
 את הדברים האלה צספר תורת האלהים, וכן אם הוסיף צסוף התורה
 את ספור מיתת משה, כדעת דני יהודה שהלכה כמותו נגד דני שמעון,
 אין דע צזה, כי אין זו שליחות יד צבוף הספר, ואין כאן מלאכת דמיה
 כלל, שהרי הדבר למד נוענינו שאינם דצרי משה.

ובשובי לענין העדש אומר כי טעם מדצדים דצלתיו עלשי, שאפילו
 הכלי המחזיק המשכב, דלתה ליפותו דצדיק זה; ואחר כן
 אמרה כפתי מוצבי מור אלהים וקמחון, שנתנה צשמים על המשכב, לא
 על העדש, כי איננו סמוך לצד, וכן על עדש יצועי, היצועים כתונים
 צתוך העדש.

המטה כוללת הכל, כמו הנה מטתו שללמה ששים בצדדים סניצ לה.
 ומה שכתוב השוכנים על מטות שן, וכן מטות זהב וכסף. הטעם
 מטות שים צהן שן, ושים צהן זהב וכסף; לא שתהיה כל המטה עשויה
 דצדדים אלו, מה שלא יתכן דק צעדש. וארון המת לא נקרא משכב כי
 איננו כדים וכסות; ולא נקרא עדש כי אין נותלים צו כדים וכסות:
 אצל יקרא מטה; כי שם זה כולל כל הדצדים המשמשים לשניצת האדם;
 והנה אין למת דבר שישכב עליו חוץ מן הארון, כי הוא לצדו כל תשמישי
 שניצתו, והוא אליו כמו המטה, שכוללת כל תשמישי השניצת: על כן
 יקרא ארון המת מטה.

והקור ידיו דצדרי האגרת הזאת צעין צחינתך העבודה, וה' יגל
 עינינו וידאנו מתורתו כפלאות.

הוא הוא מוקם סמלך הכנעני הנקרא מלך גוים לגלגל, הנזכר צין שלשים ואחד מלכים.

ד'תשי"ע הוא ויכתוב משה את התורה הזאת ויתנה אל הכהנים בני לוי וגו', וכן וילך משה את הלויים מושאי ארון צדית ה' לאמר לקוח את ספר התורה הזה וכו'; כי יאמרו: ואיך יכול משה לכתוב כאלה? והלא נשעה שהיה כותב, עדיין לא נתן הספר ללויים, והרי נמצא כותב פלסתר. ואולם אני שואל: מה טעם היה לו לאיש המוסיף, שכתב תחלה ויכתוב משה את התורה הזאת ויתנה אל הכהנים בני לוי וכו', וילך משה אותם לאמר תקן טבע טבס וגו'; ואחר כן חזר וכתב ויהי בכלות משה לכתוב את דברי התורה הזאת על ספר עד תמס וילך משה את הלויים וכו' לקוח את ספר התורה הזה וכו'? והלא כל הפסוק הזה ויהי בכלות וכו' הוא מיותר לגמרי, כי כבר ידענו שהיה זה אחד כלותו לכתוב ספר התורה, שכבר כתב ויכתוב משה את התורה ויתנה. ועוד מה טעם כאן כתוב עד תמס, ונפעם הראשונה לא נכתב עד תמס? והנה לשיעור צעלי דיכנו אין שום תשובה לשתי השאלות האלה.

ד'פ"ב הכני אומר, כי תחלה כתב משה את התורה עד וילך, ואז נתן אותה אל הלויים, וזהו אותם מלות הקהל; ואחר כן אמר ה' אליו הן קדשו ימך למות וכו', ואז נזה את יהושע בן נון וכו' ואז לקח את התורה מיד הלויים, וכתב זה מן וילך עד ויהי בכלות משה: ונמצא כותב כל דבר אחריו היותו. ואחר שכתב בתורה את הדברים האלה, חזר ונתן אותה אל הלויים, וזהו אותם לקוח את ספר התורה הזה וכו', ואז דבר צאני העם את השירה ואת הדברה; ואחר כן חזר ולקח הספר מיד הלויים, וכתב זו מן ויהי בכלות משה עד סוף, ואז חזר ונתנו אל הלויים: ולא כתב בתורה את הנהיגה הזאת האחרונה, מפני שנמצא נשקרי **ולבנה** צפעס השניה אמר עד תמס, ולא כן בדאשונה? מפני שעכשו תמו כל המלות ולא כן לפנים, כי נשארה מלות הקהל, שלא כתב אותה עדיין. ולמה נתן הספר ללויים, מאחר שהיה צדעתו לקחתו מידם? כדי שיבינו מה הנדלה צאמרו תקרא את התורה הזאת; שחס לא היה מראה להם הספר, לא ידעו מה היא התורה הזאת, שמצוה לקרוא נגד כל ישראל. ולמה לקח אותה מידם לכתוב זו מלות הקהל? ולמה לא כתבה בספר תחלה? מפני שחס לא היה עושה כן, לא היה יכול לכתוב וילך משה אותם לאמר, ועדיין לא נזה. ומה צורך שיכתוב שצד נזה אותם? וכתוב ואחר כך יורה. אי אפשר; שהרי אין לך מצוה בכל התורה בלה, שנכתבה קודם שיממעה ישראל: והעם להודיע שקבלו ישראל עליהם את כל המלות צאהבה, ולא מאנו צאחת מהנה; שחס צלוות משה אותם

היו, כן אתה ידעת כי הכללית הנל, וכן אתה הקודם, צהעיר ללחם
תצוה, גם כי לא תצין הדבר לעת עתה, ותחשוז שלות הרשעים שלוח
צאתה, הנה כאשר תעור משנתך תצוה ללחם, כי תצין כי אך ללם ההכללה,
הכללה מדומה, היא הכללת הרשעים, לא הכללה צאתה; וכן תרגמו
דברו משה בן מנחם (Schattenglück) ונחקרי אחרי כן על הולדת
מלת אלהים, ומלאתי כל חכמי ישראל מסכימים צעינו, שהוא בעל הכחות
כלם; וכבר אמר החדר למך הנוצרי בתחלת המאמר הדעיני, כי לזכה
השם הזה צלשון דעים צעצור אמונת הגוים הקדמונים שהיו עוצדים
הכחות הפדטיים המנהיגים את העולם, ולא פנו אל הכח הראשון אשר
תמנו כל הכחות האלה, אם צעצור שלא הודו צו ולא האמינו מליאותו,
ואם שהודו צו אך היה דחוק צעיניהם שתועיל עזרתו, וחשצוהו נעלה
ומדומם מהשגיח צו, על כן לא היו עוצדים דבר אחד אך דעים,
שקוראים אותם אלהים, והוא שם כלל שכולל הסצות מאין חילוק. אלה
דברי דבי יהודה הלוי; ועליהם יש להוסיף, כי כאשר עמדו העצדים
והנידו אחרות האל והשגחתו צפלים, לא הדחיקו השם הזה עם היותו
צלשון דעים, ולא שנו את לשונם מלשון הגוים רק צעינין הפעלים המשתמשים
צמאמר אלל השם הזה, כי תחת שיאמר עוצד האלילים צה יעשון אלהים,
יאמר העצדי צה יעשה לי אלהים; והיתה צוונתם צזה להביד כי האל
הזה אשר הם עוצדים, איננו אלוה על דבר מיוחד, ואיננו צעל כח אחד
לצד, כמו שהיו אלילי הגוים, שהיה אללם אלוה אחד על הלבן, ואלוה
אחד על התירוש, אחד על האהבה ואחד על התלחמה; ואין אחד מהם
עושה שתי שליחויות, אלל אלהי העצדים הוא כולל צעצמו הכחות המיוחדות
לכלל האלילים כלם, הוא צעל הכחות כלם, וצאחדותו צמקום האלהים
כלם הוא עומד, והנה הוא האלהים כלם.

וכן המנהג צלשון העצדי לקרוא למי שהוא ארון יחיד על עצרו או על
קנינו, צלשון דעים, אלוים, צעלים, להורות כי אין לעצד ההוא
אלוים אחרים זולתו, כי הוא אלויו כלם; ואם היה נקרא צלשון יחיד
ארון, כבר אפשר שיהיה הוא אלונו וגם זולתו אלונו. וכן כי צועליך
עושיך ה' צצאות שמו, כל צועלים וכל עושים שים לך אינם זולתי ה'
צצאות; והנה הדברו עצמו מורה על האחדות הגמורה.

והיוצא לנו מזה הוא כי היות האלם צללם אלהים, ענינו שגדל צלל
מה צדמיון צעל הכחות כלם, וזה אמנם דבר הדרך פירוש.

למחלקות דעות נחלקו חכמי המחקר צחקירת גדל האדם, והצדלו
משאל נפש חיה.

יש מהם חושנים כי כל החיה וכל הצהמה, נעקדים החיים וההלגשה,

ענין צלם אלהים .

האמור בבריאת האדם .

שאלת ממני ידיך נפשי לתת עיני ולבי על ענין צלם אלהים האמור בצריאת האדם, כי תאמר חלי לאמר: אחרי אשר הלכו כל המפרשים איש לדרכו בצאור הענין הזה, והעמיקו לטית עצות למשכו דרשם איש לפי שעתו אשר הורגל זה צחנמת הנפש והאלהות, נלסם כל גס אכחנו צאחרונה, אם תועילנו בדרך אשר היה מן הדין ללכת זה דראשונה, נקרא לחכמת הלשון ונשאלה את פיה, ונדלה מה נחה יפה בצאור הכתובים, החזק הוא הדפה, המעט הוא אם דר' יפה דנת ידי, ויפה צחרת, יקרה צאמת החקירה הזאת, וכמעט אין כמות יקרה וחשובה צל חקירות התורה והחכמה: הלאמד הראוי לאדם מכל שאל הלאומים, הוא האדם, אמר המשורר הנכבד (Pope), ואנחנו לא נדע צלמות מה הוא האדם, אם לא נדע צמה יצל משאר נפש חיה, וזו מן החקירות הקשות אשר צחנמת הנפש: וכן צחנמת התורה ללם אלהים הוא המצדיל צין האדם והצחמה, ולא נדע מה הוא האדם אם לא נדע מה הוא ללם אלהים: והיה כל לנו שתי חקירות שהן אחת, מה הוא לפי הצחמה החלוק העלמי צין האדם והצחמה, ומה הוא ללם אלהים, אשר הוא לפי התורה התמימה, החלוק העלמי צין האדם והצחמה: ועתה צחקרי על הוראת המלות האלה צלם אלהים מצאתי. ראיתי, כי צורת הגוף לא תקרא צלם. אך תאר, כדצרי הדצ המורה צראשית ספרו, כי יאמר על איש אשר צורתו כלה יפה תאר, לא יפה צלם; אצל יקרא ללם כל דצר העשוי לדמיון דצר אחר, כמו הציור הכתוצ על הנייר, אשר הוא צדמיון צורת אדם תיחד, והסס נגזר מן צל, כי כן הכל מצייר צורה אשר הוא צדמיון הגופות העבודים, והוא היה אזי הציירים; ועל כן סס ללם צלשון העצדים לא יורה לצד על ציורי הגשמים, כי גס ישמשו בו להורות על כל דצר אשר איננו דק דמיון ולא אמת, כאשר אמר דוד אך צללם יתהלך איש, ופירש דצדיו צאמדו אך הצל יתמיון, הכה כי ללם הוא הצל, כלומר דמיון לצד: וכן דצדרי אסף: כחלום מהקין ה' צעיר צללם תצזה, אשר זה עעמו: ה'! הכה לפניך כל הצלחת הדשעים איננה דק כחלום צעת היקילה, כי כאשר האדם צהקילו, יגיד וידע כי כל חזיונותיו חלום והצל

יש צו כח להשלים נפשו ולעלות מעלה מעלה ; ולא זכר החכם הזה כי
כח צו גם כן להשחית נפשו ולרדת מטה מטה .

ואחרי אשר הונחתי לפניך ידיו עטול ספרות רוצ הפילוסופים צענין
הנבצר הזה , אליגה נא לפניך אשר אני אחזה לי מסכים יותר
עם השכל והגמיון .

כל מין ומין ממניי צעלי החיים נמלא לו צתולדתו הכנה עצמית למדה
מיוחדת , לא יחליפנה ולא ימיד אותה צסום פנים , לא מאליו , ולא
על ידי למוד : לא תעוש הנמלה חריזותה , לא תצוקד היונה צלמונתה ,
לא תסור מן הארי בצורתו , ולא מן התרנגול צדמתו , לא יניח החמור
סצלנותו , ולא הסוס גאותו , לא יתרפה העכביש מארוב קודיו , ולא ישכח
הקסטור צנין חדריו , הדצורה תעשה לה עדי עד נפת לופים , והחפרפרות
והעטלפים , ישכנו תמיד צחורי עפר ונפים , גם חסידה צשמים יקעה
צועדיה , ותור וסוס ועגור שחרו את עת צואנה , חק וזמן ניתן להם
ולא ישנו את תפקידם , כי האל אשר צראם נתן להם הנח וההכנה ההוא ,
ולא צולתה .

והאדם לא כן , איננו צעל תכונה מיוחדת , אין לך מדה מחדות צעלי
החיים , טובה תהיה או רעה , אשר לא תמלא צלחד האדם ;
גם איש אחד צעינו מקבל ההתהפכות מתכונה לתכונה , עוצ מצה שהיתה
צו וקונה מדה אחרת הדחוקה ממנה : ולולא היה טצע האדם כחני על
המדות כלן , לא היה מתהפך מימיו , כמו שלא יתהפכו שאר צעלי חיים .
והנך רואה ידיי ההצלל העצום אשר צין האדם והצבעה : הצהמה
צעלת כח אחד מיוחד , והאדם צעל הנחות כלם .

ולא יפה נרמז זה צתורה , צאמדה שצצרה האדם צללם אלהים , כלומר
שהוא דמיון צעל הנחות כלם ? וכן תצין כי אחרי שהיה המכוון
צאמרו נעשה אדם צללמנו נדמותנו , שיהיה האדם צעל הנחות כלם ,
הנה על כן יפה סמך לו ויודו צדגת היס וצעוף השמים וצצהמה וצכל
הרמש הדומש על הארץ ; כי להיות האדם כולל צעצמו נחות כל החיים
למיניהם , הנה יוכל לרדות צכלן , כי עליון על כלם הוא .

הא לך ידידי דעתי צענין השאלה היקרה אשר שאלת ממני , והתהלה
לאלהי אמת , אשר הנחני צדרך אמת , לפרש צצני קדשו צענין
המסכים עם השכל והמחקר לידע ולהודיע ולהודע שהשכל והתורה שני
מאורות , נתן אלהים לצני אדם ללכת לאורם צדרך העוז , שניהם נאחד
טוצים , איש את דעהו יעזורו , ולא יפיץ אחד מהם אורו , נפרד מחצרו .
ה' ישימנו תכלל דודשי החכמה לאור התורה , ודודשי התורה לאור החכמה ;
ואתה ידידי שלום .

חתימה

כלם כלים מעשה ידי אמן, עינים להם ולא יראו, אזנים להם ולא ישמעו, לא ידעו ולא יאמרו, ילעקו וצדקם לא יכאז, ויזכרו ולבם לא ישמח, כי מוטענים הם על כל מעשיהם אשר יעשו, ככלי השעות, המורה על חלקי הזמן בלא דעת ובלא תבונה: זאת מחשבת (Descartes) והיא מצוהרת בצטול.

ויש מהם חושנים כי לכל צדיה יש חיים והרגשה כאשר לאדם, גם ידיעה בכל הדברים אשר צעפר יסודם, אך לא שכל במור, ולא ידיעה בכל אשר הוא נעלה מן החומר, ולא תבונה לדעת טוב ורע דרך ועול, ולא להפשיט המקרים מנושאייהם, והנורות מחמדיהן: זאת דעת כת הקידמים, הנקראים (Scolastici), ובעיני המושכלות המופשטות הסכים עמיהם גם (Locke). ואולם החלוק הזה חסר בכל חלקיו; כי הנה המלא ימלאו קצת צעלי חיים המשכילים בתחבולותם יותר מקצת צני אדם, ומה גם כי אין להם תלמד ומורה ויועץ כאשר לנו; והדברים הנעלים מן החומר אין ידיעתם כללית צמין האדם, ובאמת אף גדולי החכמים לא יעמדו צדקם; וכן ידיעת הטוב והרע, אפשר לזעל הדין להציא עדים על המלאה צעלי החיים, ואם נאמר לו היותה זהם צעולדתם, אין שערי תשובה נעולים צפניו לאמר כי גם צאדם צתולדתו היא; וכן הפשטת המקרים והנורות תמלא מלך אחד גם צבהמה וצחיה, כי הנה האריה יערוף צן אדם גם צטרם יטעם טעם צשרו, כי ידיו מוטעם צשר העלה והגדי אשר טעם, על צשר האדם אשר לא טעם מימיו, כי צצר הפשיט צלצו נורת החי דרך כלל, ונה יאמר: כל מתכיעע נוטליה הוא טוב למאכל; ומלך אחד לא תמלא בכל צני אדם ולא צדוצם, ונמה ונמה מן המין האנושי לא יעלו על לב לעולם צכל ימי חייהם החיית מופשטת מן החי, הלבצן מופשט מן הלבצן, וכיוצא צדברים האלה!

ויש מהם אשר לא יתנו צין האדם והצבהמה הצדל צמין, כי אם צפחות ויתר, ויאמרו החבמים האלה, והם רוצ האחרונים, כי החיים כלם צעלי צשתה משכלת בכל האדם, אפשר כי שכלם נופל משכלנו, ודעתם קצרה מדעתנו. וגם זה איננו חלוק מספיק, כי לא יתצאר על ידו מאין ימשך השווי העצום אשר צפעולות כל המון האישים אשר בכל אחד ואחד ממייני צעלי החיים; ואחרי היות זהם לב צמין, אם מעט ואם הרבה, איננה לא ימלא ציניהם חלוק הדעות, הנמלא צין אישי האדם מפאת שכלם?

עוד דעת רצונית מלאה לאחד מן האחרונים (Jean Jacques Rousseau) והיא שהוא מצדיל צין האדם והצבהמה צמה שהאדם

שיר מזמור לשמואל חיים, אשר נר לידיו (ה"ה באלוף הנושניל נמ"ר
שמואל דוד לולאטו) את דברי הסידה הזאת, ציוס הניל ה' אותו
תקלר רוח וממחלה קשה, וישלחו סליו נמכתב לאמר:

(מיוסד ע"פ ח"צ והחריה שס המהנר)

מכתב לבן-חוקיהו בחרלותו ויחי מחליו: אודח
אתי בכל-לבי המפליא לעולם חסדו
עמנו: בהגיע ממרחק שמועה לא-טובה פחד קראני
ורעדה: גבר הקם צדיק ותמים הוכח במכאוב על-
משכבו: דאג דאגתי על-נפשי ובמכאובה יבאב לבי:
האיש הנשא על-כל-האנשים איך חלית והיית בכל-
האדם: וחכמתך לא-עמדה לך להצילה מבעותי
מות: ואשתומם ואומר הלא תעמוד צדקת חכמים
להצילם מידת שחת: זכרתי תמחה מעולם טובה
וכשרון דרכיך: חרפת למות נפשה למען החיות
נערי ישראל: טלטלת גויתך כיפנה מחוס לקור ומקור
לחוס: ימים ולילות השוית ללמד דעת את-בני-יעקב:
בן עשית אף הוסף הוספת העדפת: על-אשר צוה
י: לכל הוא שם גבור גם ליכולת אנוש חק-עולם
ולא-יעברנהו: לגדל תשוקתך להיטיב לא-נשמרת
מצנים פחים: לא-תסת על גופך והנה יד-י היתה
בך: ממרום שלח אש בעצמותיך ואברך כמוקד
נחרו: נתעב לפיה כל-מאכל ועורקיך לא-ישכבון:
סבלת ענויים קשים ומרים ומפאב לב תיליל: עדוקות
מוצצו דמה ויהל'שוה התרפית ביום צרה סר כהכה:
פלאים ירדת בימים אחרים ותגיע עד-שערי מות:
פחדו הרופאים ויפנונו על-חייך ואתה על-י שמת
מחסה: צרה ויגון מצאת ובשם י קראת: צעקתך
למרום

ח ת י מ ה

המחבר

לע'מת מחברתו מדבר

אל-עם עמקי שפה אמה שלוח;
דולה ממעמקים שפה נשפחת;
אולי אונם יטו מוסר לקחת,
בפנר המובס לפחת רוח *

צא, בן יקיר, בשדי תכל לשוח;
בוזים רבים תמצא, בוזי תוכחת;
ויבהלה פתאום פחד ופחת,
נעם מליה כי תשפך לרוח *

אך לא תירא תחת: אחד ושנים
מעיר, ממשפחה, אונם, לבמו
יטו אליה * משנה יקיצו *

יראו, ישפילו, יאזרו מתנים,
יוסיפו עליהם לקהקוה מתק לקחמו,
ובעם עמקי שפה אורה יפיצו *

שמואל דוד לוצאטו *

פתרון החדה.

מהתו' מו'ה יששכר בער שלעזינער משנת ה'תקפ"ז

בְּנֵי

סס איז ומוכר צשמואל ז' ב"ג, ובעזרא יו"ד ג' פעמים וצנחמי'
ט' סני פעמים, ונעתק צסיר היחוד לשצת צנוספת כבתוב •

♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦

פתרון החדות אשר באו בשנה הזאת.

פתרון החדה א' ... כִּפְתֹור

♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦

פתרון החדה ב' ... צָר־פֶּת

♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦

פתרון החדה ג' ... אֵל (אֵל אֵל) גְּבִישׁ

♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦

פתרון החידה ד' ... לָבֶן-נָבֵל • ראשי תיבות לָבֶן לָבֶן
בֶּן נָחֹר —

♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦

פתרון החדה החמישית לשנה הבאה

♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦

לַמָּרוֹם עָלְתָה אֶל־מַעֲוֹן קִדְשׁוֹ הַשָּׁמַיְמָה: קִנְאַתְךָ
לְכַבֵּד תּוֹרָתוֹ הַשִּׁקְךָ לְהִיטִיב לַעֲמּוֹ וְאַהֲבָתְךָ אֶת
הָאֲמִת: רֵאשִׁית דְּרֹכֶיךָ הִנֵּם אֵלֶּיךָ וַיִּתְּנֶנּוּ וַיַּעֲלוּ
יָחִידוֹ וַיְהִי לָךְ לְמִלְאָכִים מְלִיצִים: רַחוּם וְחַנוּן אֶת־
אֵלֶּיךָ רָאָה וַיִּרְחַם עַל־יְלָדֶי עַמּוֹ: רוֹפֵא הִנֵּם רֹפֵא
תַּחֲלוּאֶיךָ בִּי־תִרְפֶּה לְבִי־הָאֶכֶן מִכְּשָׁרִים: שִׂדִּי הַשִּׁיב
לָךְ אֶת־פְּרִיאֹוֹתֶיךָ בִּי־תִשָּׁיב שׁוֹכְבִים לַעֲבֹדָתוֹ: תּוֹכֵן
לְבוֹת פּוֹנֵנֶךָ עַל־מִכְנֶנֶךָ בִּי־תִקֵּן לָךְ לִירְאָתוֹ
וְלִאַהֲבָתוֹ: שְׁלוֹמֶךָ שִׁמְעָתִי וַיִּרְחַב לִבִּי כַּאֲשֶׁר הִצַּר־
לִּי בְּצָרָתְךָ: מַחֲסוֹם בָּפִי עַל־כֵּן הִסֵּירוּתִי וְאַזְמִירָה
תַּהֲלֹות יי: וְאַזְדִּיעַ לְכָל נַפְלְאוֹתָיו בִּי לֹא־יַעֲזֹב אֶת־
חֲסִידָיו: אֲנִקֵּת אֲבִי־נִים הוֹאֵ־שׁוֹמֵעַ וּפֹדֶה מִשָּׁחַת
נַפֶּשׁ אֹהֲבָיו: לֹא־יִבוֹשׁוּ הַהוֹלְכִים בְּדַרְכָּיו וְגַם־אַתָּה
כַּאֲחֵד מֵהֵם: חַיִּים וְחֶסֶד עָשָׂה עִמָּךָ וְהוֹצִיאֶךָ מִצָּרָה
לְרוּחָה: יָמִים עַל־יָמִים יוֹסִיף־לָךְ בְּחֶסֶדוֹ יְמֵי שְׁלוֹם
יְמֵי בְרָכָה: יְמֵי רוּחַ וְהַצֵּלָה יְמֵי הַשְׁקֵט וְשְׁלוֹה בִּי־
תּוֹצִיאֵם בְּעֶבְדְּתִי יי: כִּאֲוִי צַדִּיקִים נוֹתֵן יי לָכֵן יִתֵּן
לָךְ כָּל־כְּבֹדֶךָ: לְהוֹסִיף לָקַח כְּתוֹרָתוֹ לְלַמֵּד לַפּוֹשְׁעִים
דַּרְכּוֹ וְחַטָּאִים לְהַשִּׁיב אֲלָיו: וּלְהַדְרִיךְ גְּלוּיִם בְּדַרְכֶּךָ
יִשְׁרָה לְהַשְׁפִּילָם יוֹקֵר הָאֲמִת: לַמַּעַן יִמָּאֲסוּ בְּהַבִּלִּי
חֲבֵל וַיִּדְעוּ מַה־פָּעַל אֵל וַיַּעֲבֹדוּהוּ וַיִּבְרָכוּהוּ: יִבְרָךְ
אֱלֹהִים וְאֲנָשִׁים וְיֵאֲשֶׁר חֵלְקֶךָ עַד־עוֹלָמִי עַד:

קול שחל

שארית יהודה

כולל

נס הצלת ישראל עלידי מרדכי ואסתר
בארח שיר ובדרך שיחת איש
לרעהו.

ונחלק לארבעה חלקים

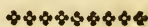
מאת

ש... י... ראפאפורט

מלכוב

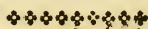
פתרון החידה ו'

מניין שכל המוסיק גורע? ה' אשי אמר: **עֲשֵׂתִי עֲשִׂירָה**
 יריעות. פירוש דש"י: כל עי"ן מהבא, הוו לכו שתי עשרה.
 סהדדיו, דף כ"ע ע"א. גם ידוע הוא לפי כלל הדקדוק, כי אחרי שול
 נע לא יתכן, לנזול דגש כלל, ולכן החליטו המדקדקים כי צמלות שתיים,
 שתי סקרה אל"ף, וקוראים אותן צאלף בנוצה אשתיים, אשתי:

פתרון החידה ז'

שמעון העמסוני היה דורש כל **את** שצתורה, כיון שהגיע לאת
 ה' אלהיך תירא פירש, קדושין דף כ"ז ע"א, ועיין שם דש"י.
 וגם ידוע שצמלת את הוא יחס הפעול, וקדם לכל פעול, לנוכי קדם
 צמקום כמו: אדם מקדם וכלשתיים מאחור יטע' ט' י"ז.
 פייש היימוראמה.

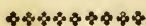

פתרון החידה ח'

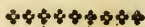
טָרַם אֶרֶץ חָלָלָה טָרַם נַעֲשׂוּ שָׁמַיִם
 וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶכֶת עַל פְּנֵי הַמַּיִם, —

פָּרַעַה וְחִילוּ בְּמַיִם אֲדִירִים צָלְלוּ
 מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּמֵי הַמְּרִיבָה נִבְּשְׁלוּ. —

... י ... ר מבראדי

פתרון החדה התשעית לשנה הבאה*

פתח דבר

אשמעה מה ידעו קלם קוראים על דגלת המחצלת הזאת, מהם שתומתם מהם צקלאתם יחד עלי יתלחשו ויאתרו לחוק עשה לנו האיש הזה, דלו הניח לנו איש ענדי ילדי כנדים לחק צם, והמגלה מקוננת צאנבים קינים והבה וחי לאמר, עשאוני צניך ככור ואני מנגינתם, לאלה שמתי פה מלתי, להסיר כעס מלצם ולהעביר דאגה מנפשם ולהודיעם קטע דברי חמת, כי לא הלחוק מטרת מחצרתי, ולא צאה ח"ו לבדוע מעלת הספור צמגלת אסתר, כי אם להדנות לו יקר וגדולה, ישמע איש ישראל ויגבה לנו צדרכי ה', איש כצוצ ילצצ, ועבור דוח יוסיף אומץ, צאהצתו אל עמו ואל חסידיו, אליכם אישים אקרא, חנוני גא צזאת, ושמעוני כרגע.

הידעתם אחי כי קיום אומנתו הנצחיה זה כמה אלפים שנה, הוא אחד מן הדברים אשר יתפלל וישתוממו עליו כל העמים אשר על פני האדמה, עת יראו לאומים קדמונים כלם אשר נתנו חתיתם צארץ החיים, אשר צל פרס ומדי ויון ורומי, כלם שלטו על קלות ארץ נושצת צימיהם, ויבנו להם עמודי אגן למוסקי עילם להקים שמם לרור אחרון, וכלם חלפו הלכו למו והיו כלל היו, גם מדצית חדצותם תמו לנלח, ואשר מהם יעמודו המה דק כמו עדים נאמנים על גובה דוחם ודרכם נסל למו, כי צטחו על חילם ויאתרו צלצצם יחיו עוד לנלח, וכימי האננים ימי עשם, עתה ידעו גויס אנוש המה סלה, ומעשה ידיהם יצלו אותם, ואין נסתד משטף הזמן כי יעצד והי' לו למדמם; ויהודה עוד דד עם אלהיו ועם קדושי צאמן, ישדון צעמים מתצולל, אכלו צדים כמו והוא יעמוד כצור על ושמדתו, עיניו חזו קודות כל האומות האלה מדלש ועד סוף, איך עלו מעלה מעלה גדלו והלליחו, ואיך ידרו מטה מטה עדי פסו מחלק, כי נצלעו צארץ נשיה, וכלללים על הקיר עצרו אחד אחד ואינימו והוא יעמוד כצור על משדתו, וצדית שלומו לא תמוס, אשר כדת אמו אלקים צאמדי תוכחתו לאמר, ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלותם להפר בריתי אתם, חלילה וחלילה! הצטחה נאמנה זאת תהי תחנותמו לעולם, תרהיב צלצנו תקות

חלינם, ואשרי הדור שהגדולים נשמעים לקטנים, אם נדרשנים תתקדשו
או תתרחקו, אך צאצא תאמתו לכם, היו לב אחד צאה צתכם יחד את צלי
אחכם ליון הגלמודה עתה ודודש אין לה, אז יש תקוה כי תתאחדו וקרוצ
גם על יתד הענינים, אהבת האומה היא אכן הלאשה בקומה וגדולתה.
תמנה יתד מתנה פנה להיות ליסוד מוסד לדת ישראל כל יפלו אשיותיו
לנצח. וני תאמרו אך למופת הוא לחשוב עוד צוה האומה, אחרי שמענו
את אלהים מדבר פעמים רבות כי יצו ימינו על האלמה כימי השמים
על הארץ, ומה האדם שיצא אחרי המלך המושל בכל? הנה אין זאת רק
באים אשר יאמר לא אחרים ולא לעצור עוד את האדמה, כי גם זאת ילא
מפי אל עליון אשר שבעות חקות קליר ישמר לנו, ורע וקליר לא ישצותו
עוד כל ימי הארץ. אילם השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם לעצדה
ולשמרה, לחרוש חרישה ולקלור קלידה. עוצר אדמתו ישבע לחם וסדה
אז יש על יעלה קמחונים ופיו יבסו חרולים, כלה נתן צידנם כרם עם
סבולתו לעצרו ולשמרו, והוא יקיס את דברו בעוז לנך את מעשה ידיכם
כאשר צרך אותנו עד כה לחיותנו דיוס הזה. אך גם אחס שימו לבואל
תמעללו ותשיתו כרם ה' צתה! איך לא ירד לבנו אם כנר אדם גדול
מכלנו הוא לב התנא פחד צנחו זה ואמר מסתפינא מהאי קדא ואצלתם
צגוים או מסופו ואכלה אחכם ארץ ארזיכם, (סוף תכות יעו"ש). אולם
זאת נחמתנו, כי היעוד על שאריתנו לנצח כלל צלי ספק גם את זאת אשר
צכל עת יעמדו לנו אנשי רוח לנהלנו ולשמרנו מכל קוים תכאוצים.
לכן עשו זאת גם אתם והחיו את יתד הפליעה, ורעו לכם ללדקה וקלרו
לפי חסד, הפיחו בקרב אחיכם רשפי האהבה לאמונתם ועמם. היותו
צמו שלהבת יה להיות לאש תמיד תוקד על מוצחי לצותם, לא תכבה
לעולם.

חשבת דרכים הנכונים להשיג התכלית ההיא. וראיתי כי אחד מהם
הוא צלי ספק להזכיר תהלות ה' ורצ עוז לצית ישראל בעל
כל אשר גמלם צפעם צפעם כדחמיו וכלרוב חסדיו, וינעלם וינשאם כל ימי
עולם, ואיך צכל צדותם הפליא לעשות עמם וישלח להם מושיע ורצ
ויצילם. ולספר להם צלשון ענר, היא אהבתם מנועד אשר עד זקה
ועד שיצה לא עזובה, את תולדות כל הנצחדים ההם אשר מראש ימות
עולם ועד עתה היו לנו למורי דרך ומנהיגים צאפלה, כנה עשו כל
הצביאים צמשה צחירו עד עזרא ונחמיה, וגם אחרי חלה הנצואה כתבו
חנני צן חזקי צן גרון וסייעתו את מגלת תענית, שהיו מחצנין את
הצדות שנגאלין מהן והנם חציו עליהן להזכירו לשבחיו של הקצ"ה (צנת
י"ג צ' ורש"י), וסופדים אחרים את ספוריהם אשר נמלס מהם דוגמא

צצרייתא

חסד ורחמים, תגזיה דוחנו משפל, למען כביר יקרתנו, וקדע כי ממעין
טהור שאננו מים כאמנים אשר לא יכזבו לעולם.
שְׁבַתִּי ורִאִיתִי כי לא ככל הדורות הדור הזה, גברו פרעות צישראל,
ובמו מפוזרים המה ונאז צאצא רוחות הארץ, כן גם מפורדים
ולוונים היום אף הקרוצים צהם צמחצותם והלך נפסם, עוד לפני מלה
ונן לפני אלה שנה, עת נשא איש יהודי את דגליו ללכת למרחקים, בכל
מסעיו מתורחשמש על מוצאו מלא את בני עמו דומים צדרכיהם ודעיוניהם,
ויכר את אחיו בכל מקום תתאחדים צחפליהם ומגמתם, ונאיש אהל
חגרים לדעת מה יעשה ישראל נגד אלהיו ונגד בני אדם. ומצלי חקור
עמה על מצבם ציתר העיניים, הלה זאת קדע כי מלך התאחדות רוחם
לצד, נעלה ערכם צעיני עצמם וצעיני לאום ולאום אשר גרו צקצם.
יקר זה תמד את לצ ישראל ויחזק את רוחם צאלהים, ואהצת נפסם לעמם
ודתם, ואם גם לעתים נחלקו למדינות וארצות, מדינה ומדינה כמנהגה,
וכפי מלהג השדים צמחשלתם אם לשצו ואם לחסד, כן יעביר או יטהר
העם היוצצ תחתיים את מלותיו ומחשצותיו, ובהצלל צרפת וספרד
צקלה אלה החיטי; הנה גם אז לפחות בני ישראל אשר צמדינה אחת
רוח אחד הי' לכלם צאשר יעשו ואשר יעצו מעשות. לא כן עם לולל
צדור זו, ממכונו יציע איש משכיל על כפולות יהודה לדאות היס ממלכה
או עיר אשר אכשי' ישתוו צהגלת לצם על צד הנחוצ לקיום העם והדת.
כל סג זה מזה, אין אחד מתצמה לריעו. מרציתם לא יסבילו על זה
כל ימיהם, אך איש לצצו מקלהו, וגם זאת מרפיון אהצת האומה.
אולם גם המעט אשר לצם אלי', או שנה לפחות צפיהם יצדו, מה
רצ ההצלל והפידוד ציניהם. שני אנשים מפורסמים, האחד צנגוהות
והשני צאפילות ומעט צדקים. מניעו את לצ העם צדור שלפניו באשר
יניע הרוח את הקנה צמים, קדמים מדיהם השיגו את נפס כל איש יהודי
צקלות ארצותינו ואין נסתר מהם. אולם צאחרות עקלקלות צאו לנו
אלה הקרנים, ובתמורותם כן תמורות הדעות והמחשצות גם צין ההולכים
צעקצות האחד משני אלה. שאל נא את רצים מהם על עיניים עקריים
של עם ישראל מה המה, ואזינך תצילנה מתצוצות שונות ומתחלפות כדון
איש ואיש. כל מתחכם או מתחסד יוכיח לריעו על פליו אף אם מתחכם
או מתחסד הוא כמוהו לאחר, כסכלת או צגדת, ולא זאת המסילה הנכונה.
הה! מספר אכשיך היו אחרותיך יהודה, ועמד מרציצים ציניהם כל היום.
איש איש צשרירות לצו ילך למען הצדק רק את נפשו ולהרשינו את זולתו.
דאה זו דעה חולה דאיתי צעמי ואין איש שס יכל לצ. שמעו נועדי כלם
ישרון את דצרי קטון אישים, הי נפשי! כי צתם לצצי וצהמית קרצי אצד
אליכם

צאדמונו, תפול עלמה יהודית לו לחצל, ועי'ז יוכל בן דודא אחרי בן להבילאח נפש צעלה משחת טמנו לו שני שריו, וכל זה נעשה צדאשונה רק למען החיות אח"כ עם דב מישדאל ולהיות להם לפליטה גדולה מדשעת צורדיהם. מי לא יכיר פה מעשדי ה' כונן מצעדי בני אדם אל חפצו? כל פעולה תפעולות האלה לא היתה נגד הטבע וההרגל, וכמו שכבר העיר צזה הרב צעל יוסיף לקח. אך חצורם וסדורם ציחד צמועלם וצעתם הוא יציאנו להתפלל על מפלאות תמים דעים ולכן יש לתמוה מאד על האיש (*). אשר כחשתאח ישאל למה לא נמלא דבר מכל הספור הזה צדצדי הימים לעם פרם כי מלכד אשר לא הי' להם אז סופרים נכונים ומציירים כל הנעשה, ואין צידינו שום חצור שלם אשר יכלול כל קודותם צעת ה'היא, הנהגם לא נגע דבר זה להם כי אם לנו, והתה לא מלאו בכל המסופר צמגלה חיזה ענין נפלא ומתמי' מלך עצמו אשר ראוי להתעורר יעליו ולנחצו זכרון צספר. כל בני קדם הדגלו צזה, כי מלגם יצחר לו מאדמון נשיו האשה אשר תיטב צעיניו, מצלי להציע על מולדת ועמה. ועוד גם היום אין איש מהם שם על לב אם מלך ישמעאל או פרם לקח לו אשה מארץ מצרים או עשירקאזיא. וגם להשמיד עם נכנע ומוזר מארץ אחרת או להנחם מזה ולהחיותם, אין חדש צעת ההיא וצאדלות ההם, וכמה אומות נהרגו ונשמרו ואצד כל זכר למי. והנה הודקנום המלך מצני חשמונאי השמיד את עם אדום עד לא נותר מהם איש כמסופר ציוסיפון (**). ולכן לא היתה כלזאת לפלא צעיני המצזירים או לספרהו לדור אחרון, ומה להם אם אצדכו ח"ו או נשארנו. אך לנו צית ישראל נדשמו כל הצדדים לאמתתם מסופרינו אנשי כנ"הג, כי ראו צם ימין ה' עושה חיל, דופאה צטרם תמחן, וקושרת צלולאות כמה סצות ומקוצצות למען הגן צעדינו, ולהסיר כל אויב שטן ומשחית מעלינו. וצאמת לו גם נאצדא מאתנו המגלה הזאת ח"ו כיתר ספרים קדמונים מבר

הצביא

(*) לא על חיזה מתחמי העמים הצלונתי, כי מה להם ולנו. וכבר הכה החכם ראזענמיילזער על קדקדם צחצורו על הקדמוניות צתנ"ך. (חלק ח' לד שצ"ו) והראה להם שכל הספור האמת נראה מתוכו, ואין צו שום ענין צלתי נאות אל הזמן והמקום, אך על אחד מצני עמי חמסי, ושמו צל אשא על שפתי כמו שלמדנו רצינו הקדוש (סיף עדיות) כפי הערת הרמב"ם שם היקרה מאד.

(**) ראזענמיילזער (שם לד שצ"ט) הראה לדומה כי מתדדת מלך פאנעום סקד צסוד לכל שרי המדינות להרוב ציום אחד כל הרומיים צאדלו איש ואשה מנלי סשחיר חף אחד. וכן עשו. והיו זה צימי לילעדת אשר יזכר זאת רק כללחד

ד' צדצרותיו

צדדייתא ישנה (קרושין ס"ו א') מעשה צינאי המלך וכו', ויוסף צן מתתיהו
הלהן המכונה אללכו צס צן גודיון את ספריו צלשון עזר אשר נאצרו
תאנתו, ור' יוסי את סדר עולם, ור' נתן פדקי אצות שלו. והרצק צעלי
ספור צסני התלמודים ומדרשים, ורצנן סנודלי ספרי זכרוניהם (מוצאים
צתשונת רצ שרירא גאון הנדפסת צס' יוחסין) וצעל סדר עולם זועא,
לרצ שרירא גאון חשונתו הכ"ל, ור' שמואל הכגיד צחלק צ' מספרו מצא
התלמוד (הנחסר מאנתו ומוצא צספר קורא הדורות ד' צ' ע"צ' פעמים
וד' ג' ע"ג) והלאצ' ספר הקצלה שלו והגאון ר' אצרהם זכות ס' היוחסין,
והרצ ר"י אצרבנאל ספר ימות עולם. (הנאנד מאנתו ומוצא צספרו נחלת
אצות) ומחצדים שלשלת הקצלה ולמח דוד וקורא הדורות. והאחרון הכציד
הגאון צעל סדר הדורות, אולם מלצד כי אין סדרים לקתם והקורא ימסס
צהם זמן הרצה עד ימלא מצוקסו, הנה גם לא הציתו הדוצ מאחרונים
צעין פקודה על עהלך הספרים וקסוד הענינים ותכונת המספרים והוספות
מאחרות, וקצלו או העתיקו כל הכתוצ לפניהם מצלי שום לצ מתי ואיך
וממקוד מי יאלו הדצדים. ואנכי הצעיר והקטן צעמי עם כל טרדותיו ועול
משמרת פקודתו להציא טרף לציתי, העמסתי עלי עוד צעמים הנותרות לי
לשלל את סצל אחי הנדכאים, ונסייתי את נחי לחצר להס ספר גדול קראתיו
אנשי שם, כולל תולדות כל אנשים מצויינים ומפורסמים צישראל מיום
נכתם החזון עד עתה, אשר לקטתי ואספתי ציביעות דצות וחקירות
עצומות, וכחצתי צו חדשות ונאורות ת"ל. תוכן עלילות ומלמד לאכוש
צונה, יתח לי מעט מעצודתי, ויליחי לחצות עוד צנועם העיונים ולצקר
צצפונות, למען אוכל להשלים מהרה מלאכתי ופעולתי, פעולת האמת והלדק,
וסס צהקדמה אצרה וידוח לי.

וכידי הגיתי צכל זאת לא חדלתי מאסוף ג"כ לעתים, פנינים קטנים, לשומס
צנוסצות המליצה ולהראות לעמי את יפוס. אפס דוחי עוד לא
מלאה צה מנוח, צעצור כי עניניהם לא היה עוד על כלל ישראל. וצקסתי
לי תמיד את שיהצה נפשי צספדי קדשינו, אולי אוכל להעיד את לצ ישרון
צדצרי סיד על קצות דרכי אל ונפלאותיו עמנו מדוד דוד, כי גדול כח
הסיר על נפש האדם, כאשר הדאה זאת למדי הרצ המלין דכה"ו
צהקדמתו הנפלאה לשירי תפארתו. ומלאתי כי נס פורים הוא מהנסיס
הגדולים אשר צו נראה עין צעין השגחתו יתעלה עלינו. כי לא כדוצ
הנפלאות הנהו, אשר דק לעתותם צאו, ועקצותם לא כודעו, לא מלפנים
ולא לאחריהם. אך מסצות דצות הטהפרו פה צתחצולות השס יתעלה
לפעלס עלי תצל ארצה, דק למען צני יעקב צחידיו. מלך גדול מושל עד
אפסי ארץ ימאס אשת נעידיו, ומן הנערות הרצות אשר קצן אחרי כן
נאחרמונו

אומרים שירה תמות לחיים לא כ"ס. ומעתה גם צוה יבאז לז כל תנין
על עלימת עין צדורו מהנצלה הגדולה אשר נעשה בישראל, כי יאמרו
נושא ספרים נחוצות עליהם נקפסים ונקראים בשם אחרור שפיל, והמה
עלי

חוקי. וצחמת לא כורס לורנו וחלוינו נשמים כל אשר חפץ עשה. וכל עוד
שנו נכסלו מה צעת התורה על הנם שנעשה כזר את התפלה שיהפלו צחלה
צער הי' ירושלים צמור וצמור, והרבה כזה צמור לחזור ח"כ צעת הישועה
את התפלה שנאמרה לפני צוה, וכמו צמור צמרת הצנתי (פסוק ד' ה')
וצמרת לחוקי' (ישעי' ל"ה יד) ויותר נראה זה צמרת (קסיעל כ"ז) שנתעצב
מתה התפלה והתפלה ציחו. יער"ש כל המזמור עד מקרא כי תפלה ותחנונים על
עזרה מלכה ופתחום ותחיל התורה יראי ה' הללוהו וגו' עד סוף המזמור. וכ"ז
רק להגדיל תהלות ה' ע"י הספור מהגדלות הדרה וחזק התפלו חליו ושמו
תפלתם. ולכן מתחיל גם כאן תפלה שהתפלו התפלה נבד סנחריז. והנפלה
שהוא מתה מעין התפלה הנפלה צישי' ל"ז (מקרא ט"ז עד כ"א). רק כאן
הוא צייר ושם צדור צישי' וראה והשורה הפסוקי' כאן ח' ושם כ'. כאן צ'
ושם י"ז וי"ג. כאן ב' ושם ט"ז. כאן ד' וגו' ושם י"ח וי"ט. ותראה נפלות.
וציחור ההגדל צין חלוינו וחלוייהם שהם מעשה ידו חס נפלה שם וכאן תפלה
וצד"ה צ' (ל"ז י"ט) להערה צדרי סנחריז. חח"ז ה' וזכרו יצחק וכו' וזכר הי'
מדרך המלך חו גדול העם לצדק את העם צדורו לנודק חו צהקיו קרן,
ככתוב וירד מעשות החטאת והשלמי' ויצא משה ואהרן אל חבל מועד וילאו
ויצרכו את העם (ויקרא ט' כ"ז כ"ג) ויכל לוד מהעלות העולט והשלמי' ויצדק
את העם בשם ה' נצחית (ש"צ ז' י"ח). ויהי ככלות שלמה וגו' קס תלמי
מוצח ה' וגו' ויעמד ויצדק את כל קהל ישראל קול גדול וכל קהל ישראל עומד
(תלמי ח' ח' נ"ה. דה"צ, ו' ב') ומזכיר צדכתו פה שלשה מחלקות העם
סזכרם נלא לנו וצית ישראל, וצית אהרן, ויראי ה', שהמה לדעתי הנציחיים וצני
הנציחיים שהי' לרוב משפט לוי ככתוב צני חסן והימן וידותון הנציחיים ככונות
צנלים. (דה"א כ"ה. ח') וצניהם עמם חנקרחו ב"כ לעירי הלויט והי' מעמיתים
את השיר צקולס הרך (סוף פ"צ דערכין) ועליהם מוסד הקטנים עם הגדולי' וכן
עליהם ועל צניהם. ונראה שצרכם כפי הסדר שראה אותם עומדי' צעת צורו.
מתחלה צית ישראל צערת ישראל. ולמעלה מהם צית אהרן צערת כהנים ועליהם
על הדוכן יראי ה' המה הלויט המנחיים צייר. וצמור קל"ם מחלק יראי ה'
צפני עמנו וצית לוי צפ"ע. מפני שלפעמים לא היו הנציחיים משפט לוי. חח"ז
הורה על רפואת מחלתו, ומתחלת המקרא לא המתים והללויה ולא כל יורדי
דמות עד הודו לה', וכ"ז נאמר לשיר על קרן תודה והוא דומה צהרצם לשונות
וכמעט כלו צענין למקראות שצכת לחוקי' (ישעי' ל"ח) שהיה הפסוקי'. כאן
קט"ו י"ז וי"ח. ושם י"ח וי"ט וכ'. כאן קי"ר ח' וצ'. ושם ט"ר. כאן ב' ושם
ד' וי"ז. כאן ד' ושם י"ד. כאן ה' ושם ט"ו וי"ז. כאן ז' ושם ט"ו וי"ז. כאן ח' ושם

הנניס ועדיא החוזה, הי' מספיק לנו זכר יום הפורים שהוא מקוצל
 צאומה ליום תשעה ושתים האז ועד עתה, להאמין כל הנס כנצחו היום.
 וחז"ל העלו צנחיה אחת יום זה על כל המועדים, ומגלה זו על כל דברי
 כ"ך. וחשבו שגם אם המועדים וספרי כ"ך יצטלו לע"ל, היום והמגלה
 לא יתצטלו לעולם [עיין במדרש משלי על פסוק טזחה טזחה וירושלמי פ"א
 דמגלה] ואין ספק שראו והצינו גודל הנס ורצ ענינו לכלל ישראל. ולכן
 הוצרכו ב"כ לתת טעמים לתה לענין חמדת הלל יגרע מכל המועדים
 (מגלה י"ד ח') (*) אולם קריאת המגלה למדו שם צק"ו ומה מעצדות לחירות
 אומרים

(*) ע"ס רצ ילחק חמר לפי שחין אומרים הלל על הנסים שצחו"ל, ור"צ צד ילחק
 חמר קריאת המגלה זו הוא ההלל, ורצח חמר דכתיב ההלל עזדי ה' ואכתי עזדי
 החשודות חן. ודבריהם ישרים. ויש לי עוד להוסיף עליהם ולגזר שדברי כלם
 אחת, והוא שעיך פדיות ההלל חין להם מקום רק צית המקדש, וגם נתחזרו
 מתחלה רק לכונה זו לחמדם שם, וכמו שהראיתי צנחרי לספר יזעי צהוכת
 נכונות על חמת קצלת ר"ע שחזקי' ופיעתו חמדותו (פסחים קי"ז ח') ר"ל
 תקניהו ע"ס צרשצ"ס קי"ו ז' ד"ה משה וישראל. וכן משמע הלשון חס היה
 ר"מ חומר כל תושבות האמורות צספר תהלים כולן דוד חמר כו'. הלל זה
 למי חמר? וארשום פה צקצור נמרץ; שיהיה זה לפי דעתי צעת הנס של תפלת
 כסנחר צגבע ב"כ לכלל האומה, וצימים ההם חלה חזקי' למות צלרעת השחין
 וירחממו ה' ויחי מחליו. והיה אז שני נסים גדולים ציחד. ואז צח המלך לצית
 ה' להקריב קרבן תודה ולבודות לו גם על תשועת ירושלים מיד סנח
 גם על רפואתו. וצעת לרעתו לא הי' יוצל לצוד גם מפני חליו גם מפני
 שמורע אסור לצח לצית המקדש. והנניח חמר לו הנני רופח לך ציום השלישי
 מעלה צית ה'. וחזקיה צעמנו חמר מה חות כי ירפח ה' לי ועליתי צית ה'.
 (מלכים ז' כ' ה' וח') ולכן נמלא צהלל זה הרצה פעמים מהלל יחיד על רפואת
 מחלתו כמו כל פרשת חזקיה ומה חשיז ויסר יסרני יה לא חמות וכדומה, גם
 תודה על הצלת ישראל תבויס כמקראות ה' לי צעוזדי ואני חרחה צסנחאי וכל
 בויס סצני וכו', וצק"ז נראה צעלול סהכל סיר ח' סהרי ג' מחלקות צית ישראל
 צית חסין וירחי ה' משולשים צלח לנו וה' זכרנו וצהודו לה' והסיום הוא ב"כ
 הודו לה'. וכ"ז קשה ונלתי מוצן צלעדי השערחנו. ומתחיל צלח לנו ה' כי לשמך
 תן כבוד למה יחמרו הבויס חיה נח חלהיהם. כנגד סנחריז שחרף חלהי' חי
 וחמר חל ישיחך חלהיך חמר חתה צוטח צו ההצילו חותם חלהי' הבויס חמר
 השחיתו חצותי חיה חלהי חמת וחרפד וכו' כן לא יציל חלהי חזקי' עמו מידי
 (יזעי' ל"ו יט'. ול"ד'. וד"ה ז' ל"ז יז'), ואפשר שחלהיהם חינו דרך כנוי
 על חלהי ישראל רק חלהיהם של הבויס חתם ור"ל שהם צחרפס השוו לזכרם לזכרם
 כסנחריז שחמר ח' חלהיהם של חמת וחרפד וספרויס שלח חליו כן לא יציל חלהי

עצרו? מי ראש כאלה? גזר הוקס על אשר על ידו נוסע עם ישרון מכליון חרון, קורא לאלוה ויענהו, שחוק לרעהו יהי? שחוק, זריק תמים? וקורא אני על שחוק כזה כמתלהלה היורה זקיה ומות כן איש תלעיג על גדולים ואמר הלל משחק אני, ולא הסתפקו למו צמחה הרע עד עתה, כי ישנו אנשים ונשים צסוד משחקים ויעלוזו להקסיז דצרי נאָלֶוֹת האלה יולאים מפי איזה כנזים דקים וחסרי לב הלוצנים ונלוצנים נכדים למען כחש, קוראים עלמם צסם אסתר ומדרכי ואומרים צסמם חרופים וגדופים אשר דלוי לאמר על שומעיהם לוי לאזנים סכך שומעות; כי גם כתצום על לוח צעט צדול ועופרת להיות לחדפת עולם לא תמחה, וצנים יולרו ישתאו כי הי' נם גדול כזה הנוגע לאומה ישראלית צכללה, ללעג ולציון, והאלכים

צו, והורא אומר חֲדָרָן, והם כופלים צומרה כדרך התנחלים צסיר. ואצן מאסו הצונים היתה לראש פניה על המלך שנלטרע ולא לצד שנתרסא כי גם גדול שמו צבויס על. דצר הנם צתפלת סנחריו, ומאת הי' היתה זאת היא נפלות צעיניו לשון דצים וכן וגבילה ונשמה צו, כ"ץ, דצרי הונסוריו. חח"ז תפלה קלרה לפני הקרצת הקרצן להושיע ולהלליח. והנה צעולה וחטאת ואשם הי' המקריצ מתודה צעת הסמיכה ונתפלל על כסריה. חולס צסלמים חינו מתודה רק חומר דצרי שצח (רחצ"ט סוף פ"ג מעשה הקרצנות). וקרצן חזקיו הי' שלמי תודה וכמו שאמר צצחור (קיו"ו י"ז) ודצרי שצח המה פרסיות ההלל והפלה קלרה זו היא צמקום הודוי שאינו חומר. וחולי הי' פה ג"כ אשם מלודע ולריך ודוי ואמר חורו צלחש. והתפלה אחר הודוי צקול רם. וצכלל הי' המנהג להתפלל תפלה קלרה לפני הקרצת כל קרצן, ויש לי ראיות ע"ז ואין כאן מקומם. והסיוס צרכה מהכחנים למלך הצח עתה חל חולס ההיכל ואמר צרון הצח וגו'. ומתחיל הבשת הקרצן ואומר חסרו הצ וגו'. ואחשוז כל צחור זה לקרצן מאד לחמת צע"ה עם שלח קדמי עוד צו חדס והלגתיו הנה חע"ס שהיה קלת זלח צמקומם. כי קריתו שיטמחו צו מצנים צמקרה. בט להלליח ממנו ולריך צעיניו כי מכל זה נראה שרק צציו"הו מקום זה ההלל. ונהגו חח"כ ישראל — צימי צית צ' ולא צימי צית ח', שלח הי' עוד נם אחר חזקיו וצמקן מעט הגלו לצלל, — לאמר על כל נם צעת הקרצת הקרצן כמו על הססח. וחולי צ' פרסיות הראשונות עד לא לנו המדצרות מהרמת דל וחציון וליאת מלרים, נתחצרו עוד קודם חזקיו. וסייעתו, וסדרוס ישראל צהלל זה כשהתחילו לאמר על קרצן ססח, חו שהיו התחלות לכל הלל מפני שנתספרות מתחלת היות ישראל לעם חו שנתחצרו כאן לעטם אחר שכתוצ סס. וכן על הכנעת היונים. צימי צית שני חמרהו ג"כ צציו"הם תכף צעת הנלחון ונשאר המנהג לאמר כן תמיד צחנוכה חף אחר הקרצן לצכרון. לא כן נם שפורים שחי' בחור"ל קודם צנין צית צ' ואין ינלחו סיר עם כהנים ולוים על קרצן צחלרות הי' צחוכי ירושלים, ויצרכו את המלך הצח צצית

עלי שיה הכל, וקוניהם יאשמו בקטפם מלוח ושרשי רתמים פורים דאש
ולענה כי נמלאו שם דברי הוללות ולהב הרצה אין קץ. האלה המה דברי
סיר שלמדו דו"ל לאמר על כס זה? וציחוד הושם צפה מרדכי נבול שפתים
ואמרי תועבה אשר תגעל צם כל נפש יפה. ה"ה! מי שמע כזאת צדורות
עצרו

יד, כאן ע' ושם י"ח. שקורא לע"הו ולכן החיים. כאן י' ושם י"ג ועניתי פועל
עומד מלשון ענוי. כאן י"ח ושם י' וי"ח, וכונן ר"ל נפסק וצט"ל. כאן י"ח
וי"ע ושם י"ע וי'. ופתחת למוסרי ר"ל למוסרות המחלה שהי' כאסור על
משכבו. וכן ואמר חיוז (י"ג כ"ז) ותשם צמד רבלי ותשמור כל חורחותי. וחולי
יתכן לשון זה רק על מלורעים כחוקי' וחיוז מפני שזריכים להיות מוצלני'
ומפרשים מכל חים וישמרו מלכת צאחות אנשי'. והרחתי שם צצחורי לישע'
שעור הרצה מזמורים וסירים חוצרו על שני הסוס האלו ציחד ועל כ"ח צפני עלמו,
כי דורו של חוקי' הי' נציחים משוררי' חכמים וסופרים (דה"צ כ"ט כ"ה. וי'
כ"צ. משלי כ"ה ח') וכן הי' לרז"ל קצלת אונת ע"ז. עיין סנהדרין (כ' ח') שמשיה
דורו של משה ויהושע וחזקי'. ושם (ל"ד ז') צדקו מן ועד צחר שצע ולא מלאו
ע"ה וכו' ע"ש. וצ"ר (פל"ה) לדרת חסר כתיב פרו לדורו של חזקי' ושל חנני
כנ"ה, ועוד בהרצה מקומות. אך כל השירים לא הי' מיועדי' כ"כ לסיר אותם
צ"ה עם מנחיים ומשוררי' כמו ההלל שלנו ולכן צחרו צו לצרו. והרואה יראה
ההצדל צין וכתב לחזקי' ופרשת אהצתי, שהפסוקי' קריים פה והמאמרים
מנחמים ומוכשרים יותל' לגביהם וזמרה. ומספר כאן תחלה גדול מחלתו שצח
עד שערי מות וקרא לה' והושיעו, ועתה ישלם נדורו אשר נדר צעת חליו נגד
כל עמו צחלרות בית ה' הם עזרות המקדש ששם עמדו העם והכהנים, אח"ז מדבר
לשלמה מחלקות שזכר למעלה שיוודו כלם לה'. ומתחיל המלך עוד הפעם בלשון
יחיד, מן המלך קראתי וכו'. והוא תודה פרטית על הללתו מכל הגוים אשר
תחת סמכותו שסצצוהו כדבורים, ואמר ה' לי לא חירא וכו' טוב לחסות צה'
מצטור צאדם וצנדיצים כנגד חזיה שרים שררו לצקש עזרה ממלכים נגד אשר
שכר הוכיחם ישעי' (ל"א ו') והצטיחם ישועה צה' לצרו (שם ד' ה') ונראה
כי המלך זמנע לדברי הנציח ולא פנה לעצת שריו, שכן חזק לצ שרי מלחמתו ואמר
להם אל תראו ואל תחתו מפני מלך אשר וכו' עמו זרוע צשר ועמנו ה' אלהינו
(דה"צ ל"צ ז' וי') וע"ז רמז כאן ה' לי לא חירא ה' לי צעוריו וכו'. טוב לחסות
צה' מצטור צאדם וצנדיצים הם מושלי מלכים. ודועכו כאש קולים שגמרפו כל היל
סנחריז והוא ממש לשון ישעי' (ל"ג י"צ) ע"ז. והיו עמים משרפות סיד קולים
בסוחים צאש יתו. ונאמר עוד (שם י' ט"ז וי') ופתח כצודס יקד יקוד אש, וצערה
והכלה שיתו ושמירו ציוס אחד. והארכתי שם צצחורי ונה ואין היתה העריפה
ההוא. ועל רפואתו מהמחלה אמר לא חמות וכו' יסור יסרני יה וכו'. כ"ז נאמר
צעורות, ואח"כ נכנס לשער החולם ואל העונות להקריז קרצו. ואמר פתחו לי
שערי צדק, והסיתחים כחלי הבריהו הדדן עוהו זה השער לה' צדיקי' יצאו

חמיק ויריעו עלינו כנגד. והנה לא חסו חז"ל גם על כבוד יהושע בן סירא שכתב בספרו הרבה דברי חכמה ומוסר, ומוצאים מאמריו הרבים ב"ס. ואסרו לקרות ממנו קצת אמרים דקים וקלי הערך, והתירו דק לדרוש בדברים טובים שנמצאו בו. (סנהדרין ק' ז') ב"ש דברי שמהל כאלה שזכרנו.

בשוב לדברי חז"ל שחששו גם פורים לדאוי לאמר עליו שירה, והסודותי את לבי למלא דבריהם היקדים, ומדי חשדתי צוה נזכרתי, כי המליץ הגדול הצרפתי ר'סיו נתב על זה בצד חצור נפלא בדרך שיחת איש לדעהו, ומתדתי לקרוא בו, והנה כלו יפה אף נעים, מעורר כל בוים להלל לאלהי ישראל כי גבר עלינו חסדו, ומלחיו נפשותם לאלהות עם ישדון, ודאוי הוא החכם הזה להמנות צקהל הסידי או"ה אורהי עמנו ומדברים נוז עלינו, ותשתומם עלי נפשי לאמר, הנהלת תהי' מנת בני כנר לצד, ואנחנו אשר נשלו הפלא הגדול הזה לא נשנע עונג מאומה מנוף אמרי נועם ההם? והקרב אל המלאכה להעתיקו לל"ה הקדומה והנשגבה, ולא פניתי אל דברים מעמנו ומעם אחר. אשר יציעו ידברו עתק לאמר, שוא לנו להדיק שמנים זדים אל כלינו, כי ישנים ונשזרים הם, ולא יכילו השנון, ושפה עצדי' תמה נכרתה מכל פה. לא כן ידברו ואין אמת צפיהם, כי כח נפלא ללשוננו זאת לבחם לנשזרי לב עת ישמעו אמרי' כי נעמו, ועל ידה יזכרו ראשונות ויתזכרנו קדמוניות, כל מנומדיהם אשר היו תימי קדם, ונפשם תהמה לאלהים ולעם זו יזכר לו, והנה צימי הגולה המון ישראל לא דברו עוד בלשון יהודית דק בלשונות זרות (נחמי' י"ג כ"ד) ובכל זאת נשאר לנו מציאים ומשוררים שהתנצחו על העת ההוא הרבה שירים נשגבים, ובגוהים אשר ימשכו לזות שומעיהם אז וקוראיהם עוד היום אל אשר יחפזו, ואל אשר יהי' רוח קדשם ללכת שמה ילכו. מי לא ישא נהי לקול המקוין על נהרות צל (תהלים קל"ז)? מי לא ינסוף עם בני קרח לשבז אל ארץ ירדן ואל הר הקדש ומשכנות אלהים, להראות אל אלהים ציון ולהסתופף בציתו ובחלרותיו (שם מ"ז ופ"ד)? מי לא יזכה עם אסף על שריפת המקדש ובאלות יום נבל, כי חדלו האותות ופסו הנציאים, ועל שפיכת דם חסידים ועומאת ההיכל וחרפת ישראל בגוים, (שם ע"ד וע"ט)? ומי לא ישבז יתנחם ונפשו לא תגל בחידי המעלות ובשונות ליון, בשאלת שלום ירושלים ובצניכיו ובכנסו נדחי ישראל (שם קכ"ז וקכ"ו וקמ"ז), ובכל הנחמות הנעימות הנכללות בחלק ז' מספר ישעי'? ואחרי כן עוד בגלותנו לא עזבנו ה' אלהינו, ויתן לנו כפעם צפעם משוררים ומחזרים וזמירות נעימות, בתר מלכות

והאנשים אשר על ידם נעשה הנס ההוא, ואשר אחיו בני ישראל צאצא פרס עוד היום ינצדו קצורתם *) יתקלקו צם נעדים ויהיו למשל ולשכינה; ולו יותן לעיני אנשי דורנו ואדלנו ספר הכולל דעות שכליות אשר לא הודגלו צם, מדי יקראו שלש דלתות וארבעה ועוד צטרם יצינו תבונתם, קול לעקה ישמע ווכל פאה כי תחצרו צא להתעוותם ולמשכס צחצלי שוא וכדומה, וצכל זאת ישתעשעו צספדי התולים כאלה כמו אשורוש - טפיל ונוסכת פורים אשר ילעבו לכל קדש ויעשו כל יקר קדמוניות זלות לצני אדם. הלא נחשוב זה לאות בי דוצס על דצרי השכל לא מלצס יאל, ואין לירדת אליהם חלק צו, כי אס הקנאה הודתם והשנאה יולדתם. לא כן נהגו לפניס צישראל. צשגס לפעמי' התנגדו קלת מחצרים זה לזה דעעותס, לא בדעימו ולא השמיעו צחוץ קולס, אס דק דעת והשכל הי' דצריכל אחד, ואף על יסודי הדת נצעל העקרים נגד הוצ"ס וד' חסדאי צעל אור הי' ור"י אצוצנאל צספרו דאש אמנה השיבו זע"ו וסתר דצרי חצורס צעעות ודליות, ונמה ספריהס צידינו וזכרס לצרכה. אולם חצוריהיות והצלים, מן גיו יגדשו

חמיק

לציה? ואין ירושלים וצית וכהן, ואין צצה ואין מלך אשר יצרך את העס או יצורק מהס, ועוד עבדי אשורוש היינו; ולכן לא אמרבו אז רק קראו את המגלה לזכרון והיא היתה במקום ההלל ונשאר כן עד היום. ואעיר עוד שלמאמר ר"צ נר יחזק שומר קריאת המגלה היא ההלל כיוון הפייטן הספדי צפיוטו לפרים. קוראי מגלה ירנו אל אל. כי ויקוס תהלה, היתה לישראל.

*) רצוננו ללער צחצורו על הקדמוניות צתנ"ך (חלק א' לד רס"ה) מציה צסס הנוסע צימים החדשים לארץ פרט ושמו קערפאָרטער יאנגלי, שראה צעיר חמדן, אשר לפניס נקראה עקצאטאנא וצעזרח (ו' צ') אחתהו, קצורת מרדכי ואסתר וצית גדול ומרצע עליהס וכל היהודיס אשר צארץ פרס תכצדיס מואד את הקצרים ההס, ויתפתח הצית מונח תמיד ציד הרצ מחמדן. וכפי הנראה צעיניו נהרס הצנין הישן ע"י המתחצ צימור"ר ותחתיו נצנה עליו זה ת"ק שנה הצית שאלו רואיס הירס. וזה ק"ן שנה נתחזק עוד ע"י רצ אחד ושמו ר' ישמעאל. על קיר הצית צפניס נדצק לוח טל שיש לצן ועליו מתצ יסן נושן צלשון עצר. המוליך אותה הצעיחו כי הארנות של מרדכי ואסתר עס הלוח הזה נלדס נילולו מחצנן תימור"ר. ע"כ דצרי קערפאָרטער. רצוננו ללער השיבו שכפי מה שהעתק צ' צעלמו אח"כ את המכתצ ההוא נרסס צו המקרא צאסתר ח' ט"ו: וקפיעל י"ז צתהלים, גס לזכרון ששני אחיס אליהו וסמואל תקנו הקצרים האלה צשנת 474 ליצירה וסוח 1713 למסערס וא"כ אינו יסן. ע"כ השבת רצוננו ללער. ויש כאן טעות גדול צחלף שניס הנוצע או וסכחת רצוננו ללער צעלמו שסכת ציחפמו ששנת 474 ליצירה הוא רק 713 למספרס, והמכתצ הוא יסן אח"כ ונעזה לפני חלף וקייב שנה, או מן המדפיס טל"ז 574 ולא ידעתי להכריע.

ת"ל רנות פעלתי עד הצאתי אל בית אמנו וחדר הוידתנו, עדי פשטתי
 כתנות זרים מעלי' והלצשתי' מחלצות עצריות, וטלנתי' יהודית כיום
 הולדה מראש צעת מעשה הכס, ונודע כי הדרפת אובד צשירי תיטרלות
 שלו אחרות הזמן והמקום, ר"ל שכל הענין אשר יסופד או ידונד זו
 יעשה צומן וצמקום אחד למען יהי' צעיני הדואה או הקורא כאלו יתחש
 הענין כל לפניו, מצלי הפדיע ע"י איזה סיכוי צומן או צמקום, וצענד
 זה הונדח פה לסוד ממהלך הספור צמגלה, הקדים המאחד ואחד המוקדם
 גם החלף המדנר' כמו צמקום שלוח התך לאסתר ושנו למדרכי העמיד
 את מדרכי צעלמו כמדנר לאסתר כל המדנר צמני' שונים ע"י החך
 צלכתו וצשורו, וכ"ז רק למען שמור יופי הכלל' ואכני אף כי ידעתי
 והציותי הנועם הנמלא צדך הזה, הונדחתי לעצורו, ולדלות על הסגמת
 השיחה עם הכתוב צמקלה, כי עצרי אכני זאת האלהים אכני ידא,
 והולדנתי להפוך סדר השיחות מאשר סדנם הוא, ורק אחת מהנה הקלדה
 צתונתה השמטתי, ויבעתי צכל זאת להצר כל הענין ולעשותו שלם
 ונערך כדלוי' והוספתי ג"כ צאיזה מקומוצ דנדים משלי, והכל כפי הנאות
 לפי הענין והעת' עד שפני דעתי יס צשיר זה ג"כ קלת מן התועלת
 להצין יותר על ידו קשורי הכתובים והדנדים צנס זה, כי מוגלה זו כמו
 כל ספרי תנ"ך קלדה צמאמר כל אחד לחצרו, וספרה רק התחלת כל דבור
 והפעולות הכפלות אשר ילאו מהס צבורת ה' אשר ממנו מענה לשון,
 וקסה על הקורא לניור לו היעצ צמחשנתו איך מדנר הדנדים על אפניהס'
 וכנר הדאה גם את זאת הדנ דנה"ו צהקדמתו לשירי תפארתו, והציא
 למשל צמף שקלר הכתוב ולא ספר כלל צמקומו מתחננו יוסף אל אחיו
 צעת השליכוהו לצור ומנדרוהו אח"כ' ואס יתעקס אחד ויאמר שצמח לא
 התחנן כלל, הכה מקלה מפורש צמקום אחד יענה כחשו צפניו, שצעת
 המלוקה אמרו האחים איס אל דעכו אצל אשמים אכחנו על אחינו על
 אשר דלינו לדת נפשו צהתחננו אלינו ולא שמענו וגו', וע"כ הותר
 לנו להוסיף ולהרחיב הדנדים צכל מקום כפי הדלוי אחרי השערות
 קרצות וכנוכות' וכן צמגילה זו הרחיצו חז"ל את מסירת המן כפי
 הדלוי לכל מוסד ומלשין, גם שיחתו עם מדרכי וכדומה (מגלה י"ג צ'
 וע"ו צ'), ולכן לא סדתי מהעתוק כל המאמרים כו' הדחצים המיפיים
 את הדיחות צין איס לרעהו ויורדים צמעמקי לצ שומעס' וידאה הקורא
 ע"ד משל מאמר מדרכי ע"י התך לאסתר אל תדמי צנפסך וגו' איך נמלא
 פה צנאור נעים מעורר לצצ כל איס יהודי; וננה מאמר היועלים ודש
 להמן אס מזדע היהודים מדרכי וגו' ורנות כאלה. וציחור הושס לצ
 לדנרי

לר' שלמה צן גצירול כליל הוא צהדרו, ויריס כל נפש לאלהים, גם
 אזכרותיו נחמדים ויפים מאד, וכן יתר פיוטי הספרדים לחים ונרננים,
 ופיוטי האשכנזים עם שלא ידמו צלחות הלשון ונועם המליצה לראשונים
 המה יותר כוללים עניני האומה וקורותיו, עד שראוי לאמר בכלל שפיוטי
 הספרדים המה מלינים צין נפש האדם ויוצרה, ופיוטי האשכנזים צין עם
 ישראל ואלהיו, וכל כוזב הלשון ועומק שפה שנמצא בפיוטי צ' ימים
 הראשונים של פסח המה ממשכנים לצ כל עצמי לעמו ולאלהים עזרו ומגיבו
 בכל עת גלותו, וכן רוב פיוטי קליר לארבע פרשיות וששה דגלים, ולו
 היו גם קלים להצין אז הי' לישראל אוננות נחמדות לאגור ולהפקיד צם
 כל דגשית נפשם, וצימים החקשים חצר כרצ המשורר הגדול מוה' נפתלי
 הייזן וויזל ז"ל, ספרי שירי תפארת, וכשתם כן הם, תפארת הסלעושם
 גם לעם ישראל בכלל, ודמיונם לא הי' עוד לישראל מעת פסו שירי קדש,
 וגם זה יהי' לנו לאות כי מעטו צנו הגיוני לצנות לעם ולתולדותיו,
 ולולא כן אז צצר בכל תפלות ישראל הי' קוראים שירי תפארת האלה
 בכל חדש ניסון, כי להם שני הימיונות של פיוטי הספרדים והאשכנזים
 כאחד, לחים ונמרצים הם מואד, ומדברים מגלות מנדים ומופתי הגאולה
 ונפלאות אל צנועם אין חקר, עם כי ימעט מאד היחס צין מלצנו עתה
 וצין מלצ צני יעקב אז אשר עליו ערך את שירי היקרים * אולם על כס
 פורים אשר מלצ עמנו אז יש לו יחס ודמיון רב עם מעמדנו עתה, אין
 לנו עוד שיר ראוי ומונשר לעורר לצ ישראל עליו, לקחת ממנו מוסר
 השגל והוכחה נפלאה על רב ערכנו צעני אדון כל הארץ, ואלהי כל
 העמים בכל עת וכל מקום * פיוטי ד"א הקליר שאנו אומרים היום
 צקרוצת המה היותר נבדים בכל פיוטי ולא יצינס אחד מני אלה, השיד
 אשר לספרדים על שנת זכור מר' יהודה הלוי תחלתו מי כמוד ואין
 כמוד, המספר כל מעשה המגלה צחרוים, הוא נפלא צאמת דק צלחותיו
 ורב חריות המחדד למצוא צסוף כל חדות המקרא הכנון לענין והמסיים
 צמלת לו, אפס ימעטו צו מאמרים מרהיבים נפשות המיחלות ומחזקים
 המית הלצנות לאל חי ועם אשר צחר צו * כל זאת כתבה עוז צנפשי
 להציא מעטמים לעמי אשר מלצד מתקם לחיך המצין המה גם מועילים
 להשיצ ולהעלות שלהצת האהבה צלצ כל איס ישראל לעמו אחרי החלה
 להצנות, כי יראה עין צעין חכלת הש"י עלינו להחיותנו כל ימי הארץ
 ולשום לנו תמיד שם ושארית על האדמה, ולזאת קדשתי המחצת צסם
 שארית יהודה עש"ה (ת"צ י"ט ל"א וינתי' ת' י"א) מלצד כי גם שמי
 צקרוצו * הן אמנם ממקור אחד לקחתי מחצתי, אולם כל מצין יראה כי

הרבה תקראות קצי ההצנה, ואם בלשון זאת נוסיף עוד כצדק וזרות
 יהי' דצדקו כדצדי הספר החתום. ולכן האמנתי כי אדגד אשר עכ"פ אללה
 נכון מאד מאמר החכם הנודע, "הקל שגלשון הכדד שגלשון" וגם על
 החדוים השקולים שמתו עין, שכלם מתאיימים צשתי אותיות עם שתי
 כקודות שוות צסופס, ושכלה אין צהם. ולדוד נמאלו גם שלש אותיות
 שוות וציחוד אלל החדוים הנצנים דק על כנויים כמו חמדותי, פקודתי,
 כי בלעדי זה לא יהי' החדו צס חכמה ולא מלאכה שכל הכנויים שקולים
 הם צסופס. ועשיתים כלם צעלי י"ג תנועות שהם היותר כנויים לכלול
 מאמר שלם והמה האמצעיים צין אדוכים וקארים. לצד צמקומת שהענין
 יתנשא ויתרומם כמו צשירי מקהלות, או כי דחשי לצצ יאילון וידחקון איש
 את אחיו כמו צצשורת הגזרה על ישראל וכדומה, אז יתקאלו כפינס צפעס
 לעשר ושמה גם לחמשה תנועות.

ואחר כל אלה חשצתי אך לנותר לצקש עוד לקורא צל יכלול דצדי
 מחצרת, זאת דצדדי תיטראות הנמאסים לצו"ל, כי אם משכיל
 ישר הוא יצין מעצמו כמה דחקו אלה מאלה. הם אסרו דק דצדי התולים
 ולעב שאין לפש מהם שום תועלת, ולפעמים היו מלעיגים על ישראל
 כמו שגמאל דובמא מהם צמדרש אינה ותכניסים את המומוס שלהם
 צתיטראות וכו'. או צתי לחוק שהיו פיועדים אלל הדומיים לגדות שס
 אנשי' הכדוכים למות, עם חיות דעות, והעם דואים ושמחים לאנדריות
 גדולות כאלה, וכמה אלפים מיישראל הרב טיטוס על דרך זה צשוצו מכצושת
 ירושלים (יוסיפין לדומיים מלחמת היהודים ספר ז' פרק ו' ח'). ומפורש
 מאלתי צאצות דר"כ (סוף פ' כ"א) ד"מ אומר וצמוסצ ללים לא ישצ אלו
 תיטראות של ללים שנהם דנים דיני נפשות להמית ע"כ. לא כן אמרי
 דעת היואלאי' מן הלצ וגכנסים ללצ. וצפרע אם יפיצו אור על הכתוצים.
 ולא השם הוא העיקר אלל הענין ונושא המאמר ולו דליתי לדצד מזה
 צהדחצה, ולהוסיף עוד דאיות ע"ז הי' הענין אדוך מאור.

נשאר לי עוד להסיד מעלי כל שמן ומעמסה אודות איזה דצדים אשר
 אולי יתאלו לקצת קוראים כחסדונות צתחלת בהשקפה והם.

א. אע"פ שאשורוש נודע צתלמוד ומדדשים לרשע גמור ושונא ישראל
 הנה כצד התיור להם צעלי הפסע לפעמים לסור מדרך צעלי אגדה,
 ועכ"פ לא הי' נדאה אללנו מדרך המוסר לדצד ממנו פה כמו מליש
 צליעל, שכל השיחות נהיו צחצר המלך וצהיכלו כלו אומר כצוד, וציחוד
 לא יסכן כזאת צפי אקחד אהוצתו מלצ. אולם יתדאה מעטך השיחות
 שהפספך

לדברי אסתר בכל מקום, כי היא האשה אשר הוכיח ה' לעשות על ידה
 התשועה הגדולה בישראל*) והנה יש קצלה לרז' ל' כי התפללה תפלה לפני צואה
 אל המלך, ומאלה צמדה אסתר כל"ה קולא צלשון המורגל צמדה ונתפסטה
 גם צספרים החלונים הישנים צלשון יונת. וכפי קצלה זו נמלא גם צשירנו
 תפלה נשגבה מאסתר, וכן הנמלא פה מחלום אחשורוש יש קלת ממנו
 צמדה. ומי יסתפק עוד שלא צדצור הקרל לצד הכתוצ לפנינו פעלה אסתר
 צלצ אחשורוש כל ההפך הגדול הזה מקלה אל הקצה. ואם יאמר האומר
 שצדך פלא הי' זה, הנה גם מעט הצדדים הנמלאים ממנה שפת יתר
 היו, אלא ודאי שרצה השם להפך על ידה וע"י צדדי' הנמלאים לצ המלך,
 ולכן צלי ספק צדדה צהשכל ושפתי' צדור מללו להדלות דוע לצ המן
 ומגמתו הנשחתה, וצצד הדחיצ המסורד הצדפתי את מאמר אסתר צצדדים
 נעימי' ויקדים ואנחנו בעתקנו והוסמנו עוד מלילות כפי הצנתנו, הכוללות
 יקרת עם ישראל ורצ ערכם, ונעיד את הקורא המצין עליהן, ונשאיר לו
 המשפט גם על כל שירי המחצרת, מצלי נגיד לו מאומה על תכונתם
 ומגולתם, אך זאת לצד אומר כי התאמלתי מאד לעשותם מצדדים וקלים
 להצין, מצלי קחת מהם צכל זאת הוד המליכה הראוי' לכל צמדה. וסדתי
 מדרך קלת צעלי שיר חדשים מקרוב צאו אשר ידאו כל נחם ועוזם אם
 ינהגו את הקורא צצצרות, ויעשו קשורים צדים ומלות קשות, ויתפארו
 עוד צמו כי לאלה יקראו שירים נשגבים וצאמת זה שמם הראוי להם,
 כי נשגבים הם מהקורא לא יוכל להם. ואם גם נמלאו כמוהם צשירי
 לשונות אחרות אשר לא כלם ידמו צהם, הנה שפתם אחת, והלשון
 צצצרת צין איש לדעהו וקשורי תאמרו' מורגלות יותר צפי כל. לא כן
 שפה עצדי' אשר דק חלק קטן ממנה נשאר לנו צנתוצים וגם צהם נמלאו
 הרצה

(*) ראוי להעיר פה כי מלצד אסתר המלכה עוד רצות נשים עשו חיל צעת
 מצוקות ישראל, וחלק רצ להן צקורות ישראל. ומהן צצורה ויעל אחת חצר
 הקני' (שופטים ד') ואשה שרצה את גלגלת חזיומלך צן ירועל. והלינה
 ישראל מחצר איש צרעהו (שם ט' כ"ג ונ"ד) והחכמה התקועית (שם י"ד),
 והחכמה שהלינה עיר חצל צדחש איש ח' (שם כ' י"ז. כ"ג) ונת שצ
 שהסבה המלכה לשלמה צנה (מ"א ח') ויהושע צת המלך יורם סקיימה
 המלכה לזרע דוד (מ"ז י"א צ') והולדה הנציחה (שם כ"ז ט"ו) והילני
 המלכה שהלינה ח"י מעצ גדול (יוחסין וסדר הדורות) וגם צחלף הששי עוד
 אחת פלגס למלך פולניא קאזמיר הגדול ושמה כסס מולכת פרס אסתר וגם
 על ידה עשה המלך טרצות גדולות לישראל צצנת הא"ק. והיתה יפת תואר
 מאד (למח דוד) ונשארו יגור צנתוצי' ממלך קאזמיר הרצה כהני חירות לעמנו.

מכאן הספקן וקנינתן (שלהי מו"ק צמתניתין) • ועוד כתב שירי לזל חנסי
 דשכנליז (שם צגמרה) וכן לשנוחה נמלאו הדנה עשוררות, ומרים אחות
 תשה אחרה שירה עם הנשים, וכן דצורה, ושרים ונוגנים עמדו צתוך
 עלמות תופפות (תהלים ס"ח כ"ו), ולא לצד תהלות אל אך גם מהלל
 בצורים שרו נשים המשחקות לשאלו, וקבלת עשה לו שרים ושרים, ועזר
 (צ' ס"ה) לקח לו מהגולה לירושלים משוררים ומשוררות מלתיים • ולפי"ז
 קשים לנאורה דצרי המג"א (או"ח סי' ע"ה ס"ק ו') שכתב דזמר א"א
 לעולם אסיר לשמוע, והנה דצורה אשת לפידות שרה עם צרק צן אצינועם •
 וכן קשה להפך מה שמסיים שם אצל דצורה לעולם שרי • דהא מימרו
 דשמואל קול צאשה נדורה הוצא לענין שאלת שלום לנת ד' נחמץ (קדושין
 ע' סוף ע"א) ומשם נראה צהדי' דאפילו דצור צעלמא ואפילו פכו'
 אסור • ומה שתירץ צ"ש צסס הרשצ"א (א"ה ע סימן כ"א ס"ק ד') דתשובה
 על שאלת שלום גרע טפי אינו מספיק כלל דמת"כ אי מיירי שמואל צקול
 זמר מכ"ל לרצ יהודה להציג דאי' לענין שאלת שלום ואי צקול דצור יהי'
 אסור אפילו לשמוע דצור צעלמא ומכ"ל לחלק? וצאמת כפי הנראה מהא
 דקדושין מיירי דצור כי רצ יהודה הי' תלמיד מוצחק של שמואל וידע
 הטיב כוונתו הצדורה, ור"ל נשתמחוון לשמוע דצורה דרך ידידות דנשתמע
 מרהיטו צס"הש השמיני חת קולך • ושאלת שלום חסוב ג"כ דרך ידידות
 ומה שאנו שומעים היום דצור אשה אפילו נשאלת שלום, הוא לענ"ד משים
 אידיך דשמואל דאמר הכל לשם שמים (קדושין פ"צ ד"ח ע"א) וכתבו שם
 התוספות וע"ז אנו סומכים שאנו משתמשים בנשים, ור"ל נגד מה דאמר
 שמואל שם צעלמו אין משתמשים צאשה • והנה גם מאמר זה דאין
 משתמשים צאשה הוצא שם (ע"ח א') דצדי רצ יהודה אפילו לענין פכו'.
 וכמו שאין אנו נוהגים צזה צוותי' דרצ יהודה מטעם הכל לשם שמים כן
 גם צמיתר דקול צאשה עורה לענין דצור • ומאמר אחד של שמואל התייר
 מה שאסרו מאמריו הרצים על ענין זה • והלמנ"ס והפוסקים שאסרו זמר
 אשה, היינו נשתמחוון להלות ממנה דרך חנה והברות והיא פריצות,
 ובהאי דאמר רצ יוסף זמרי בצדי ועני נשי פריצותא זמרי נשי ועני בצד
 כאש צנעורת • (סוטה מ"ח א') וגם משם נראה צעליל שלשחוק וקליט
 דאש הי' כוונת האסור ועכ"פ כ"ז רק צידי חול, לא צידי תהלה הגמה
 ומוסר צדאיות שהצאתי מכל המקדשות ומש"ס • ומכ"ש אס אין איש שומע
 אותן צנעורות אסתר צאדמונה וצחקרה •

ד' יש צתלמוד ומדרש שהתך זה דניאל • וי"א ממוכן זה דניאל • ולכן
 הציגו התך לאיש יהודי מקדימי אסתר מולי נקצו צסס אחר עוד •

שהפנפך הי' והוא מסכים למהלך הספור במגלה, ולמאמר דז"ל (מגלה ט"ו) לחשורוש מלך הפנפך הי'.

ב. המשורר הלדפתי יליע הדבר נשיחה ראשונה באלו מסירת אסתר לפקודי המלך היתה זלזול מרדכי כי ראה במחזה אשר תלמד על ידה טובה גדולה לכל גולת ישראל. וזה כעין דברי אחרים דראז"ע (אסתר ז' יו"ד) וז"ל י"א כי מרדכי לא עשה נכונה שורה על אסתר שלא תגיד עמה כי פחד שלא יקחה המלך לאשה אם ידע שהיא מןגולה. ואחרים אמרו כי דרך נכונה או נחלום ידע שתצא תשועה על ידה לישראל. והכונן צעירי כי עשה זה מרדכי צעזור שתשמע תורת השם בסתר ע"כ. וצאנות עם כי דרך האחרים דחקה צוה מדרך דז"ל בתלמוד מלאתי להם עזר דברי דלז"ג מוצאים צס' עקידת יחזק שס וז"ל והתועלת הט"ו ראוי לאדם שיקל צגנות מעט אשר הוא דרך להביע אל תועלת מרובה ולזה תמצא שלא הרחיק מרדכי היות אסתר נלקחת אל המלך ואם הי' צוה יליאה קצת מרדכי התורה מלך התועלת וכו' ע"כ. חולם גם הרב צעל עקדה משיג עליו שס צוה והדאה פאנוסה במורה היתה אסתר, ולכן שקלתי את דברי היטב צהעתקה, והלגתים דרך אשר לא יהי' מקום לצעל דין לחלוק.

ג. אחרי שכל השיחות נהיו צחלד המלך כמו שאמרנו, ואין אסתר חגדת את עמה, וצכ"ז הי' נמצא נחון להשלמת הסדר והיופי אשר עוד יוצאי חלצי יעקב יהיו צין המדברים, יקוננו ציוס לרה וישמחו לתשועת ה'. ולזאת נצחרו נעויות משדות את המלכה אשר לקחה לה אסתר מעונה, ונמזה הן עצריות מתשפחת דס; אך צסתר. ומלאתי צתרובם שנתצ על שבע הנערות הראיות לתת לה וכלהון דדיקתא. וכן יורה פשוטו של מקרא (שס ד' ט"ז) גם אני ונערותי אלום כן. הן הכה תהומה מנאצ לצן ותשרנה שירי נהי ואצל על מלוקות אחיהן, תתפללה ציוס תוחלת, ושפתותיהן מרובה כי נפרו ישראל מכל אצרות. וצעזור כי אולי ירגיז כל זה איזה מהקוראים צאמרם צלצס שהוא נגד המאמר הכודע קול צאשה עדזה, הוכרתי להציא פה דאיות נקלה שהי' מאז ומקדם המנהג צישראל שהנשים מקוננות גם מרננות דרצים. וכפי הנראה היו המקוננות צריכות למוד וחכמה למלאכתן, וירמי' קראן חכמות כמו שאמר (ט' יז' וי"ט) קראו למקוננות ותצאנה ואל החכמות שלחו ותצאנה — ולמנהג צנותיכם נהי ואשה דעותה קנה. ועוד צזמן המשנה היו צותנים להם שגר וצריכים להשגידן לכל מת (כתובות מ"ו ז') ונרשע גם מנהג

שארית יהודה.

והנה המתרגם לאסתר (ד' י"ג) אמר שהרג המן להתך, חה מפני
ששליחות האחרונה שם לא נזכר עוד שמו רק סתם ויגידו למדרכי את
דנדי אסתר • אולם צ"ס (מגלה ע"ו א') אמרו ויגידו למדרכי וכו' ואלו
איבו לא אזיל לגזי' אמר ר"א הכאן שאין משיצין על הקלקלה • וע"ז סמכנו
להעמידהו חי צין הרואים צמפלת המן וגדולת מדרכי •

אני טרם חנלה לדבר אגיד את אשר הומה לצי, כי מאד תגל בפשי
ורוחי אם ששמע כי לעת סעודת פורים צערצ, צמקוס אשר לפנים
איזה איס וניתו שמתו צשתיה כדת להקשיצ דנדי סכלות מפי אנשי זמה
וללון, עפה אז לצנים יודיע בנודת אלהינו, ויקרא לפניהם את השירה
הזאת למען ישמעו ויקחו מוסר ויצינו חסדי ה' •

חלק א

(סדר חסתר)

(סדרון סמלך)

שיחה א

מיכל

חסתר

חסתר

הנה הנהך חמדת לבי. היי לי ברוכה!
גשי אלי ואחבקך ידידתי אל תהי גבוהה.
למלכה נשאתי אך מנפשוך לא רחקתי.
מצבי שניתי אך בעמי עוד דבקתי.
את רעותי בת שבטי מבנימין אבינו.
על שוממות ציון ויושביה יחד בכינו.
יקרו לי הימים כמו יקרת לי רעיתי.
אמרי נא הידעת את כבודי ורב גדולתי?
זה ששה ירחים לבקשך צויתי בערים.
אנה נחבאת עד כה. איפא נסתרת במסתרים?

מיכל

לשמועה פי גועת מאדם נפרדתי.
למות חביתי עת בודדת שקרתי.
או פתאום נראה אלי נביא ציר מגבוהים.
ויאמר לי "הנחמי! ושמעי דבר אלהים.
" לשוא תבכי קומי מעפר התנערי.
" שאי רגליך ללכת. לעיר שושן מהרי.
" לשמחתך מלכה ביפיה תחזינה עיניך.
" היא רעותך עליה עד כה רבו יגוניה.
" נחמי נא אבלי ציון. ימי ישעם באו.
" נאקתם שמע אל. עמלם עיניו ראו."

דבריו

N יג

שמות המדברים.

אחשורוש

אסתר

מיכל חסונה

מרדכי

התך, איש יהודי ממכסי חמור

קבוצת נערות ישראל

המן

זרש חשמו

סנבלט סר נחל המלך

חרבונה סר שני

צבא המלך השומרים לנחשו

על יְדֵי הַגִּרָּפִּים יִסַּד פְּנוֹת תְּקוּתוֹ.
 אֶל יַד פְּקִידֵי הַמֶּלֶךְ נִלְקְחָה אֲהוּבָתוֹ.
 צַעֲרָה אָנִי וְעוֹמֵק מַחְשָׁבוֹת לֹא יֵדְעָתִי.
 בְּלִי שְׂאוֹל וּבְלִי הִתְחַכֵּם בְּקוֹל רָאשִׁים שְׁמַעְתִּי.
 בָּאתִי הֵנָּה, אֵךְ עָמִי וְאַרְצִי עוֹד הֶעֱלַמְתִּי.
 אוֹלָם מֵאֲשֶׁר חַוִּיתִי פֹה רַבּוֹת נִפְעַמְתִּי.
 רַבּוֹ תַּחְבּוּלוֹת כָּל נַעֲרָה עַל דְּבַר הָעֲמֻרָתִי.
 " אֵךְ לִי יֵאָתֶה הַמְשָׁרָה " כָּל עֲלָמָה אוֹמְרָת.
 זֹאת תַּתְּפֹּאֵר בִּיקָר מִשְׁפָּחָתָהּ וְאִבּוֹתֶיהָ.
 זֹאת בִּיפֶיָּה תַתְּנָאָה, וְזֹאת בִּיפִי רִקְמוֹתֶיהָ.
 בֵּין נָשִׁים כְּאֵלֶּה מֶה יִתְרוֹן לִיגִיעוֹתִי.
 אֶל אֵר שְׁמַתִּי עֵינִי אֵלָיו נִשְׁכָּכוּ דְמָעוֹתִי.
 לָבוֹא לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ מִשְׁרִיו נִקְרָאתִי.
 בְּלֵב הוֹמָה תִּקְוָה וּפֶחֶד לְעֵינָיו נִרְאָתִי.
 לֵב מְלָכִים בִּיד אֱלֹהִים, אֵל חֲפָצוֹ יִטְהוֹ.
 שׁוֹפֵךְ בּוֹ עַל גַּאִים וְאֵת דָּבָא מִשְׁכָּנְהוּ.
 הוּא תִּבֵּן רוּחוֹ כִּי חֶסֶד לִפְנָיו נִשְׁאָתִי.
 וּבֵין עֲלָמוֹת אֵין מִסְפָּר לְבָדִי חֵן מִצָּאתִי.
 מִשְׁתָּאָה מַחְרִישׁ סֵר מִכָּלִין לְרֹאוֹתִנִּי.
 צָהֳלוּ כָּנִיו לִי, וְהֵאֵל חֲפִץ לְהַעֲלוֹתִנִּי.
 " הֵיוּ גְבִירָה! " אָמַר וּבִנְזָרוּ הַכְּתִירָנִי.
 בְּאִמְרֵי נֹעַם אִזּוֹ אֶהְבֵּתוֹ לִי הַשְׁמִיעֵנִי.
 וּלְמַעַן דַּעַת זֹאת גַּם כָּל עָמִי אֲרֻצּוֹתָיו.
 הִרְבָּה מִשְׁאֵת לְשִׁרְיוֹ, וְהִנָּחָה לְמַדִּינוֹתָיו.
 כָּל אִישׁ שְׂמַח אֵךְ אֲנֹכִי לְבָדִי נַעֲצָבָתִי.
 לְלִבִּי אִמְרָתִי, אִסְתֵּר בְּרֹאשׁ אֲרָמוֹן נִצָּבָתִי.

דְּבָרָיו בְּשִׁמְעִי גִיל וְרַעְדָה רוּחִי נִמְלָאָה.
 עַד נִשְׁאַתְנִי פֹה וְאֶל הַיְכָלְךָ מִבֵּא מְצֵאָה.
 וְאַשְׁתּוּמָּס כִּי לֹא כָלֵלְתִי רְאוּת פְּנֶיךָ.
 וְעַתָּה אֲרֹאֶה בְּאַשְׁרֶךְ כִּי אֲשִׁירָךְ אֲדוֹנֶיךָ.
 מִי הָאֱמִין וְאַתָּה? מֶלֶךְ אֲדִיר יִכְתִּיר שְׂפָתָיו?
 מוֹשֵׁל פָּרִס יִבְחַר נַעֲרָה יְהוּדִית לְרַעֲיָתוֹ?
 סִפְרִי לִי אֵיכָה נִהְיָתָה פְּלִיאָה זֹאת נִשְׁגָּבָה?
 אֵיךְ הִתְהַפְּכוּ מִסִּבּוֹת כִּי נִבְחַרְתָּ אֹתָּ מִרַבָּבָה?

אסתר

הַשְׁמַעְתָּ דְּבַר וְשִׁתִּי וּמָה נִגְזַר עָלַיָּה.
 כִּי שׁוּלְחָה מֵאַרְמוֹן וּמֵאַלּוֹף נָעוּ יָיָה.
 אֶךְ אֶהְבָּתוֹ לָהּ שְׁלֵהֶבֶת עוֹד לֹא שָׁכְבָה.
 מִמֶּלֶכָה הוֹסְרָה אֶךְ בְּנִפְשׁוֹ עוֹד מְלָכָה.
 יַעֲצוּ נְבוֹנָיו לְבַקֵּשׁ נַעֲרָה בְּמִרְחַק אֲרָצָהוּ.
 בְּיָפִיָּה תִקַּח לָבוּ מִרְאשׁוֹנָה תִּמְשְׁכֶּהוּ.
 בְּכָל מוֹדִינָה וּמוֹדִינָה רָצִי הַמֶּלֶךְ אָצוּ.
 בָּנוֹת מִצְרַיִם מְגוּג וְהָדוּ יַחַד נִקְבְּצוּ.
 מִקְצוֹת אֶרֶץ יִרְבְּתִי צָפוֹן לְשׁוֹשֵׁן יֶאֱתִיו.
 כָּלָן מִחִיר יִכְּזֵן כְּתֹר מְלָכוֹת יִבְעִיו.
 אֲזִי נִלְקַחְתִּי גַם אֲנִי גַלְמוּדָה בּוֹדֶדָת.
 מִעַמִּי מִדּוּדִי כְּאִבִּי כְּתָאוֹס נִפְרֶדָת.
 אֹתָּה יָדַעְתָּ אֵת הַיָּקָר הַלְוָה וְחֻכְמָתוֹ.
 כָּל הַחֲסֵד עָשָׂה עִמָּדִי וְרַב טוֹבָתוֹ.
 הַמִּטּוֹת חֲטָף הוֹרִי עוֹד בִּימֵי יְלָדוּתִי.
 וַיְהִי מִרְדְּכִי לִי לְאָב וְאֲנִי לְבֵת לוֹ הֵייתִי.
 יָדַעְתָּ אֵיךְ צָרָת עָמוֹ אֶל לָבוּ נִגְעָה.
 כִּי אֵהִי מִשְׁעֵן לְמוֹ רוּחוֹ כִּמוֹ יָדָעָה.

שיחה ב

הקודמות • קבוצת נערות

נערה אחת (מלחמי הפתח)

מה קול ענות באזנינו?

אחרת

קול זה ערב עלינו.

המלכה תקראנו.

שתיהן

נרוץ נמהר פעמינו.

(הרצה נערות כלות צפתים שונים)

כלן

באנה אחיותינו

המלכה תקראנו

מיכל

מראה נחמדה עיני תחזינה.

עלמות יפות בעב תעופינה.

על טוהר לבן יעירו פניהן.

מענות חסר אדמו לחייהן.

בהוד והדר כלן מתאימות.

בחן ויופי לרואיהן נעימות.

יואל אלה יפן אליכן.

פקטרת סמים יעלה קולכן.

יחונן לשועתכן שארית נחלתו.

שכטי יה מאז בהם חמדתו.

אסתר

שירנה לי בנותי משירים נגניתן.

עת על שוממות ארצנו קונננתן.

וְעַל חוֹמוֹת יְרוּשָׁלַיִם יִתְהַלְכוּ שׁוֹעֲלִים.
שָׁכְתוּ הַגִּידִים וּמִקּוֹם מִקְדָּשׁ יְהוֹלֵל מִבְּעָלִים.

^{מיכל}
הַעוֹד לַמֶּלֶךְ אֲנָחוּת לִבְךָ לֹא נִשְׁמָעוּ?

^{אסתר}
גַּם עָמִי וּבֵית אָבִי עוֹד לוֹ לֹא נֹדְעוּ.
הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּיְדוּ מֵעַל נִבְקְדוּ עֲתוּתִי.
הוּא יִצְוֵנִי עַד עָתָה כֹּל אֲגִיד מוֹלְדוֹתִי.

^{מיכל}
מָרְדֳּכָי? הַתִּירוֹךְ בְּאַרְמוֹן נָשִׁים כֶּף רִגְלָהּ?

^{אסתר}
אֶהְבְּתוּ לִי כִי רַבָּה תַּחֲבֹלוֹת תֵּאֱלָפְהוּ.
מִרְחוֹק אֶתִּיעֶצֶה עִמּוֹ, וְאָמַר יָבִיעַ.
יִמָּצֵא לוֹ מְסִילוֹת אֵין מִסְפָּר עָרֵי לְהִגִּיעַ.
עַל כִּי חַיִּי הַמֶּלֶךְ מִרְעָה שְׁמֵרָתִי.
כִּי נִכְלִי אוֹרְבִים לְדַמְיוֹ לְהוֹדִיעוּ מַחֲרָתִי.
אֲמָנָם לְאַהֲבַת עָמִי עִם נִבְחָר מִשְׁמִימִים.
מִלֵּאֲתִי אֶת אֲרְמוֹנִי בִּבְגָנוֹת יְרוּשָׁלַיִם.
פֹּארוֹת נִטְעוֹת כְּמוֹנִי בְּאַרְץ אַחֲרַת.
בְּמִקּוֹם סֹתֵר לֹא יִשְׁוֹפְתוּ עֵין צוֹרֶרֶת.
אֶלְמִידָן כָּל טוֹב אֲשֶׁר לְמִדָּתִי מֵעוֹדִי.
שֵׁם חֲפָשִׁי מִסֵּבֵל חַנְּפִים אֲשֶׁבַח כְּבוֹדִי.
לְלִבִּי אֲמַלֵּט מִגִּאוֹת מְלוּכָה בּוֹרַחַת.
אֲשִׁפוּךְ נַפְשִׁי לְאֵל חַי וְקָרְבִי יִשְׁבְּעוּ נַחַת.
אֲךְ גַּם מוֹלְדוֹתַי נִעְלָמוּ עוֹד עִם מוֹלְדוֹתִי.
אֶקְרָאן מֵעַט הִנֵּה קִרְבָּנָה הַלּוֹם אֲחִיוֹתִי!
רַעוּתִי מֵאֹז בְּגוֹלָה עָמִי בְּשִׁבְיָה נְתוּנוֹת.
בְּאִנָּה בְּנוֹת צִיּוֹן! גִּשְׁנָה נְעֻרוֹת עֲרִינוֹת!

עַד אָנָה אֱלֹהִים לֹא תִשָּׁיֵנוּ,
לְאַרְץ חֲמֹדָה נִחַלְתָּ אֲבוֹתֵינוּ?

שיחה ג

הקודמת התך

אסתר

מִי אַתָּה אֲנוֹשׁ לְבֹא פֹה לְבֶךָ עֲרֵבָה?
הֵתָךְ? יְדִידִי הַיָּקָר! אֵיךְ הַלֹּם קִרְבָּה? (*)
אִם מִלֶּאךָ מְעֻפָּה תַּחַת כְּנָפָיו הַחֲפִיָּאָה,
לְשִׁמְרָהּ בְּדֶרֶךְ וּלְהַסְתִּיר נְתִיב בּוֹאָה?
הִיא! לָמָּה כְּנִיָּה כֹּה גִזְעָה?
יְגֹן וְעֶצֶב מֵהֶם נִשְׁקָפוּ.

התך

הַלִּילִי מִלֶּכָּה קִשְׁת רֹחַ וּנְכֵאָה!
אֲבוֹי לָךְ גֹּי צְדִיק! אוֹיָה לָנוּ!
קִרְאִי כְּתָב הַדָּת אֲכִזְרִיּוֹת מִלֶּאָה,
כְּלִיּוֹן חֲרוּץ תִּמְנֶנּוּ כָּלֵנוּ.
פֶּתִשְׁנֶן וְאֵת מֵאֲכִיךָ לִי נִתְּוֶנָּה.
לְהִרְאוֹתֶךָ הֲרָעָה לְעַמֶּךָ צְפוּנָה.
אֲבָל גְּדוֹל לוֹ, שֶׁקַּע לְבוֹשֶׁהוּ,
וְרֵב אֶפֶר עָלָי שְׁעֵרוֹת רֹאשֶׁהוּ.

אסתר

דְּמִי יִקָּר בְּקִרְבִּי וַיְהִי לְקִרְחָ.

התך

יִשְׁרוּן יִשְׁוֹרֵשׁ לֹא יִשְׁאַר פֶּרֶחַ,
לְאִישׁ בְּלִיעַל נִמְכַּרְנוּ לְטִבַּח,
הַחֲרָבוֹת שְׁנוֹנוֹת לְזִכּוֹת הַזִּבְחַ,
צָר וְאוֹיֵב מְגֻזֶּעַ עַמְּלֵקִים.

הסית

(*) זכרונה מאגלות קדש גם הסדום חיו לו רעות לנח אל פניויות הארמון חך
יעמוד נשער החלר.

נערה אחת

מַעַל נִפְלְתָּ בַּת צִיּוֹן הַשְׁדּוּדָה.
יִשְׁרוּן בְּחֻמוֹתֶיךָ הִרְבָּה כְּבוֹדְךָ.
עָתָה לָקַח עִמָּךְ גִּלְתָּה יְהוּדָה
זָכַרְךָ לְבָדּוֹ נִשְׁאָר מִכָּל הוֹדְךָ.
צִיּוֹן כָּלִילַת יוֹפִי מִשּׁוֹשׁ רֹאֵיכִי!
מֵעַיְנִי בָּךְ כָּל עוֹד בִּי נִשְׁמָתִי.
תִּמְקַּץ לְשׁוֹנֵי אִם לֹא אֶזְכְּרִי.
יִחַדְלוּ יָמֵי אִם תִּחַדֵּל קִינָתִי.

כלן

נִזְכְּרָךְ יִרְדֵּן עִם רוּב נִפְלְאוֹתֶיךָ.
אֶתְכֶם שְׁנִיר וְחִבּוֹר גִּבְעוֹת נַחְמָדוֹת!
שָׁלֵם מִשְׁכָּן יְהוָה עִם כָּל סִבִּיבוֹתֶיךָ.
הָרִים פְּרִדְסִים וּמִבְחָר שְׂדוֹת!
עַד אָנָּה אֱלֹהִים לֹא תִשְׁכַּחנִי.
לְאַרְצֵךְ הַמִּדְבָּר נִחַלְתָּ אֲבוֹתֵינוּ?

נערה אחת

מָתִי יַחֲוִזְקוּ שְׁעָרֶיךָ יְרוּשָׁלַיִם?
עוֹפֵל וּבָחֵן עִם כָּל מַגְדָּלֶיךָ?
מָתִי גּוֹלִים מִמֶּךָ עָלֵי נְהָרִים
בְּקוֹל הַמּוֹן חוֹגֵג יַעֲבְרוּ אֵלֶיךָ?

כלן

נִזְכְּרָךְ יִרְדֵּן עִם רוּב נִפְלְאוֹתֶיךָ.
אֶתְכֶם שְׁנִיר וְחִבּוֹר גִּבְעוֹת נַחְמָדוֹת!
שָׁלֵם מִשְׁכָּן יְהוָה עִם כָּל סִבִּיבוֹתֶיךָ.
הָרִים פְּרִדְסִים וּמִבְחָר שְׂדוֹת.

מחוק מלכי ארץ הזאת הלא ידעת?
 אם מהסתר פניהם תמיד עוד לא שמעת?
 בחדר חדרים כל חיהם יתחבאו.
 להגדיל פחדתם לעיני עמם לא יראו.
 מי זה יהין לקרוב למלכנו בלי הקרא.
 מות משפטו בלי חמלה למען יורא.
 לכד מאשר פרגע עליו נכמרו רחמיהו.
 לו יושיט שרביט זהב לגנוע בקצהו.
 גוי ואדם אי נקי לכלם הדת נשמרת.
 על קטן וגדול איש ואשה יחד עוברת.
 גם עלי בפעם בפעם לימין כס יושבת.
 כמו על אחת אמהותי הפקודה נכתבת.
 לא אבא לפני המלך אם לא יבקשני.
 או אחר מסריסיו אליו יקראני.

(התך ולסתר הולכים צננצ צפתחים שונים)

שיחה ד

קבוצת נערות מקוננות ומנגנות

נערה אחת

בכינה רעותי בנות יהודה בכינה!
 אל לנאקתכן דמי תתננה.
 להררי קדש נשא עינינו.
 אולי מציון ישלח עזרנו.
 אוי לך ישראל! רבה הצרה!
 כנחל הורדי דמעה בת עין.
 גדלה המצוקה משלה עוד אין.
 מדורות חלפו לנו נשמרה.

הַסִּית הַמֶּלֶךְ לַחֲתוּם הַפְּקוּדָה,
 לְמִסּוֹר חַיִּינוּ בְּיַד צוֹרֵרִים רַקִּים.
 בָּזָה יִשְׂרָאֵל שֶׁקֶץ עִם יְהוּדָה,
 דָּבַתוּ אֵלָיו אֲכָלָה עִמָּנוּ,
 כִּי לַחֲבֵר נִבְלִים לֹלֵא עִם יְהוֹשָׁבֵנוּ *
 בְּכָל עִיר וּמְדִינָה הִדַּת נִפְקָדָה,
 פּוֹרֵשׁ יוֹם טְבוּחַ עֵת הָרֶג נּוֹעֲדָה *
 מֵאוּרֵי עַל הַתֹּאֲדוֹ לְאָרֶץ,
 יוֹם יַעֲוֶף הַחֶק יַגְדִּיל הַפְּרִץ?
 לֹא יִשָּׂא פָנָי אִישׁ לֹא יַחֲזֹן יְלָה,
 זָרַע יַעֲקֹב יִכְרֹת מִחֲלָד *.

אסתר

אֲדָהּ אֱלֹהִים מִכֵּין יֵצֵר מַחֲשָׁבוֹת!
 הִבְלָה אֶתָּה עוֹשֶׂה לְשֹׁאֲרֵית אֲבוֹת?

יֵלָה קִטְנָה

מִי בִלְעָרִיָּה אֵל מַצָּרָה זֹאת יַצִּילֵנוּ?

הַתֵּךְ

הַנִּיחֵי לִטֶּף בָּבִי וְאֶת נָסִי לַעֲזֹרָנוּ,
 כֹּה אָמַר אֲבִיךָ " כִּךְ מְקוּהָ יִשְׂרָאֵל מִהָרִי,
 " הָעֵת אֵצֶה, יָמִים יְגֻזּוּ, אֵל תֹּאחֲרֵי *.
 " בְּמַעַט קֵט וְשִׁמְנוּ כִּבֵּר נִכְרַת מֵאֲדָמָה,
 " אִם אֶהְבֵּת יִשְׂרָאֵל עוֹד מִקֶּרֶכְךָ לֹא תָמָה,
 " מִהָרִי לַמֶּלֶךְ וּמוֹלֶדֶתְךָ לוֹ הַגִּידִי,
 " אִי מִזֶּה אֶת מִשְׁפַּחְתְּךָ וְאַרְצְךָ אֵל תִּבְחָדִי *.

אסתר

מִהָרִי חוֹשׁ הָשֵׁב אֲמָרִים אֱלֹה לְשׁוֹלֶחֶךָ,
 הַזֹּאת הָעֵצָה לְהַצִּיל מִשְׁחַת אֲחִיָּה?

מחוק

ילדה קטנה

צְעִירָה אֲנִי מָה חָטָאתִי,
כִּי בְּלֹא יוֹמִי אֶרֶד שְׂאוּלָה?
אִישׁ דְּמִים יַחְמוֹס חֵיתִי,
בְּצִיץ יָמַל בְּאַבִּי אֶפּוּלָה,
וּכְנֹצָר נִתְעַב גּוֹיֹתִי.

מַעַט שָׁנוּתִי, הֵה! מָה חָטָאתִי,
כִּי בְּלֹא יוֹמִי אֶרֶד שְׂאוּלָה?

אחרת

אֲבוֹתֵינוּ מְסַכּוּ מְלֹא כּוֹס רַעַל,
וְנִהְנּוּ נִמְצָה קִבְעַת שְׁמֵרֵיהֶם,
הִמָּה בְּכָר חֲלָפוּ בְּמַעַלְס מַעַל,
וְאַנְחָנוּ נִסְבּוּל כּוֹכָד פְּשְׁעֵיהֶם.

כלן

אֱלֹהֵינוּ צָדִיק מְהוֹר עֵינִים,
לְהַרְג יִשְׂרָאֵל לֹא יִתֵּן יָדִים,

אחרת

לְמָה הַגּוֹיִם עָתָק יִדְּבָרוּ
אֵיךְ אֵל יִשְׂרָאֵל כּוֹ יִתְפָּאֲרוּ?

אחרת

קִנּוּא צוּרֵנוּ אֱלֹהִים צָבָאוֹת,
גּוֹרוּ עַמִּים מַעֲוֹשָׁה נִפְלְאוֹת!
הוּא לְבָדּוּ יִצְוָה עַל דִּלְתִּי שְׁחָקִים,
אֵךְ לְקוּלוֹ יִשְׁמְעוּ רַעַם וּבְרָקִים,
לֹא לְאַלְלִילִי תוֹהוּ מַעֲשֵׂי יָדֶיכֶם.

אחרת

בְּגִבּוֹרָתוֹ, יְפִיץ כָּל רְשָׁעִיכֶם,

ושפלים

כלן

אוי לך ישראל! רבה הצרה!

אחרת

שיות נדחות טרף לזאבים,
בכשות נעזבות מאכל לרעבים,
רעה כזאת על מי עוד עברה?

כלן

אוי לך ישראל! רבה הצרה!

אחרת

נסיר ענקים נפרוק נזמינו.
נרים הצניפות נשליך עדיינו.

אחרת

נפשוט רקמות גלבוש בגדי אכל,
נפון ליום נחלה יום פאב ותכל!
הבין בליעל המן איבנו.

כלן

נסיר ענקים נפרוק נזמינו.
נרים הצניפות נשליך עדיינו.

אחרת

סביב סביב נהרי דם יזלו.
יונק ואיש שיבה יחד יקטלו.
אבות ובנים איש עם אחיהו.
בת בחיק אמה בן בירי אביהו.
רכו נתחים אין קצה לגויה!
וקבורה אין למו בארץ נשיה.
אל אלהים! בשר בנים גדלת,
לפראים, לחיתו יער האכלה.

לְשִׁמְךָ תֵּן כְּבוֹד עַל אֲמִתְּךָ.
כֵּן יֹאמְרוּ גוֹיִם לְדָמִים אֲרָבוּ.
תִּחְדֵּל מֵעֶזְב לְסָרִיס לְמִשְׁמַעְתְּךָ.

שיחה ה

הקודמות, אפטר, התך,

התך לאפטר

שִׁמְעִי מוֹסֵר אֲבִיךָ הָאֲזִינִי אֲמַרִי דַעַת!
דַּבְּרִי אֶשְׁנֶה בְּלִי נֹסְפוֹת אֶף בְּדִי מִגְרַעַת.
" בְּנִי אֵל חַי מָטִים לְהִרְג וְאֵת לְנַפְשְׁךָ תִּכְתְּרִי?
" דַּבֵּר אֱלֹהִים לָךְ וּמַחֲמַת אֲנוֹשׁ תִּרְעָרִי?
" גַּם נַפְשְׁךָ וְאֵת מֵאִין אִם לֹא מַעֲמִיךָ?
" מִי נָפַח בְּךָ רוּחַ חַיִּים בְּלִעְדִי אֱלֹהֶיךָ?
" אֲמַרִי דָמָה הַחֵב בִּי נִמְלָכוֹת תִּגְיַעִי?
" אוֹלִי רַק לְבַעֲבוֹר עִמּוֹ מִצָּרָה תוֹשִׁיעִי.
" אוֹ אִם לְעוֹנֵג גּוֹי קָדָם מֵאֵתוֹ נִבְחַרְתָּ?
" לְמַעַן הִרְהִיב עֵינִי נִכְרִי לְמַלּוּכָה הוֹכְתָרְתָּ?
" אֶךְ לְדַבֵּר נִשְׁגָּב יִשְׁגִּיב שִׁדִּי אִישׁ אֶהְבָּתוֹ,
" לְתַת נִפְשׁוֹ כִּפֹּר בְּעִבּוֹר שְׁמוֹ וְעַם סְגוּלָתוֹ.
" וְאֵת נִחְלַת בְּחִירִי אֱלֹהִים אֶף הִיא תִּהְלָתְךָ.
" אֲשֶׁרְךָ אִם גַּם מִנִּפְשְׁךָ יִקָּרָה לָךְ אֲמַתְךָ!
" אוֹ הִירָצָה אֵל בְּשׁוֹקִי אִישׁ לְמַעַן עֲזָרְהוּ?
" כָּל מַלְכֵי אֶרֶץ הַיּוֹכְלוּ מֵאוֹמָה נִגִּידְהוּ?
" לְשׂוֹא יִרְגְּשׁוּ גוֹיִם נִם מִלְחָמָה יִצִּיבוּ,
" בִּיהוּ צֹוָה, וּבְרִגָע לְעַפֵּר יִשׁוּבוּ.
" לְגַעֲרָתוֹ יָנוּס הָיָם יִרְעָדוּ שָׁמַיִם,
" בְּאֶפֶס נִהְשָׁבָה לוֹ אֲדָמָה עִם כָּל הַחַיִּים.
" בְּאֵין כָּל בְּנֵי חִלּוֹף לוֹ אֶלֶף שָׁנִים חָיו.
" יְגוּעוּ

וּשְׁפָלִים יִשִּׁים לְמָרוֹם שָׁמַיִם •

כלן

אֱלֹהֵינוּ צָדִיק מְהוֹר עֵינַיִם •

לְהַרְגַּי יִשְׂרָאֵל לֹא יִתֵּן יָדָיו •

שתי נערות

שׁוֹכֵן עַל כְּבוֹד וְהָדָר יַעֲטֹרוּהוּ •

נֹדֵא הוֹדוֹ שָׁמַיִם יְכַסּוּהוּ •

צוֹרֵר רוּחַ וַיֵּדָא עַל כְּנַפָּהוּ •

רַבְבוֹת מְלָאכִים לִימִין כְּסֹאֵהוּ •

שתי ילדות

אֱלֹהִים רוֹצֵחַ בְּתַפְלוֹת שְׁפָלִים •

יֹסֵד עֹז מִפִּי יוֹנְקִים וְעוֹלָלִים •

כלן

רָאָה עֵינָיו וּלְחַצְנוֹ כִּי רָבוּ •

לְשִׁמָּה חֵן כְּבוֹד עַל אֲמָתָהּ •

כֵּן יֹאמְרוּ גוֹיִם לְדָמִים אָרְבוּ •

תִּתְחַדֵּל מַעְזוֹב לְסָרִיס לְמִשְׁמַעְתָּהּ •

אחרת

יֵד מִכְסֵּאָהּ לְהַצִּיל עַמָּהּ •

כִּמּוֹ מֵאֵז לְמַעַנּוֹ בָּיִם יִרְדֶּת •

יִירָאוּ רָשָׁעִים גַּם הַיּוֹם מִשִּׁמָּהּ •

כַּאֲשֶׁר לִפְנֵים בְּמִצְרַיִם נִבְבְּרֶת •

לִפְנֵי רוּחָהּ כִּמּוֹץ יִסּוּעָרוּ •

כְּעָפָר יֶקֶד הַמּוֹנֵם יִפּוּזָרוּ •

הַתַּךְ זֶה וְנַעֲרָה אַחַת הוֹלֶכֶת אַחֲרֵי הַמַּלְאָכִים

כלן

רָאָה עֵינָיו וּלְחַצְנוֹ כִּי רָבוּ •

חלק ב

(חזר בית המלך, מלך אחד למדון אסתר, ומלך השני להללם נגלה בית המלך הפנימי, והוא יושב על כסאו נגד הכתח)

אסתר, קבוצות נערות עומדת בקצה החדר,

אסתר (מתפללת)

מלכי ואלהי! הנני פה לְבִדִּי עומדת.

מִשְׁתַּחֲוִיָּה לְפָנֶיךָ וְנִפְשִׁי בְּקִרְבִּי רוֹעֵדָה.

מֵעוֹדִי אָבִי הוֹרֵנִי רַב חִשְׁקֶךָ בְּנִי.

רְבוֹת הַשְּׁמִיעָנִי מִבְּרִית קְדֻשָּׁה אֲתָנוּ.

בְּהַפְרִידָה גוֹיִי הָאָרֶץ וְעַם לְךָ יִצְרָתָה.

מִכָּל הָעַמִּים אַךְ בְּאַכּוּתִינוּ בְּחֵרָתָה.

בְּאַמְרוֹת קֹדֶשׁ קִיּוֹם נִצַּח לְיָרְעִם נִשְׁבַּעְתָּ.

הוּא בֵּית מוֹרִי! כְּחֻשָּׁה בְּטוֹבְחָה לָהּ הַשְּׁפַעְתָּ.

נִבְחָרְתָּ לְלִמּוֹד וּלְלַמֵּד מְאֻסָּה מוֹרִיָּה.

בְּגִדְהָ בְּאַבִּיָּה וְתַמְעַל בְּאַלּוֹף נְעוּרֶיהָ.

אִז עָבְדוּ בָּהּ זָרִים וְעַד כֹּה בְּפֶרֶךְ עֲנוּהָ.

עֲתָה קָצוּ בַּעֲבֻדוֹתֶיהָ לְחָרֹב יִתְנוּהָ.

בְּגִאָוָה וְכוּן עַל מְצוּקָתָה עִם יְהוּדָה יִרְגְּנוּ.

וְעַל גְּבוּרַת חֵילָם לְשִׁקּוּצֵיהֶם הוֹד יִתְנוּ.

שִׁפְתָּם אֵשׁ צִרְכָּת קוֹדֶחָה עַד שְׁאוֹל מִתַּחַת.

שָׁמָּה וְעִמָּה יִתְאַמְרוּ לְהֵתֵם בְּמִכָּה אֶחָת.

וְאַחֲרֵי חוּי יוֹשְׁבֵי תֵּבֵל רוֹב נִפְלְאוֹתֶיהָ.

יִחְשׁוּב עוֹד אִישׁ צוּרֵר לְהַשְׁפִּיחַ כָּל אֲמֵרוֹתֶיהָ.

יֵאָבֶה לְכַבּוֹת גִּחְלַת יַעֲקֹב הַנִּשְׁאַרְתָּ.

כָּכָל דּוֹר וָאָרֶץ הִיא לְבִדָּה דָּבֵב מוֹהֶרָתָה.

אֵלֵי, אֵלֵי! הִתְעַזּוּב לְחַיּוֹת נֶפֶשׁ תּוֹרָה?

פְּרָאִים יִשְׁכְּרוּ צִמְאֻם יִשְׁכְּרוּ מִדָּם יִקְרִיָּה?

שלח

" יָגֻעוּ יַחַד בְּלִמּוֹ וְהָיוּ כֹּלָא הָיוּ • —
 " וְאִשְׁרֵי הַסִּית בָּנוּ הָמָן לְהַרְעֵ אוֹתָנוּ,
 " לְנַסּוֹתֶיךָ הַפֶּז אִם לְבִיךָ שָׁלֵם עוֹד אֶתָּנוּ •
 " בְּשִׁמּוֹ אֲדַבֶּרָה אִם תִּשְׁמָעֵי וְאִם תִּתְּחַדְּלִי,
 " מִהֲרֹאוֹת נִפְלְאוֹתַי לְעֲצָרְהוּ בַּל תוֹכְלִי,
 " בְּיַד צָעִיר עִם קָטָן עָרְךָ אִם יֵאָכֵל יִצְיָלֵנוּ,
 " יִשְׁבּוֹר עוֹל סָבֵל יִשְׁכַּח יְדוֹ עַל צָרֵינוּ •
 " וְאַתָּה אִם לֹא חוֹנֵנָת לַעֲשׂוֹת תִּשְׁוּעָה עַל יָדֶיךָ,
 " אוֹלִי תֵאָכְדִי עִם בֵּית אָבִיךָ וּמוֹלָדֶיךָ • "

אסתר

לֵךְ אָמַר לוֹ כְּנוּס כָּל הַיְּהוּדִים פַּה נִמְצָאוּ,
 נְעָרִים וְזָקְנִים שְׁלֹשֶׁת יָמִים צוּם יִקְרְאוּ •
 יִכְבוּ עַל צָרַת עַם יִשְׂרָאֵל וְעַל אוֹרוֹתַי,
 גַּם אֲנִכִּי אֶצוּם בֵּין אֶסְפָּדָה עִם נְעוּרוֹתַי •
 עֲתֵה חֲשֵׁךְ כִּבְרֵי הַשֶּׁמֶשׁ נֶאֱסָפָה יִפְעֹתוּ,
 בִּקְרֵי יוֹם שְׁלִישִׁי עֵת יָשׁוּב יַחֲדָשׁ תִּקְוָתוּ •
 בְּעַד עַמִּי אֶקְרִיב אִשָּׁה נִפְשִׁי תִהְיֶה עוֹלָתִי,
 הַנִּיחוּנִי מֵעַט, אֶל לְבִי אֶשְׁפּוֹף שְׁחָתִי •

נשלים החלק הראשון

אסתר • אחשורוש • הנערות

אחשורוש

בְּלִי פְקוּדָתִי תַצְעֲדָנָה בְּהִיכָלִי רְגָלִים?
מִי זֶה אֲנוּשׁ חֲרָף נִפְשׁוֹ מוֹאֵס הַחַיִּים?
שׁוֹמְרִים! הַאֵת הִיא אֶסְתֵּר? מִבְּלִי לָךְ חֲפִיתִי?

אסתר

תִּמְכּוּנִי בְּנוֹתִי מִחֵיל פֶּתְאוֹם מְאֹד חֲלִיתִי,
הוּא חֲבָלִי מוֹת!

(נופלת מתעלפת)

אחשורוש

הֵה! אֵיךְ פָּגִיעָה יַחֲוֶרֹו!
כָּל אֲנָרִם כָּל יוֹפִי מִלְחָיָה עָבְרוּ.
מֶה תַחֲלִי מִלֶּכָּה? הֲלֹא אֲנִכִּי יְדִידָךְ?
הִגַּם אוֹתָךְ דָּתִי הִנֵּחֲרָצָה תִפְחִידָךְ?
תִּי אֶסְתֵּר! הֵא לָךְ שְׂרָבִיט זֶהב חֲמֻדָּתִי!
אוֹת אֶהְבֶּה כִּי לֹא עָלֶיךָ תַעֲבֹר פְּקוּדָתִי.

אסתר

מֶה קוֹל הַזֶּה בְּאָזְנִי מִבֶּשֶׂר יֵשַׁע וְנִחְמָה,
יַחֲיָה עֲצֻמוֹתֵי אָף יָשִׁיב אֶל קִרְבִּי נִשְׁמָה?

אחשורוש

הֲלֹא תִבְרִי קוֹל אִישׁךָ אֱלוֹף נְעוּרֶיכִי?
חִי תִמְתִּי! הֲשׁוּב נִפְשְׁךָ לְמִנוּחַיִכִּי.

אסתר

מַעֲזוּרִי עַת הַשְׁקַפְתִּי עַל מִצְחֶךָ הוֹד מְלוּכָה.
לְבִי יֵאָחַז רָעַד וְרוּחִי מִפֶּחַד נִבְכָּה •
שְׁפוּט נָא אֵיכָה פִּלְצוֹת נִפְשִׁי אֶחָזוּ,
עַתָּה עַל מִצְחֶךָ זֶה זַעַף רַב עֵינֵי חֲזוּ,
אִמְרָתִי מִפֶּס אִיוֹם זֶה סְבִיבוֹתָיו רַעַם.
לֹאִין יִשְׁיבֹנִי חֲרוּגֶיךָ מִלְּאֲכִי זַעַם.

אֵיה

יֵד

יִשְׁלַח עֲזָרָה לְאִשְׁרֵי בְּשִׁמָּה לְבָר יְהוֹלֵלוּ.
 יִחַפְּרוּ גוֹיִם מִשִּׁבְרָם בְּכֶסֶלם יִתְהוֹדְלוּ—
 וְאֲנִי צְעִירַת אִמְהוּתֶיהָ נְתוּנָה בִּיְגִיהֶם.
 יָדַעַת אֵיכָה שָׁנֵאתָ הַמּוֹן חַגִּיָּהֶם •
 קָצַתִּי בְּמִמְסָכָם וּשְׁלַחְנָם נִפְשִׁי גּוֹעֵלֶת;
 אֵף לֹא גָבַה לְבִי כִי הוֹיִשְׁמַתִּי לְמוֹשְׁלֶת •
 כָּל כְּבוֹד וּגְדוּלָה יִתְּנוּ לִי וְכָל תַּפְאֶרֶת,
 גַּם עֲדָיִי מִלְּבוּשֵׁי תִכְרִיךְ זָהָב וְעֻטָּרֶת •
 נִבְזִים הָמָּה בְּעֵינַי בְּקָרֵב לְבִי אֶמְאָסִם,
 בְּדָד כִּי אֲשָׂאֵר בְּעֶקֶב רַגְלִי אֶרְמָסִם •
 תַּחְתִּיהֶם אֶבְחַר לְבוּשׁ שֶׁקֶ וְאַפְרַי עַל שַׁעֲרוֹתַי;
 וּמִהֶמֶת נִפְשִׁי מְנוּחַ אֶמְצֵא בְּדַמְעוֹתַי •
 לְמִילָא רְצוֹנָה אֱלֹהֵי מַעֲוָדִי רַדְּפָתִי,
 עַתָּה לַעֲשׂוֹת מְאוּמָה כְּעַר עֲמָה תִּמְדִּי נִכְסְפָתִי •
 עֲתָה כִּי בָּאָה לְחַפְצָךְ הַגָּנִי הוֹלֵכֶת,
 אֵל פֶּס אִישׁ נֹרֵא לֹא כָדָתוּ רַגְלֵי דוֹרְכָת •
 אָנָּה! יִשְׂרָאֵל מְסֻלּוֹתַי וּפְעָמֵי הַצְלִיחָה,
 הַשְׁקֵט שְׁאוֹן לְבוֹ וְגַלִּי חֲמָתוֹ הַשְׁבִּיחָה •
 סוּעָה וְסַעַר יֵם נִגְרֵשׁ בִּידֶךָ נִתְּנוּ,
 עֲתוֹתַי רַעַשׁ וְדַמְמָה אֶתְךָ נִצְפָנוּ •
 הִמָּתֵק מִעֲנָה לְשׁוֹנֵי וְחֹן שִׁפְתֵּי לְטוֹב יִטְהוּ;
 אֲפֹ אֲרַגִּיעַ עַל צְרִינוֹ אֶהֱפָכֶהוּ •

שיחה ב

אֶסְתֵּר סְמוּכָה עַל מִיכָל וְאַרְצֵעָה נְעֻדוֹתֶיהָ נוֹשֶׁאת שׁוֹלֵי זַנְדִּים יוֹרֶדֶת מִחֲדָלָה
 אֶל הַחֲזָר • מִתְקַדֵּץ אֶל פֶּתַח צֵית הַמֶּלֶךְ וּתַעֲמוֹד שָׁמָּה •

מָה אֲדַבֵּר? עַתָּה אֲרָאךָ נֹצֶבֶת לִימִינִי,
 לֹא אֵירָא כּוֹכֵב דָּע שְׁחָקִים לֹא יִפְחִירוּנִי •
 אַחֲשׁוּב כִּי מִהוֹרֶךְ אֲצִלָּתָה לְכַסְּאִי כִּי שְׁנַיִם
 בּוֹ אֶכְבֵּד גַּם בְּעֵינַי מִזְרוֹת שָׁמַיִם •
 הַשִּׁיבֵנִי נָא תַמָּה! אֵל תַּעֲצֹרִי מִלִּיךְ •
 אֲמַרִי, מָה דָּבָר נְחוּץ הוֹבִיל פֹּה רַגְלֶיךָ?
 מָה יִקְחֶךָ לְבָךְ, מָה קָרְבֶיךָ יִצְפוּנוּ?
 עֵינֶיךָ מִדֵּי דְבָרִי לְשְׁחָקִים יִכּוֹנוּ •
 מָה שְׁאַלְתָּךְ הַשְׁמִיעִי וְאַמְהִיר לַעֲשׂוֹתָהּ •
 לֹא אֶךְ בִּידִי בֶן אָנוּשׁ הֵנָּה לְמַלְאוֹתָהּ!

אסתר

כְּרוֹב חֲסִדֶּךָ מִלְכִּי בֶן תְּרֻבָּה בְּלִבִּי תוֹחֶלֶת •
 אֲמַנֶּם! דְּבָר גְּדוֹל מִמֶּךָ נִפְשִׁי שׁוֹאֶלֶת •
 הִזֵּה אוֹ טוֹבָה בְּמַעַט יָמִים לִי עֲתִידָה •
 פִּיךָ יִתֵּן אֲמַר אִם לְגִיל אִם לְרַעְדָּה •
 מָלָה אַחַת מֵאַתָּה וּדְאִגוֹתִי יִחְדְּלוּ •
 מְאוֹשֶׁרֶת בְּמַלְכוּת אֱהִי וּשְׂמִחוֹתִי יִגְדְּלוּ •

אחשוורוש

הַרְבֵּית חֶפְצִי לָרַעַת זֹאת הִרְהִבְתָּ תִשׁוּקָתִי •

אסתר

מִלְכִּי וְאֲדוֹנִי! אִם חֵן לִפְנֶיךָ נִשְׂאֵתִי •
 אִם מֵאֲוִי נִפְשִׁי בְּעֵינֶיךָ לֹא יִצְעָרוּ •
 כִּמוֹ אֲמֵרוֹת פִּיךָ מִכָּל חֶפֶץ לִי יִקְרוּ •
 הֵן שְׁאַלָה קִטְנָה לִי עֲתָה אוֹתָהּ הֶאֱוִינָה!
 בֹּא אֲתָה עִם הָמָן אֵל הַמִּשְׁתָּה אֲכִינָה •
 לִפְנֵי אֶקְרַע סָגוֹר לְבִי אֲגִלָּה צְפוּנוֹתִי •
 אֲפַתַּח כָּל סֵתוּם בְּקֶרְבִי אֲגִידָה מִחֲשָׁבוֹתִי •

הגדלת

אִיה גַּם לֵב אֲמִיץ לֹא יִמָּס מִפְּנֵיהָ.
 עַת יֵרָאֶה נִגְה בְּרָקִים תִּשְׁלַחנָה יַעֲנֶיהָ.
 כְּנִגְה בְּרַק שָׁמַיִם צִיר אֱלֹהִים בָּעֵת רָעָמִים?

אחשורוש

הוּא שָׁמֶשׁ אָבִי כָּל הַיְקוּם, מוֹקֵד עוֹלָמִים! (*)
 אֶפְתָּר גַּם אֲנֹכִי מִפְּנֵי זַעֲמָה וְקִצְפָּה.
 אוֹי מִי יַחֲיֶה לִפְנֵיהָ עַת יַחֲרֶה אֶפְּךָ?
 אֶךְ אַתָּה אֶסְתֵּר הִרְגַּעִי! מִפְּתָר חֲדָלִי.
 מִדַּעְתָּךְ כִּי בַחֲדָרֵי לִבִּי לְבִדְךָ תִּמְשָׁלִי.
 אֶךְ אֶהְבֹּתִי לֹא פִתְחֹתִי אֶתְךָ תִּזְכּוּרִי.
 מַה שְּׁאַלְתָּךְ? עַד חֲצִי הַמַּלְכוּת. אֲמוּרִי.

אסתר

הַנְּשָׁמַע כְּמוֹהוּ? מֶלֶךְ עַמִּים כְּבִירִים,
 תַּחֲתָיו יִשְׁוּחוּ נְסִיכֵי אֶרֶץ מוֹשְׁלִים אֲבִירִים *
 יִשִּׁים מִמְּכוֹנּוֹ עֵין אֶהְבָּה עַל שְׂפָתָה שְׂפָלָה,
 לִתֵּת לָהּ מְלוּכֹת לֹאִם גַּם עַל לְבוֹ מִמְשָׁלָה?

אחשורוש

הָאֲמִינִי יִקְרָתִי! שְׁכַטִּי זֶה וְכָל מִמְשַׁלְתִּי.
 כְּבוֹד גּוֹיִם מִמּוֹרָאִי עֲלִיהֶם הִפְלֹתִי.
 כָּל תַּפְאָרֶת וְגִדּוּלָה נָחַת לֹא יִשְׁבִּיעוּ.
 מִעַמָּם הִמָּה לְקוֹנֵיהֶם אֶת נַפְשׁוֹ יוֹגִיעוּ.
 אַתָּה לְבִדְךָ תִּמְיֵד מִשְׁוֹשׁ לִבִּי בְּךָ אֶמְצָא מְנוּחָה.
 מְנוּעָם נִפְלָא נַפְשִׁי כָּל הַלֵּא תַחֲלִיף כַּח *
 חֵן וְשִׁכְל טוֹב חֲבִלִי אֶהְבָּה לִבִּי יִמְשׁוּכוּ.
 תּוֹם וְשָׁלוֹת לֵב עַדִּי אֶסְתֵּר יִפְּיָה יִתְמַוְכוּ.
 רוּחָה תִּטְהֵר עָבִי עֲצָב לִבִּי יִקְדִּירוּ.
 עֵתִי חֲשַׁפִּי תִגִּיָּה מֵאוּרָה יִזְהִירוּ *
 מַה

כלן

אך אלהים שפך בקרבן רוח חן ותחנונים,
הוא לבדו שומר חסידיו נוצר אמונים.

נערה הקודמת

בנהרי מים ביד אנוש אל חפצו יטמו,
אשדות נחלים לכל פאה לפלגים יחצו,
דשמה הלכות שדי סביב לכל רוחותימו,
אך מרוצתם יעצור כל על גדוהם יפרצו.
כן יצרי לב מלך ביד יוסד הארץ,
לטוב יבוננם ולפני גליהם יעמוד בפרץ.

מיכל

הה! אפחד מאוד ממושל מופה בסגורים,
על פיו ישמע אך שם אלהים אהרים.

נערה אחת

מאורי שחק לא רוח במו באלהים יכבד.

אחרת

בסליהם ימלאו היכלו כס לבו יאבד.

כלן מזמרות

הוי בוערים! עוזבי אל עליון אלהים חיים,
להשתחוות למוסר הבלים מעשי ידים!

אחת מזמרת

אלהי ישרון יפיץ עוד אלה העבים,
אחה! מתי תפן לדמעות חסידה?
מתי יקרע המסך הלוט על רהבים,
העוצם עיני העמים מראות כבודך?
אלהי ישרון יפיץ עוד אלה העבים,
עד אנה אלהים תסתתר מדוריה?

בלט

אהשורוש

הגדלת מאד מבוכתי נפעמתי מאמרתך.
בכל זאת בדברך יהי תמולא בקשתך.

אל נערותיה

יורע להמן מה נכבד בעיני מושלת.
לשלחנה תקראתה. ואל בואו מיחלת.

שיחה ג

מיכל עם הנערות

מיכל

מה תחשבנה? איך תכלנה אלה המסבות?
אסתר או המן מי יפול ומי יתגבר?
מזמות אנוש כל זאת או חקרי יוצר לבות?
מי יגיד מה יגלד הנזיר או נשבר?
הראיתן אחיותי פני מלך איך נזעמו?
בעס וחמה קנאה ואהבה קרבו גלחמו.

נערה אחת

נגה ברקיס רבו עיני עורה עינים.

אחרת

קולו הרעים באזני פקול נזרא משמים.

מיכל

אפו פאש וחרוניו פלהבות להטו.
איכה פתאום שכבו וסערוותם שקטו?

נערה מזמרת

רנע אחר הכניע גאווה השפיל גוה.
ארי נוהם התהפך פתאום לכבשה שלוה.
אך אלהים שפך בקרבו רוח חן ותחנונים.
הוא לבדו שמר חסידיו נוצר אמונים.

נערה אהת משוררת
שָׁפְתִי וּלְבִי וְכָל עֲצָמוֹתַי
יִוְרוּ לֹאֵל אֲדוֹן יְמוֹתַי
בְּיוֹם אֵי־יָדַי לַעֲתוֹת עֲצָבוֹתַי
בְּטוֹבוֹ לְבַד כָּל נַחֲמוֹתַי
וְלוֹ יִכְבֵּד גַּם בְּצָרוֹתַי
שָׁפְתִי וּלְבִי וְכָל עֲצָמוֹתַי
יִוְרוּ לֹאֵל אֲדוֹן יְמוֹתַי

מיכל

שְׁלוֹם רָשָׁע לֹא יֵט מְזֻמוֹתַי

אחרת

לְקַנְאֵת הוֹלָלִים אֵין מַחֲשָׁבוֹתַי

מיכל

כָּל חַיִּיהֶם שְׁמַחוֹת יִתְחַדְּשׁוּ
עַד־יִים יַעֲדוּ פְּנִינִים יִלְבָּשׁוּ
כְּרוֹב עֲשָׂרִם יוֹסִיפוּ גִּאָוָה
כָּאֵב לֹא יִבּוֹאֵם בְּיָגוֹן לֹא יַעֲנִשׁוּ
לְשַׁכְּבֵם וְקוֹמֵם תּוֹף וּכְנֹז יִרְעִשׁוּ
כָּל הַיּוֹם יִתְאַוּ תְּאֻוָּה

אחרת

וְלַהֲגִדִּיל מְשׁוֹשׁ לְבָם יִרְכוּ בְּגִיָּהֶם
כְּפָרְחֵי חֲמֹד סָבִיב לְשַׁלְחֲנֵיהֶם
לְשַׁעֲשׂוֹעַ נַפְשָׁם הִמָּה כָּל יְמוֹתָם
בָּם יִקְווּ לַחַיּוֹת עוֹד אַחֲרֵי מוֹתָם

כלן משוררות

אֲשֶׁרִי יֹאמֶר לְעַמִּים מְאוֹשְׁרִים
אַרְצָם פּוֹרְיָה וְטוֹבָה יִשְׁבְּעוּ

אשרי

ילדה קטנה

בָּלֶט אַחִיּוֹתַי, כֵּן יִשְׁמְעוּ אֲמִירֵנוּ.
אוֹי לָנוּ אִם מְאוּמָה יוֹדַע מִדְּבָרֵינוּ.

מיכל

הוֹי בַּת אַבְרָהָם! לְדַבָּרִים מִפִּיךָ נִמְלָטוּ.
מִפֶּחַד אָנוּשׁ, מֵאֲמוּנָה שְׁעִיפִיךָ מָטוּ.
וּמָה תַעֲשִׂי אִם יָד הַמֶּן צוֹרֵר בְּלִיעֵל,
חֶרֶב מְרוּטָה לְטִבְחָה עַל רֹאשְׁךָ שׁוֹלֶפֶת,
פִּיהוּ יִצְוֶךָ לְחֶרֶף אֵל חַי לַעֲבוֹד לְבַעַל,
הַעוֹד נִפְשֶׁךָ בֵּין אוֹמֵץ וּפֶחַד רוֹחֶפֶת?

נערה אחרת

וְאִם הַמֶּלֶךְ בּוֹעֵס אֲפוֹ,
שִׁקוּץ פֶּסֶל וְיָאֲחֹז בְּכַפּוֹ,
יִצּוּ לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ רָעָה,
אִם דָּא לֹא־לֵאלֹהֵיוּ נִכְרָעָה,
מָה תַעֲנִי? אֲמִירִי וְנִשְׁמָעָה!

הילדה

הָאֲנֹכִי מֵאֲהָבַת אֵל יִשְׁרוֹן אֲסוּרָה,
לְלֶכֶת לֹא־לִי נִכְרָ חֶסֶד דַּעַת וְנִשְׁמָה,
שְׂאֵרִים עֵץ שָׂדֶה רוּחַ שְׂרָשָׁהוּ מֵאֲדָמָה?
בְּלֹא יוֹעִיל לְנַפְשׁוֹ כְּבוֹד אֲדוֹן צָבָאוֹת אֲמִירָה?

כלן מזמרות

חֲדָלוּ לָכֶם מִן אֱלִילִים,
כְּמוֹתָם יִהְיוּ עֲשִׂיהֶם,
בוֹשׁוּ בְטָחִים עַד גְּלוּלִים,
קוֹים אֱלִי פֹעֵל יְדֵיהֶם.

אֲשֶׁרִי הִנֵּכֶשׁ נִכְסְכָה לְהִדְרִיָּה
אֲשֶׁרִי הִנֵּכֶשׁ תֹּאזֹר בְּאֹרִיָּה!

נערה הקודמת

אֵין שָׁלוֹם לְהוֹלָלִים יִבְקָשׁוּהוּ וְלֹא יִמָּצְאוּהוּ,
לֵב חוֹטֵא לֹא יָנוּחַ מֵאֵינִי יַעֲבֹרוּהוּ,
מִחוּץ יִרְדְּכֶהוּ בְּחֵד בְּלִהוּת יִרְאוּהוּ,
וּבִקְרָבוֹ עוֹצֵב וְיָגוֹן הִטָּאִיו יִמְרֹרוּהוּ •

אחרת

גֵּר רָשָׁעִים יִדְעֶךָ אַחֲרִיתָם פִּנֵּעַ,
לְעוֹלָמִי עַד יִבְלָעֶם שְׂאוֹל מִתַּחַת,
לֹא בֶן יִשְׂרָאֵל אֵידֶם עֲדֵי רִגְעַה,
אַחֲרִיתָם כָּאֹזֶר נִנְה זֹרֶחַת •

כלן

הוּי שְׁלוֹה נַחֲמֶדָת!
לֵכֵב אֲנוֹשׁ סוֹעֶדָת,
אֲשֶׁרִי הִנֵּכֶשׁ נִכְסְכָה לְהִדְרִיָּה!
אֲשֶׁרִי הִנֵּכֶשׁ תֹּאזֹר בְּאֹרִיָּה!

מיכל (331 זמרים)

קוֹל עֲנוּת אֲשַׁמֵּעַ שְׁמָה מֵאַחֲרֵי הַדִּלָּת,
שְׁמִנִּנוּ יִקְרָא בּוֹאָנָה לְחֵדֶר מוֹשְׁלָת •

נשלם החלק השני.

אֲשֶׁרִי וְאֲשֶׁרִי עִם בְּלִבּוֹתָם יִשְׁרִים,
בְּאֵל מִבְּמַחֲסֵם בּוֹ יִשְׁתַּעֲשְׂעוּ.

נערה אחת

לְחֶנֶם יַעֲמוֹל כְּסִיל מִתְאַוָּה,
לְהַשִּׁיג כָּל מִשְׁאָלוֹת עֵינֶיהוּ,
לְצִמְאוֹ נִפְשׁוֹ מְרֻרוֹת יְרוּהָ,
קוֹץ וְדִרְדֵּר יַעֲלֶה בְּגֹן עֲדִנְהוּ.

אחרת

הַרְשָׁעִים בָּיִם נִגְרַשׁ הַשִּׁקֵּט לֹא יָדַע,
אֵין קֶץ לְמֵאוּיִם בְּמִלֵּאת סִפְקָם יֵצֵר לָמוֹ,
בְּרִי לִבֵּב לִבְדָּם בְּשִׁלּוֹת נִפְשָׁם יִשְׁבְּעוּ
שִׁפְרָה לָהֶם נִחְלָתָם בְּנִעִימִים חֲבִלְמוֹ.

אחרת עם הקודמת

הוּי שְׁלוֹה מַה נַּעֲמָתָ,
לְלִבּוֹת מִבִּירְיָךְ!
גִּיל וְעֶנְג הִטְעַמְתָּ,
לְנִפְשׁ נִכְסְפָה לְהִדְרִיךְ,
הוּי שְׁלוֹה נַחֲמָדָת!
לִבֵּב אֲנוּשׁ סוֹעֶדָתָ,
מַה יָּפִית מַה נַּעֲמָתָ,
לְלִבּוֹת מִבִּירְיָךְ!
גִּיל וְעֶנְג הִטְעַמְתָּ,
לְנִפְשׁ תּוֹאֵר בְּאוֹרְיָךְ.

כלן

הוּי שְׁלוֹה נַחֲמָדָת!
לִבֵּב אֲנוּשׁ סוֹעֶדָתָ,
מַה יָּפִית מַה נַּעֲמָתָ!
גִּיל וְעֶנְג הִטְעַמְתָּ.

חַנּוּם סָגַר עֵינָיו לִשְׂוֹא עֲפֹעָפִיו צְמוּדִים,
 עַד כִּי לְהָאִיר נִפְשׁוֹ מָעַט מִהַשְׁכֵּת עֲצָבוֹתָיו.
 אָמַר לְהִבְיֹא סִפְרִי וְכַרְנוֹת מַעֲשֵׂי עַתּוֹתָיו.
 נִכְתָּב בָּמוֹ מִיָּדִים חֲרוּצִים וְנֶאֱמָנִים.
 כָּל קוֹרוֹת מֵרָאשׁ מִמְּלַכְתּוֹ מִיָּמִים וְשָׁנִים.
 כָּל אֲמוֹנַת דָּב לַמֶּלֶךְ וְכָל חֲטָאת מְרִי.
 גִּמּוּל מִכַּעַל צֶדֶק וּמַחִיר הָרָשָׁע וְכָל פְּרִי
 הַשְׁאֲרָתוֹ כָּעֵת מִקְשִׁיב כָּל זֹאת בְּאֶזְן פְּקוּחָה.
 הַמִּית לָבוֹ תִּשְׁקוּט מָעַט וּלְאִט תָּשׁוּב מִנוּחָה.

המון

אָנֹה הוֹחֵל לִקְרֹא לְמַעַן גִּרֵּשׁ עֲצָבָתָּ?

סנבלט

מֵרָאשׁ, מַעַת נִבְחָר עַל כֶּסֶּא כוֹרֵשׁ לְשִׁכְתָּ?

המון

הַחֲלוּם סִפְרָתְךָ יִלִּיד שִׁרְעָפִיו הִנֵּהוּ?

סנבלט

זֶה מָעַט שֶׁלַח לְאַסּוּף כָּל חֲרָטוּמֵי אֶרְצָהוּ,
 הִמָּה מִחֲזִיזֵי לִילָה עֲתִידוֹת יוֹרוּ,
 וְאֲשֶׁר תִּבְאֵנָה יִלְמְדוּ מִחֲלוּם יִפְתּוּרוּ,
 אֶךְ מָה גַם אֵתָּה הַיּוֹם כְּאִישׁ נִדְּהָם נִמְשָׁלָתָ?
 מֵאוֹשֶׁר אֵין בְּמוֹךְ מִיָּגוֹן סִתָּר נִבְהָלָתָ?

המון

בְּרוּם מַצְבִּי זֶה אֵיךְ זֹאת בְּעֵינֶיךָ יִפְלֹא?
 מִקְנֵאָה וּפֶתַח נִפְשׁ יוֹדְעִי תִמְלֹא,
 וַיַּגְדֵּל אִירִי לְעֵתִים מֵאִיר מְדַכְּאִי גְבוּרָתִי?

סנבלט

נִפְלֹאת גַּם זֹאת בְּעֵינֵי נִשְׁגָּבָה מִחֲבִכְתִּי.
 לְמִי

הלך ג

שיחה א

(היכל המלך, חדר הכסא עלות השחר)

המון סנבלט

המון

צפירה אף יצאה. עוד קדרות ארץ לובשת.
ולכה ערב למקום נורא זה לגשת?

סנבלט

הלא ידעתני סכן על אלה החדרים.
על פי יפתחו גם יסגרו כל שערים.
פה נדברה לא במקום אחר פן יש שומע.

חטן

נלה נא הסוד בלעריה אין יודע.

סנבלט

אזכור כל עת חסדה מנוער שבעתי.
שבועתי נגר עיני מאז לך נשבעתי.
להגיד אליה בתום לבבי ובאמונתי.
כל דבר סתר אשמע או תחקרהו בינתי.
דע נא כי עצב בלב מלך רבה תוגתו.
חלום מתריד בלילה הזה הגיד שנתו.
עת התענגה כל עין עלי דממה נעימה.
נשמע רוגז קול צעקתו קביב הרעימה.
מהרתי אליו והנה באמרותיו אין סדרים.
יועק חמס כי רבו אורבים לו במסתרים.
מאבים הרבה לדבר מלחם בשער.
גם שם אסתר חמדתו לא נמלט מסער.
חלף כה כל הלילה והוא שבע נדודים.

שם אֲרָאָה תֹאֲרַר פָּנָיו תִּמְיֵד לְמִרוֹת עֵינָיו
 עַד כִּי גַם בַּחֲלוֹם חִזְיוֹן לִילָה עוֹד יִבְעִתְנִי *
 הַיּוֹם בִּבְקָר קִדְמָתִי לָקוֹם מִשְׁנָתִי
 אִזְכָּר אֶת אֵיב נִפְשִׁי בְּמִקְוֹמוֹ מִצֵּאתִי *
 לִוְבָּשׁ קִרְעִים וְאַפֵּר וּפָנָיו יִחְוֹרוּ
 אֲךְ גַּם מִתַּחַתָּם כִּמְאֹז גִּאֲוָתָם יִשְׁמְרוּ
 הִידְעָתָ אֱהָבִי! מֵאֵין לוֹ גּוֹדֵל לִכְבוֹ?
 אֵיךְ קָנָה הָרָצוֹן הַשְּׁלִיף עָלָיו יִהְיוּ?
 לִדְעַת כָּל נַעֲשָׂה כֹה מִמָּה לֹא יִבָּצֵר
 אֲמֹר הִתְדַע לוֹ מִלֵּין אַחֵר בַּחֲצָר?

סנבלט

שָׁמַעְתִּי לְפָנִים הִצִּיל מִקּוֹשְׁרִים מַלְכָּהּוּ
 אֲךְ מֵאִז לֹא זָכַר אֹתוֹ וַיִּשְׁכַּחְהוּ *

המן

שָׁמַע עֲתָה אֲמִירִי אֲמַת מְלִים לָךְ אֲעֲרוּכָה
 הוּא יִמְלֶךְ עַל אֶרְצוֹ וְאֲנִי בִקְרָבוֹ אֶמְלוּכָה *
 קִטָּן הָיִיתִי עַתָּה לְעֶבֶד הִנֵּה נִמְכַּרְתִּי
 עֲתָה אֶמְשַׁל עַל כָּל מַעֲט מַמְלָךְ חֲסֵרְתִי *
 בְּהוֹן רַב אֲדַמָּה לוֹ וְרוֹב בְּנֵי תוֹמֵכֵי מַמְשְׁלָתִי
 כְּלָעֲדִי בְּתֵר מַלְכוּת כְּמוֹהוּ גִדְלָתִי *
 אֲךְ הִהוּ! זֶה חֶלֶק בְּנֵי חֶלֶד גּוֹרֵל הַחַיִּים
 יוֹתֵר אֲשֶׁר יִשְׁיֵגוּ עוֹד יִחְמְרוּ כְּפָלִים!
 כָּל עֹשֶׂר כָּל כְּבוֹד עָתִי לֹא יִשְׂבִּיעֵנִי
 יָקָר מַלְכִּים מֵאַפָּס וְתוֹהוּ נַחֲשִׁב לְעֵינָי
 עַתָּה אֲרָאָה מְרִדְכִי הִיְהוּדִי יוֹשֵׁב בַּשָּׁעַר
 חֵץ רֶעֶל הוּא אֵל קִרְכִּי וְלִבִּי יֵאָחֵז שָׁעַר

הוֹי

לְמִי יִצְהָלוּ עוֹד פָּנֵי שְׂחָקִים אִם לֹא אֵלַיָּה?
תִּבֵּל כָּלָה תִּכְרַע לִפְנֵי עוֹצֵם חֵילַיָּה.

המון

תִּבֵּל כָּלָה? בְּכָל יוֹם עֹבֵד נִמְאָם יְבוּנִי.
עַו מִצָּחוֹ נִגְדִי בְּאַחֵד הָרָקִים יַחֲשִׁבֵנִי.

סנבלט

מִי זֶה הָאִישׁ שׁוֹנֵא עִם פָּרֶס וּמִלְפָּהוּ?

המון

מְרִדְבִי שִׁמּוֹ, יִדְעָתָהוּ מֵאֵז כִּי תִכְרֶהוּ?

סנבלט

הֲלֹא זֶה רֹאשׁ לָעַם בְּזוּז וְשִׁסּוּי חֶכֶם נִבְלִים?

המון

הוא הנהו.

סנבלט

אֲנֹשׁ כְּמוֹהוּ רִיעַ שְׂפָלִים,
שְׁלוֹם חַיִּי שֶׁר כְּמוֹהָ הַיּוֹכֵל לִפְרוֹעַ?

המון

בֶּן הוּא מִיָּמִיו לֹא יֵאָבֶה לִפְנֵי לְכָרוֹעַ.
לְשׂוֹא יִקְרָנִי מֶלֶךְ גָּדוֹל רַב הָעֶרְךָ,
לַחֲנֹם כָּל רוּאֵי לִכְבוֹדִי יִכְרְעוּ בִּרְךָ.
בִּיעַת כָּד עִם שׁוֹשֵׁן לִפְנֵי אֶרְצָה יְקֻדָּה.
וּבְלִי הָרִים מִצָּח רַב וְצַעִיר לְשָׁמַי יוֹדוּ.
יֹשֵׁב הוּא מִמּוֹלִי בְּגִיאָוָה בְּלִי רֹאשׁ הַנִּיעַ,
וּלְבָזִיוֹן לוֹ כָּל אִישׁ נִפְשׁוֹ לִי יִבְנִיעַ.
עַתִּי יִכִּיט בִּי יִדְבֹשׁ גִּאֹן יַעִיז פְּגִיחוֹ.
מֵאַפֶּס נַחֲשִׁבְתִּי לוֹ אֶף לְהַשְׁפִּיל עֵינָיו.
וַיִּבְחַר עוֹד מְקוֹם לְמוֹשֵׁב בְּדֶרֶךְ אֱלֹהֵי,
מְרוֹב שְׁעָרֵי שׁוֹשֵׁן בְּחֹר שְׁעַר הַמֶּלֶךְ.

לְבַד שָׁרִיר קָל נִשְׂאָר לָהּ נִמְלֹט מִרַּב רִצָּח.
 אֲךָ דַּע מִיעַת בְּמִצַּב עַל הַוִּקְמָתִי לְנִצָּח •
 עֵינֵי וְלִבִּי הִמִּיד רַק עַל גְּבוּהַ מִשְׁמֶרֶתִי •
 אֲחַ לֹא יִדְעָתִי וְכָל שְׂאֵר בָּשָׂר לֹא הִפְרֵתִי •
 אִוֹלָם חֲטָאת מִרְדֵּכִי הִיא עַד נַפְשִׁי נִגְעָה •
 הִיא הִסְכָּה אֶל בֵּית יִשְׂרָאֵל כָּל הָרָעָה •
 לְהַרְגִּיו לִב מֶלֶךְ חָץ לְשׁוֹנֵי נֶגְדָם יָרִיתִי •
 פְּהָדִים לַחַיִּיו וְלִבְסָאוֹ מִלִּבִּי בְּרִיתִי •
 מִיִּבְרָתָם, עֲשָׂרָם, וּמָרָם, רַבּוֹת סִפְרָתִי •
 מִשְׁנֵאת צוּרָם לֹאֵל נִכְרַ קִשּׁוֹת דִּבְרָתִי •
 " עַד מָתִי תַעֲמֹד אִמָּה לְכָל אֲמוֹת צוּרָתִי?
 " דָּתָהּ שׁוֹנָה מִכָּל דֵּת מִכָּלן סוּרָתִי •
 " בְּגִי עֲמָה נִכְרִים הִמָּה מוֹזִרִים בְּדִרְכֵיהֶם •
 " גַּם מִכָּל עַמִּים נִפְרָדִים בְּמִשְׁפָּטֵי חִקֵּיהֶם •
 " הָגוֹת לִבָּם לְהִרְעֵ לָנוּ וְכָל טוֹב יִכְאִיבוּ •
 " נִתְעַבִּים מִכָּל גּוֹיִם אֶת כָּלָם יִתְעִיבוּ •
 " הִבָּה נִתְחַבְּמָה! לְבִיעַר מִקְרַבְנוּ קִהָלָם •
 " הַזֶּה יַעֲשִׂיר מֶלֶךְ וְאוֹצְרוֹתָיו יִמְלֵא שְׁלָלָם •
 כֹּה אָמַרְתִּי וְהַמֶּשֶׁל וְשָׁרִיו לִי הָאֲזִינוּ •
 אָמַרְתִּי עָשֵׂתָה פֶרִי וְלִדְבָרִי הָאֲמִינוּ •
 חֵישׁ נָתַן לִי הַמֶּלֶךְ טִבְעַת חוֹתָמוֹ •
 וַיֹּאמֶר " הִגֵּן עַל מֶלֶכְךָ וְעַמְּךָ כָּלָמוֹ •
 " אֲבֵר מִשְׁחִיתִים אֱלֹהִים וְהִבָּזָה לָךְ נִתּוּנָה •
 יַעֲרֹתִי אִזְ עַת הָרִצָּח בְּכָל עִיר וּמִדְיָנָה •
 אֲךָ לְפִיד מִשְׁנֵאֵי זֶה עוֹד הַיָּמִים אָרְכוּ •
 בְּעוֹדוֹ חֵי מַעִי רִתְחוּ בְּקִרְבִּי לֹא שָׁכְנוּ •

מחיל

הוֹי! תִּבְל כָּלָה וְהִדָּר יָפִיָּה לִי הוּא לְשַׁחַת,
כָּל עוֹד שְׁמֶשׁ עַל עֶבֶד עֲבָרִי זֶה זֹרֶחַת.

סנבלט

עוֹד מַעֲט עֵין הַשֶּׁמֶשׁ גַּם עֵינֶךָ לֹא תִרְאֶהוּ.
מֵאֲכָל יִהְיֶה לְעוֹף שָׁמַיִם הוּא וְכָר עִמָּהוּ.

המון

הֵה! אָרְכוּ לִי הָעֵתִים וַיָּמִים יִמָּשְׁכוּ,
אֲמָנָם, הוּא הִסֵּב בִּי דָמִי עִמּוֹ יִשְׁכְּבוּ.
רוּם לָבְבוּ הַבְּעִיר כָּאֵשׁ אִפִּי הַגִּדִיל שְׁנֵאתִי,
תַּחַת זֹאת הִרְבֵּיתִי שַׁחַת לְהַגְדִּיל נִקְמָתִי.
גָּבַר כְּהֶמֶן עַת יִקְצוֹף מִדִּי יִכְעִיסוּהוּ,
אִין קֶץ לַחֲמָתוֹ מַעֲט וּבָחִים לֹא יִשְׁקִיטוּהוּ.
מֵעוֹנֵשׁ אֶתָּן יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ יִחַדְדוּ,
יִשְׁפֹּטוּ עָרְכּוּ לַחֲטָא יִשִּׁימוּ לֵב וַיִּרְעֲדוּ.
עַמִּים כָּלָם בָּדָם יִרְחֲצוּ הַלִּיכֵיהֶם,
יִשׁוּמוּ אַחֲרוֹנִים דּוֹר דּוֹר יִסְפְּרוּ לְכִנְיֵיהֶם.
” עַם הָיָה בְּתִבְל יְהוּדָה שְׁמוֹ הִרְבָּה גֵּאוּנוֹ,
” מִבְּזֵר בְּעַמִּים עֵין אֶרֶץ כֶּסֶף הַמּוֹנוֹ.
” לְבַד אַחֵר הַבְּעִים אֶת הָמָן וְכָלָם סָבְלוּ,
” אָמַר לְהַשְׁמִידָם וַיִּחַד מְנִי חֶלֶד כָּלוּ.”

סנבלט

אוֹלֵי אֶף קוֹל דָּמִי עֲמָלֶךְ אָבִי אֲבוֹתֵיךְ,
צוֹעֲקִים בְּקִרְבֶּךָ לְהַעֲלוֹת אֶף לְעִיר אֵיבָתֶךָ.

המון

הֵן אִם מוֹצְאִי מִמִּשְׁפָּחָה זֹאת אוֹבֶדֶת,
יִמָּרֵר נַפְשִׁי וְעִבְרָתִי תִהְיֶה לְעַד עוֹמֶדֶת.
כִּי הַשְׁמִידוּ כָּל זְכָרָה גַּם הַטָּף קָטְלוּ,
אֶף בְּהֶמָּה הִדְגּוּ וְעַל שִׁוֹת לֹא חָמְלוּ. לְכָר

שיחה ג

אחשורוש חרכונה

אחשורוש

מה אמר? נשפחו מני הבגדים ורעתם.
אֶבֶר כֶּבֶד וְכָרֶם מַלְכִי וְרוּעַ מִגִּמְתָּם •
רבות נבהלתי עת שמוותם לפני נקראו •
התחדשו התמונות כמו נגר עיני באו •
וכמו תחזינה עתה מה היה אחריהם •
איך נפשותם לשחת עונו על תבליהם •
אולם עכר נאמן אשר עינו הדרה •
עד פגימת הקשר וסתרו רוחו חקרה •
האיש אשר הראני חרם עלי שנונה •
חכמתו מלטה משחת מלך ומדינה •
הנעשה לו יקר מחיר אמונתו ביום רעה?

חרכונה

הובטח לו רב משכורת יותר לא אדעה •

אחשורוש

אי לך מלך! נשיה בזאת לאשמה נחשבת
מנת מושר רב נפשו בים עשקים שוכבת •
מדאגות אין מספר שעפיו כה וכה ינועו •
כל היום עיניו ולבו לתדשות יגיעו •
העתיד יצר לו ההוה יחרידהו •
אך חיש מברקים עף העבר מעיניהו •
רב אדם יחלו פני עד פוש בי יפצרו •
חפצם לבד יבקשו טובתם כל עת ישחרו •
אך אין גם אחד רוחו נאמנה אלינו •
ישים לבו לשלום ארץ ירוש שלומנו •
להפרינו כל נשכח מפועלי טוב וצדק •

מִחִיל לֹא אֵדַע חֶקֶר כָּל מְשׁוּשֵׁי הָרָעָלוֹ.
הַיּוֹם בִּשְׁשׁ וְנִהְיִי הַזְּמַן דָּאֵט לִי יָלוֹ.

סנבלט

הֲלֹא בְּאֵמֶר קֵל מֵאֶרֶץ חַיִּים תִּשְׁרָשֶׁהוּ.
אֲמַר לַמֶּלֶךְ וּבִידֶךָ יִתֵּן חַיֵּיהוּ.

המן

חֲפֹצְתִי הַיּוֹם לְשֹׁמֹר לָזֶה עֵת נִבְחָרְתִּי.
יָדַעְתָּ נִפְשׁוֹ אֵיךְ הִיא לָעֵתִים סוֹעֶרְתִּי.
אֵיכָה פֶּתְאוֹם יִהְיֶה יַחֲמְרוּ גְלִי חֲמָתוֹ.
אִזְּכָר כָּל תִּקְוָה וְאִין נִסְתָּר מִנִּקְמָתוֹ.
אוֹלָם לִשְׂוֹא אֶפְחָד חֲנָם רוּחִי דֹאֲכֵת.
נִבְּזָה מְרִדְכִי בְּעֵינָיו כְּאִין נִפְשׁוֹ נַחֲשָׁבֶת.

סנבלט

לָמָּה תִּתְמַהֲמַמְהָ? מֵהֵר וְהֵכֵן כְּלֵי מָוֶת.
לְהוֹרִיד בָּמוֹ נִפְשׁ אֵיכָה לְגִיָּא צִדְמוֹת.

המן

קוֹל דְּבָרִים אֲשַׁמְעֶה, אֵלֶכָה, וְאִם מִשַּׁל
יִבְקֶשְׁנִי. — — —

סנבלט

טוב. — — —

(המן הולך לחזר החילונוס והמלך זל מענזר הסני)

שיחה ב

אחשורוש, סנבלט, חרבונה, שומרי המלך

אחשורוש

בֵּן אֲמָנָם לוֹלֵא אִישׁ תָּמִים יוֹדִיעָנִי.
שְׁנֵי קוֹשָׁרִים הִסִּיעוּ תִּקְנוֹת חַיִּי כִּלָּא עָתִי.
צְאוּ לָכֶם! חֲרִבּוֹנָה לְבִדּוֹ יִשְׁאָר אִתִּי.

שיחה ג

עת מבני עמי כמעט לחי בא הקרץ
 איש יהודי סבל עצתם משאול העלני
 איש יהודי מתרב בני פרס הצילני
 יהי איפא מי הוא לבדו השבה אל תער
 מי מכם שומרים!

שיחה ד

הקודמים סבלט

סבלט

אדוני!

אחשורוש

צפה ליד שער

אם יקרה שר משרים הקן או אחר

סבלט

הקן השבים היום, כבר בא פניה לשחר

אחשורוש

יבא. אולי מה לעשות תחכמי עצתו

שיחה ז

הקודמים

המן

אחשורוש

קרב אלי משען יקר למושל ומדינתו!

איש סודי ועצתי יודע כל מסתרי

יקל בכל עת עול המשרה מעל צוארי

מחטאת טמונה בלבי רוחי חבלה

ידעתי עוז אהבתך אלי מאד גדלה

דבר שקר ומרמה לא נמלט משפתיך

טובתי לבדה מטרת כל ארחותיך

הגד נא! מושל רב, קצות ארץ עושי דברו

איה יכבד איש חסדו אשר חפץ ביקרו?

איה יקר נאווה למלך אדיר רב תפארת

לגמול

אֶךְ לְעוֹנֶשׁ יִשְׁמְחוּ יִמְהָרוּ אַךְ לְבַעַר הַדֶּק •
אֶבְחַר לְבִלְתִּי וְכוֹר עֲנוֹשׁ לְרָשָׁע כְּרִשְׁעוֹ •
מִשְׁכּוֹחַ הַיֵּשֶׁב לְחֶסֶד יָקָר כִּזְה גְּמוּלָתוֹ •
כִּי מִי בְּעַד מַלְכוֹ עוֹד יִשְׁלִיךְ נִפְשׁוֹ מִנְּגִיד •
אֲמֹר הַעוֹד חֵי הָאִישׁ גָּלָה בּוֹגְדִי בְּגֵד •

חרבונה

שָׁמֶשׁ יִזְרַח עָלֶיךָ יִזְרַח גַּם עָלֶיהוּ •

אחשורוש

וּמִדּוּעַ לֹא בִקֵּשׁ עַד הֵנָּה יִשְׁכַּרְהוּ •
מִקָּבֵל טוֹבָתִי אָנָּה נִסְתַּר בְּמִסְתָּרִים •

חרבונה

הוּא יֵשֶׁב תָּמִיד בְּמִבְּאֵי הַחֵיכָל לִיד שְׁעָרִים •
כָּלִי הַתְּלוּנָן עָלֶיךָ וְעַל רוּעַ מַצְבּוֹ •
יִחְיֶה חַיִּי עַצְבוֹן וְלֹא יִחָטָא בְּלִבּוֹ •

אחשורוש

הֵהָ! כִּי שִׁבְחָתִי צְדָקָה מַעֲשֵׂה נִשְׁכָּחָה •
אֶף שְׁמוֹ נִשְׁיִתִּי גַם אֶרְצוֹ מִלִּפְנֵי נִמְחָה •

חרבונה

מְרִדְכִי יְכוֹנֶה בְּסֶפֶר קְרֹאתִי לַעֲיָנָה •

אחשורוש

וְאֶרְצוֹ •

חרבונה

מִלִּפְנֵי! לֹא אֶכְחִיד דְּבַר מִלִּפְנֵיךָ •
הוּא מְנַדְּחִים וְאוֹבְדִים לִקְטֹל עֲתִדּוֹ •
מִנְּחַל יְרֵדֵן עַל גִּהֹר פֶּרֶת הַגָּה נִדְּרוֹ •

אחשורוש

יְהוּדִי הוּא? שׁוֹמְנוֹ שָׁמַיִם, הַתְּמִיחַ אֶרֶץ!

” עוֹבְרִים הוֹדוּ לַמֶּלֶךְ! רְאוּ שְׁלוֹמִי שָׁכְרוּ.
” כָּכָה יִכְבֵּד אִישׁ אִשֶּׁר הוּא חָפֵץ בִּיקְרוֹ!”

אחשורוש

עָתָה הִרְאִיתָנִי מָה רַבָּה הַכְמָתָךְ.
בְּמֹו בְּלִבִּי יִשְׁבֶּת מַחְשְׁבוֹתַי בְּמַחְשְׁבוֹתֶיךָ.
כָּל דְּבָרֶיךָ אֵיפֹא מֵרָאשׁ וְעַד סוֹף יְמוּלְאוּ.
בְּעָלִי צֶדֶק בַּל עוֹד בְּנִשְׁיָה יִתְחַבְּאוּ.
מִיָּהר אֶל תּוֹחַר הַכֵּן כָּל כְּבוֹד אִמְרָת.
הַכְבֵּד נָא לַהֲנַהֲיֵג הַסּוּם כְּאִשֶּׁר דִּבַּרְתָּ.
אֶתָּה תוֹלִיךְ אִישׁ חֲסִדִּי בְּכָל מַסְלוֹךְ וְדֶרֶךְ.
לְפָנָיו וּלְשִׁמּוֹ תִקְרָא כָּל הָעָם יִכְרְעוּ בִּרְךְ.
אֲרָצָה יִשְׁתַּחֲווּ רַב וְצַעִיר זָקֵן וְנָעַר.
לְפָנֶי מִרְדְּכִי הַיְּהוּדִי הַיֹּשֵׁב בַּשָּׁעַר.
צֵאוּ כָּלֶכֶם!

המזן (לל 130)

שָׁמַיִם!

שיחה ו

אחשורוש (לנזו)

גְּמוּל בְּלִי נִשְׁמָע דִּמְיוֹנִי.
עוֹד לֹא נִרְאָה אַחֵר הָעָם בְּתַפְאֶרֶת גְּאוֹנוֹ.
אֶךְ יוֹתֵר אִשֶּׁר מִשְׁפָּרְתִּי רַבָּה וְנִכְבְּדָה.
יוֹתֵר אִשֶּׁר מִשְׁפַּחַת אִישׁ זֶה לֹא נִחְמָדָה.
עוֹד אֲרָבָה שְׁלוֹמִי, הָעָם יִרְאוּ וַיִּדְּעוּ.
כִּי אַחְשֹׁרוּשׁ אִישׁ גְּמוּלוֹת כָּלֶם יִשְׁמָעוּ.
כִּי אֶרֶץ הַפְּלָה בֵּין תַּמִּים דֶּרֶךְ וְחוֹרֵשׁ רָשָׁע.
עוֹד לֹא אִמְנַע מֵאֲבֵד עַמּוֹ יְלִדִּי בַשָּׁעַ.

נשלם החלק השלישי

לְגִמּוֹל בּוֹ תוֹס לֵב נֶפֶשׁ אֲמוֹנִים שׁוֹמְרֵת?
מִדָּה וְקֶצֶב אֵל תִּתֵּן לְשִׁלּוּמֵי תוֹדָתִי,
אֶךְ עֲרוֹךְ הַמִּשְׁכָּוֶת בְּכִי עֲרֹךְ גְּדוּלָתִי.

המן (36 13)

בַּעֲדָךְ הָמָן תַּעֲנֶה מְלִי יְרֻמוֹן עֲדִיךָ,
כִּי אֶת מִי יִגְמֹל מֶלֶךְ, אֶת מִי בִלְעָדִיךָ?

אחשורוש

עוץ נא!

המן

אָמַרְתִּי אֲשָׁאֵל דּוֹר רֵאשׁוֹן אֶהְכָּמָה,
מַלְכִּים עָבְרוּ יֵצֵא שָׁמַם עָלַי אֲרָמָה.
אֶךְ לַעֲשׂוֹת בְּמוֹהֶם לְשׂוֹא אֲזַכָּרֵם כָּל־מִו,
כִּי נִגַּד עֲזָךְ מַה הִיא תִּכְאֶרֶת עֲזָמוֹ?
רַב מִכָּל תִּהְיֶה מִמִּשְׁלַתְךָ דְּדוֹר אַחֲרוֹן לְמִשְׁמֶרֶת,
אִם מִשְׁפָּרְתְּךָ לְלֵב תִּמְיָם תִּהְיֶה לְעַד לְמִזְכָּרְתָּ.
הֵא לָךְ עֲצָתִי מֶלֶךְ! מִדְּכִי נִחְקָרָה,
הִנֵּה הַכְּבוֹד לְכָדוֹ יִשְׁמַח נֶפֶשׁ יִקְרָה.
יֻכָּא נָא לְבוֹשׁ לְבִשְׁתָּ יוֹם לַכֶּסֶּא יִשְׁבֶּתָּ,
וְהַסּוֹס עִם כֶּתֶר בְּרֵאשׁוֹ עָלָיו אִזְ רִבְכָּתָּ.
בְּלְבוֹשׁ הַהוּא אֶת אִישׁ טוֹבְתְךָ יִלְבִּישׁוּהוּ,
לְעֵינַי עֲמֻךְ בְּרִחוּב עַל הַסּוֹס יִרְפִּיבוּהוּ.
וְלִמְעַן הַגִּדֵּל כְּבוֹדוֹ וּלְהַרְבּוֹת גְּדוּלָתוֹ,
יִפְקֹד אִישׁ בַּחוּר מִעַם יִקְרָה מַעֲלָתוֹ.
מִשְׁנֶה לְמַלְכוּת רַק הַכֶּסֶּא גְדֻלָּת מְנוֹ,
הוּא יִנְהִיג סוֹסָהוּ בְּמַתְג וְרֶסֶן יִמְשְׁכֵנוּ.
לְבוֹשׁ גַּם הוּא שְׁנֵי יוֹלִיכֵהוּ בְּכָל שְׁעָרִים,
הִלֵּךְ וְקָרָא בְּאֲזְנֵי הָעָם אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים:

” עוֹבְרִים

הַמַּעֲטָפִי גִבֹּר אֲזִיב וְהָרֵב גִּדּוּלְתּוֹ.
 בִּי גַם בְּרֹחוֹב קָרָאתִי כְבוֹדוֹ וְתַהֲלָתוֹ?
 וְהוּא כְּמַהְרִישׁ כָּמוֹ יִקְטֹן בְּעֵינָיו גִּדּוּל מִפְּלָתִי.
 אֲבֹן הָעַם שָׁחֲקוּ בִּי לְאַרְץ שְׂפִלְתִּי *
 וַעַת הַפִּיטוֹ אֵלֵי אֵיכָה פָּנֵי יַחֲרוּ.
 לְאוֹת בִּי אֲרֹד שְׂכָעָתִים בְּלִבָּם אֶמְרוּ *
 הוּא מוֹשֵׁל רָע! בְּשַׁעֲשׁוּעִים פֶּאֶדָה חֲשָׁקָה
 הִבְעִיכּוֹר בֶּן חֲסִדִּי שָׂוָא לְרוֹב לִי הֶעֱנִיקָה *
 לְמַעַן הַגִּדֹל עָתָה שְׁבִרוֹן לִבִּי וַיְגוֹנִי.
 לְמַעַן הִרְבָּה בְּאַחֲרִיתִי בְּלִמָּתִי וּקְלוֹנִי?

ורש

אֵל לְיוֹעֵץ חָשׁוֹב עוֹן כָּזָה עַל מוֹשְׁלָהּ.
 מִיָּדִי יָשׁוּב גִּמּוּלוֹת לְאִישׁ חֲסִד כְּמִפְעֻלָּהּ *
 וּבִכְבֹּר נִפְלְאוֹתֵי לְמָה עַד כָּה לְשֵׁלִם יֶאֱחָר.
 לְאִישׁ בְּנִפְשׁוֹ בִּקֵּשׁ שְׁלוֹמוֹ וְטוֹבָתוֹ יִשְׁחָר?
 גַּם כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה הֵלֵא אֶתָּה יַעֲצָת.
 כָּל יִקְרֹוּ וְהַ יַּעֲצִיבָה כָּה הֵן אֶתָּה חִפְצָת *
 אֶתָּה הַמִּשְׁנָה מַלְכוּתוֹ בְּיָדָה נִשְׁמָרָה.
 הִידֵּעַ בִּי אֵל מְרַדְּכִי שִׁנְאוֹתָהּ גִּבְרָה?

המן

כָּל כְּבוֹד מִמִּשְׁלָתוֹ וַעֲזוֹ מִיָּדִי לוֹ נְחוּנִים.
 לְמַעַנּוֹ בּוֹיָתִי יוֹשֵׁר תּוֹם לֵב וְרוּחַ אֱמוּנִים *
 לַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ כְּאֶבֶן מוֹצֵק לִבִּי חֲזָקָתִי.
 דֵּת הָאָדָם נֶאֱדָמָה וַעֲשׂוּקִים הִזְעָקָתִי.
 אֶטְמָתִי אֶזֶן לְחִרְפוֹת עַמִּי וּלְאַלְתָּם.
 בְּרִבְחָם רַחֲמָתִי מִנִּי אֶהֱבָתִי קִלְלָתָם *
 וְעַתָּה

חלק ד

(גן חסד , תונו נסוק ענר אחר מהביכל אשר שם במשחה נכונה)

שיחה א

המן זרש

זרש

פה גן המלכה בו נטעי חמד יפריחו ,
שם בתיכל קרואי משתה בשמים יריחו •
אולם בעוד לא נאספו בעוד דלתו סוגרת ,
שמע עצת אשה נפשה עליה סוערת •
אשביעה בכרית אהבה כרתנו משנים ,
הסר פעם ממצח מחה יעף מפנים •
העבר חשכם מאורי גיל עלימו יתראו ,
כי המושלים איש תלונות מפל איש ישנאו •
להקרא למלכה לבדה על כל נכבדת ,
אות אמת כי עוד מגבהה לא ירדת •
אם הרע יאדיב נפשך גם הטוב יחדה ,
הן אתה רבות פעמים נתת עדיה •
" איש לא ידע הסתר בחדרי לבו כלמתו ,
" חבוש בטמון בקרב עמוק רב חמתו •
" יברח הלאה ממלך נצח לא יראהו ,
" אך המשפיל ידום ביעת רעה תבואהו •
" שוט שוטף כי יעבור עליו באומץ יסבלהו ,
" והוא לעתים אל רוס המעלות יובילהו "

המן

הה! גדול מכאובי מנשוא הכיל נלאיתי ,
חרפתי לא תמחה לעפר נדבאתי ,
יהודי נמאס נבזה מאדם קטן החיים ,
מידי הולבש בגדי שני עם עדיים •

המעט

הוֹן וּרְכוּשׁ לְפָנֶיהָ יַעֲבֹרוּ עִם כָּל חֵילֶיהָ •
 אֲנִי אֶפְקֹד עַל מִסַּע יִתָּר קִנְיָנֶיהָ •
 וְעַל כָּל חֶפֶץ בְּכָבֶת עֵינֵי אֲשֶׁמֶר בָּנֶיהָ •
 טוֹבֶת לֵב וְשִׁמְחָה חֵישׁ אָעוּפָה אַחֲרֶיהָ •
 אֶךְ עֲתָה הַשָּׁמַר עוֹד מַגְלוֹת דְּבָרֶיהָ •
 אֶבְטַח בַּיָּם סוֹעֵר וְשִׁבּוֹלֶת מַיִם הוֹמָיָה •
 וְלֹא בִּיהִיבֵל הִזָּה מָלֵא תַּהֲפּוּכוֹת וְרַמָּיָה •
 הָאֲמָנָם שָׁמָּה אֶרְאֶה אִישׁ יְרוּץ אֵלַיָּה •

שיחה ב

הקודמים סנבלט

סנבלט

גְּבִירִי! מִהֲרָתִי כֹה זָכָה לְשֹׂאוֹל עָלֶיךָ •
 לָמָּה תֵּאָחֵר לָבֹא אֶל הַמִּשְׁתָּה נִקְרָאתָ ?
 אֲנִי הַתְּמַהֲמָהְתָּ עַד כֹּה אֵיכָּא נִחַבְתָּ ?

המן

הֲגַם מְרִדְכִי נִקְרָא אֵלַי מִשְׁתָּה זֶה לְשִׁמוּחַ ?

סנבלט

גַּם אֶל שְׁלֹחַן הַמַּלְכָּה בָּלֵב עֵצָב תִּלְךָ שְׁחוּחַ ?
 מִתְמוֹנֶת יְהוּדִי זֶה כָּל עַת נִפְשָׁךְ גְּבַהֲלָה •
 כִּי יִתְפָּאֵר בִּיקַר הַכֵּל רוּחֶךָ חֲבָלָה •
 הַנִּמְלֹט כָּכָר מִזַּעַם מוֹשֵׁל וְחֲרוּגָהוּ ?
 הֲלֹא בִידְךָ הִמָּה לֵב הַמֶּלֶךְ וְאַזְנוֹהוּ •
 אִם גָּמַל טוֹבוֹ הֲלֹא יִשְׁלַם גַּם רַעְתּוֹ •
 אוֹלִי אֶךְ לִפְאֵר קִרְבָּנְךָ הִרְבָּה יַפְעָתוֹ •
 הוֹחֵל כִּי עַת תִּהְיֶה הַמַּלְכָּה בְּעִזְרָתְךָ •
 יִתֵּן לָךְ כְּלָבְכָּה יוֹסִיף עַל שְׂאֵלוֹתֶיהָ •

וְעַתָּה זֶה גְּמוּלִי תַּחַת כִּי עַד כֹּה הִעֲבוּנִי.
נִקְלוֹתִי עִתָּה מְאֹד לְמִשְׁחָק לָמוֹ יִחְשְׁבוּנִי.

וְרַשׁ

נַחֲנוּ כֹה לְבַדִּינוּ לָמָּה נַחְלִיק אֲמָרִים?

אֲשֶׁר אֶהְבֵּת מִלֶּכֶךְ וַתִּשְׁנֵא מִיִּשְׂרָאֵל.

וְלַחַת כָּל אָדָם כָּפָר תַּחֲתֶהוּ עֲמֻלָּתָּ.

הֲלֹא אַךְ לְמַעֲנֶךָ לְמַעֲנֶךָ כָּל אֱלֹהִים פָּעִלָּתָּ.

זָכַר נָא כִּי גַם אֱלֹהֵי הַיְּהוּדִים הָאֱמֻלָּיִם.

הֲלֹא אַךְ עַל יְדֵךְ הִמָּה יַחַד נִקְטָלִים.

וְאַיֶּךְ תִּמְהַר לְדַבֵּר וְלֹא תִירָא מֵעוֹף שָׁמַיִם?

רַבּוֹ אֵיבִים לָךְ בְּהִצֵּר, בָּעַם רְבוּחִים.

גַּם יְהוּדֵי זֶה, הִהוּ! עֲצוּר בְּמַלְאִים לֹא אוֹכֵלָה.

כְּבוֹדוֹ יִבְעִתָּנִי מִשְׁאֲתוֹ נִפְשִׁי נִבְהֵלָה.

פָּעֻמִּים רַבּוֹת דָּבְקוּ צָרוֹת אִשָּׁה לְרַעוּתָהּ.

אַף שִׁבְטוֹ לְמִכְשׁוֹל מֵאֵז לְמִשְׁפַּחְתָּךְ לְהִשְׁחִיתָהּ.

תְּהִי אֵיפֹא שְׁמִצָּה קִטְנָה וְאֵת לָךְ לְעֵינַיִם.

בֶּן מִגְבֵּהָ עַד שְׁאוֹל יִדְיָחוּהָ שָׁמַיִם.

חֲלִיפוֹת וְצָבָא עִמָּם תְּמוֹרוֹתֶם נוֹרָאוּ.

הֵקֵם לְדַמְמָה סְעֻרוֹתֶם בְּטָרִם יִצְאוּ.

אָנָּה תִּהְיֶין וְעֵלוֹת עוֹד? מְאֹד רַבָּה יִרְאָתִי.

כִּי אֶרְאֶה תְּהוֹם רַבָּה פֶּקֶדֶר פְּתוּחַ לְקִרְאָתִי.

לְקוֹל מִפְּלִתָּךְ מִמְּרוֹמִים יִרְעִשׁוּ מַעֲמָקִים.

אֵיעֶצֶה אֵיפֹא בִקֵּשׁ לָךְ מְנוּחָה בְּמִרְחָקִים.

לְמִדְבָּר עָרֵב בְּעֵבֶר נִהַר פָּרַת תְּהִי מִגְמָתָךְ.

מִקּוֹם לִפְנִים הִתְעוּ אֱלֹהִים אֶת אֲבוֹתֶיךָ.

כָּעֵת עִם יִשְׂרָאֵל נִקֵּם נִגְדָם לְבָשׁוּ.

אֲרָצָם נִלְכְּדָה וַיּוֹשְׁבֶיהָ כָּלָה גּוֹרִשׁוּ.

הִנָּצַל מִמוֹקְשִׁים טָמְנוּ שְׂחָקִים לְרִגְלֶיךָ.

זֶה הוּא מִרְגִּיו יִשְׁרוֹן וְעַל מַפְלָתוֹ יִרְעֶה :

מיכל

מִי הָאִישׁ אֲשֶׁר יִרְאֶנּוּ וְלֹא יִכְיֶרְהוּ ?
גִּאְוָה וְכוּן בֵּעֵט בְּרֹזֶל בְּתוֹבִים עַל פְּגִיָּהוּ :

נערה אחת

מִכְבֶּת עֵינֹו יִתְמַלְטוּ סֶעַר וְחֵימָה :

אחרת

לִפְנֵי יְלֶה דְּבַר סְכִיבוֹתָיו בְּלִהוֹת אִמָּה ,

ילרה

הַהִפִּיר נָמַר זֶה אֶת טָרְפוֹ ? אִם יִדְעֶנּוּ ?
הֵה ! עֵת הַבִּיטָה בָּנוּ עֵינֵינוּ הַחוֹדֶרֶת ,
נִדְמָה לִי כִּמוֹ שְׂמִיחַ לְאִיד יִמָּצֵא אוֹתָנוּ ,
עוֹד עֲתָה לְבִי יִבְהֵל וְנִכְפָּשִׁי סוֹעֶרֶת .

מיכל

בְּגִדוֹלָה פָּעִית לוֹ נִתְּנָה יְגִדֵּל לְבָבוֹ ,
אַרְאֵנוּ שָׁם אַחֲיוֹתֵי , אֶרְאֵנוּ ,
שָׁם בְּרֹאשׁ קְרוֹב לְמַלְכָּה הוֹשֵׁם מוֹשָׁבוֹ ,
בְּעֵם רִיעַ יִדְבֵּר וְלֹא יִרְאֵנוּ ,

נערה אחת

אִמְרוּ שָׂרֵי מִשְׁתָּה ! אִיזָה מֵאֲכָל עֲרֻבָתָם ?
אִיזָה יֵין אֲשֶׁר לְבָלִיעַל זֶה מִסְכָּתָם ?

שניה

גִּוִּיּוֹת צְדִיקִים ,

שלישית

המה

דְּמַעוֹת עֲשׂוּקִים .

המן

הַיָּאֲמִין לְבִי לְנוּחַם מִפִּיךָ שְ�מַעְתִּי?

סנבלט

פֶּתְרוֹן חֲלוֹם מֶלֶךְ מַחֲרֻמוֹמִים יִדְעֵתִי.

הִתְנַבְּאוּ בִּי אִישׁ נִכְרִי מֵאֶרֶץ אַחֶרֶת.

רַעַת מוֹשֵׁל יִבְקֹשׁ יִשְׁאַף מְלוּכָה וְעֵטְרָת.

וְהַמֶּלֶךְ בְּדִי דַעַת מִי צוֹרֵר לוֹ בְּנִכְלָיו.

יִחְשׁוֹב בִּי רַק יְהוּדִים לְבָדָם יַחֲרֹשׁוּ רַע עָלָיו.

המן

כֵּן אָמְנָם! גּוֹי נָכָל, הֵמָּה מְכַשׁוֹל הַחַיִּים.

וּבְרָאשׁ כָּל־מֹו אֱלוֹפִם זֶה גְּבֵהַ עֵינַיִם.

כָּבְדוּ מִנְשׂוֹא לְהַכִּיל אוֹתָם נִלְאָה אֲדָמָה.

כָּבֵר הִגִּיעַ עֲתָם לְהַכְרִית מֵהֶם כָּל נִשְׁמָח.

דוֹם רוּחִי! נוֹחִיל וְרֹשׁ, נָסִיר עֲצָבוֹנִנוּ.

סנבלט

שֵׁם תִּלְכְּנָה נַעֲרוֹת אֶסְתֵּר נִכַּח פְּגִינוּ.

לְשִׁירֵיהֶן יִחַל הַמִּשְׁתָּה קְרוֹאִים יֹאכְלוּ.

מֵהָר וּבָא בִּי אֶף אֵלֶיךָ עוֹד יִיחַלוּ.

שיחה ב

מיכל קבוצת נערות

נערה אחת

הלא זה המן?

אחרת

הוא הנהו אִירָא מִנוּ.

הראשונה

הה! לְבִי נָמַם בְּקֶרְבִּי מִדִּי אֲשׁוּרֵנוּ.

הַזֶּה הָאִישׁ עִם יְהוּדָה לְטִבַּח יְכָרִיעַ?

בִּינוּ מוֹשְׁלִים! אֵל תִּאֲמִינוּ,
לֵחֵץ לְשׁוֹנֶם בְּמַחֲשֶׁה יִרְכוּ.

גִּוְרוּ לָכֶם מִפְּנֵי רָשָׁעִים,
לְמִרְאָה מַעִיל חֶסֶד יִלְבָּשׁוּ,
לְבוֹתָם נִקְמוֹת יִרְהֲשׁוּ,
וְעַל שְׁפָתוֹתָם אוֹמֵר נְעִים.

יָבוּ לָעֵין נִכְלֵי רְמִיָּה,
שׁוֹשְׁנִים יִפְרָחוּ לְרִגְלֶיהָ,
אֶךְ חֵישׁ יְבֹלוּ עָלֶיהָ,
תַּחְתִּיהֶם לַעֲנָה פּוֹרֶיָּה.

נערה אחת

רוּחַ קָל יִגְשׁוֹף יִטְהַר שְׁחָקִים,
חֵישׁ יִחְדְּלוּ קוֹלוֹת וּבִדְקִים,
מֶלֶךְ חָכָם שׁוֹנֵא כְּזָבִים,
בְּהֶגֶה פִּיהוּ נִכְרְתוּ רִהְבִּים.

אחרת

מֶלֶךְ גִּבּוֹר יִנְדֹּל שְׁמוֹ רַב מֵהִלָּהוּ,
אֲשֶׁר לִקְצוֹת הָאָרֶץ גְּבוּרָתוֹ תוֹבִילָהוּ,
אֲבֹן מֶלֶךְ חָכָם שׁוֹנֵא מְרֻמָּה וּפֶשַׁע,
אֲשֶׁר עַל עֲרִיצֵי אֶרֶץ יִשִּׁים עֵינֵיהוּ,
בַּל עַל גּוֹרֵל צְדִיקִים יִמְשׁוּל שֶׁבֶט רָשָׁע,
בְּרַפַּת עֲמוֹ מִתְּנַת אֱלֹהִים הוּא הֵנְהוּ.

אחרת

דְּמַעוֹת אוֹבְדִים לוֹ יִקְרוּ,

שניה

הַמָּה מִטַּעֲמֵינוּ.

שלישית

הַמָּה מִנַּעֲמֵינוּ.

מיכל

אַל נָא אֲחִיּוֹתַי! הִבְלִיגְנָה עָלַי יְגוֹנִי.
הֲלֹא יָדַעְתָּן כִּי פוֹקְדָנוּ פֹה לְשִׁיר שִׁירוֹת,
וְלוֹ יֵרָךְ לֵב הַמוֹשֵׁל מִמֶּתֶק לְשׁוֹנָנוּ.
כָּלֵבב שָׂאוֹל אֲבִינוּ מִכְּנוֹר נָעִים וְמִירוֹת.

נערה אחת מזמרת

אֲשֶׁרֵי עַמִּים נִבְחָרִים,
אֲשֶׁר מַלְכֵיהֶם יִשְׂרָאֵל!
מוֹשֵׁל בָּעוֹז כִּי יַחְפוֹץ גַּם בְּאַהֲבַת גּוֹיֵיהוּ,
אֲשֶׁרֵי עִם שְׂכֻכָּה לֹא אֲשֶׁרֵי גַם מוֹשְׁלֵהוּ!

כל

הוֹי מְנוּחָה! הוֹי שְׁלוֹה יִקְרָה!
מָה טוֹב לְאֶרֶץ מָה רַב הָאוֹשֶׁר,
אִם לְמַלְכָּה בְּאַהֲבָה נִקְשְׂרָה.
כִּי יִנְהַג עַמּוֹ בְּחֶסֶד וְיֹשֶׁר.

(כל אחד מארבעה צתים הצאים תשדנה הנערות אחת אחת גם צעקלוק)

רוֹזָנִים! מַלְשִׁינִים הָסִירוּ!
בְּפִיהֶם אֲרָצוֹת יִשְׁחִיתוּ,
מְנוּחַת שְׂאֲנָנִים יִשְׁבִּיתוּ,
בְּרִית עַם וּמֶלֶךְ יִפִּירוּ,
בְּנִבְלִיָּהֶם לְדָמִים יֶאֱרָבוּ,
לְנִקְיִים רֶשֶׁת יִטְמִינוּ.

וְאִם בְּדֶרֶךְ אַחֵד יִהְיֶה לָבֹא אֵלַיָּה.
בְּאַלְף דְּרָכִים לָנוּס יִמָּהְרוּ כְּצֹפֹר יִחַרְרוּ.

שיחה ד

אחשורוש, אסתר, חֲמֵן על המשתה. בֶּגֶן שומרים, מִיכַל, קבוצת
נערות, אחשורוש (אל ססטר)

רוּחַ חַן נִשְׁפָּךְ עַל שִׁיחָה קָלָה מִדְּבָרֶיהָ.
עֲנָוָה נְעִימָה תִּמְתִּיק בְּפִיהָ כָּל אִמְרֶיהָ.
עֲמֶרֶת זָהָב וְרַב פְּנִינִים לֹא יַעֲרֹכוּהָ.
מֶה שֵׁם הָעִיר עַל מוֹלְדֶיהָ רַבִּים יִכְרְבוּהָ?
וְכִי זֹאת הַמְּאוֹשֶׁרֶת אֲשֶׁר בְּבִטְנָהּ חוֹלְלָתָ?
מִי זֶה חֲכָם לִכְבֹּד וְאַמִּיץ רוּחַ בְּחִיקוֹ גִּדְּלָתָ?
אֲמָנָם מֶה שְׁאַלְתָּהּ אֶסְתֵּר מִדְּרִי הַגִּידִי,
כָּל מֵאוּיָהּ יִמּוֹלְאוּ אֵל מְאוּמָה תִּכְתְּרִידִי,
כֹּאֲשֶׁר רַבּוֹת אִמְרָתִי וְאַשְׁנָה עוֹד הַפְּעַם,
עַד חֲצִי הַמַּלְכוּת חַיֵּשׁ אֶפְקוֹר אֲשִׁים טָעַם.

אסתר

בְּגִדּוֹלוֹת כְּאֵלָה כָּל רוּחִי מִתְּהַלֶּקֶת,
הִנְנִי עֵתָה לְפָנֶיהָ שְׁאֵלוֹתִי עוֹרֶכֶת,
שִׁמְעֵה מֶלְכִי כִּי לֹא לְנִשְׁגָבוֹת אֲשִׁים מְלָתִי.

(נזפלת לרגלי המלך)

אֲבֹן נִפְשִׁי בְּשִׁאלָתִי וְעַמִּי בְּבִקְשָׁתִי,
עַם בְּעֶצְבוֹן יִהְיֶה מֵאֹז לְצָרָה נוֹלְדוֹ.
עֵתָה בְּמִצּוֹתָהּ אֲתִי לְמָוֶת נוֹעֵדוֹ

אחשורוש (מקימס מאלדן)

לְמָוֶת! אֲתָה! אֵיזָה עִם? שׁוּמוּ שְׂמִימִם!

עמי

אחרת

בְּטוֹבוֹ נִדְבָּאִים נַעֲזְרוּ.

אחרת

וְנִבְשָׁלִים חֵיל אָזְרוּ.

אחרת

אֵב לְאֲבִיוָנִים.

עֲצָמָה לְאֵין אוֹנִים.

אחרת

לְעוֹר עֵינִים.

לְפֶסֶח רַגְלִים.

כלו

בְּרַבַּת אֱלֹהִים הִנְהוּ. מִתַּנֵּת שְׁמַיִם.

נערת אחת

הָעֵלָם מוֹשֵׁל אֲדִיר הָעֵלָם אֲזִנִּיה.

לַעֲצַת בְּלִיעַל הוֹכֵר שְׁקָרִים.

עוֹרָה גֵּא הַקִּיצָה. הָאֵר פְּגִיָּה.

הֵהוּ כַּפִּיָּה יִטְבְּלוּ בְּדָם יִשְׂרָאֵל.

עַת בְּחִבְלֵי שָׁנָה יִלְכְּדוּ עֵינֶיהָ.

הָעֵלָם מוֹשֵׁל אֲדִיר הָעֵלָם אֲזִנִּיה.

לַעֲצַת בְּלִיעַל הוֹכֵר שְׁקָרִים.

אחרת

אֶן תַּחַת רַגְלֶיהָ יִרְעֶדוּ הַמּוֹן לְאֲמִים.

מִשְׁמַע גְּבוּרָתָהּ מִשְׁנֵאִיהָ יִתְפַּלְצוּ.

לְמִשְׁמַעָּהּ יִסּוּרוּ גוֹיִם רַבִּים וְעַצוּמִים.

וְאֲשֶׁר אָתָּה יִלְחֲמוּ כְּרָגַע יִתְפּוֹצְצוּ.

רַב מִתְנִיָּהֶם יִהְיוּ נֶגֶד אֲנָשֵׁי חֵילָהּ.

כְּגִדּוּדֵי טָף וְנָשִׁים מִלְחָמָה לֹא לָמְדוּ.

ואם

לא כהגות רעיוני שוא והכל הנהו •
 השמו מעשיו גדולים מחשבותיו עמוקים •
 חנון הוא שמו ישמע צעקת עשוקים •
 לצדקת משפטו בגי תמותה כלם נשתוו •
 לפני כסאו עם ומלך יחד יקוו •
 במבצרי ערים יתקלם למשחק לו ממלכות •
 רגע באפו ממו מדינות לאין נהפכות •
 עם ישראל לאלהים אחרים דרשו •
 לאום ומושל ביום אחד מארצם גורשו •
 בידי הפשרים שודדיהם לבבל גדרו •
 תחת פי באלהים צור ישועתם בגדו •
 אולם למען שלם גמולות גם לשוכנו •
 בחר בכורש איש חפצו לנקום מאויבנו •
 ממזרח העירהו לכבודו בראהו •
 הוד רעמו הלבשהו ובשמו קראהו •
 לגדע בריחי פרזל ודלתות נחושה לשבר •
 יתן לפניו גוים ועל מלביהם יתגבר •
 קנא לשוממות ארצנו חרפת ירושלים •
 בת בבל שלמה לו דמעוטינו בפלים •
 חסרי אלהים הכיר השמיעם בבל מדינה •
 על ישרון שם עין נתן למו חנינה •
 רח אל השיב על בנה עם כל מועדיהו •
 מעפר הקים חרבות היכל חדש יסורחו •
 אך משרש נחמד זה יצא גטע רעל •
 חדל הבגין כי שמע לאנשי בליעל •
 אל ישרון תוכן עלילות חיש השבית שלומו •
 כל ביתו הכרית ויושב אותה במקומו •

המן (לנפשו)

צַר לִי!

אסתר

עָמִי יְהוּדִים מְגִלּוֹת יְרוּשָׁלַיִם.
דָּתָה עֲלֵיהֶם יִדְעָת כָּלָה וְנִחְרָצָה.

המן

הוּא שְׁחָקִים:

אחשורוש

הֵהוּ! שִׁבְתָּךְ עִמָּקִי לְבִי מִחֲצָה.
בֵּית יְהוּדִי אַתָּה? אוֹי לִי! אֲשֶׁר מִכָּל אֲהַבְתִּי.
לִיחִידָה בְּחֻכְמַת לֵב וְרוּחַ אֱמוּנִים חֲשַׁבְתִּי.
וּבִיפְיָה עַל כָּל רְעוּתֶיהָ בְּרֹאשׁ נִצָּבָה.
מִמַּעַן נִרְפֶּשׁ כְּוָה חַיָּיה שְׂאֵבָה?
רַבָּה מִצוּקָתִי!

אסתר

אִם גַּם דִּבְרִי יַעֲזִירָו וְעַם.
אֶחָת שְׂאֵלְתִי עוֹד מִלֹּא נָא אַךְ הַפַּעַם.
מוֹצֵא שְׁפָתִי שְׁמָעָה הָאֵינָה אִמְרָתִי!
גַּם הַמֶּן לֹא יַעֲרֹב לְבֹו לְהַשְׁבִּית דִּבְרָתִי.

אחשורוש

דִּבְרִי!

אסתר

אֵל עֲלִיּוֹן! סָגוֹר פֶּה מִלְשֹׁנִי בִסְתֵר! — —
עַם זֶה לְהַשְׁמִיד תִּתְּאֲמְרוּ כָל זָכָר וְיֹתֵר.
כִּי תַחֲשָׁבוּם לָבוֹו אֲנָשִׁים וְתִרְבּוּ קִלְלָתָם.
בְּאַרְצָן חֲמֻדָּה יֵשְׁבוּ לְפָנִים אֲדָמָת נִחְלָתָם.
שָׁמָּה עַת אַךְ אֱלֹהֵי אֲבוֹתָם עֲבְדוּ.
הַצְּלִיחוּ בְּדַרְכָם בְּאֲשֶׁר רָגְלֵיהֶם צָעְדוּ.
אֱלֹהֵינוּ זֶה מוֹשֵׁל הַלָּד וְכָל עֲלֵיהוּ.

אל

פֶּתְאוֹם מִחֲלֵלִי אָדָם תִּמְלֹא הָאָרֶץ.
וּבִשְׁם מִשְׁלֵי יִשְׂרָאֵל לְאֶמְיוֹ בָּלְמוֹ.
יִשְׁמִיד בּוֹגֵד נִכְרִי עִם רַב יַעֲקֹב שְׂרָשְׁמוֹ.
פֹּה בְּהִיכָל אֵשׁ נִקְמָה תֹאכַל עֲבָדֶיךָ. —
וּמָה פֶּשַׁע בָּדָא עָלֵינוּ דּוֹבֵר שְׁקָרִים?
אִם בְּמִרְיָנוּ עוֹרְרָנוּ מִלְחָמָה בְּשָׁעִרִים?
אוֹ נֹסֶפְנוּ עַל שׁוֹנְאֵיךָ לְלַחֹם בְּמַעֲרָכָה?
הֵיטֵב סִבְלִי עוֹל כְּמוֹנוֹ בְּכָד הַמַּמְלָכָה?
גּוֹי נִגְוָע עֲתִים רַבִּים, מִכָּה וּמַעֲנָה,
בְּמִצָּרִים פְּלִשְׁתִּים וּבָבֶל רָעָה לוֹ תֹאנָה.
לֹאֲמַר לְסָבוֹל מֵעַמִּים פֶּעַם וּמִכְּאֲבִים.
עַל רֹאשׁ פִּנְתֵּי אֲמוֹנָתוֹ רָבוּ לוֹ אוֹיְבִים.
כִּי תִכְנֹנֶת חֵלֶד וְתֹאֲרִיו יִפְרִיד מֵאֱלֹהִים.
מִכָּל חַיִּשׁ בָּשָׂר יִשְׁגִּיב גְּבוּהַ מִנְּבִהִים.
אַחֲרֵי יִחִיד בְּלִי תִכְנִית וְגִשְׁם יִחְשְׁבֶהוּ.
כִּכָּה הוֹרָהוּ כִּכֵּר מֵאֵז מִשָּׁה נִבְיָאָהוּ.
יִרְאֶה גַם קָרֵב עֲמוֹק אֶךְ לֹא בְעֵינָיו.
יִשְׁמַע גַּם רַחֲשׁ לֵבָב אֶךְ לֹא בְאָזְנוֹ.
וְעַמִּים הָאֵמֶן זֹאת כֹּל יֵאָבֵד אֶף כֹּל יִקְלֹוּ.
נִמְצָא בְּלִי תֹאֲרֵי גִשְׁם מִהֲבִין נֹאֲלוּ.
כָּלֶם יַעֲשׂוּ לָמוֹ דְּמוּת אֱלֹהִים בִּידֵיהֶם.
וַיִּשְׁנְאוּ יִשְׂרָאֵל כִּי לֹא נִמְנָה בֵּין מִכְבָּדֵיהֶם.
כִּי לֹא נַעֲבֹד תְּמוּנוֹת כְּמוֹתֵם הִרְבּוּ חֲמָה.
זֹאת לִבְדֵּי הִיתָה לָהֶם מְקוֹר כֹּל מִשְׁטָמָה.
בְּנוֹסְפוֹת אַחֲרֵי בֵן חָלוּ עוֹד יָדִים.
מֵעֵין צָר יִרְאֵשִׁית מִדָּחַ הָיָה לְשִׁטָּף מִיָּם.
כְּמוֹ הִרְבּוּ לָמוֹ פְּקוּדוֹת לְמַעַן הִרְחִיקֵנוּ.

הוּי! מְנַסִּיךְ יָקָר כְּמוֹךְ רַבּוֹת יִחְלְנוּ.
 חֲשַׁבְנוּ מִלֵּא אֱלֹהִים אֲשֶׁר שְׁאַלְנוּ.
 אָמַרְנוּ מִצֵּאנוּ מֶלֶךְ אוֹהֵב מִיִּשְׂרָאֵל.
 נִדְבַת רוּחוֹ נִשְׁמָעָה בְּמַדִּינֹת וְעָרִים.
 בְּכָל מוֹשְׁבוֹתָם הַיְּהוּדִים לִקְרֹאתוֹ שְׁמָחוּ.
 הֵה! הַלְעוֹלָם תִּרְבּוֹת רַעִים לַחֲכָרָה יִאֲרָחוּ.
 עִם מִשְׁלִים אֲהַבִּי עַמִּם וְאֶךְ אֲשֶׁרֶם יִשְׁאַלוּ.
 בְּרִשְׁעַת שְׁפָתָם מַעֲנֹת כָּל טוֹבָה הִרְעֵלוּ.
 אִישׁ נוֹלָד בְּקִצָּה אֶרֶץ מִדְּיָן רַע מַעֲלִלִים.
 קָאָה אֶתוֹ הָאֶרֶץ הִנָּה לְהַפִּיל חֲלָלִים.
 קוֹנֶה גּוֹי גָּדוֹל וְרַב לֹא לִשְׁפָחוֹת וְלַעֲבָדִים.
 אֶךְ לִהְיוֹת כְּדָמוֹ מִנִּי תִּבֵּל נִשְׁמָדִים.
 מִתְרוֹעֵעַ אֵלֶיךָ אֶךְ שִׁנָּא כְּבוֹדֶךָ.

המין (אלל לחשונוט)

אָנֹכִי? הֵה! הַתְּאַמֵּין וְאֵת עַל בְּחִיר יִדִּיךָ.
 גַּם אֵל אֵין לוֹ בְּלַעֲדִיךָ?

אחשוורוש

עֲצוֹר בְּמַלְיָה.
 אֵיךְ יַעֲרֹב לִבְךָ לְדַבֵּר בְּלִי פְקוּדַת מִשְׁלָךְ?

אסתר

שִׁנְאָנוּ הָאֲכֹזֵר עֲתָה פִּיּו יִרְשִׁיעָהוּ.
 בֵּן אֲמָנֶם! אִישׁ צָר וְאוֹיֵב הִזָּה הוּא הִנָּהוּ.
 בְּמִכְשָׁשׁ אֶךְ שְׁלוֹם מִמְלַכְתְּךָ נִדְמָה לְעֵינֶיךָ.
 לְהַסֵּב נִגְדֵינוּ כָּל בְּעוֹתֵי חֲרָנְךָ.
 מִי בְּלַעֲדִי אִישׁ מוֹזֵר מֵאֶרֶץ אֲחֵרָת.
 יִיעֵץ לַחֲתוּם פְּקוּדָה כֹּזֶאת אֲבֵל מִבְּשִׁרְתָּ?
 בְּרָגַע אֶחָד יִתֵּן הָאוֹת כִּי בָּא הַקָּרִין.

פחאום

הָהָה! עַל לֹא חָמֶם מְזֻמּוֹת עָלֵינוּ תַחֲמָסוּ.
 גּוֹי מְרֻכָּא בְּהַסְרָכֶם עוֹד לָאָרֶץ תִּרְמָסוּ.
 בֶּן אֲמָנָם שִׁיבַת צִיּוֹן יוֹחִילוּ יָקוּוּ.
 אֲכֵן גַּם טוֹבַת מַלְכוּתְכֶם יִדְרָשׁוּ יִתְאַוּ.
 אֲסִירִי עָנִי בְּעַד שְׁלוֹם אֶרֶץ יִתְפַּלְלוּ.
 וּבְעוֹד מְכוּבָר יִדָּה עַד לָאָרֶץ יִשְׁפְּלוּ.
 כִּי בְּאֹמֶר פִּיָּה לְצַרִּימוּ בְּלֹא הוּן נִמְכְּרוּ.
 הִמָּה עַל חִיָּה אֶל אֱלֹהֵי יַעֲקֹב.
 כִּי יִפִּיר נִכְלִי כָּל צוֹרֵר יִבְלַע עֲצָתוֹ.
 יִגַּן עָלַי כִּסְאָהּ יִסֶּךָ לָהּ בְּאַכְרָתוֹ.
 הָאֲמֵן מֶלֶכִּי! אֵךְ הוּא עַד כֹּה חִפָּף עָלֵיָהּ.
 בְּאֹמֶר פִּיָּהוּ אֲשׁוּר וְהוֹדוּ תָּכֵן לְרַגְלֵיהָ.
 גּוֹי צָפוֹן וְקֶדֶם לְפָנֶיהָ נִגְבּוּ.
 מִנְהָר עַד יָם קִצּוֹי אֶרֶץֶּהָ נִוְסְפוּ.
 הוּא גָּלָה אֶזְרָא יְהוּדִי לְשִׁמּוֹעַ בְּמִסְתָּרִים.
 מֶה קָשְׁרוּ בִּגְדֵיהֶם עָלֶיהָ בְּחֻדְרֵי הַדְּרִים.
 אָהָה! הִי־יְהוּדִי הִזָּה לְקַחֲנִי לְבַת לְפָנִים.

אֶחָשׁוּרוּשׁ

מְרַדְכִּי?

אֶסְתֵּר

שְׂרִיד נְטָעִים מְקֻרָבִי נְטָעִי נְעֻמָּנִים.
 אָבִי הָיָה דָּדוֹ מֵרֹאשׁ יִשְׂרָאֵל גִּזְעָנוּ.
 שְׂאוּל שְׁמוֹ מֶלֶךְ הָרֹאשׁוֹן לְבָנִי עִמָּנוּ.
 שְׁנֵאת דּוֹר דּוֹר בֵּין מִשְׁפַּחָתֵנוּ לְיָרֵעַ עֲמָלְקִי.
 מְקַלְלָת אֵל לֵב מְרַדְכִּי מִהֶמֶן יִחְלַק.
 מִיָּמִיו עוֹד עֵינָיו אֶת פָּנָיו לֹא רָאָתָה.
 לֹא כִבְדָּהּוּ בִּיקָר תִּפְאָרַת אֵךְ לָהּ יָאָתָה.

זאת

בן נבדלנו מהם גם אנחנו בחקינו •
 פליאה רוח אנוש נשגבה מול אוהבים ואויבים •
 תברח הלאה מרחוקים תמשך לקרובים •
 כמראה אדם במים הפונים אל פניו •
 תתקרב בקרבו וברחקו תרחק מלפניו •
 בן לב איש לריעו בגשתו יגש זה נגדהו •
 וכמו ירחק מנו ירחיק גם זה צעדיהו •
 קו דקו גדלה מריבה והשנאה גברה •
 גלמורה היא בת יעקב בגוים מוזרה •
 עתה מה מכם נשאלה מה מעט חפצנו •
 רב לכם תדכאו עמי אל תרבו לחצנו •
 כבני אנוש חשבו בנינו בקהל אדם •
 כמוכם אשה המליטתם גבר ילדם •
 הו! את פלביכם את סוסיכם תשתעשעו •
 אך אחיכם כל תבירו אף כל תדעו •
 פני אדם תוארנו כס מבטן כפניכם •
 אך במסוה בתמונת אנוש הם בעיניכם •
 בחנונו נא ונסונו אליכם דמיונו •
 אם לא כמוכם באתר האדם תראונו •
 להיות חפשים כמוכם היום עוד נוחילה •
 כמוכם על אשר ארצנו עוד נגילה •
 נביאינו חזו לנו שארית על הארמה •
 תקוה זאת תמסוך בכוס מררים נטפי נחמה •
 אך אתם גם עליה ועמכם תשפוכו •
 מטרה היא להצי לשונכם נגדה תערכו •
 תתאמרו יען נפשינו לארץ אחרת •
 לכן לגויי ארצכם אמונה כל שומרת •

פְּלוֹתָם תְּהִי לָךְ עַל אֲמוֹנָתִי לְמוֹפֶרֶת.
וְעוֹתָתִי (לֹא בְּמַעַל נֶפֶשׁ) תְּהִי מִיִּשְׁרָת.
דְּמִי מִי תִּדְרוּשִׁי? אֲמַרִּי!

אסתר

הִנֵּה לִי אִישׁ רָשָׁע
לֹא מְבוֹגֵד פְּמוֹךְ יָקוֹ יִשְׂרָאֵל יִשְׁעוֹ.
קָנָא אֱלֹהֵינוּ נֹקֶם נִקְמַת עֲבָדָיו.
כָּבֵר הַכִּין לָךְ פֶּלֶס וּמֵאֲנִי מִשְׁפָּט בְּיָדִיו.
עַד מִהֲרָה יִזְרִיעַ מֶה חֲרִץ עָלֶיךָ.
גֹּר מִיּוֹמוֹ כִּי בָא! הוֹרֵד שַׁחַת גְּדֻלָּה.

המן

אֲמָנָם! נוֹרָא צוֹרֶכֶם רַב וְצָעִיר יִירָאוּהוּ?
אִךְ הִירָצָה כִּי מִשְׁנֵאוֹ נִצַּח יִשְׁנָאוּהוּ?
בָּאָה עֵת פְּנֵעֵתִי רָהֳבִי עֲמַל וּתְאוּנִים.
הָמָן עַז לֵב פִּיו יֵאֻלָּצֶהוּ לְדַבֵּר תַּחֲנוּנִים.
(נופל על מטת אסתר לרגלים)

לְרַגְלֶיךָ אֶפּוֹל אֲשַׁכֵּיעַךְ בְּשָׁלוֹם אַחֶיךָ.
אֵף בְּשָׁלוֹם דִּרְךָ הִזְקֵן גֹּר קְרוֹבֶיךָ.
הַשְׁקִיטִי אֵף מֶלֶךְ חֲמַת לְבוֹ הִרְגִיעִי!
אֶת יְרִיבֶךָ הַטִּיבִי אוֹיֵב דָּפָא הוֹשִׁיעִי!

שיחה ו

הקורמים אחשוורוש

אחשוורוש

מָה זֹאת? הֵינּוּ בְּלִיעַל לְשָׁלוֹחַ בְּךָ יִרְהוֹ.
הֲגַם לִבְבוֹשׁ אֶת הַמְּלָכָה יִשִּׁים לִבְהוּ?
מָה נִבְעֵת צוֹרֵר! פִּחְשֶׁךְ יַעֲנֶה בְּפָנֶיךָ.
כִּי צָדְקוֹ אֲמַרִּי אֶסְתֵּר תַּעֲדִנָּה עֵינֶיךָ.

זאת לבד מקור שנאתו נגד אלה היהודים.
 אך דבתו פרשה ללכת חרמים ומצורים *
 לחנם את מרדכי נגד עמה תכבדהו.
 כבר הכין המן עץ בשער ביתו לאבדהו *
 הו! זקן נכבד כנבל שאול ידיחהו.
 משער המלך אל הורגים יקחהו.

אחשוורוש

הו' משתה מררים! מעי עלי ישתוחחו.
 מפעם ובשת דמי בקרבי רותחו *
 באבן קלע הייתי, ראה כל! גל עיני.
 אלכה אתבודר אולי לבי יורי עיני *
 קראו למרדכי גם-לדבריו נפקחה אזנים *

נערה אחת (מן סגן)

מהרי אמת רדי מעל! עופי משמים!

שיחה ה

הקודמים בלי אחשוורוש

המן

נבוכים מאד עשתנותי בני שרעפי ילחמוני.
 צוררי ישרון כנגליהם הו! המה רמוני *
 במרומים עדי כי אך טובתך שחרתי.
 למען תכון מלכותך להשמידם אמרתי *
 עתה על פי תושיעים לו נפישך נכספת.
 הלא תראי עוד בשפק רוח מלך מרחפת *
 בידי ערן לעורר סער או להרגיעהו.
 לעצור בעד שטף המיתו או להניעהו *
 כל מחשבותי בעת לשלום ישרון אחיה.
 פקדי נא עלי, וחיש יגוּזו כל שנאיה *

כלותם

הָעַם יִשְׁמְעוּהוּ לְנִתְחִים לְמוֹפֶת יִתְּנֻהוּ •
כִּנְצָר נִתְעַב סָחוּב וְהַשִּׁלֵּךְ הַלָּאָה יִמְשְׁכֶהוּ •
יֹז מִדְּמוֹ לְכָל קִיר כְּאֶבֶן יִשְׁלִיכֶהוּ •

מדרכי ואסתר

יְחִי הַמֶּלֶךְ לְעוֹלָם! מְצוּקַת יִשְׂרָאֵל עוֹד רַבָּה •
מִחֲלָקַת לְשׁוֹן מַעוֹל הִיָּתָה מְלַכְנִים נִסְכָּה •

אחשורוש

צִדְקָתָם! כָּתְבוּ עַל הַיְּהוּדִים כְּטוֹב כְּעִיגִיכָם •
חֲתָמוּ בְּטַבְעֵתִי כִּי אֲנֹכִי מְגִינְכֶם •

אסתר (לנפסה)

נָדְלוּ מִעֲשִׂיָּה ה' מְאֹד עֲמָקוֹ מִחֲשַׁבְתֶּיהָ •
מִי אֲנוֹשׁ יָבִין אֵיךְ יִתְּהַפְּכוּ מִסְבוֹתֶיהָ •

שיחה ט

קבוצת נערות מומדות

כלן

אֵל שָׁלַח לְצַדִּיק עֲזָרָתוֹ •
נְשִׁירָה וּנְזִמְרָה גְבוּרָתוֹ •

נערה אחת

מֵעַל הַבֵּיט רְשָׁעִים נֶאֱסָפוּ •
שָׁפוּךְ דָּמֵינוּ אֶרְצָה כְּמִים •
אִזְנֵנוּ אֶמַר מִשְׁמָיִם •
נָבְלוּ צוּרֵרִים כְּקֶשׁ נִדְפוּ •
הוֹשִׁילֵךְ זֶדֶן עַד עֲמֻקֵּי תַּחַת •
חֲצִיו הַכֵּן יְרוּהוּ שְׁתַּת •

אחרת

רָאִיתִי עָרִיץ אִישׁ בְּלִיעֵל •
כְּאֹזְרָח רַעְנָן יִתְנַשֵּׂא מֵעַל •

הֵן בְּבִיחָה תִּהְיֶה נָקִי דָרֵשׁ טוֹבָתִי.
גַּם עָמִי בְּבֵית תְּצוּר כְּלִילַת אֲהַבָתִי?

חרבונה

הָעֵץ הַכֵּין לְמַרְדְּכִי בְּבֵיתוֹ עוֹמֵד עוֹדְנוּ.

אחשורוש

לְנַפְשׁוֹ הַכֵּין בְּשִׁחָתוֹ יְפֹול רִשְׁתּוֹ תִּלְכְּדֵנוּ

(חרבונה והסומנים יוצלו את המן)

שיחה ז

מרדכי והקורמים צלי המן

אחשורוש (אל מרדכי)

קָרַב הִנֵּה אִישׁ שְׁלוֹמִי! אָהוּב שְׁחָקִים מִמֶּעַל!
מִלֶּכָּה לֹא עוֹד לְשַׁלֵּל יִהְיֶה לַעֲצַת כְּלִיעַל.
עַתָּה נִפְקַחוּ עֵינַי בּוֹשֶׁת כְּסֻתָּהּ פָּנֶי אוֹיְבָהּ.
שֵׁב לִימִינִי מִשְׁנָה! כְּבוֹד וְהָדָר סְבִיבָהּ.
קַח טַבַּעַת הָמָן עִם כָּל כְּלִי וְנִשְׁק.
בֵּיתוֹ נָתַתִּי לְאַסְתֵּר וּבִידָהּ הַמֶּשֶׁק.
עוֹל סָבַל אַחִיהָ אֲשַׁבּוֹר מֵעַל שְׂכַמֵּיהֶם.
כָּל הוֹרִגֵיהֶם יֵאָשְׁמוּ לֹא אֲנִקָּה דְּמֵיהֶם.
עֲמִךָ כְּעָמִי יַחַד יִשְׁלִי רֹאשׁ יְרִימוּ.
כָּל לְאֻמִּי לֵאלֹהֵי אֲסֵתֶר כְּבוֹד יִשִּׁימוּ.
מִי בָכֶם יָשׁוּב לַעֲרִיר אֶל אֶרֶץ נַחֲלָתוֹ.
לְטוֹב יִזְכְּרֵנִי עַתָּה לֵאלֹהֵי יֹשִׁיר תִּהְיֶה.

שיחה ח

הקורמים התך

אחשורוש

מֶלֶךְ עַל לְשׁוֹנָה הַתֶּךְ!

התך

הַבּוֹגֵר אֵינְנוּ.

העם

האחת מושטים

יָפָה וְשִׁפְלָת עֵינַי חֲמִידָה נִפְלְאָה,
יִשְׁרָת לֵב בְּמוֹהָ עוֹד לֹא מִשְׁלָה.

השניה

רַב עוֹד חֲמִידָת נִפְשָׁה צֶדֶק נִמְלָאָה,
יִשְׁרָת לֵב בְּמוֹהָ עוֹד לֹא מִשְׁלָה.

שתייהן

עָלִי בְּנוֹת פָּרַס הִדְסָה נִשְׂאָה,
יוֹפִי מְאָדָּם חֵן מַעַל נִחְלָה.

נערה אחת

הִנֵּה שָׁכְבָה חֲמַת אֱלֹהֶיךָ.
קוֹמִי צִיּוֹן הַתִּנְעָרִי מֵעֲפָרֶךָ!
הִסִּירִי שִׁמְלַת שִׁבְיָךְ מֵעַלְיָךְ.
לִבְשִׁי בְּמִקְדָּם תִּפְאָרְתֶּךָ וְהִדְרֶךָ!
דִּרְבִּיךָ סְלוּלוֹת נִשְׂאוּ הַנְּחָלִים *.

נִתְקוּ חֲבָלִים

שְׁבוּיִים מוֹזְרִים!

נִדְרִים נִפְזָרִים!

שׁוּבוּ עֲבְרוּ יָמִים וּנְהָרִים.

הִקְבְּצוּ פִּלְטִים הִקְבְּצוּ מַעֲרִים.

כֵּן

שְׁבוּיִים מוֹזְרִים!

נִדְרִים נִפְזָרִים!

שׁוּבוּ עֲבְרוּ יָמִים וּנְהָרִים.

הִקְבְּצוּ פִּלְטִים הִקְבְּצוּ מַעֲרִים!

אחת

לְעֵינַי יִתְאַסְּפוּ בְּגִי צִיּוֹן הַיְּקָרִים.

עוד

(*) לֹא לָזָד נִהְרֹת חֵן בֶּס זַקְעוֹת נִקְרָאוּ זִלְזָה נְחָלִים. כְּמוֹ זַעֲרוֹן נְחָלִים לְשׁוֹן
חֲזוֹרוֹ עֵפֶר וּבִפְסִים (חֲזוֹנֵי ל' י') וְכֵן זִלְשׁוֹן עֲרַנִּי חֲלֵת וּחֲדָי.

שִׂיאוֹ יַעֲלֶה עַד עֵבִי שְׁחָקִים,
יִתְאַמֵּר לְפָקוֹד עָלַי בְּרָקִים •
יִכְבוֹשׁ אוֹיֵב בְּפֶרֶךְ יַעֲנֶנּוּ,
בְּמַעַט אֶעֱבֹר וְהִגֵּה אֵינֶנּוּ •

אחרת

גַּם מוֹשֵׁל רַב נֹכְלִים יִתְעוּהוּ,
כִּי בַר לְבוֹ לֹא יֵדַע רִמְיָה •
יָפֹל בַּפֶּח טָמְנוּ בְּצַדִּיהָ,
בְּלֹא דַעַת תָּמִים יִבְלְעוּהוּ •
אִישׁ יִשְׂרָאֵל כָּל אִישׁ לִנְפָשׁוֹ יִשְׁוּחַ,
הַזֹּאת לָבָם לֹא יוֹדִיעוּהוּ,
יִשְׂרָאֵל בְּמוֹהוּ לְמָצָא יִקְנֶה •

אחרת

אֵיךְ נִהְפְּכָה סְעָרָה לְדִמְמָה?

אחרת

מִי הַפִּיץ מַחֲשָׁבִי אֲדָמָה?

כלן

יִמִּין אֶסְתֵּר וְאֵת, חֵיל עֲצָמָה!

נערה אחת

אֶהְבֵּת אֱלֹהִים קִרְבָּה בּוֹעֶרֶת,
שְׁלֵהֲבֵת יְהִי יוֹקְדָה בְּעֲצָמוֹתֶיהָ •
עֲרִי נִפְשָׁה לַמָּוֶת מִסְגֶּרֶת,
דִּבְרָה, וְהֵאֵל בָּצַע אֲמֵרוֹתֶיהָ •

שתי נערות

עָלִי בְּנוֹת פָּרֶס הִדְסָה נִשְׂאָה,
יֹכֵי מֵאָדָם הֵן מֵעַל נִחְלָה •

עֵיב לֹא יִמָּאֵס יַחֲבֶה לְקַרְבָּהּ
 יַחֲפֹץ אַךְ בְּשׁוּבוֹ
 עוֹד יִדְרֶשׁהוּ בְּטוֹבוֹ
 כִּי יָדַע יִצְרָהּ.
 תִּשְׁכַּח אִשָּׁה עוֹלָלָה
 מִהַמֶּד כָּל עֲמָלָה
 וְהוּא לֹא יִשְׁכַּחַהּ.

כלן

הַגִּדִיל יִשְׂרָאֵל הִרְבָּה כְּבוֹדוֹ
 לַעֲיִנֵי הַגּוֹיִם גָּלָה הוֹדוֹ.

שיחה

הקודמות אסתר

אסתר

הָאֵזְנָה נַעֲרוֹת יִשְׂרָאֵל בָּנוֹת יְרוּשָׁלַיִם!
 לְמֵאמַר מְרַדְּכִי וְזֻקְנִים הִטָּנָה אֲזִנִּים!
 הָעַם שָׁמְעוּ פְּקוּדָתָם הָאֲזִינוּ מִלִּיהֶם.
 וּכְכֹל מוֹצֵא שְׁפָתָם קִיְמוּ וּקְבְּלוּ עָלֵיהֶם,
 לַהֲיוֹת נְזִפְרִים וְנַעֲשִׂים שְׁנֵי אֱלֹהֵי הַיָּמִים,
 לַיָּמִי מִשְׁתָּה וּשְׁמִיחָה וְהוֹדוֹת לַעוֹלָמִי עוֹלָמִים,
 אֲרַבְעָה עָשָׂר וַחֲמִשָּׁה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ אֶדָּר,
 עַל יְתֵר יָמֵי הַשָּׁנָה יִנָּשְׂאוּ בַהוֹד וְהַדָּר,
 עַל שֵׁם הַפּוֹר הוּא הַגּוֹרֵל יִקְרָאוּ פּוֹרִים,
 זְכָרָם לֹא יִסּוּף מִיִּשְׂרָאֵל לָעַד שְׁמוֹרִים.
 נִבְחָרוּ מִהֶמֶן בַּגּוֹרֵל לְאַבְדֵּן יְהוּדָה.
 מִכָּלִי דַעַת כִּי הִמָּה לוֹ עֲתוּתִי פְּקוּדָה,
 יְהִיו נָא לִישְׁרוֹן יָמֵי חֶסֶד לְשִׁלּוֹחַ מְנוּחַת,
 לֹאִין גָּבוֹן לָמוֹ גַּם לְאַבְיָוִנִים מִתְּנוּחַת.

למען

אחרת

עוד אֶבְכֶּה עָלַי קִבְרֵי אֲבוֹת יִשְׂרָאֵל

כלן

שׁוּבוּ עִבְרוּ יָמִים וְנִהְרִים

הַקִּבְצוּ פְּלִטִים הַקִּבְצוּ מַעֲרִים!

אחת

שָׂאוּ רָאשֵׁי הַיָּבֵל הָרִימוּ עֲמוּדָיו,

מִקּוֹם יִשְׁכּוֹן אֵל יִרְאֶה לְחִסְדֵּיוֹ

לְפֶאֱרַר מִקִּדְשׁוֹ פֹּה יָקָר הַשָּׁקֶלֹו,

מִבֶּטֶן הָרִים אֲבִנֵי שֵׁשׁ תִּפְסְלוּ.

מִבְּחַר אֲרִזֵּי לְבָנוֹן לְקִרְוֹת הַכִּינוֹ,

קָחוּ כְּנוֹר לְוִים בְּשִׁיר הַכִּינוֹ!

אחרת

אֱלֹהִים יָשׁוּב יִתְהַלֵּךְ בֵּינֵינוּ,

חֹלֵי אֶרֶץ לִבְשֵׁי שִׂמְחָה וַחֲרָדָה!

שְׁחָקִים הָטוּ רָאשֵׁיכֶם אֶל מַעוֹנֵינוּ

מִשְׁכָּן אֵל הַבִּיטוּ גִילוּ בְּרַעְדָּה.

אחרת

מָה טוֹב אֱלֹהֵינוּ, מָה נָּעִים עוֹל סְבָלָתוֹ!

אֲשֶׁרִי הָאִישׁ יָדַע מִנְּעוּרָיו לָכֶת לְאוּרוֹ

בְּבִדּוּהוּ זָרַע יַעֲקֹב! הַשְׁמִיעוּ תְּהַלָּתוֹ!

כָּל מִנְּעָמֵי חֵלֶד עִם מַחֲמָדֵי סִגְלָתוֹ

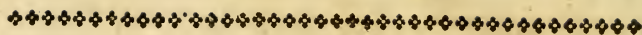
לֹא יִשּׁוּ אֶל נִהְרֵי עֲנָג יִזְלוּ מִמְּקוּרֹו

מָה טוֹב אֱלֹהֵינוּ מָה נָּעִים עוֹל סְבָלָתוֹ!

אֲשֶׁרִי הָאִישׁ יָדַע מִנְּעוּרָיו לָכֶת לְאוּרוֹ,

אחרת

יִשְׁקִיט אִפּוֹ מִהַשְׁחִית יִשְׁיִבְהוּ

שִׁיר

עת נצני המאספים נראו שנית במחנה העברים בספרי
במורי עתים אשר זה חדש ימים שמחתי לראות.

כל שְׁעָרֵי הַבִּינָה
בְּמַאֲסָפִים נִפְתָּחוּ.
בְּכָל עֶבֶר וּפְנֵה
עֲנִבִיהָ פָּרְחוּ.
מָה רָמוּ וְנִפְלְאוּ!
יַעַן מַחִירָם רָבוּ.
רוֹב הַקּוֹנִים לָאוּ.
תַּת עֶרְכָּם לֹא אָבוּ.
הִדְלוּ פֶסוּ אֲבִירִים.
לְשׁוֹן חֲכָמַת וְחִדּוֹתֶם
זֶה יָמִים בְּבִירִים.
כִּי נִפְלוּ אֲשִׁיזוֹתֶם —
הַחֲכָמָה וְהַתְּכוּנָה
בְּמַת מֵלֶכַּ נִשְׁבָּח.
נְטִישׁוֹת הַשִּׁיר וְרִנָּה
כְּאַגְמוֹן רֹאשׁוֹן שָׁחוּ —
עָתָה שׁוֹחֲרֵי מְלִיצָה
יִזְרְעוּ עוֹז הַלְּשׁוֹן.
יִחַגְרוּ חִדּוֹה וְדָצָה.
יִלְבְּשׁוּ שְׂמֹחָה וְשִׁשׁוֹן.
חֲכָמֵי אֲמַת יִשְׁרָאוּ.

לִמְעַן יִזְכְּרוּ נִפְלְאוֹת אֵל וּבְרוּכַי עִם יְהִלְלוּהוּ
יְבָרְכוּ שֵׁם קִדְשׁוֹ עַד קִצּוֹי אֶרֶץ יִגְדְּלוּהוּ •

(מאחרי הכותל נשמע שירת עם ישראל יחד, והנעדרות תענוג אחריו.)

בְּרוּךְ שְׁמוֹ וּמְרוֹמָם עַל רָמִים!
דּוֹר דּוֹרִים גְּבוּרוֹתָיו יִגִּידוּ
עַד אֶפְסֵי עֵת עֲזוֹ יַעֲיִדוּ
בְּרוּךְ הוּא עַד אֶפְסֵי עוֹלָמִים!

נשלמה המחברת

כָּל קוֹרוֹת יְמֵינוּ,
אֶת גְּדֻלָּהּ יִפְּירוּ
וְאֶת חֲכָמַת חֲכָמֵינוּ,
יַעֲטוּ בַּמַּעִיל הַהִלָּה.
רוּחַ חַן עַל שִׁפְתָּם,
לְאָבִי עַד אֲנִי הַכֶּלֶה
כִּי יִצְלִיחַ מַגְמָתָם •

דוד ואמו ישמש מברעסלויא •

החמור ושלשה אדוניו (נאך רחמנער)

אָכַר אָבִיוֹן רָאָה הַמּוֹת לְפָנָיו,
וַיִּקְרָא לוֹ אֶת שְׁלֹשָׁה בָּנָיו,
וַיֹּאמֶר אָהֵה! לֹא תִנָּחֲלוּ אַחֲרֵי מוֹתִי,
אֶךְ הַחֲמור הַזֶּה אֲשֶׁר הִתְיָה אוֹתִי,
יִרְדֶּה בְּרִצּוֹנוֹ אִישׁ יוֹמוֹ בַּחֲמורוֹ,
אֲבֵן בֶּל יִשְׁכַּח תֵּת לוֹ דֵּי מַחֲסוֹרוֹ •
בְּמוֹתוֹ לָקַח לוֹ הַכֹּכֹר חֲמור אָבִיהוּ,
וְלֹא נָתַן בְּיוֹם הַהוּא טָרַף לְפִיהוּ,
בְּאֲמָרוֹ יִשְׁבֵּר מָחָר בְּבֵית אָחִי רַעְבוֹנוֹ,
וַיִּרְדֶּה בּוֹ וַיִּפְּהוּ בַּחֲרוֹנוֹ —
מִמַּחֲרַת לָקַח הַשְּׁנִי יְרוּשָׁתוֹ,
עֵיף הָיָה וַיִּפְּהוּ בַּחֲמָתוֹ,
לֹאמַר! אָחִי מֵלֵא בְּמַסָּפֵא בְּטִגְהוּ,
לִכּוֹן יִתְעַנֶּה הַיּוֹם בְּצוּם גִּפְשֵׁהוּ •
הַצֵּעִיר אָמַר: אֲכַל בְּטוֹב יוֹמִים,

מקהלות

שומר מצוה לא ידע אסון
סביב סביב לה ענג וששון *

ג

אבותינו יביטו משמים
על תפארת הקריה היקרה
יגילו כי עוד חסד בתיים
וצדקה מפתם אופיר נבחרה
קרית ברעסלויא היפה בערים!
לה יאתה תהלה יושביך ישרים *

מקהלות

בברכת המימי דרך תרום קרת
צדקה וחסד פשרין חגרת *

ד

אנוש בלא אחזת מרעים צפור בודד
לא יתענג ברשן נפששו;
בלי חרוה וענג גלמוד נודד
מה יסכן לו בספו אשר בשקחו!
הרעות בת אלהי השמים
אם האהבה נעם התיים *

מקהלות

טוב ארחת ירק ואהבה בקרבנו
משור אבוס ומריבה ביגינו *

שיר חדש

לשורר בעת יאספו אנשי החברא קדישא וג'ח בער"ח
ניסן אל המשתה כמנהגם מימים ימימה

ברעסלווא יום ה' ער"ח ניסן

נגילה ונשמחה היום הזה לפ"ק

מאת

דוד זאמושטש מברעסלווא

א

אֲנָשִׁים תְּמִימִים עוֹשֵׂי צְדָקָה כָּבֵל עַת!
מְבַקְרֵי חוֹלִים! רוֹפְאִים נְאֻמָּנִים!
עוֹשֵׂי חֶסֶד עִם חֲחֵי וְעִם הַמֵּת!
וּמְחֵי דַמְעָה מֵעַל כָּל פָּנִים!
עַל צְדָקוֹתֵיכֶם שָׁמְנוּ עֵינֵינוּ,
תַּת תּוֹרָה לָכֶם צִמְאָה נַפְשֵׁנוּ.

מקהלות

הַזֹּרְעִים צְדָקָה בְּפִרְיָה יִשְׁמְחוּ.
בְּאֶרֶז יִשְׁגוּ כַּעֲלֵה יִפְרְחוּ.

ב

כֹּה נִקְהָלוּ בְּנֵי יַעֲקֹב בְּרִנָּה
לְהַגִּיד בְּקֹהֶל שְׁלָמִים מִפְּעִלֵיכֶם;
לְכַבְּדֶכֶם יַעֲדְנוּ יוֹם בִּשְׁנָה,
לְהַקְרִיב לָכֶם מִפְּרִי מַעֲלָלֵיכֶם.
עַקֵּב הַצְדָּקָה חַיִּים וְכֹל מְגֻדִים,
עַל פִּתְחֶיהָ חֵן בְּכָפְרִים עִם נֹרִידִים.

מקהלות

בַּמִּדְבָּר לֹא אָדָם בּוֹ תִּעֲנֶנּוּ,
מִהֶפֶח נִסְנוּ נִפְלְנוּ בַּפֶּחַח *
מִצָּרָה קָרָאנוּ אֶל אֱלֹהֵינוּ,
וַיַּעֲמֵד בַּמֶּרְחֵב רַגְלֵינוּ *

מקהלות

אִם אָמַרְנוּ נֹאשׁ תִּקְוִיתֵנוּ אֲבָדָה
פֶּתְאוֹם הִישָׁעָה לְקִרְאֹתֵנוּ עֲמָדָה *

ח

לָכֵן אִם לֹא עֲקֻשָּׁנוּ הִישָּׁרָה,
וּבְכָל זֹאת רָעָה תֵּאָנֶה אֵלֵינוּ;
כֹּל נִתְרַפָּה לְעֵמֹת בְּצָרָה,
עוֹד חֵי עֲזָרְנוּ וּמִגִּנָּנוּ *
בְּרִצּוֹן אֵל יַעֲזֹר אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ,
בְּנִפְשׁוֹ בְּלִבּוֹ וּבְכָל מְאֵדָהוּ *

מקהלות

שִׁירֵי שׁוֹפָף בּוֹז עַל עֲשִׁירִים אֲבוּרִים,
וְאוֹהֵב גְּדִיבִים נוֹתְנִים מִלֶּחֶמָם לְזָרִים *

ט

בֹּאוּ! וְנִשְׁקָה כּוֹס הַתִּנְחֻמִּים,
אֶת אֲנָשִׁים יִדְעֵנוּ נִגַּע לְבָבָם,
בְּבִגְדִים וּשְׂמָלוֹת נִבְסָה עֲרוֹמִים,
עַתָּה וְכִנֵּעַ שְׂדֵרֵי פֶסֶם וְזֹהָבָם *

ה

לְרוֹפֵא כָּל־מַהֲלָה נִפְרוֹשׁ כִּפִּינוּ.
כִּי יַחֲזֹק לִבְנוֹ כָּל־הַיָּמִים ;
נֶאֱמִיצְכֶם כָּאֲשֶׁר לְאֵל יֵדִינוּ.
כָּל הַמִּטָּנָה רַגְלֵיכֶם לְעוֹלָמִים .
יִשְׁלַח כְּדַרְכּוֹ בְּרָכָה בְּאֶסְמִינוּ .
לְפָסַח וְחוֹלָה נִתֵּן לַחֲמִנּוּ :

מקהלות

הַנּוֹתֵן מִלַּחֲמוֹ לְדָלִים וְרָשִׁים .
נִצַּח יִכְבֹּד מֵאֱלֹהִים וְאָנָּשִׁים :

ו

יֵאָרֶיךָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יָמֵי תַמִּימִים .
שָׁנִים רַבּוֹת יַחֲיוּ כָּל הַקְּרָאִים .
נְדִיבֵי לֵב יִבְלוּ שָׁנוֹתֶם בְּנַעֲמִים .
כָּל יִדְעוּ כָּל בָּאֵב אָנוּשׁ וְתַהֲלָאִים .
יַחֲיוּ לְנִצָּח הַקְּבִימִים וְנִכּוֹנִים .
לְכַטַּח יִרְבְּצוּ עֲנִיִּים וְאֲבִיוֹנִים .

מקהלות

מֶה יִזְעִילֵנוּ הוּנָּה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים ?
צָדֵק יִנְהַלֵּנוּ לְתַשׁוּעוֹת עוֹלָמִים .

ז

בַּיָּמִי קֹדֶם שֶׁהָ פִּזְוֶרָה הָיִינוּ
אֲמַרְנוּ נִגְזַרְנוּ גִּירָה שְׁחַת

אף בלי זיעת אפיהם,
את אכלם ואספו יחד;
גם יחיו ויכלכלו בניהם,
בלי רעד ובאין פחד *

עת השמש בשמים יופיע,
מסער למרחוק כל יראו;
ואם יקרב הרעם ויגיע
בחגיו סלע ועצי יער יחסינו *

יום תודה לאל יקריבו,
על כל מתת על כל מנה;
ואל הקבר עת פי ישיבו,
ילכו בשקט וברננה *

אם תתאווה היות צולח,
גם חפשי בין שאון החיים;
ראה שם על עוף הפורח
שם תחת רקיע השמים:

באשר לבעלי כנפים ורוח
גם לנו האל אב הנהו;
לכן עם אשה נאמנת רוח
תאהוב אותו גם תברכהו! — —

מורכב כדור סטורליסמר

הַסֵּד פֶּאֶר גָּבֵר , בֵּן צְדָקָה לְחַיִּים
הַנִּינָה נֹר אֲנוֹשׁ מְאִירַת עֵינַיִם *

מקהלות

אֱלֹהִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם בְּצֶלְמֹהוּ
רָחוּם כְּמוֹהוּ יְהִי יָצִיר כְּפִהוּ *

ציוס חתונת ידידי ודעי ה"ה כחצוד כחצוד המופלג ומופלג כמד
כ"י סערת: לשירה נל לידידי

ש י ר ת ד ו ד י *

אם תתאווה היות צולח,
גם חפשי בין שאון החיים:
ראה שם על עוף הפורח,
שם תחת רקיע השמים!

בלי דאגה ועצבת רוח,
זמר וידלג בין הענפים;
שמה ישכב שאנן ובטוח,
עד כי קרני השחר נשקפים *

בלב שמח יקח מתתו,
אשר חלק לו אל לחבל,
ויחר הוא עם רעותו,
יחד ישמחו עלי התבל *

אף

אַחֲרֵי תִפְרֹד מִמֶּנּוּ רוּחוֹ וְנִשְׁמָתוֹ;
בְּעִלּוֹתוֹ הַשָּׁמַיִם רְאִיתָם כִּי הִנֵּם עִמְלָתָם * —

לֹא תִדַּע מָה יֵלֵד יוֹם •

אִם כָּאוֹר בִּקְרַת תִּזְרַח הַשֶּׁמֶשׁ בְּצַהֲרָיִם,
בְּעוֹר יוֹמָם קִדְרוֹת יִדְבְּשׁוּ הַשָּׁמַיִם * —
לָכֵן יִדְאָג מִצְלִיחַ בְּכָל דְּרָכָיו בְּרֵאשִׁיתוֹ,
כֵּן יָבֹא שֶׁמֶשׁוֹ וּמָרָה תִּהְיֶה אַחֲרֵיתוֹ * —

דוד זאמושטש *

אִמְרוֹת טְהוֹרוֹת •

(המשך בכורי העתים שנת ת"ק"פ"ז וי"טע 107)

11. יִקָּר מִכָּל חֶפֶץ הַזֶּמֶן, בְּאָבְדוֹ בֶּל יָשׁוּב
מִשְׁחִית נִפְשׁוֹ יִשְׁחִיתֵנוּ *

12. עֵין הָאָדָם הַתְּבוּנָה, הָרָצוֹן רִגְלָיו
מֵאִיר דְּרָכֵי שְׁנֵיהֶם הַהֲגִיוֹן *

13. רֵאשִׁית חֲכָמָה לְקִנּוֹת דַּעַת מֵאוֹלָת
וְלִשְׁאוֹב מִי נַחֵם מִמַּעֲיָנִי שָׂכָר *

14. הַתְּקוּהָ תִּחְיֶה אֶת הָאָדָם
מִשְׁדִּיָּה יִנָּק כָּל יְמֵיהּ
וְעַל מִשְׁעֲנִתָּהּ פּוֹסֵחַ אֶל קִבְרָה •

על מות כלי זקן.

וַיָּמָת כִּלְי עֲשִׂיר בֶּן שְׁמוֹנִים.
 מִלַּחֲמוֹ לֹא נָתַן לְאַבְיוֹנִים.
 לֹא הִרְאָה אֶת נַפְשׁוֹ טוֹב בְּכָל הַיּוֹם.
 וַיַּעֲזוֹב לְאַחֵרִים אֶת מַטְמוֹנוֹ.
 וַיֹּאמֶר הַשָּׁטָן: אֵיפֶר הַסֶּכֶל.
 עַל מִבְרַכַת שָׁמַיִם לֹא אָכַל.
 עַד חֲלוֹן בֵּיתוֹ יוֹם יוֹם אֲשַׁלְּחֶהוּ.
 זָרִים אוֹכְלִים פָּרִי עֲמָלוֹ אֲרַאֲהוּ. —

מכתם למשורר שכור.

הַשּׁוֹתֶה! מִדָּם עֲנָבִים
 יִתְּלֶה בְּנוֹרוֹ עַל עֲרָבִים.
 כִּי בַחֲבִלִי עֵינַיִם.
 אֵיךְ יָבִיט בַּשָּׁמַיִם!

אל העורבים אשר הביאו לחסונבשר
 לאליהו התשבי.

אֶת הַתְּשֻׁבִי בְּבֶשֶׂר וְלֶחֶם כָּל־כָּלֶהֶם.
 לֶאֱכֹל בְּשִׁכְרָבָם אֵךְ שָׂמַח אֶת גּוֹיָתוֹ.

משל *

העורב. והנותן זמירות כלילה (נחטטיגט) *

העורב אל הנותן זמירות כלילה *

בְּחִיר הַמְּזַמְּרִים ! מַה יִּפְתָּ וּמַה נַּעֲמָתָ ,
מִכָּל בָּנוֹת הַשִּׁיר , הֲלֹא אַתָּה חֲכָמָתָ ;
נָא לְמַדְנִי וּמִרְתְּךָ הִנֵּחַמְדָּה וְהִנְעִימָה .
לְמַעַן פְּקוּלְךָ הָעֶרֶב שִׁירִי אֲרִימָה *

הנותן זמירות כלילה *

מִתּוֹךְ חֲבֵי הַמִּתּוֹק וּמְרִי לְאֹן עֶרֶב ;
לֹא נֶאֱוָה הַשִּׁיר מִתּוֹךְ גְּרוֹן הָעוֹרֵב *

* * *

בִּינוּ זֹאת בַּחֲוֵרֵי עֵם ! מְשׁוֹרְרִים צְעִירִים ,
לְמִי לְשׁוֹן לַמּוֹדִים לֹא נִתְּנָה בְּמִתְּנָה ;
לְמִי יָד וְשֵׁם בְּמִלִּיצָה לֹא הָיוּ לְמִתְּנָה ;
נוֹתֵן קוֹלוֹ בְּסִירִים , תַּחַת שִׁירִים *

(*) המשל הזה נעתיק מספרי בני הנעורים בדרך השני אשר עודנים בכתב , ונכללו
להדפיסו כאשר ינוח לו ה' מרגל מסבב , וסער הדאגות יקום לדמתי *

יהודה בן — יונה לבית יוטלש

15. מִיָּם מְשַׁחֲקִים אֲבָנִים
וְלִשׁוֹן, תִּגְרֹם עֵצָם *

16. הַיִּים נְעִימִים וְשִׁיבָה טוֹבָה
נִחַלַת מוֹשֵׁל בָּגוֹ וְנָפֶשׁ *

17. הַנֶּפֶשׁ תִּמְלֹא הַיּוֹם מִשְׂמַחַת מָחָר
מִרִּי בּוֹאָה הִיא נִבְלָעָה *

18. תִּמְדֵּי טוֹב בְּאֵין מְשֻׁבָּת
רַק מְנוּחָה בְּלִתִּי דֹאגָה
לֹא יִמָּתְקוּ לָנוּ יָמֵי חֵלְהֵנוּ
וְהַמּוֹת מֵר לָנוּ מֵר *

19. הוֹכַח תּוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתְךָ בְּחֵדֶר מְשֻׁבָּבָה
וּתְהַלְתוּ תִּבְשִׁיר בְּתוֹךְ קָהֵל וְעֵדָה *

20. נִבְּזוֹן כִּסֵּא הַמֶּלֶךְ בְּאַהֲבַת עַם מְשֻׁמְעָתוֹ
בְּטוֹחַ הָאֲרָמּוֹן אִם שׁוֹמְרֵי אֶמֶת וְצֶדֶק
וּמִכָּל מִבְּצָר חֲזָקִים הִדַּת וְהָאֲמוּנָה *

יחודה בן — יונה לבית ייטלש

(השאר לשנה הצאה חי"ה).

מלך אביון-מעשה אנוש *

I

קִמְּבִיזִים מֶלֶךְ פָּרַס מוֹשֵׁל עָז וְאַכְזָר.
לְבוּ רַחֲמִים לֹא יָדַע וְחֶסֶד לּוֹ מוֹזָר.
אֲהוּב אֲהָב בְּתַאֲוָה עֲזָה אֲשִׁישִׁי עֲנָבִים,
מִחֲמַם תָּמִיד הָיוּ פָנָיו פָּנִי לְהָבִים.

2

וַיְהִי הַיּוֹם בְּשִׁבְתּוֹ עַל פֶּסֶאֶז וַיִּשְׁפֹּר.
וְכָל עֲבָדָיו בָּאוּ וַיִּזְבְּלוּ לוֹ לְאַשְׁפֹּר
דְּבָרֵי חֲלָקוֹת, וְרוֹמָמוֹ עַד שְׁחָקִים גְּבַהּוֹתוֹ,
וַיִּשְׁנִיאוּ כַּפֵּעַל אֵל פֶּעֲלָיו וְגַם מַלְכוּתוֹ.

3

הִמָּה אֵךְ יֵצְאוּ וְהִנֵּה יִדְרוּ וְאֲהוּב
פֶּרֶקֶסֶסֶבֶס, הַנְּדַבֵּק וְנִצְמָד בְּקִירוֹת לְבָבוֹ.
בָּא לַעֲמֹד לְפָנָיו * „אֲשֶׁאֲלֶה וְהוֹדִיעֵנִי”

אמר

ההנעוה, ולדעתי כוון הנצח על המשל הזה, וניחור וולת שחוט כמו משוך,
כמו זה שחוט וולכים חי' ור', ושחטה שטים הושע ה' כהוראת תלת שטוח
נחילוף חותיות, וכן נוטה דעת המזרח צסס הרד"ק, אך לא כדעתו שחטה
כחן תלת משחזת, וכאלו כחוצ: כחן הנמשך על המשחזת לחזרו, זה דוחק
צעוני, רק שחטה כחן תלת קשת המוצן צעוני, וזה ציחורו: חץ שחוט
לשובם, כחן הנמשך חזור מקשת רק ליתר שלל, חס צו, כן לשונם,
מרמה דבר. ככה דבורם מלח מרמה, בפיו שלום את רעהו ידבר
וכו'. על כן צפפתיו ונכר, וצפיו שלום ידבר, למען יסוס חרצו צדור ונכון.
והרבומו: חיין פתח בפתח לוריקגעלנאגעניג פצייל חיית חיהרע לוגע,
טייטענר זק חיהרע רעדע, מאן טפריכט נור פריינדליך מיט זיינען
נעכסטען, חוץ חיהן דעסטף זיכערער דיח פאללע לעגן לז קענען.

* חיית ווחהרע בעגעבעהייט חוין וילחטס וועלטגעשיכטע.

הַצִּיד וְהַרְחָם וְהַיּוֹנָה •

„עַל מָה אֲנַחֲנוּ יוֹשְׁבִים? הֲבֵט אֶת הַצֵּר שָׁמָּה,
 „שֶׁם מְכוּנֵן הָצֹו עַל יָתֵר, נְנוּקָה
 „וְאַל נָמוּת • מִהֵר הַמָּלֵט! וְעַל נִפְשֶׁךָ חוֹסֶה •
 „כָּכָה דָּבָר בְּאַזְנֵי הַיּוֹנָה הִרְחָמָה • (*
 „וּתְצַחֵק הַיּוֹנָה לֵאמֹר: הֵנָּה הוּא צָרְנוּ?
 „מוֹשֵׁךְ הָצֹו מִקֶּשֶׁת דְּרוּכָה הֲלֹא תִרְאֶהוּ?
 „אַחֲרֵי הֲלֹא הוּא מְשִׁיבֵנו, וְאַיֵּךְ עָלֵינוּ יוֹרֵהוּ?
 „לֹא כֵן, הָאִישׁ טוֹב וַיֵּשֶׁר אֵינָנו עָרְנוּ • (**
 „פְּתָאוּס בֶּא הַחֵץ מְעוֹפֵף כְּעוֹף הַשָּׁמַיִם,
 „וְהֵנָּה הַיּוֹנָה הַתִּיִּפְתָּה, וַתִּפְרֹשׂ כַּנְפֶיהָ
 „עַל הָאָרֶץ, מִתְרוֹחֶצָה וּמִתְבּוֹסְסָה בְּדַמֶיהָ;
 „רָגַע-וְהִתְמָה נִגְזְרָה מֵאָרֶץ הַחַיִּים •

* * *

„כָּכָה תַעֲצֹר הַרְשָׁעָה כְּלִי מִשְׁחָתָה רָגַע,
 „לְמַעַן הַכְּאוֹת בְּטָה וְנִכּוֹן, לְהוֹסִיף כָּאֵב וְנִנְע •
 „צוֹף דְּבֶשׁ אִמְרֵי רָשָׁע בְּתוֹכָם טְמוּנָה חֲרִיבָהוּ,
 „לְצוּרֵד נִפְשוֹת שְׁאֵנִינּוֹת לְפוֹרְחוֹת, פְּתָאוּס לְהִרְעֵ;
 „חֵץ שְׁחוּט לְשׁוֹנוֹ, מִרְמָה דָּבָר, כִּפְיוֹ אֶת רֵעַ
 „שְׁלוֹם יִרְבֵּר, וּבִקְרָבוֹ יִשִּׁים אֲרִיבָהוּ •

פִּיִּישׁ הַיִּמְרָצָה •

מִלֶּךְ

- (*) צה"ח הנוספת והנגינה מלעיל, וכן הוא בסדר ראה, ולא כדעת צעל ספק
 אחת שחמר שהם 3' משקלים •
 (**) מלשון, ויהי ערך שחולל ח', כ"ע •
 (***) פסוק הוא צירוף 'ט' צנח לשון מעט כמו אשר נלכתי לשווי מספר
 ההנוער •

כְּבִלּוֹתָו לְדַבֵּר וַיִּתְּפוּשׂ קֶשֶׁת דְּרוֹכָה,
לִירוֹת אֶל הַחֹךְ לִבְבִּי הָעֵלֶם הַזֶּה עֲרוֹכָה;
הַחֵץ רָץ קֵל מִהֶרָה, מִלֹּא מְנַמֵּת פָּנָיו,
וְהַנֶּעֱרָה נָפֵל שְׂרֹד מִתְּגֹלֵל בְּדַמּוֹ!

בְּקוֹל עֲנוֹת נְכוּרָה צָעַק הָאֲבִיר עֵתָה:
”הֵיאָמְנוּ דְּבָרֶיךָ? דְּבַר אִם יִדְעָתָ!
”הַעוֹד, תּוֹכֵל לְחַשְׁבִּנִּי כְּאַחַר הַשְּׂכוּרִים?
”הַתִּדַּע מְכוּוֹן לַמַּטָּרָה כְּמוֹנִי בֵּין הַמּוֹרִים?” (*)

כְּרָקִים סִבְסִבֵּי מִי יֶאֱמִין לְשִׁמוּעָה כִּי יִסְפֹּר
מִכֵּב הָאֵב כִּכָּה חוֹק הַטֵּבַע יוֹפֵר —
עָנָה בְּמִנוּחָה וְהִשְׁקֵט אֶת הַבְּלִיעֵל:
”אֲמַנִּם אֲדֹנִי מֶלֶךְ! דְּבַרְתִּי בְּמַעַל;
”אֲכֵן מוֹרָה כְּמוֹךָ עֵינִי לֹא רָאוּ;
לְהַתְּדַמּוֹת לָךְ כָּל הַצִּיּוֹרִים לְשׂוֹא יִלְאוּ.

* * *

אֲרִי טוֹרֵף כִּדִּי גוֹרוֹתָיו וּמַחְנֵק לְלִבְאוֹתָיו,
אֶךְ לְמִלְאוֹת שִׁפְקָם יִצְבוֹר טָרֵף לְמַעֲוֹנוֹתָיו,
שֶׁטַח יִשְׁקֹט עֵתָה, וְעִבְרָתוֹ כְּעֵב עוֹבְרָת;

רוב

(*) מִלֵּאזֶן וַיְהִי מֵאֵד תַּחֲמוּסִים שְׂמוּחַל ו' קִאֲפִיטַעַל ז"ח.

אמר המלך "למי ממלכים ידמני
 "עם ארצי? ומה לזכו ממני יחשוב?
 ויען ויאמר "אדני, שמע נא וקשוב!"

4

"כלם יאמרו: מלך במשפט תעמיד ארץ.
 "מאז המלוך, אפס הימן תם הקרץ;
 "בצל כנפיה יחסה היושר ויתלונן;
 "בסאה כסא אלהים בצדקה יבונן.
 "אף שאר מעלותיה הנכבדות יפארו,
 "ועל מדותיה הטובות תהלות יאמרו."

5

"אך דופי אחד יהנו בך בלעדו אין.
 "כי תדבק נפשך מאד מאד אחרי היין:
 "והיין בוגר יקח לב ועצת חכמים.
 "יסכל דעת זקנים ותבונות אוֹרֶךְ ימים."

6

"אם כן ידמו בנפשם כי רוחי תכלה?
 "עזבני שכלי ותבונתי אמללה?
 "ואולם כתר לי זער, והפך אתונה,
 "עוד אוכל להשען על שכלי אראך."

7

ככה ענה אותו האכזר בעז חרוננו.
 בראותו בן פרקססבס רך ויחיד מחמד עינו.
 עלם יפה מראה מאד אדמוני פשוט שנה.
 עומד על משמרתו בחצר החיצונה *

בכלותו

הַנִּיּוֹן עֵת בּוֹא הַשֶּׁמֶשׁ *

אֵלֵי הַנַּחַל שָׁמָּה,
הַשּׁוֹטֵף בְּעֶבֶר יָמָה,
תִּשְׁקַע הַשֶּׁמֶשׁ בִּיפְעַת עֵינַיִם,
וּבְלִבָּנָת הַסִּפִּיר לְטוֹהַר,
מִלְּיפְעַת הַזֹּהָר,
יְדוּרוֹן יְדוּרוֹן גְּלִי הַמַּיִם.

שָׁרוֹת גַּם יַעְרוֹת,
גַּם נַחֲלִים וּנְהָרוֹת,
הִיא תַחֲבוֹשׁ תַּפְאֶרֶת:
כִּי הַבְּרִיאָה יִנְהָרוּ,
הַשָּׁמַיִם עֵת יִטְהָרוּ,
וְהִיא שֵׁם מִשְׁתוֹרֶרֶת.

הָאֶפֶר בְּלֵב שָׁמַח,
בּוֹקֵעַ בָּאָרֶץ וּפּוֹלֵחַ,
מִלְּזוֹהָר קִרְנֶיהָ;
כִּי עֵמֶל כְּפִים,
הִיא תִשָּׁב בְּכַלִּים,
עֵת תֵּאִיר בְּעֵרִיפֶיהָ.

אֶף בִּיעַת פְּרִדָּתָה,
תִּפְיֵץ חֵן יַפְעָתָה,
עַלִּי נְאוֹת כָּרִים;

מעגליה

דוב שכול, נמר פריץ חיות יעלעו דם חלל,
רק למלאות נפשם כי ירעבו, אוספים ששל:
ימיתו לבל ימותו! הטבע גוזרת *

12

והאדם, בחר אלהים ידיד יה וסגלתו,
יטרוף לעד אפו, וישמור לנצח עברתו.
אף כי רוע ושבע, בגאווה בגדל לבו
עוד ירחיב כשאול נפשו, מעודו באבו
כמות לא ישבע, עד כי ימיו יזעכו,
כחותיו ועצם ירהו כי ידעכו *

13

היחנק ליש את הליש יעהו?
אם ירמוס נמר לארץ חיי מינהו?
לדם תשוקק דיה, להרוג הרג רב תעמול,
ועל דם רעותה תחוס, אחותה חמול תחמול *

18

אף צלם אלהים-האדם-יחתוף ויחמוס
נפש אחיו, כטיט חוצות על עמיתו ירמוס.
יקשיח לבו משמוע קול יללת יעהו,
כער דם ענבים יתענג לרחוץ בדמהו *

פייש היימראטה

וְאִם אַחֲזָה לְפָנַי יָמִים רָעִים
 רֶטֶט גַּם רִתְּתִי יֶאֱחֹזֵנִי
 וְעַתָּה הֶעֱתִידָה תִּמְרָר הִרְגָּעִים
 עָתָה שְׂמַח בָּמוֹ הִנֵּנִי ;

לִכֵּן אֲשַׁמַּח בְּאֲשֶׁר נָפַל לִי לַחֲבֹל
 וּמִתּוֹנָה לְמִרְחֹק לִבִּי בַּל יִפְחַד
 וְאִם מְאוּשָׁר אֶהְיֶה בַּתִּבֵּל
 אֲזִי לִבִּי בְּשִׂמְחָה יִחַד •

מורכבי כן — דוד סטרעליסקר כנראה

אל נערי חמד

מִדְּוַע כֹּה תַעֲמֹדוּ
 עֲבוֹד בֶּל תַּחֲמֹדוּ
 וְאַךְ עֲצֹלָה תִּבְחָרוּ ?
 אִם רַק תַּחֲשׁוּבוּ
 וְהִחַל בֶּל תֵּאָכְלוּ
 מִעֲשִׂיָּכֶם לֹא תִגְמְרוּ !

לִכֵּן אֵל תִּתְמַהֲמְהוּ
 לִכֵּן אֵל תִּתְיַגְעוּ
 דַּבֵּר מִצְדָּק וַיֹּשֶׁר ;
 כִּי לֹא בְּהִתְבֹּנֵן
 אֶךְ בְּמַעֲשֵׂה נִתְבֹּנֵן
 הַשֵּׁג מִטָּרַת הָאוֹשֶׁר !

מַעֲגֵלֶיהָ יִרְעֻפוּ דָּשֵׁן.
עָלֵי פָּרַח וְשׁוֹשָׁן.
וְכָל עֲשָׂבֵי הָרָרִים.

כֵּן אִישׁ נָכוֹן וְרוּחַ.
בְּחִכְמָה הַשְׁכִּיל וְהַצִּלִּית.
בֵּין אֲנָשֵׁי דוֹרָהוּ:
יַעֲזוֹב כָּכָה הַתָּבֵל.
אַחֲרֵי חַיֵּי הַהֶבֶל.
עַתָּה יִתּוֹם חַיִּיהוּ.

מרדכי בן — דוד סטרעליסקר

חדל לבך מנסתרות *

(צן סינל ג' פ' י"ע)

תַּחַת מְכִסֶּה חֶשֶׁךְ וְעֹלָמָה
עֵתִים הַעֲתִידִים אֵל בְּהֶסֶד עֲמָה;
דַּעַת אוֹתָם טָרֶם תִּבְאֶנָּה
דַּעַת אֵל נִפְשׁ תִּהְיֶינָה:

אַרְאֶה לְפָנַי יְמֵי הַצִּלָּה
יִרְהֹב לִבִּי בְּגֹבַהּ רוּחַ;
אַף אֲבִיזָה הַרִיצוֹת וּמִלְאָקָה
בְּמַחֲשָׁבוֹת הַכֵּל וְרַעְיוֹנֵי רוּחַ.

ואם

לֵבָן כִּצֵּל הַיְדִידוֹת בְּחֶרֶוֹ לַשָּׁבֶת
פִּי בָהּ תִּמְצָאוּ גִיל תַּחַת עֵצָבָה!

• • • • • מְבַרְרִי •

זמרת האביב

יָמֵי הַחֹרֶף נָסְעוּ
וְעֵתוֹתֵי הָאָבִיב בָּאוּ
וְהַשֶּׁמֶשׁ מִשְׁמִים
זוֹרֵחַ עַל הַמַּיִם
נִלְיָהֶם בְּזוֹהָר יִשְׁטוּפוּ
חַיֵּשׁ מִהֵר יִרְדּוּפוּ •

וּבְגִבְעוֹת הַהָרִים
יָרְעוּ עֵדְרִים,
וְעָלִי מִצֵּעַ עֵדָנִים
יִשְׁכְּבוּ הָרוֹזְעִים,
זֶקֶן וְנָעַר
יִשְׁמִיעוּ רִנָּגִים
מִבֵּין סְעִיפֵי הַיָּעַר •

וּמֹל פְּגִי הַשָּׁמַיִם
יַעֲוֹפוּ בְּעָלֵי כְנָפַיִם
רָנָה יִשְׁמִיעוּ
וְתוֹרָה יִבִּיעוּ

מֶה נָעִים וְנֶאֱוָה
אֵלַי צְדָקָה לְאַהֲבָה
וּמִן הָרָשָׁע לְבְרוּחַ;
אָכֵן יוֹתֵר הוּא נָעִים
אִם יִבְכְּרוּ הַזֹּרְעִים
וְעוֹנֵג יִפְּקֹד לְאִישׁ הָאוֹרֵחַ * —

זלמדי זחודס כסליו תקפ"ז

מורכבי סטרעליכקער.

מה עוז ומה נעים שנת אחים גם יחד (תלמיד קל"ו)

מֶה טוֹב כִּי יִמָּצֵא אָח לְצָרָה!
מִשְׁעָן הוּא לָנוּ וּמִרְפֵּא לְנַפֵּשׁ מָרָה:
עַתָּה עֲצֻמוֹתֵם כִּי צָרָה יַחֲלִי יָחִיד;
אִישׁ אֶל אָחָיו יִסְפְּרוּ,
זֶה לָזֶה "חֲזָק!" יֹאמְרוּ,
וְאִזּוּ יָנוּס הַיָּגוֹן, וְחִבֵּל הַפֶּחַד *.

וְאִם עֲתוּתֵי הָרָעִים אֶחָד יִסּוּגוּ,
אִזּוּ שְׁנֵיהֶם יִרְקְדוּ יַחְוָגוּ
"טוֹב הָאֲחִיּוֹת וְהָרַעוֹת" יִדְבְּרוּ;
יִשְׁכְּבִיעוּ עֲדָנִים
יִשְׁמִיעוּ רִנָּנִים
וְשִׁירֵי גִיל יַחַד יִזְמְרוּ

לא כְּמוֹךָ אֲחֻשׁוּכָה
לא אֲמַלֵּא אַחֲרֶיךָ
עֵצָה נִפְשֶׁךָ לא טוֹבָה
לא יִתְכַנֵּנוּ דְבָרֶיךָ

* * *

לֹא־מִרִי אוֹהֵב הִקְשִׁיכָה
הֵן תְּהִי לְךָ לְמִשְׁמֶרֶת
מִמֶּנּוּ לא אֲשׁוּכָה
כְּמוֹ חֲרוֹת בֵּעֵט עוֹפֶרֶת

* * *

אֶהְבֶּתִּי אֶת אִמִּיתִי
בְּכָל נֶפֶשִׁי וּמֵאֲרִי
לֵהֱיֶה יְהִי רוּחִי וְנִשְׁמָתִי
לֵהֱיִתִּי וְכְבוֹדִי
הִקְדַּשְׁתִּי יְמֵי מְנוּחָתִי
לְהַגִּיט וּלְשִׂגוֹת בְּאֶהְבָתָה
וְאִם דָּלָה זֹאת מְנַחְתִּי
הִלֵּא לִבִּי לְטוֹבָתָה
אוֹלָם לא כְּמוֹכָה
תְּרוֹם נֶפֶשִׁי לְשִׁפְלָתָה
כָּל מַחֲשַׁבוֹתִי אֶעְרוֹכָה
לְהַפִּיץ אוֹר בְּאֶפְלָתָה
כָּל מְגִדִּים וּמְנַעֲמִים
אֲבִיא תְּשׁוּרָה אֵלֶיךָ

לֹאֵל עוֹשֶׂה כָּלָא
עֹשֶׂה כָּל אֱלֹהִים . —

גַּם אוֹתָהּ אָדָם בָּרָא
מֵאֲדָמָה אוֹתָהּ קָרָא !
רְאֵה סָבִיב הוֹדוּ !
וְהִלֵּל הָדָר כְּבוֹדוּ !

י ס מבראדי

737 סגרת לריע סהוב צספר זכרוננו

רִיעֵ אֱהוּב ! מוֹדַעְתִּי !
אוֹרוֹת יִשְׁרוֹן וְשִׁלּוֹחוֹ ,
רַבּוֹת מִמֶּה שִׁמְעֵתִי ,
נִפְשָׁךְ תִּדְרוֹשׁ טוֹבָתוֹ ,
הָאִמָּנִים מֶה תִּכְוֶנְתָּה ,
וְאֵיכָה אֵלֶי נִבְיָאָנָה ,
אֵן תִּמְצֵא מְעוֹנְתָה ,
אֵן תִּמְסַלָּה לְהַגִּיעָנָה ,
בְּזֹאת עֲצָה יַעֲצֵת ,
מִנְפָּשִׁי מֵאֵד רְחֻקָּה ,
אוֹתָהּ לְהַמְתִּיק אִמְצָת ,
וְלַחֲכִי לֹא מִתְקָה ,
אוֹרְךָ שְׁנוֹת תִּרְדָּמָתוֹ ,
יָנַעַם לָךְ וְיִשְׁמַחֲךָ ,
וּבְלִי לְהַשְׁבִּית תִּנּוּמָתוֹ ,
מִנְמַת לִבְךָ וְרוּחֲךָ .

אם לך לדברי תשובה
אעננה לי עטרת •
כי נפשך לי אהובה
בתבתי פה למזכרת

אהבה זאת ש"צ אהבך אהבה עזה לא תמוס

שי ר י

מנחת תודה על המקטרת (פפייפֶע) שלח לי למנה יקירי •
האנדר היקר מ' ש' ל' זכורים תקפ"ו לפ"ק

הנה זאת המקטרת
יען מנחת זכרון
היא ביום השכרון
אעננה לי עטרת

כי היא עון מזכרת
בשומי עליה עין
אשר בלי שבר ויין
כל הארץ משכרת

גם היא פחרב חודרת
עלים בעשן תבלה
מחיר פסח בקיטר תבלה
הוי! צרעת ממארת

ורעה זאת מאחרת
גם העת היא אכלת

מִחֲמִדוֹת כָּל הָעַמִּים
אֶבְחַר לְהַקְרִיב לְרַגְלִיהָ •
מִמּוֹלִים אוֹ עֵרְלִים
הַגֵּרִים יְוֹנִים וְאֲדוֹמִים
אֲשַׁכֵּנוּ צִרְפָּת וַיִּשְׁמַעֲאֵלִים
אֵלַי כָּל־מֹזְדוּמִים •
אִם אַךְ חֲכָמָה בִּשְׁפָתָם
אֵל כָּל־אֲרִיקָנָה •
לְהַטְעִים לְעַמִּי תְּנוּכָתָם •
לְלִשׁוֹנוֹ אֶת־יִקְנָה
אוֹלִי יִקַּץ מִשְׁנָתוֹ
יֵרְאוּ עֵינָיו אוֹר בְּהִיר
רוּחַ יַעֲנֶה מִבִּינָתוֹ
"חֲדַל מִהָיוֹת עוֹד יְהִיר
"לְמוֹד חֲכָמָה מִכָּל אָדָם •
"אִז תִּגִּיעַ לְרֹאשׁ סֶלֶם •
"קִבַּל הַטּוֹב בְּמַעֲבָדָם •
"אִז תִּחַגְדֵּל עַל כָּל־סֶלֶם •
"אֵל תִּירָא כִּן יִתְעוּדָה
"כִּי לֹא תִתְעַה הַדַּעַת •
"צִדְקוֹתָם לֹא יִגִּיאֻךְ
"כִּי לֹא בְצִדֶּק מִגְרַעַת •"

* * *

לֹא־מִרִי אוֹהֵב הַקְשִׁיבָה •
הֵן תְּהִי לָךְ לְמִשְׁמֶרֶת •
מִמֶּנּוּ לֹא אֲשׁוּבָה
כִּמוֹ חֲרוֹת בָּעֵט עוֹפֶרֶת

ה מ א ס ף

התקמ"ח

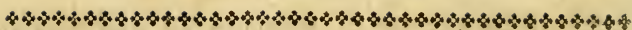
אִם כָּל חַי הִיא מְשַׁפֵּלָה
הֵעֵת! יָקָר כָּל־תְּפִאֶרֶת

עוֹד לְוִיתָהּ נַעֲדָרָה
הַבֵּל וְרִיק מַעֲשִׂיהָ
עַל־כֵּן לְמוֹעֵד אֶצְרָהּ
עַד תִּהְיֶה בְּקִנְיַת חֲבֵרָה

תּוֹדַתִּי זִלְזִי זַמִּי חֵין לִהְיוֹת • כִּי זִיוֹס הַזֶּה יִשְׁמַע
זַעֲרֵי יִסּוּדֵם קוֹל שִׁשׁוֹן וְקוֹל שִׁמְחָה לֹא קוֹל אֲדוֹמֵרִים
בְּדוֹר • — — יִדְרוּ

ש • • ב • • ה • •

ה ק ר מ ה •

בחורי בני ישראל הנועדים ללכת קדמת החכמה מצלי מורה דרך למצוא משעלה, העו אזניכם להקשיב דברי אנשי דרית, חפצי טונתכם, ועליזים צלחתכם, צחנו דברי אוהבים, קחו לקח והיו לאנשים **ראה** ראינו דנים צמתחילים לתור אחרי דרך החכמה, ימצאו אנשי כגף ויפלו צמחמורות הספקות לא יקעו פנות אנה ואנה, צתתם און לשמוע אל שיה קצת המתחכמים, כתות טונות אשר יחד יתלחשון וינאמו נאום; הכת הראשונה אומרת: מה לכם ולחכמות המצלות עדן האדם, ולהג הרצה יגיעת צער, הלא ידעתם מאמר ראש החכמים, יוסיף דעת יוסיף מלאו? — והשומע, לחסרון ידיעתו בוכה המלך ואמנת דבריו, יסוג אחור ויעמוד מנגד החכמה כאיש נדבס מתיולא מחמת תנין. והכת הביא מגדשת דנים מהסתפח צנחלת החכמה. ותקרא כת מפחידים המשיכיל.

הכת השנית, והיא להקת אנשים אשר שמעו צנעוריהם דברי חכם אחד ותקח אונם שמן מנהו, ויחשצו צלצם לרות צסקור עין אל כל חדרי החכמה ותעלומותיה, כי הספיקו להם גדר איזה עלות מספרי החכמים, ויאמרו, עתה ידענו את דרך החכמה ומהלכיה, די לנו, לא נפור עוד לשאול ולדרוש אודותיה, מלאכת מחשבת היא, וצטעה שאינה לא יום ולא לילה כוכל מלא את כל אשר ימצא החוקר צהגותו צה ימים ולילות, וצנח הרעיון ההוא, צנפול להם ספקות דבריו אמונה יחפאו דברים אשר לא כן על האלהים ועל צדיאמו, וצחסרון ההצעות וההקדמות צחלקי המדע והחכמה (אשר לא ידעם ולא יצינם כי אם המשיכיל השוקד יום יום על דלתותיה) יחליעו סעיפיהם וחזיונותיהם לצד אמת, ועלצותם תפיל ונדקתה על כפסם לצלתי פנות עוד אל מסלול החקירה ולתקן מעות סעיפיהם. והי' כל איש משיכיל העתמיד לדעת ולחקור לצו צעיניהם, להיותו חרוץ על דבר קל צדמיונם, ויחשצוהו לצער ולרק. והמה אשר נקראים מקטיכי המשיכיל.

הכת השלישית, המה צני נכד לחכמה לא יקעו ולא יצינו מה היא, וצדאזותם איש חכם נהדר מהעם ונגצד צקהל ד, יתלכצ צם

כָּטַר מִיָּם צָר מִנְקֻרָת יִלְחָצוּ
זַעִיר שָׁם זַעִיר שָׁם קוֹ לָקוּ יַחַד יִתְקַבְּצוּ
נֶחָלִים יִשְׁטוּפוּ נְהָרֵי אֵיתָן יִכְבִּירוּ
בֶּן אָם אֲנָשִׁי מִשְׁכִּיל מִמְּקוֹמוֹת גִּבּוֹרִים
מִעֵינֵי־בֵּין מִמַּעַמְקֵי לֵבָם מְגִידִים
בְּהִתְאַסְּפָם יַחַד פְּלָגֵי תְבוּנוֹת יֵאָדִירוּ .

אם הקנאה ויעשו אנשי רצו ומדון לו, על התנודות צמחות, ישימו
אותו ויחפרו עליו לאחור: סר טעמו, נמר ריחו, צקדש כל יחזה, כי
פכה אל שטי כזב וישליך אחרי גיוו האמונה; וידצרו על לדיק עתק ישימו
עליו עלילות דברים עד כי ישפילוהו ויקפוחו מקהל הישדים. ואלה
הם מעשימי המעכיל.

הכתות האלה אשר זכרנום התעו דנים מנערי העם. צרי לזכר וזכי
הרעיון מאחרי החכמה, ימאסו נבוע זה, ופתי לזרז להם.
וצדנות הימים נמנעו המעכילים וידצו הצועדים הפוחזים והדוקים, זה
ילך צבה וזה צבה, ונבי כאלמן צעיני שכיניו אשר אמרו עלינו: אצדה
חכמתם, אין איש צבה יודע עד מה. ואלה הן הסצות אשר עוררנו
לדבר בהקדמה זו, על האדם ויגירותיו, ועל החכמה ואודותיה, ועל
צחינת הערך שצין האדם והחכמה, למען ימלאו המתחילים ארץ ישר לזא
אל דצידה ואל היכלה, ויפנו עורף להמסטינים.

טָרָם כל נליע הנה השאלות אשר יסוצנו עליהם כל דצרינו בהקדמה זו,
וע"י התרתם יותרו כל הספקות אשר יפלו למתחיל צחמה, ויסקל
הנרס לזלי ימלא צו עוד אצן נגף, והמה (א) מה הם הצחינות יצחן
צס האדם מלך תכונתו צצריאה? (ב) צאזזה גדר נגדר שס החכמה אשר
נצצר עליה ונחקור אחריה למען דעת עלמותה איכותה ומחותה?
(ג) איך נצא על המערבת אשר צין האדם והחכמה, ואי' הגצול אשר לא יעצור
עליו האדם צחקירתו? — ואחרי אשר נעמוד על זה צצידור במור
ונדעהו, ידע כל איש את מעשהו.

האדם, מנחר צדואי הארץ מלותם צנפס משכלת ונהדר צלצ חושצ
מחשצות, יצחן מצ' פנות, או מפנת עלמותו, היותו צדיה
נצחרה מורכצ מחומר אלזי ורוח אלהים שוכן צו, או מפנת תכליתו היותו
פה על הארץ מיועד לתכלית אשר שס חוק לו צודלו צנלנו הקדום.
הבחינה צאדם מלך עלמותו לדעת נחות ופצילות גופו, ונחות
נפשו, היא צחיכה עלומה ונוגעת צכל חלקי המדע, נקדחת
צלסון יון אנטראפא"לאגיע (אענטשן=לעהרע) ונקדחתו צלסון העצר
ת כונת האדם. והיא תחלק לכתה סעיפים, מהם ילכו ויסתעפו על
ידעת חלקי גופו ופעולות כל אחד מאצדיו, מהות עלמיו וגידיו ועורקיו
זכו' קדלו אותם המחקרים פהיזי"שע אנטראפא"לאגיע (נאטירליכע
אענטשעלעהרע) ת כונת האדם בגשמי, והרופאים, הנכחיים
לדעת חלק גדול ממנה, יקדלו אותה פהיזי"לאגיא. וזה יתצדר להם
פעולות כל חלקי האדם (ריח פונקטיאנעס דער טהיילע) צהיותו צנצנ
הצדיות

ואף שחמדים דגריהם צבוי מאמדים וצחלוק משפטים. כמלא רעיון בולם
מסכים לדבר אחד, אף כי גזרו אומר חלה חלה חלה חלה : וזהו :
ידוע כי אין לך דבר עיון ומחקר בעולם אשר אין לו מוצא ויסוד מוסד
הנקרא חלל החכמים אז *) (פרינציפיום) והוא מקור דבר ההוא,
מתמו יזונו כל מעיני ומשפטי הדבר על כל גדותיה : ומחוק החכם טרם
יגדיר בדר וגזול איזה חכמה או ידיעה, לדעת אצי החכמה או הידיעה
אשר יעמוד עליה, למען דעת ענינה ע"פ חלה : ונחלקו כתות דעות
מהפסוקים הראשונים : מהו האז לחכמת המוסדות, והיתה כת אחת
אומרת אצי המוסד הוא התענוג, להורות ; כי נאבז המוסד
למען תענוג : ואף שהיתה כונת המורה על תענוג הכפס שהוא דבר
נלחוי, שחתו התלמידים הצאים אחריו הכונה, נסכו לזם צשמחה .
ויתענוגו צתענובות צני אדם תענוג גופני מאין קץ, ויהי להם מוסד דצם
לרע : וכת אחרת אשר צקשה לתקן את המעות, ויאמרו : אצי המוסד
היא הטובה לכפס לצדה : ותקון הרוח צאדם, הפדיוה על
המדה מאסה צמקל נועם ודדה צנפשה צמקל חוצלים : והיא הציחה
התלמידים לידי תקלה ; כי השליכו אחרי גיוס חצת דיעים והצדודו צצני
אדם, לא דצו להועיל ולעזור את הכלל, והשחיתו צזה תקון העולם אשר
לא לתבו כוצר : וכמוהם נמלכו מחלוקות דעות דעיות כת פיתאג"אראם,
כת פלא"טא ודומיהם, כלמו נצאו ולא יקעו מה נצאו, עד כי נשאר
הדבר צספק : חלל החכמים האחרונים, וצתוכם מאמינים צדת האמתות
הנתונה מפי הגזורה, הסכימו למשפט אחד וזהו :

השלמות אבי המוסר

ונדרושה נא לצאר את דגריהם : היות הצודא יתעלה שלם צצל
שלמות מאין כמוהו, חפץ צצדואים שלמים צערכם למען
ירשו אושר האמתיי והכלחה הנלחיות, שם את האדם על הארץ, צדיחה
שלמה מלך נפשה וחכמה מלך גופה, ונתן לו כחות וכלים וצחירה חפשית
לעמוד בגד חסרוניו הגוף, ולהשלים את הכפס : וצהיות האדם צעל דעת,
נובה צחכמה ומוסר, ומתקן את כפשו, הוא טועם חיי העו"ה צע"הז :
ולזאת

(*) חכמי ההלמוד ז"ל שמשו צחלת אז צחמדם חצות נזיקין, רצו צזה המקורים
אשר וכללנו כל דבר ניזק ומזיק האפשריים : וצמה האצות אשר אין רחוי זה
כרחי זה, כי לכל אחד מהם יש לו פנה אשר אין לזולתו : חמנם כל שארי
המקין ככללים צצרעם החלה וצאים פחת בדר אחת מהם : וכן אצות תלחות
ידומה : ושומר זה הכלל .

הנעים תוכן מחשבותינו אם לא נתחדרו לו עד הכה. אלה הם הצניעות
אשר יצחן צם האדם בקצור ודרך כללי.

ועתה נבא על גדר החכמה. כמד העיר החכם המליך ר' הירץ וויזל
כ"י בספרו בן נעול לדרוש על גדר חכמה כלשון עזר.
ומי לא ידע גדול ערך הספר הזה, כי הוא איש זך הרעיון וצר לזכר,
ונפשו רחבה מאוד בחכמת הנפש ובעומק לשון עברי, אשרי לו מי שקרא
הספר הזה צטוב טעם ודעת, כי ימלא צו מחמדים לנפשו. ואמחנו לא
נחייב פה צענין הזה כי אם כולל גדר כללי הכולל מספרו ומחשבת כל
מחקר ציחור השם הזה, ונאמר.

החכמה כוללת כל מלאכה וכל למוד וכל מעשה וכל
הנהגה המצוינות ומקדשות את האדם אל תכלית
שלמותו.

ולמעלת התלמידים נכפיל הגדר הזה ונליבנו גם כלשון אשכנז, כי טובים
השנים מן האחד דיא ווייהייט בעגרייפט יעדע האנדלונג, יעדע
טהאט, יעדען געברויך אונד יעדע קענטניס אין זיך, דיא דען
אענטען זיינער פֿאָלקאמאענהייט נעהער ברינגט.

ורגה להיות השלמות תכלית האדם הקצוב לו מצוראו ית' כאשר נבאר
להלן, יקרא האדם המשתוקק וחרון לבא אל תכלית שלמותו
האמתית בכל מעשיו ופעולותיו המסכימות עם תכלית שלמותו, חכם;
והמעשה והפעולה או המחשבה אשר יקריצוהו יותר אל תכליתו דבר
חכמה. ולכל מעשה אשר יעשה האדם תחת השמש מצלי צחון תחלה
אם ישרה צעין קונו, ולדקה לעוצת דיעו, ומסכמת עם תכלית שלמותו
האמתית לא יכין לקדושת צס חכמה, כי אם תקרא תחזולה, או מזמה,
או נדמה. וכדומה להם, כל אחת לפי ענינה, ולא נקראנה צס חכמה.
ואחרי אשר ידענו גם גדר החכמה בדרך קצור כללי, נתורה נא אחרי
חקירה אחת נפלאה, עמדו עליה רצים מהמחקרים אובזי מחוקק.

ואף

דה, והמה המציאות את האדם להאזר והשלמה נלחיות, והם הפחיתות
האדם אל עמו ואחריו, והיא פליטיקא, והמה המציאות את האדם לזר
הלכה ומניית. והמשכיל יבין כי נכללו החלקים האלה כלם בתורתנו הקדושה.
ולכן ראוי לנו לחלק המוסר לשתי חלקים והמה, מוסר השכלי **פהילאזאפהישיע**
מאראל ומוסר התורתי **טעאלאגישע מאראל** והי' החוקק לצנות צנין
למודי המוסר, יליג תחלה חלקי המוסר השכלי, ואח"כ יורה דרכו איך
שמאנו הכל ציתר שאת ויתר עז חזק כדאי מולק בתורתנו הקדושה, ויועיל צה
מחד לתלמידים לחזות צעם ה' ודברי נביאיו.

זנית הנציא צהליגו המאמר הזה מול דצרי הנציא פסוק י"ח ואל תי
תדתיין אל ומה דמות תערכו לי
הנך רואה, הקורא הנעים! שהשלמות היא תכלית כל מפעלי האדם,
ויהי' אם כן כל חגמת לבנו וחפלי ישענו בכל דצד תורה חנמה
ומוסד, לתקן בהם נפשנו להסיר מלצנו תאוות המותדות ונוסף החומד
העכור החומד לתענובות גשמיות לצדקה, ולנרף כליותינו להיות אורחי
אדם, מכצרי הנדיות אשר כצכודס יתכצד צוראס, ולהשקיפה בכל דרכנו
אל תכלית שלמותינו אשר שם האלהים לחוק לנו. ומה מתקו מדצש לחיך
דצרי משה חכם דודנו ז"ל צספרו פעלאן ז"ל (*). "אדח מיסוד ללכת
צדך החנמה, הוא, להתחיל צצחינת הצדואים אשר הם חוצה לנו,
"אמנם בכל פסע ופסע יעמוד האדם להציט על עצמו ללמוד להתנהג
"ולתקן מעשהו, כי עקד הערד צחנמה היא למען ההללחה האמתית
"אשר נתנה מורשה לאדם. ולולי היה לאדם צחקירת מהלכי הנצבים
"וטצע הגלגלים לפחות סצה דחוקה להללחתו האמתית, (ד"ל ללמוד
"מהם דצד - לטער כליות ולצ), למה זה איס נפשי לצחון ולהתצונן
"עליהם. עכ"ל".

ועתה נתצדדו דצרינו, אחד אשר עמדנו על גדר החנמה, צחינת
האדם, וצחינת השלמות, נאמר: השלמות היא כמטרה, אליה
ינעד האדם בכל כחתינו, כי היא קץ ותכלית כל ישעו וחפלו. והאדם
הוא המיועד מרצון הצורא צ"ה כצכד (**), והחנמה היא הכוללת כל
למוד וכל מעשה וכל פעולה וכל מחשבה המסנמת עס אומר האמת
ושלמות האדם, באמצעות לצא על ידה אל התכלית. והותדו צזה השאלות
שצכדנו. נוסף לזה נדסס לנו בצול צחנמה עד היכן ילכו חקידתנו, וזהו:
אחרי הצחינה צאדם וידיעת כחי נפשו, נתורה לצקר את הדצרים אשר
נעמוד עליהם אם הם נכנסים תחת גדרי הנחות אשר שם הצורא לאדם
אם איך, ואז ימלא כי כל הידיעות שנדע נומדים תחת גדר המקום,
והזמן, וא"כ הדצרים היוצאים מתחת גדר הזה המה למעלה מידיעתנו,
ואין לנו כח לגזור אומר עליהם (***) ועוד זו דרש דצינו משה צן מנחם
ז"ל

*) Charakter des Sokrates, S. 4—5.

ויפה העתקוהו המדומס ר' ישי צער לז"הק אך צקיור נמך ולכן העתקוהו
זנית פה מפנים הספר

**) עוד יחוצר צענין הזה מאמר צסס יעורר האדם, יצא צפנים המאסף חי"ה

***) למען יהי' זהירוס דצדרינו נדחיו פה חינה צחור. לא יחסדו חיתנו הקורה

ולואת יצ"ר החכם האמתי נכפשו קשר אמיץ צין חיי הע"ה והע"ה, ותורה וחכמה ומוסר כמעלות הסולם המציאותיות אותו לחיים נאחיים, כי ידומתו להקריצו אל שלמותו. ומה יפה דרש על זה דצינו משה צן מנחם זכרו לזכרה צספרו ירושלים המחוצר על האמונות והדעות (*). וז"ל, לא יולדק לאושר האדם, ולאמת העיון לאמר כי יש פירוד צן צין הע"ה להע"ה כאשר יצ"רוהו קלת החכמים ואחרי העיון והחקירה, האמתית לא נחשצם לשתי עולמות. כי צאמת נאחית נפשו היא המשכה, הזמנית לצלי סוף, ולחיי הזמן אין קצב, כי קשורים המה צקשר אמיץ, צחיים הנאחיים מצלי פרוד צינותם. והמשכיל יצין. וכן אמרו חז"ל, העולם הזה דומה למדוזדור והע"ה צלעדקלין, התקן ענמך צמדוזדור, כדי שתננס לעדקלין (**). עפ"ל ודעהו."

ואחר אשר ידענו כי השלמות אצי המוסר, וגדר השלמות אין צריך צאור, כי מושג השלמות כולל כל היסות (רעאליטעטען) ומוציא מן הכלל כל חסרון, כאמר: היות האלהים לצדו השלם צצ"ת מאין כמורה, יהי' האלהים לנו לעינים צענין שלמות עצמנו, לו הגדולה והגדורה הנלה והבוד וכו', הוא יתצדך כולל כל המדות והמעלות; ואתה צן אדם, הדנק צמדותיו, מה הוא רחום, אף אתה רחום. מה הוא חנון, אף אתה חנון וכו', ר"ל מה הוא רחום על כל צדיותיו, הי' אתה רחום ונל כל אדם אשר עמך, ועל כל צדי אשר צציצך. ואף שאי אפשר להשוות מדת רחמי האדם לרחמי האל, הי' אתה רחום כפי ערכך ומדתה לו. ומקרא רחום. וזה ההצדל צין גדר שרש דמה לשרש שוה, כי דמה יורה על הדמיון (עהלויכייט) לצד, ויוכל אס כן להיות צצר קטן דומה לצד גדול לפי ערכו, ד"ת כדור המלאכתי יהי דומה לכדור הארץ העצמי מגדר כדורתו שיהיו כל הקוים היוצאים מעל פני הכדור אל המרכז שוים זה אל זה. אצל לא יתכן לאמר שהכדור שוה אל כדור הארץ כי שוה יורה על השואת שני דברים ע"פ כלם (גלייכהייט). וזה שאמר הנצי" (ישעי' מ, ב"ה) ואל מי תדעיוכי ואסוה יאמר קדוש. והמשכיל יצין ענין

*) Jerusalem, oder über religiöse Macht und Judentum, von M. Mendelssohn. Abshn. I. S. 15.

(**) הכונה צצדריהם, לצלתי נפריד צמחשצותינו השתי עולמות, כי תקון הנפש צע"ה היא הסגולה ליורשת חיי הע"ה והמה צשני חזרים חדר מלפני חדר. המקשר את עצמו צזה יצא צזה. ועי"ז תצין גם כונה מאחרם צמקום אחר, יפה שעה אחת הורה ומעשים טובים צע"ה מכל חיי העולם הזה.

ואם מנת השני' ילא איס לקראתכם, דעו כי מחסרון ידיעתו נולדה
עלתו. כי אין צד מקטין המטכיל לעת גדולתו, לשונו מדצרת גדולות
ולצו כצו. וספרו לנו המושלים כי תוף ה' תלוי על עץ והי' משמיע
קולו למרחוק ויחדר כל השומע לקול המהומה. ושללוהו: מדוע השמיע
קולך כל היום צחין איס אתך? ויען. אשמיע קולי על לא דצר, אך
להיותי חלול ותוכי נעור ודיק מכל, כל עת יפיח צי הרוח אל כל מקום
אשר הוא הולך, ארים קולי. וחז' אמרו אסתידא צלבינא קיש קיש קריא.
ואם איס מנת השלישית איס ריבנס, אל תאצו אליו ואל תשמעו לו, כי
זדון דוחו דצר צו, דעה כגד פניו, תוכחתו כאלה. כי מי צה צר לצו
אשר ירהב צנפשו עוז לשפוט את דעהו צדצרו אמונה, היא דצר המסורה
אל הלצ, לא ינשל צה נפש חכם אשר שקד על דצר חכמה ציושר לצו.
ואם יליבו לפניכם אנשים אשר למדו דצרי חכמה ונעו ממעגל יושר וזנו
אחרי שטי כצ, הליבו אתם לפניכם אנשים אשר לא צאו אל שעריה והמה
פועלי און. ואין לך להקת אנשים מתי מספר כלם שווים לעוזה. כי אם
תמלא כל פעם לאיס יתרון כושר על דעהו, והא לכם כלל אשר מסרו לנו
החכמים הראשונים: אל תסתכל צקנקן, יש קנקן חדש — מלא יסן. —
ויש אנשים מראים ענמם צהנהגתם וצצגדיהט וצהליכותם חסידים ואנשי
מוסר, והמה מלאים עול ומדמה, חונפי לעגי מעוג, מלשינים את
דיעיהם צסתר, ואורצים לדס נקי. כרחום יאיר להם את נתיבותם וידאו
כי צאלהם שגו, ויסצו מחטאתם!

לכן אחינו לא תגורו מפני איס, דרשו משפט, למדו חכמה, קחו לקס
מאיש צינה, ומוסר מפי כצונים. ראשייתכם מלעד ואחריתכם ישגא
גואור. דרשו את האלהים הגדול והנורא מעומק חכמת צדיאתו. החכמה
תבי משענתכם תתמוך את ידכם, תוליך אתכם קוממיות אל כל מצפוייה,
מעגנו מזיו צודאכם, ויהי כועמו עליכם ועל מעשיכם, דורשי ה' לא
יחסרו כל עוצ מעתה ועד עולם.

* * *

מעצם ההקדמה הזאת יראה הקורא המטכיל, את החקים אשר
ישים אל לצו האיש החפץ חיים, ומצקא לשצת צעה צאהל
תאין מקטין ופגע דע, החקים האלה קצלנו ונלינו אנחנו מאספי המכתצים
והמאמרים הצאים צספרנו זה אשר אנו מוילאים לאור זה שלם שנים
צעז"ה. ואשר ילא לאור אם יגמור ה' צעדנו מדי חדש צחקשו כפלים
לתושיה. ואף שלא הביע המאסף עד הנה לגלל השלמות להיות מתוקן
צכל מצלי מחסור, צי צעירים אנחנו לימים, והרוב מאנשי חצרתנו המה
טריקים

ז"ל *) „צנתיז האפל הזה אשר האדם הולך בו, כל ימי חלקו, לא כיתן לו כי אם מאור מלעד יהל לפניו הפסיעות הקרובות אליו אשר ילך צם, וזה לעוז לנ"י כי אור גדול יעור עין צמר, וכל אור המצדיק מן העצרים, יתעברו מני דרך הישר.”

אלה הם היסודות אשר נבנה עליהן מצד לשנת צמח מפני חמת שלש הנחות אשר זכרנום: ידעתם: צחורי חמד, יונקות מטע י"י! ידעתם גודל מעלת החקירה על האדם ועל אודותיו, ידעתם תכליתו אשר תמלאו בשלמותו, והשלמות המקדשת אתכם לחזות צומעם י"י: אזרו חיל וחקרו על מחשבות משכילים, צינו חמת ישרים, ומי זה האיש אשר יתנרך בלצנו לאמור אלחמה אתם צמער? התעיפו עינכם צו, ותמלאוהו חצר לאחת מהנחות הזכורים: והי' אם יצקם להחריק אתכם צדצרי שלמה, יוסיף דעת יוסיף מכאוצ; דעו כי צאולתו לא שם לצ על כונת החכם, כי המלך החכם אמר זה צתמו אל לצו לצחון החכמה והסכלות למען דעת גודל ההצל צין הדעת וההוללות ויצור אומר צדוצ חכמה דצ כעס כל עוד שידצה החכם את חכמתו יגדל כעסו מלך הסכלות כי יכיר עוד את חסרון הכסיל, דשעתו ואולתו: וכל עוד הוסיפו דעת יוסיף מכאוצ צדלותו אנשים נצעדים מדעת דוצדים על צריק עתקי: כי צאמת אין לך מכלאוצ לנפש חכם, כדצרי כסיל: חמנם על מכלאוצי הגוף הכוללים מן העמל והשקידה על דצר החכמה לא יקאב לצ חכם, כי מעשה טובה אחת או פעולה טובה אחת או דעיון צך אחד ימלאו את המחסור הזה ויתנו מרפא לנפשו וסקוי לעצמותיו: וכל מניעת עונב גשמי ואפסת התענוגים הגופניים יחשב החכם לאין, הצל המה, דגע יחלופו ואינם: מי זה יחמוד ללל קקיון אשר צין לילה הי' וצין לילה אצד, וישליך אחרי גיוו עונב נלחי הקשור צו והולך אתו מדצר ציה, עוצד עמו אדחות ימים ולא יעוצהו: אם לואת יקרא מכלאוצ, נצחרה היות צעלי מכלאוצות כאלה, מלהיות צעלי תענוגות כמתעלל צחכמה: ואם

סצדאנונו להקטין פה אנשי חבמת מה שאחר הטבע (מעטאפיזיק) חלילה! ידענו גדולת החכמה ההיא ואת אשר הפעילה להישר דעות וחמונת האדם, ומי שחגנו ה' סכל צך, ולצו רחצה להחזיק תוכו מעמקי סודותיה, לא ירפנה, כי היא מצויה לדעת מה שלא נדע: והמשכיל החוקר יקרא ספרי החכם ר' משה צו מנחם וספרי החכם גארווע וספרי הזכס קאנטי, וציחוד ספרי המכונה צם בקורת הבינה, Kritik der reinen Vernunft. וימלא דנש דיהו: *

*) Jerusalem, Abshn. I.-S. 16.

להורות על המוסד הנז' מידאת הדוממות שהוא העקר, ומוסד יראת
האזקון הוא מוסד המוני. וינא אי"ה צמאסף לשנה זו מכתב מליש נודע
חמו צשעדים לנאר את הענין הזה ע"פ כולו.

וטרם נחתום את המכתב הזה, עוד לנו תליש לה"ה הרצ החכם
המפורסם כ"י פ"ה ע"ה כבוד מוהר"ר חיים הירש כ"י אצ"ד

ור"ו דק"ק מיינץ יע"א. אשר כנך אותנו צמנצנו הדמה וינרך אותנו על
פעולתנו לעונת הכלל צלשון כנחר כלו ממחקים, ולמען לא נתראה כנצהי
דוח המצפארים צכצוד עצמם, חדלנו מהליג אותה צמאסף צהעתקה ע"פ
כלה. וע"ד תונחתו המועילת צענין בתיצת השם צלשון התמים נליב לפניו
צמאסף לשנה זו התנללות דצנו משה צן ר' מנחם מנחתו כנוד. ועכ"ז
כהי' זהירים לשמוע עצתו ולקחת מוסרו, כי איש עניו הוא, ולצו לא
ידע חלקות. אצל מי שידצר אתנו קשות ואין האמת כסלו, או מי שיעורר
קבאה וחמה צעדת ישראל על לא דצר, אך למען הראות גדולתו ותפארתו,
לא נאצה אליו ולא נשמע לו, יהי' מי שיהי'. האמת חפניו והדעת
מבמת לצנו. ופני איש לא נשא. לך ה' הצדקה כי אתה תשלם לאיש
במעשהו, היה עמנו אל תעזבנו ואל תעטנו להדים קדן ישראל באות נפס
גנדיך.

יום' צ' טו"ז חשון התקמ"ח ליניוה.

חברת שוחרי הטוב והתושיה.

טריקים צמלאכתם למאן טוף לחם חקם, אלה עוסקים צחינוך נערים,
 ואלה צעניני מ"ות, עכ"ז ידע המשכיל את עולם פעולת המאסף אשר
 פעל עד הנה, מצוארים צו כתוצים קשים צתנ"ך ומאמרי חז"ל נכתבים
 צו חליאות נחות צלשון עצר. יתנו לעזר דעת הלשון הזה על צוריו.
 הותרו צו שאלות על דבר מנהגי ישראל, לאמת דברי החכמים הקדמונים.
 נצגו צו תולדות גדולי העם להיות לנכס לפני משגילים. ולהיותו יולא
 לחלקיו מדי חדש צחקשו יתעורר צלצ נער תשוקת החדש וימחר לקרותו.
 וגם הראינו לעדת ישראל שלא העדחנו לחצרו צעצור הכוש אשר ירכש
 צהקפתס ספרים (כאשר נראה שהוא סצת דוצ המחצרים צעו"ה) כי ימחר
 צמקח השור, ומעתה יצואו כשלישים דפים לשנה צעז צ' ד"ט, וגם הוספנו
 צו מכתבים מחכמת העצני מחסלול העצע, מקורות
 העתים וכו' כאשר יראה הקורא הנעים צמכתצ הנקרא תצנית
 חצרת שוחרי העוצ והתושיה אשר ילא לאור ד"ח תמוז תקמ"ז
 העצז. צזאת ידע כל ישר לצצ כי לעוצת הגלל קצלנו עלינו את העמל
 הזה, ולהפיץ תורה וחכמה כשאנו את המשא על שכמנו, ומגמת לצנו
 צרה, להאיר עיני צחורי העם אשר יחפזון שמוע מוסר ודעת. ולכן אין
 אנו משגיחים צצת קול, אשר העצירו דצים צמחנה העצרים לדבר סרה
 עלינו ועל מעשי ידינו, לא נלחמה אתם, ולא כשא את שמותם על שפתנו,
 ולא יהי' לשמחה צקמיהם. ואין אנו משיצים לאיש אשר ידבר אתנו צזדון
 וגצה לצ. ולזאת לא שחנו לצ על דבר מכתצ אשר צא לידינו מאיש פלאי,
 מנוכה דצרי ריצות, ילחנו צו דתן ואצירם על המאסף ועל מחצדיו
 דצרי נאלה וחדפה, כי אס קראונו והסלנונו צין צלויי מכתבים צמקום
 אשר לא יעלה על לצ לעולם. ואין אנו נלחמים עם איש כי על דבר
 האמת. אצל לדברי תהפוכות לא נטה און ולא נשיצה דבר לשולחם.
אבנ"ם האיש אשר ימלא צמכתצנו דצרים אשר לא פן ח"ו, והוא יצדר
 לנו מחשצותיו צדצרים דכים דצרי חכמים צנחת להדריכנו על
 מעגל יוסר ולהורות לנו את אשר שגינו; אותו צנדד צקהל עם ונוקה על
 האמת אס הוא אתו ולא כנוש. ומדי דצרנו צו נצירה דודי אורב, תמת
 ישר, אשר העיד את דוחו להוכיח אותנו על דבר שגיאה אשר ילאה מתקפת
 ידינו, הוא איש מפואר ושמו הולך צין גדולי העם הגציר הנכבד והסר
 ד' נפתלי הירץ מעדילסחיים כ"י צעטרלסצודג, אשר כתצ לנו אגרת
 מוסר ותוכחה על דבר מאמד כתצ אחד צמאסף תקמ"ו צעמין עונש גיהנם,
 והסצנו אליו דבר נדאוי להורות כי שגינו, וסמחנו על המחצז מצלתי צקר
 תחלה את דצדיו. וגם הוא, המחצז, התגלל לפנינו לאמור: שלא היתה
 כונתו ח"ו להנחיש דבר מה ולהסיר גצול אשר גצלו ראשונים, כי אס
 להורות

ואולם לדבר צפנימיות הענין הזה, ולכנסו צמחקר שכל על מיני העונשים שהן אפשרים או צלתי אפשרים לפנא האדם אחרי מותה, לו יהיה החוקר צאלה מעדת צרי לצ, מכת גדולי עולם, וען הסדירים אשר ה' קורא, לא ימלט מעקשות פה צני אדם, כי יעמיד צדרי בממדא לחיבים, וימלא מערכה מזה ומערכה מזה, מזה כת הפלוסיפיים הצוניס מחקריהם כפי דרכי ההגיון, על פי הצעות ידועות שיסדו הם להם ליסוד מוסד לצנות עליהן מה שצנו, ועל כל דבר המנגד ליסודותיהן יחקרו סן, ויאמרו אך שוא הוא. ומזה כת הצאמינים לדרי זולתם הנאמנים להם, מצלי סיס לצ להצין מה דצרו הנאמנים האלה, ומהרצו להודיעם, והולכים לתומם להאמין אפילו אם הדצרים מנגדים לחושי צשר. ומי שאינו משתי הכחות שצננו וידצד צד, ילחמו צו שתי המערכות, ותהיה לו המלחמה פנא ואחר. אלה יאמרו אין תצונה צו, ואלה ודצרו עליו דע, וישימו מצין דצד לאצורו, צין צנים לא אמון צס. אמנם מי סלצו טוצ עליו, ויודע צעצמו שאינו משכיל על דצד למצוא חן צעיני אדם, וכן יודע צעצמו שיקר צעיניו כצוד השס ודצד קדשו מכצוד כפשו, הוא לא יחוש ללעבי שפה, ויגיד האמת צקהל צד, גם אם דציס שטו עליו. ואם גדר מזה וגדר מזה, יעצור ממקום צר, אל דחצ לא מוצק תחתיה. ויעמיד צמרח צגליו. וצדצות ה' דצרו, גם מנגדיו יסלימו אחר:

ואנכי מאלו מעתי עצמי מהצצונן צתופלא ממני, או לרשום על ספר הנצצצות והסודות שצנרו מחצרים דציס צספדיהם, אם אין צידי לפרשם כהוגן עד שיהיו מושכלים לרעיון האדם, להוציא מהן תולדות להללחת כפשו. וכצד כתצתי על זה תובחת מבולה צחלק השני מספר המדות, כשצצתי על הציניעות ועל אהצת היוצר ועל האמונה, ומסס יצין הקורא הדצרים המעטיס שצנרתי פה. ולפי שגס המדרש הזה המצד על נשמת האדם, ומה יקרה לה אחרי מותה, מכלל ההפלאות הוא וכנ"ל: על כן לא צמחת לצצ אני הולך לתור ולדרוש צו, אך על דצרת שלומי אמוגי ישראל ממרחקים, השואלים אחתי צצרי חפץ צעיני זה, את קולס שמעתי לאחר אם יש אחר דצד, ליישר המאמרים המופלאים שצצצרי דצ"ל צעיני עובשי גיהנם, עליך הדצד לעשותו להעמיד דצריהם על מכוון, לפשט עקמומיות שצלצ מוקצת צני אדם הדוצרים תועה, ולקצוע צס אמונת אצות צדך נאה ונוחה להטפס מדעיון האדם. ואומר צלני עת לעשות לה'. ויפן צני להצצונן כפי כחו צצצרים שצצד נאמרו צו, ולהוסף צצרים לחוק דצרי דצותיו צ"ל יומין ומשמאל, מימין על ידי מקראות שלמות שצינותי צהן וארא כי הם מגידים לנו מן העונשים שאחרי המות על דרך שלמדנו דצ"ל. ומשמאל על ידי השקל האנושי, כי צלנחו ישר יסיב כדמות

מכתבים שונים

מאמר

חקור דין

בתבניתו לבבד קבלת קדמוניו ז"ל

אני נפתלי הירץ בן יששכר וויזל
זצ"ל

בקונטרס המאסף לחדש ניסן שנת תקמ"ו למ"ק, נאו דברים אשר לא
כן על העצבים צעלי המוסר, שזכרו צספדיהם ענין העונש
המגיע לאדם אחרי מותו, שעל דרך כלל ננוהו צסס גהינם, והיא מליצה
לקוחה ממאמרי דנותינו ז"ל, שזכרו ענין זה במקומות דנות צתלמוד
וצמדריס, והדנו אמדים על העונש הזה, כמו אש וחושך זעם ולדה
ומלידי שאל וכיוצא, וחלקו צו מדורות, ולכל מדור צסס יקדאו, ודנות
כאלה וכמו שזכיר קצת מזה עוד צמאמר הקצ"ר הזה י
וראשית דבר כאמר, שכל ענין כזה המקוצל צאומה, שיחידיהן צכל
דור היו אנשים חכמים ונצונים, אנשים שנתנו אותות על
צדקתם ועל צחות שכלם, ואין מהם מעדער על הענין ההוא, כל איש
המתלונן עליו, תלצד שצגאותו מהטיא את נפשו, אלא שאמר לכל כי סכל
הוא י כי מי שדעתו יפה יצין שצענינים כאלה אין שכל האדם שליט, כמו
ששליט צדצרי הלאמדיות, כי על הלאמדיות יש מופתים חותמים, צעצור
שמדצדים על גשמים ועל מקרי הגשמים, לא כן הדצדים הנפשיים,
כי תמול אנחנו ולא נדע י הן הנפש הזאת צסצתה צקדצנו, וכל דגע
תחיינו ותאיר את פנינו, עד שמדוצ ההדור שאנו מדגישים צה, צדור לנו
שהיא צדמות אלהים, לא ידענו מה היא, ועל איזו דרך היא קסורה עם
הגוף ופועלת צו, אף כי אחרי הפדקה מן הגוף, ותעמוד צעצמותה
לצדה, מי ידע מה תהיה אז, ומה הם המקרים אשר תקראנה לה צעת
ההיא, עד שיתגאה על חצדיו להחליט מה שידעה הוא על ענין זה,
ולהתלונן על זולתו אס ידמה הענינים על דרך אחרת, כי אין זה אלא
צנה לצ צארח סכלות וכומו שבתללו על זה המשכילים צעלי המאסף
צעצמם, צהקדמה שהקדימו לקונטרסיהם היוצאים צסנה צי

ואולם

צפרטי העונשים האלו, ואין יצלו צהן החוטאים צנפשות למיניהם, כי
 לרעתי כפי מספר החוקרים בן מספר הדיעות, כי טבע הענין כחעלה
 משכל האנושי, ואין צנחו להשיג דבר צרור מענין הנפש מה היא אחרי
 הפרדה מגויסה, וכל אחד מלייר צדמיונו ענין מה כפי דרכו, וזולתו
 ענין אחר, ואם ירצה אחר מהם להעפיק הדבר המצוייר צדמיונו לזולתו
 צרוח פיו, אין מלה צלשונו להגידו זה, כי מה שאנו מדגישים ומדמים
 צעניכים הנפשיים והאלהיים, שאין להם התלות עם החמדיים, ישאר תמיד
 פנימה, ולא ישתק לזולתנו צאמצעות אומר ודברים. לצד כאמר שבע"פי
 שאמונת הגמול עיקר גדול מעיקרי תודעתו, ומי שאינו מאמין צורצעיכו
 מקרה אחד ללזיק ולרשע, לאפיקור' יחשב, אין פרטי הגמול הזה מעיקרי
 האמונה, כי מה לי אם הנפש תצוא צאש או צמים או תקולע מכף אל
 כף וכיוצא צעונשים מחרידים כאלה. אצל הנדחי הוא שיאמין הטורם כי
 עיני ה' נופות טוצים ורעים, ושיצוא את האדם צמשפט על כל נעלם אס
 טוב ואס רע, ועל ידי כן יהיה פחד אלהים לצבד עיניו, וישתמר מעונו,
 ולא יפלא צעיכו צראותו לזיק ורע לו רשע וטוב לו, אס יודע כי יש
 עולם אחר, וכל המעשה ישפוט האלהים שם. אלא שהנציאים והחנמים
 ז"ל הגידו לנו צדמזים וצדצדים קצרים מה שקצלו הם צפרטי הענינים
 הללו, להוציא מלצ התועים האומדים שלום על נקלה, ויתצרכו צלצצם,
 ויציירו צדמיונם ענין עונש שהוא קל לכאז, ויוסיפו לחטוא, ויאמרו
 שלום לנו גם אס לא נהיה אז צמעלות החסידים וכיוצא צזה, לצן הודיעו
 לנו העיקר הגדול שהכל תלוי צו, וצצדיכין אנו להאמין צו, והוא שעתידים
 המתים להחיות, אלה לחיי עולם, ואלה לחרפות ולצדאון עולם, והוא
 יום הדין הגדול והנורא המפורש ציותר צחתימת צצדי הנציא האחרון,
 וכן רמז צתורה וצנציאים. וגם הודיעו לנו העונשים המגיעים לנפש
 אחרי הפרדה מן הגוף, צספרי הקדש נצרכו צדעז, כי אין מדרך התורה
 והנציאים לצד צתעלומות כאלה שאינן מושגות לשכל כל אדם צדצדים
 דחצים, כי חסרי לצ ישצצצו צהם, והמשכילים שקצלו האמתיות מפי
 אנשי התעודה יצינו הדמזים האלה, ויפדשו אותן להמון צדצדים המתקצלים
 על דעתם לאיש איש כפי נחו, ונחו שכתצנו קרוב לזה צהקדמתנו לספר
 המדות. וכן נהגו אחריהם החכמים ז"ל, שצרכו הכל צמאמדים קצרים
 וצמליצות טובות, מעט המצואר. כי גם הם לא כתצו להדיוטים, אלא
 לתלמידים צעלי ציבה, והם יפדשו אותם להמון צדצנים דחצים וצמשלים
 באותים, כאשר יוכלון שאת, וגם זה כתצנו צהקדמה הנ"ל. ואולם לא
 צאנו לצד פה על שני המשפטים האלה, אותו שאחר התות, ואותו שהוא
 ליום התחייה, ואין קשורים זה צזה, ויתר השאלות ששאלו המצדדים ז"ל

אלה מדעתו, וכמו שהשכילו על זה הפילוסופים שעשו שם גם צין פלוסופי
הקדור הזה, ובאשר צתום לצי אני דוד, לא אירא מהביד האמת צקהל דב,
ונמו שאמרו למעלה. ואני קורא דברי אמת, אם פה המדבר ולצו שוין,
שלצו מרביש ומאמין מה שפיו מדבר וידו כותבת, ושתהיינה הדברים
מתקבלים לשקול דעת האדם, והולכים על מישור אחד עם מקראות
הנבואיות, ועם מאמרי ד"ל כשיתפרשו מדבריו על מכוון, ויותר מזה
לא נוכל לעשות, כי אינן מהדברים שיפול עליהן המופת הלימודי:

וטרם אחל דבר, נאמר כי מעיקרי האמונה היא להאמין כי נשמת האדם
עליונה ואיננה גוף, ושלא ישיגור מקרי הגוף, ושאיננה לריכה
לגוף שתתקיים על ידו, כי תתעלה על כל אלה, צהיותה עלם דוחמי
מתאחדת צעלמותה, ומתקיימת צנחה לעד, כחפץ עושה, והנלחית קשורה
צטננה, לא תשתנה צסום דבר וצסום זמן, צולתי צנח צצ"ת, שהוא
כח היוצר צ"ה שמלכותו צכל משלה, שלא יעמוד צפניו דבר, ועל זה הודו
עדת החוקרים כלם. גם חזקה צמופתים הבינונים, ואף כי טנע הענין
אינו סוצל מופת חותך צמופת הלימודי, סוף סוף נאמנים צופתיהם
לישרים צלצותם, כי הולכים על דרך אחד עם השכל הישר הנטוע צנו,
ובל שכן צרי לצ, שזנו לדעת אלהים, שדברנו עליו צספר המדות (ח"ג
פי"א), הם יצינו זאת מדעתם. וכן יצינו כי הנפש הצאת צכלת צמינה
הצדל עצמי מכל הנפשות אשר תחת השמש, ושהאדם לצרו צצדל צללם
אלהים וצדמותו, וכמו שדברנו גם על זה צספרנו הכ"ל (ח"א פרק א' צ').
וצהיות נפש האדם צעלת הגדולות האלה, וצנחה מושלת על מעשיה,
וצוחרת צאשר תחפץ, אם להימין אם להשמאל, יודו עדת החוקרים כלם,
שאם תצדק תהיה מוצאת שלום וחקן צעיני השם צ"ה, ואם תרעע תתדחק
מאוד פניו, שצכלל זה השנר והעונש המגיעים לנפשות אחרי הפרדס
מגויותיהם. ומלצד כי שכל האדם צלנחו מעשים, יכריע אונתת האמונות
האלה, כתוצים הם מפורש צעט אלהי, גם צתורה גם צדברי הנציאים,
וכמו שהחלונו לצאד מעט מזה צספרנו הכ"ל (ח"א פ"א, וח"ג פ"י). וכן
ענין הגמול כתצ צמקומות דצות צספרי הקדש, יאדינו הדברים להציגם
הנה ולפרשם צאד היעצ, ודצות מהן צצר העלו חכמי המוסרים ז"ל
צספדיהם, מלצד זה אינן מגמתנו צמאמר זה להשכיל ולצדר שיש גמול על
כל המעשים אם טוב ואם רע, דבר שנצד הודו עליו כל המשכילים
וחכמי ההביון ולא יעדער עליו כי אם משולח ונעוצ השמח צעולם של
הפקד, אלל מגמתינו פה לצד על פרטי העונשים המגיעים לנפש האדם
אחר המות, כי על זה נשאלנו, ועל זה נשיצ לשואלינו דבר:

לא נחקר צדיעות החוקרים ההולכים צאחרות שכלם מה יאמינו המה

מחשים ועקרבים, והכל לנפש, לא שתשלוט זה האש, כי אין האש שלטת
 בדבר דוחי, אצל על דרך ה"ל תלמד צדק מופלג, עד כאן דבריו
 בקלרה. והחכם המעתיק ה"ל אמר על דברים אלו, שאין נכונים
 צדיקים, אין זה דרך רעותינו ז"ל, אלא שיש גיהנם מתם, שידונין זו
 הרשעים באש. וגם צדיקי אין דרכו נכון, אלא יש מציאות חולה לנפש
 שהיא נדונה זה, וכמו שיתבאר לפנינו. ואע"פי שאמרו שאין ההאמה
 צדקני העונשים האלו מעיקרי האמונה, סוף סוף ראוי לנו לחפש אחרי
 האמת בכל דבר, ולהבין המקורות ודבריו ד"ל שדרש קצלת אצות שקצלו
 נופי חכמים גדולים שקצלו מפי הנביאים שידעו דעת עליון, וכפי הדעת
 הזאת לא יכוננו גם שתיבה, ואפילו דרך תשל לא יתבאר זה:

הדעת ה' היא לדבריו משה דר נחמן ז"ל, והכלל הנולה מדבריו
 הוא, שהאש שגיהנם שנאמין זה שהיא שורפת את הנפשות,
 איננו באש של הע"ז, לא באש שמשתמשין זה בשלהבת וגחלת, ולא באש
 היסודית אשר בגלגל האש, אלא דקה מזאת, וכמו שהקצ"ה צדא את
 הנשמות בתכלית הדקות, כך צדא המקום הנקרא גיהנם, וצדא זו אש
 דקה מן הדקה, שאינו גוף נתפס, והוא תופש הדברים הדקים ומכלם.
 וכמו שצדא הנפשות הזכות בתכלית הדקות. כן יש ציבתו לצדא אש דקה
 מן הדקה, להעניש ולכלות זו הנפשות החוטאות עכ"ל: ואם דבריו אמונה
 ודעת, עורם מתמיהים, כי שאלתנו היתה, שנשמת האדם העליונה
 כשהיא לצדה נופשטת מכל חומר, אינה מדגשת מקרה ממקרי הגוף.
 ואפילו יהיה אש של גיהנם דקה מן הדקה, צדיותה שורפת כדרך האש,
 איך תשלוט בנשמה, ואין לה עוצע שתכלול מן האש. ואם תאמר שגם
 הגיהנם ואש ואין גוף ואין צדא דבר ממקרי החומר, איך יהיה א"כ
 שורף ומכלה. ואולם מדברנו שדבר עור צדא, תראה כי הציצ לדבר,
 וכמו שתראה עור מדעת השלישית שצדא צדא:

הדעת ה' היא דעת הרב ד' משה דליאון ז"ל דרך הקצלה, אמר
 צדא התעוררו בתחלה כי אותו המקום שהנשמות יוצאות
 מתוכו (מלת מקום ע"ד המשל, לא במקום שלנו שימדד לארך ולרוחצ),
 מנה הכהד היוצא מעדן. אותו המקום מתם מקצל כך משפט מאותו האש
 היסודי (אין זה האש היסודי שדבריו דמז"ז"ל. באמרו עליו שהוא תחת
 גלגל הירח, שהוא אש חמדי, אלא מדבר על דרך משל צדא של עולם),
 ומנה אותו השפע הנשפעה צדא, יש זו יכולת לאכול אש אחרת, כענין
 אמרו כי ה' אליהם אש אוכלת הוא אל קנא (דברים ד' כ"ד) אש אוכלת מתם.
 כי יש אש אוכלת אש, וכמו שהמקום הזה אוכל אש מנה האש היסודי,
 כך אוכל מתם כח שהוא גדול מרוח צדי אדם עכ"ל, והרב ד' מאיר צדא

צענין זה צספריהם, זולתי לדבר מעט על העונשים המגיעים לנפש אחד
המות, כמו שאמרו צדאטית המאמר הזה, ולבדלות חיפוז דמזו עליו
צנחוצים, ומה דברו עליו החכמים צמליותיהם, וקראוהו גיהנם * ואמרו
אז של גיהנם, חשך של גיהנם ומאכילין אותו בחלי דתמים, וכדון צכך
או צכך, וענין מלאכי הצלה ומלידי שאל, ואמרו שיש צו עזירות מדורות,
ושנו שודפים את הרשעים, ויותר מזה כתוב צספר הזוהר וצאגרות מענין
ההיכלות והמלאכים שנו דכין את החוטאים וכיוצא צלה, שצד התעוררו
עליהן שלמים וכן רבים חכמים צתורה וצפילוסופיא, לדבר עליהן צארח
שכל, ולחצר דצריהם אלו עם האמונות הישרות שאנו חייצין להאמין צהם,
ושנלעדן ימזו מוסדות התורה והמצוה, והן אותן שזכרו למעלה מה
שאנו מאמינים על מעלת הנשמה העבורה הנפוחה צאפנו, שאינה גוף,
ולא ישיגוה מקרי הגוף וכיוצא, כי לזאת יחד כל לצ צשמעו מיני העונשים
הכ"ל שחקראנה לה צהפרדה מן הגוף, שהן אמונות סותרות זו את זו,
שאם לא ישיגוה מקרי הגוף, איך תסלוד מן האש, ותטען מן הקור, או
תכאצ מאחת המכאוצים שזכרו, שהן לצד מקרי הגויות, לא לנשמות
המתעלות עליהן, ואין להם דבר עמהן?

אך עדס אנתוב העויע שצדעתי להודיע פה, אשלח את הקורא אל
איש אמונים שקנן צספרו דעות חכמי הדורות מה שחשנו הם על
ענין זה, הוא הרב החכם מוה"ר מנשה צן ישראל ע"ה, שהורה לדק
לעדת יסודון אחינו הספרדים שצק"ק אצטערדס יע"א, כי צספרו נשמת
חיים (מאמר א' פרק י"ג) האריך צשאלה זו, ולהתיר הספקות הציג
הדיעות שאלא צענין זה, ואעתיקס הכה צקלרה *

הדעת הא' יחס אותה לקצת מחכמי האומות, שאמרו כי כל מה
שאמר צענין אש של גיהנם הכל משל, ודצק צמהצצת הרשע,
צדאותו כי הצדלו ה' לרעה מכל הצדיקים והחסידים, כי הם כזוהר
הדקיע מלידים ומזהירים, ושנפשו פורה דאש ולענה, ואינה מתענגת
מזיו השכינה, מתעצצת אל לבה, ולרה ויגון תמלא, והעצנון והדאגה
הזאת הם אשר כנו צשם אש של גיהנם * ואמר עוד כי לדעת הזאת נטה
החכם מוהר"ר יוסף אלצו ז"ל צספר העקדים (מאמר ד' פ' ל"ג), שאמר
כי הכמש שעצנה את ה'. והדגילה לעשות מעשים כפי טבע הגוף שהוא
הפך טבעה, כשתפרד מן הגוף תכסוף לאותן הצדדים שהורגלה לעשותה,
ואין לה כלים להשלים חפצה, ומאד טבעה תטה להצק צלורות העליונות,
ולא תוכל, כי אין לה למוד והרגל לזה, ונשתתוקק לשני הצדדיו כאחד,
לד מעלה ולד מעה, ושתיהן מנועות ממנה, יהיה לה לעד ומכאוצ
יותר משריפת אש ומקור וקרח כולא ומבארות סכינים וחצות, ומנשיכת

דברי זולתינו, כי גמגומים דנים יש לי בדברים הללו. האחד כי העגלה או המדבבה הזאת מדומה הוא, אין לו יסוד במקראי קדש, ואם נעבור בדיוקנא המזכר צ"ח הזוהר, אולי לא כיון לזה, ואין עסקי פה לדרוש צמופלאות, כי אם צפשוטות וצדק השכל. שנית כי הוא יקראנה דוח האדם, ואני כנר פרשתי זאת המליצה צפי' יין לצנון צמשת ד' לויטס איש יצנה (אבות פ"ד מ' ד'), וצחלק השלישי תס' המדות (פ"א). ועוד צממה מקומות, כי דוח האדם נקרא כח החוש שצנו, המתלכש בכל כחות הכפש, ועל שמו נקרא נפש האדם צמס דוח, וזה צדור ומורכב מכל כתבי הקדש, שליטת שצביות העגלה הזאת או הרוח הזה, ענין שמימי שלא יפסד לעולם בדברי רי"א ז"ל, איך חשלוט צה אש שלנו? כי לדבריו תהיה היא הנוערת צאש של גבינס, שכן אמר יוחני המדקק שהיא נחנת מהחוש ומקפא מהקור וכיוצא, והנשמה המסכלת השוכנת צה כואצת ומטערת, כאשר תכלש ממכאוצי הבוף צע"הז, וכל זה זר לשכל האנושי, או שתאמר שהכונה על אש דקה עליונה שתכלנה, בדברי דמנ"ן ור"מ דליאון ז"ל שהצאנו למעלה, ואם כך תאמר שזו אין אנו צריכין לתת לה העגלה או הרוח השמימי הזה, צעצור העצירה צאש:

סוף דבר תדא מכל הדעות שנאמרו צזה, שאין גם אחת תהם תקבל, שהביהנס שהזכירו חכמינו ז"ל יהיה אש לוהט ושורף כאש שלנו, הנריכה לתקום ולגופים שתאחו צהן, אלא קלתן עשוהו משל על צער הנשמה שלא תוכל לצוא צמחיצת הדקיקים, וקלתן מן המופלאים צחנמה דמנצ"ן ור' משה דליאון ור' מאיר צן גצאי ז"ל פרשוהו על אש רוחני נשמה עלמה, אש אוכלה אש וכיוצא צזה, והיא צאמת דעת יקרה ומושכלת לשכל האדם, וכמו שנסציר הענין מעט כפי חינו, אלא שגם כפי הדעת הצרורה הזאת, **אין** דברי חכמים ז"ל מתצדדים, שנפי הנדאה מפשעי דצדיהם, הביהנס שצו כדונין הדשעים היא אש ממש כאותה הנוקעת לנו, ויחדו לה מקומות צארץ, פעם צצטן הארץ וצמצימקיה, ופעם צמנח תכל ארצה צמקום הקדש, מאמרים סותרים עליון, ואומרים לכל דשונו וחיו. כי על מה ששינו (צצת דף ל"ח ע"ב), מעשה שעשו אנשי טצדיא וכו', מסקי' צמנחא דאריסא דמתניתן קאי, ששנה ולא יפקיענה צסודרין ור' יוסי מתיר, ואמרי דנצן לר' יוסי והא נועשה דאנשי טצדיה דתולקת חמה ואסרי להו דנצן, פי' שצנצן חוששים כי חמי טצדיא מצנורת השמש הוא, שולח ניוליויו צצטן הארץ צמקומות ידועים ומחמם המים העוצרים צמעמקיה, כמו שדרך השמש לחמץ ולנשל המחלצים ויתר דוממים שצקצבה ואמר להו ד' יוסי שהוא תולקת האור הוא דחלפי אפיתחא דגיהנס, פי' שר' יוסי מוצר שהמים החמים הללו הן צעצרים מתחת לארץ על מקומות

צפד עזודת הקדש פי' דזריו, צאמרו כי מאחד שהתשנה האש הויה מהאש היסודית העליונה לגיהנם של מעלה. וממנו לגיהנם של מטה, עדיין הויה צתקפה וצגזורתה לשדוף ולכלות הנפשות ע"כ. ואם דזריו דזרי קבלה, שאינו רוצה לדבר זה, גם אין ספרו תחת ידי להתזונן גם ראשית ואחרית הדברים, מכל מקום לעדנו מהם, שאין אש גיהנם שדזרי חז"ל דוגמת אש שלנו, אלא כח עליון אש אוכלת אש, והויה צתקפה תאכל ותכלה גם הנחות שהן גדולות מנפשות בני אדם, וכענין שאמרו ז"ל מליצתם על המלאכים שקטרגו צדריאת האדם, נתן אלנעו ציניהם ושרפם, שכל זה משל על חכם העליון המושל בכל, ואם יחפז ישים הכל לאין, ונמו אלנעו אלהים הויה (שמות ח' ע"ו). וכן תראה מדזריהם שיש גיהנם שלמעלה וגיהנם שלמטה, ועוד יצא כל זה על כנון. כי הדעת הזאת הויה עומה הדעת שזכרנו תחלה בשם רמז"ן ז"ל, כשיתצארו דזריהם על מכונם, דזרי אמת הם הקרובים לשכל האדם, והמתאיימים גם עם דזרי הפלוסוף, גם הוה יאמין כי נשמת האדם אע"פי שהויה צעצה נלחית, לא תעמוד צפני יד המושל בכל, ואם יחפז ישימנה לאין, ונמו שאמר מחזר הפע"דאן — ועתה נשאר עוד להזכיר:

הדעת בד' והויה דעת הד' ר"י אדצנאל ז"ל, שהעתיק החכם ר' מנשה בן ישראל הכ"ל צדריכות מספר מפעלות אלהים, כי הויה ישרה צעיניו, ואנחנו נעתיק הדברים דק צקרה, צעזור שאינה מתקבלת על דעתי, הוה אומר, שהנשמות צהצדאן, נצדאו עמהן בשמים דקים רוחניים מהצבע השמימי צלתי מושגים לחוש הדלות, והנשמות לא יתפרדו מאותן הגשמים הדקים הרוחניים כל ימי עולם, אם קודם צואם לבוף, ואם צהיותם עמו, וגם אחרי הפרדם ממנו וכו'. ואחרי מות האדם תשאר נשמתו עם מרכצת רוחו (שהן הגשמים הדקים הכ"ל שקרא רוח האדם, ומרכצה לנשמתו העליונה), אם צמקום השכר אשר צדוך ההשאלה וההמשל קראוהו דז"ל בן עדן וכו'. ואם צמקום מתנגד לעצמו הוה מקום העונש, אשר ינסוף עלותו משם אל מקומו העצמי, ולא יכול, כי הוה צנחושתי בעונות, ואחוז צחצלי הפשעים, אשר שמו אותו צצור, וזה המקום נקרא גיהנם, ויתמיד שם הרוח עם הנשמה כפי גודל חטאתיו עכ"ל. וכנר אמרנו שהרצ צעל נשמת חיים שמה דזדריס אלו, ואמר שכן דעת הד' דשנ"י ז"ל צספר הזוהר, ופירש על זה ענין הדיוקנא הנזכר צו. ואמר עוד שכן דעת הד' צעל ספר מעשה ה'. ושכן היתה דעת הפלוסופים הקדמונים, כי בן העתיק החכם הכולל מוש"ד יס"ד מקדריאה ז"ל צספרו מלדף לחנמה מספר יוחני המדקדק צהקדמתו לס' הנפש, והאריך צהעתקת דזריו. אצל אנחנו לא נצניק המאמר הזה צהתעתקת

ומתכוונתו שם אתה למד שגם שדעתו כדעת רמב"ן ז"ל שאור ביהכס הוא
אור דק לשדוף הכפשות, ואנחנו כדבר נוד על זה. והנה נומחקר המעט
הזה שחקרנו פה, תצין מה טוב אם נייסז מאמרי החכמים שהצאנו וכדומה
להן דרך פשוט וצרור עד פיסקימו עם האמונות שצדיקו על הנשמה,
ואילו שקול דעת האדם: ועתה נעריך צזה דברים קלרים, כי הומן קלר
להאריך, והדעת קלרה מהשיב עומק הדברים:

ידענו שאין בכל חמדים הנמצאים תחת השמש גם אחד שנחו רצ לו
להשחית ולבלות חמדים זולתו כמו האש, והונחו עליו שלשה
שרשים, הא' אבל כמו אשר תאכל האש וגו' (ויקרא ו' ב') ודומיהן. השני
שרף כמו הנה שרף (שם י' ט"ז). והשלשי בער כמו צוער צאש (שמות ג' ב').
ושלשתן על פעולות האש מה שפועלת בחמר שאחזה בו. אבל מורה על
השתנות החומר ממה שהיה על ידי כח דבר חילון שפגע בו, צין שיסתנה
לגמרי, וצין שיסתנה צקלת סגולותיו הראשונים, ולכן נופל על כל דבר
פועל צוללו ומשנהו כמו החרצ המשנה את החי מחיים למות, וכן כל
דבר ממית, יפיל עליו לשון אכילה, כמו וידע היער לאכול צעם מאשר
אכלה החרצ (ש"צ י"ח ח'), ומטעם זה נקרא לעיסת המזון אכילה, כי
משנהו ממה שהיה, ולכן האש שגם היא תשלוע בחמדים דנים ותשנס ממה
שהיו, לכן נופל עליה לשון אכילה, ואולם נדלה האש המפסקת ננחה
מאשר המפסיקים והמכלים, שנשתאחד צלחד החמדים, תשנהו מתצנית'
הראשון לגמרי, ותעשהו כאילו לא היה, כי העץ הנאכל מן האש, לא
תשאיר ממנו כי אם דשן, ואין כן שאר המכלים המשאירים מהן גזרים
וחלקים, כמו החרצ והמים ורוח סערה וכיוצא, לכן הונח לשון צער צפרע
על האש, כמו כאש תצער יער (תהי"ט"ג ט"ו) וכיוצא, כי שרש צער,
נופל על ענין הסר לגמרו, לא כשאר מתצניותו דבר, כמו וצערתי אחריו
כאשר יצער הגלל עד תומו (י"ח י"ד), ולפי שנאחזה הלה צעץ וכיוצא,
אזי אפשר שלא יסור דבר מה מן העץ ויצער זה המעט, נקרא אחיצת
הלה צעירה, שעל ידו נאכל הדבר, וכן נדלה האש עוד משאר המכלים
שאע"פי שמשנים הדברים, לא יתערצו חלקי החומר הנשחת צחלקי המכלס,
לצר האש כשהיא נכנסת בחומר אחד תצדול כל חלקיו עד היותר קטן,
ותשאף אליה עצים מחלקיו ותעלס צעשן, כי הדשן הנשאר מן העץ
הנשרף מעט נגד מה שהיה צתחלה, והחסר כלה צעשן, וכן כד דולק
וכיוצא. וצדדים שאין האש שולטת עליו לבלותו, כמו הכסף והזהב.
הנה צהיות צהם סיגי נחשת וצדיל, כשתצדיל חלקיהן, תקח מהם חלקי
הסיגים ותעלס צעשן, והנותרת טהור הוא, כידוע שהאש מזרפת
המתכוונות, לכן הונח עליו לשון שדפה, שלדעתי יורה על ענין השאיצה

חמות, שהחתו ען גפרית ואש שהן צנטן הארץ כידוע לכל, והרי הן תולדת האור. וכדלמא אס כן משפט השמיעה, שאותן המקומות האשניים הם הגיהנם שנו נדונין נפשות בני האדם. ומלכך שכל זה מדעיש דעת האדם, וכמו שהדלית'ך דעות חכמי ישראל המופלאים צחימה וצידלה שנטו כלם מהאמין שיהיה משפט הנשמה צלש של נחלת ושל הכנת כעין אש שלנו. אלא שדנותינו ז"ל אמרו במקום אחר (ערוצין דף י"ט ע"א), ואמר ר' ירמיה' צ"ר אליעזר שלשה פתחים יש לגיהנם, אחד צמדצר וא' ציסוא' צירושלים, צמדצר דכתיב וידרו הם וכל אשר להם חיים שאולה, ציס דכתיב צנטן שאול שועתי שמעתי קולי, צירושלים דכתיב נאס'ה' אשר אור לו צליון ותכור לו צירושלים, ותני דצי ר' ישמעאל אשר אור לו צליון זו גיהנם, ותכור לו צירושלים זו פתחה של גיהנם, הרי שנתנו מקום הגיהנם צליון, לא צנטן הארץ, ואם אמנם זה נפלא יותר לתת צליון מקום הכבוד, גיהנם אש וחשך, האם שמה ילספו החוטאים נפשותם לקבל עונשם? זה צאמת דצר מצהיל מאד. ויותר מזה איך יספיק הר ציון למקום הגיהנם, שאמרו הם ז"ל עליו שכל העולם כלו לגיהנם נכסוי לקדשה, וצפדקי ר' אליעזר אמרו שכל מדור ומדור עמקו מהלך ת"ק שנה, וצאגדה אמרו שמדך הכית הדאשון שצגיהנם ומלא זה ק' מלין ארך וכ' מילין צעוציו, ואלה האגדות הציא רמב"ן ז"ל צשער הבמול שלו, ומקלת דצדיו העתיק הרב הכותב צספרו עין יעקב פדק עושין פסין, אצל כצר אמרו שצמאמר זה לא נעתיק דצדי זולתינו צאדיכות, דק מעט הצריך לעניינות, והקורא יקרא הצדדים צמקומה, ודק רמזתי עליהן להראות שכל זה אי אפשר. וזה מופת לכל שלא כתבו חכמינו ז"ל אגדותיהם להדיוטים, שלא יצינו צהם דק פידוש המלות, אצל נחוצים לצעלי דעת דחצה, הם יצינו צם, ויפרשום כהוגן ובהלכה, וכמו שעשה רמב"ן ז"ל, כי צאמת הר צליון כלו לא יספיק להיות אפילו דק מלע אחר אחד שצגיהנם, כפי המדה שנתן לו רצ"ל צאגדה וכנ"ל, ואיך יהיה ענין זה כפשוטו דצר שהוא נגד החוש ונגד הדעת. וה' אלהים אמת, וכל האמונות שלנו מאמינים צהן, הם אמת ועומדות לעד, ולא יתעדר צדות צאמונתנו וכמו שאמרו צם' המדות (מ"צ פ"ה) כצדצנו על מדת האמונה. וכן אמר האיש המעולה הרב הגדול מהור"ר שמואל אידלש ז"ל, שפתים יסק כי צחלושי אגדות שלו על מאמר זה, כתב לכאורה הוא מגומגם, דפתחה של גיהנם צירושלים ביחא (כלומר אפילו כל העולם נכסוי קדשה לגיהנם, אפשר שיהיה לו פתח קטן צירושלים), אבל הגיהנם גופא צציון, דבר שאי אפשר הוא, דהגיהנם גדול כמו ס' פעמים בגן עדן, וג"ע גדול ס' פעמים בעולם כדאמרנו במס' תענית? הרי שהחליט לומר שהוא דצר שאי אפשר, ומתשובתו

שהוא מננה הכח העליון הנוקס מצדיו לאש צוערת וואחר שאמר עד
די קטילת חיותא והוצד גשמה, שהוא המות ושנאצד גם גופו, איך יאמר
עוד ויהיצת ליקידת אשא, וכדד אצד הגוף, אצל יצדד על הנפש שתשחת
גם היא צאש העליון שזכר ויהן הן עלמון דצדי הדד ד' תשה דליאון
שהצאנו למעלה שאמר שיש צאש הזאת יכולת לאכול אש אחרת, וכך אוכל
מתש נח שהוא גדול מרוח בני אדם, כלומר הכח העליון הזה יוכל לבלות
גם כחות יותר עלומות מרוח בני אדם, וזה צדוד אפילו לדעת הפילוסופים
שהוא צ"ה צכחו הנצ"ת מושל בכל, ויוכל לעשות צעליונים כמו צתחתונים.
ועל זה גשען מה שאמר ז"ל איך הקצ"ה נפרע מן האומה עד שנפרע
תחלה מאלהיה, שנאמר יפקוד ה' על צא מרום צמרוס ועל מלכי האדמה
צאדמה, והרי זה מקרא מפורש, אלא שנבלוס פינו מדדד צאלה, כי הם
תעלומות השכלנו, ואל האש הזה כיון גם האיש הגדול דמצ"ן ז"ל, ודעת
לנכון נקל:

ודבר צדוד הוא כי דצותינו ז"ל ננו השכר והעונג לנפשות העבודות
צשס נן עדן, והעונש והלעזר לנפשות החטאות צשס גהינם, ונמו
שגן עדן משל, כי אי אפשר לנו לדמות צדעמנו שכונו הקדושים הללו לנן
כמו אותה הגן שנטע ה' צתחלת הצריאה לשוס צו את האדם, כי איך
נשמת האדם העליונה שאינה גוף ושלא ישיגוה מקרי הגוף, תשד צגן
ותאכל מפדיו, ותתהלך צין עליו הנחמדים למדאה, והס ז"ל עלמון אמרו
צמס' חגיגה, ערצות שצו לרק ומשפט וגבי חיים ושלוס ונדנה, ונשמותיהן
סל לדיקים, ונשמות העתידין להצדאות, ואופנים וחיות הקדש ושדפים
ותלכי השדת וכסא הכבוד ומלך דס ונשא שוכן עליהן. ומי יוכל להבדיל
בצוד הנשמה יותר מהס, שנחנו מקומה צין הקדושים האלה? אצל לפי
שאין צנו כח ואין מלה צלשונינו לתאר זה צאמת השכר העוז הזה, השתמשו
צמשל זה, לפי שלא תאלו מקוט עונג ושעשוע המושג לנו יותר מגן עדן.
זכן משלו משל לענין העונש לנפשות, שגם עליו לא מונל לדדד ולהסצידו
צמילין, וציותרד שצדד הודענו למעלה שלא דצדו עס ההדיוטים, אלא
לתלמידיהם מצניי מדע, ולפי שלא תאלו מקוס צאדן שהיה מלעד ומנאצי
בופות ונפשות, ושהיה מוכן לתצרת אש, כמו התופת וגי צן הנוס
שעל פני ירושלים, ששס היו הדשעים שודפים את צניהם למולך, ושס
היה אחרי נן עונש הדשעים האלה, כמו שנצא (ירמי' י"ט ו' ז'), לכן הנה
ימים צאים נאס ה', ולא יקרא למקוס הזה עוד התפת וביא צן הנס, כי
אס גיא ההרגה, וצקתי את ענת יהודה וירושלים צעקוס הזה, והפלתים
צחרד וגו' תאלו גם מקוס אש שמכלין ומלרפינן זה נפשות הדשעים צשס
גיהנם. ועל דרך כלל קראו צשס גיהנם כל מקוס שיש שס אש ותצערם

הזאת, כי שרף ונרף נותן האחד נחזירו טעם הוראתו, אלל שרף על
 שאינת הסבים לטהר החומר ההוא, ושרף על שאינת חלקיו לאכלו
 ולכלותו, ואולי מלשון זה השתמשו חז"ל ב'אמרים' מי שדעתו יפה שורפה
 חיה. ולפי שנה האש עלום מאד להצדיל צין חלקי החמרים פתאום,
 ולשאוב אליו כדבע חלקי הדבר הנאכל בו, כשיגע צדור החי הנאכל גדול
 מאוד, וה'א' החום והשדפה שאנו מדגישים:

והנה העליונים והתחתונים מעשה אלהים המה, אל אחד עשאו,
 וקשר הדברים אלה באלה, אלה לללים וחמרים, ואללה נחות
 נשגבות עומדות בעלמותן. ולכן התוארים שאנו מכנין בהן הדברים
 התחתונים, בהן אנו מכנין גם העליונים, לא על דרך ההשאלה, אלא
 כפי האמת וכפי דרכן. ונמו שמהם ענין זה גם צגוף ונפש, כי אנו מכנין
 מעשה הבוץ ומעשה הנפש על דרך אחד, ושתיבה אחת, כל אחד כפי
 דרכו. לדוגמא על חוש הראות אנו אומרים וירא והנה צאר צדעה (צדעה'
 כ"ט ז'), ועל עין הלצ אנו אומרים ולצי דאה הדנה חכמה ודעת (קס"ח ח' ט"ז),
 וירא כי לא יוכל לו (צדעה' ל"ז כ"ו) ודומיהן, וכן הוא בכל החושים
 החלונים והפנימיים, ונמו שהחלונו לצאר צספר המדות (חלק ז' פ"א).
 וכן הוא בהשוות התוארים צין העליונים והתחתונים, שהנח העליון
 הדומה צפעולותיו צדדים החמרים וצדדים הנעלים מן החומר, לפעולת
 הכח התחתון צדדים החמרים, נתאדם צסם אחד. ולכן הנח העליון
 האוכל והצועד והשורף והצורף (וכל זה ע"ד משל) צדדים העליונים,
 כדרך שעושה האש צלצדים התחתונים, נכנהו צסם אש. ובהיות כי גדול
 אדונינו ורצ נח, וכל אשר יחפון יעשה, ויוכל לנלות ולצער פתאום גם
 נפשות ורוחות, ואם דוזה לא ישאר מצורתן הדאשונה מאוזה, ונמו
 שהורו על זה גם הפלוסופים, ונמ"ש למעלה, שהוא לשון צער ואוכל
 שחומר על האש, ופעמים שילך מקלת וישאר מקלת, שהוא לשון שרף
 ונרף שחמרו על האש, יכנו הנציאים את הכח הזה צסם אש, וכשיזכירו
 עצרת השם כציכול צעושי הדשעיות הגדולות, ייחסו הפעולות האלה
 לאש, להודיענו תוקף הפעולת האלה, כמו כי ה' אלהיך אש אוכלת הוא
 אל קנא (דברים ד' כ"ד). ואנו רגילין לומר על זה שהוא משל, אצל הוא
 משל אחת, יודיע שציד השם צ"ה היכולת להעניש פתאום את הדשעים,
 לנלות ולצער עושי הדעה מן הארץ, ולהפרע גם ונפשותיהם נענין הזה.
 ונצנצות דניאל מפורש חזא הוית עד די כרסון דמיו, ועתיק יומין יתיצ
 וגו', כרסיה שציצין די נור גללוהי נור דליק, כהד די נור כגיד ונפיק
 מן קדמוהי וגו' דינא יתיצ וספרין פתיחו, חזה הוית וגו' עד די קטילת
 חיותא והוצד גשמה, ויהיבת ליקידת אשא (דניאל ז', ט', י', י"א), הרי
 שהוא

ונפשות ונמו שזכרנו למעלה. ונענין כהר די נור כגיד ונפיק מן קדמוהי,
ועל זה אמר הרז ד' מאיר צן גצאי ז"ל שיש גיהנום של מעלה וגיהנום של
מטה, כי ה' הוא אלהי האלהים ואדוני האדונים, ומלכותו בכל מושלה
וכנ"ל.

ובן זה שאמרו שלשה פתחים יש לגיהנום אחד צמדצר ואחד צים ואחד
צירושלים, הודיעו שכל מקום יש פתח ידרו צו דשעים לשאולה.
כי יישב ומדצר וים כוללים העולם כלו, ואין נסתד מעיני השם, וכל
מקום יפליא פלא להתם חטאים ולהורידם שאולה להענישם שם וללדפם,
כמו מחנה אשר ידרה שאולה לפני שערי ירושלים, קרח ועדתו ידרו שאולה
צמדצר, יונה צא אל שערי שאול צים, ונאמרו מצטן שאול שועתי שמעת
קולי, ושלשתן צדך פלא, כי המשפט האלהי צוער כאש צכל מקום,
וצמקום שיתקוונם איש כנגדו, שם ימלא פתחה של גיהנום. וקדוצ לזה
אמר הרז ד' ש' אילנים ז"ל ג' פתחים בג' חלקי העולם, מדרבר ים ויישוב.
והו כלל חלקי העולם, על דרך שאמר הכתוב אנה אלך מרוחק ואנה
מפניך אברח, אם אסק שמים שם אתה, ואציעה שאול הנך וגו'.
דהיינו שאי אפשר לאדם להסתד מדרכה של גיהנום, כי בכל מקום
מוכן פתחה לקבל הרשעים. ויפה פי'. והנה יונה היה צמעי הדגה
צמים אדירים, וחכמים ז"ל קראוהו פתחה של גיהנום, הא למדת שהן
יכנו כן חמת ה' ומשפטיו המכלים את החוטאים, ומציאה נשמתם להלדף
צאש גיהנום. וכן הוצדד מה שנה ד' ישמעאל אשר אור לו צציון זו גיהנום,
כי לפי שהשם שוכן צציון, משם משפטו ושאתו יאל, לכלות הקוליס ורשעי
ארץ, כמו שעתה למחנה מלך אשר, שעליו נאמרה הפרשה בלה שזכר צו
המשפט האיום, שנגע מתו כלם שרפת נשמה וגוף קיים, כמו שאמרו
ז"ל, ונענין כהר די נור כגיד ונפיק קדמוהי וגו' שפרשנו למעלה. והנה
הנח העליון הזה העושה כמעשה אש לכלות ולצער וללדף קדאו על דרך
כלל גיהנום.

ובדעתך תצין שאע"פ שהנח העליון המושל צכל, וצידו לצער ולכלות
ינורים עליונים ותחתונים שקדאן חכמים ז"ל על דרך כלל
גיהנום, שופט את הינורים למדרגותיהן, ואין הכליון שזה צכלס, אצל
שופט הכל צלדק ונארח חכמה, וזהו עצמו מה שאמר הרז דבי מאיר צן
גצאי ז"ל ענין גיהנום של מעלה וגיהנום של מטה. ואני לא צאתי לדרוש
צתעלותות, רק לומר שיש מדרגות ומקומות מוכנות גם לנפשות צני אדם,
ועל כל המעשה ישפוט אלהים שם, והשיצ לאדם כפעלו ונארח איש
ימציאו. הבג צעלמן כי הנפש הזאת כשהיא מלאה צע"ה ציורים נקלים
שהיתה דצקה צהן, אולת ונאפים ורשעה ואכזריות חמה, גאה וגאון
ולצון

תמידית גם נע"הו, אלל שאין לנו אש תמידית זולתי האש שצטן הארץ, שמהן יולאין להצות, ונחלי גפרית ואש צמקומות רצות על פני הארץ, כמו הר פֶּעִוּץ שעל פני עיר נאפאלים, והר עט"נא שצאי לזיליא. והר העקלא שבאיטאליא, שכל זה ראוי להתאר צסם גיהנס, צעצור האש הגוצרת צהם, ונחליה השוטפים והמכלים סניצ להן מאור, כי אין גיהנס אלל משל על מקום אש ותצנדה המכלה סניצ לה. ואס כן יפה אמרו לשעת ר' יוסי דחמי מצריא הן תולדה דאור מושם דחלפי אפיתחא דגיהנס, וכמו שפרשנו למעלה שצוצרים מתחת לארץ צמקומות החמים מאש וגפרית צצה, ואותו קראו גיהנס, לא שכונו לגיהנס שדכונין צה נפשות הרשעים, שמעולם לא עלה זאת על דעתם, שתצאנה הנפשות צצטן הארץ הזאת, ותשרפנה שם צאש וגפרית הידועים לנו. תדע שהם ז"ל אמרו שכל העולם נכסוי קדרה לגיהנס, ויהיה תאמדם סותר עצמו, שאם הגיהנס צצטן הארץ, תהיה הארץ גדולה ממנה? וכל שכן שלא יתכנו אז דברי ר' אליעזר צפרקיו שהציא דמ"ץ ז"ל שכל מדור שצגיהנס עמקו מהלך ת"ק שנה, ואין מקומות עמוקות נאלה צארץ, כי היקף הארץ כלה ממזרח למערב ידענוה צמופת למודי, גם צצדור החוש, שכל מעלה ע"ן פרסאות וש"ס מעלות שלה עולים חמשת אלפים וארצ' מאות פרסאות אשכנזיות, וא"כ מהלך קוטר הארץ לפי חשבון עשרה פרסאות ציוס, אינו אלל מאתים יוס. ונפ' מי שהיה עמא (דף ז"ך ע"א) אמר דנא שית אלפי פרסי הוי עלמא, וסומנא דדקיעא אלפי פרסי, חדא גמרא (שית אלפי פרסי הוי עלמא קצלה צידו), וחדא סצדא (ממה שקבל הו"א סומנא דדקיע מדעתו), וקצלתו מסכמת עם מה שידענו עתה צחוש, אלל שפרסאותינו גדולים החלק העשירי מפרסאותיו של דנא, והקצלה הזאת אולי צאה מימי הנציאים, אצל סצדתו צסומנא דדקיע, הולך אל דעת אחרת. וכן צענין גלגל קצוע ומזל חוזר צלי ספק היה נשאר מימי הנציאים שהרי עתה צדוד לכל שכן הוא, אלל שלא נאריך צזה, רק להראות שלא היה דעת חכמים מעולם שיהיה גיהנס לדון צו הרשעים צאש שמתחת לארץ, שצריכה לעצים וכיוצא שתאחז צהן, ולרוח הנופח צה שתצער, אלל כמו שאמר נופר על העונש הזה המגיע לרשע הגמור, כי אחד שזכר מותו המר צע"הו (חייו כ' כ"ה), אמר כל חשך עמון לצפוניו, תאכלהו אש לא נפח וגו' (שם שם כ"ו), לדעתי צפוניו היא הנפש הדעות והמחשצות והכחות הצפוניים צפנימיותה ולהם עמון כל חשך, והוא חשך של גיהנס שצדו חז"ל ונדרשו עור עליו לפניו, ויאכל שם מאש שאינה צריכה לרוח סיפוח צה שתצער, והוא עצמו הענין שצצדנו והצן: אצל גיהנס ממש שצא צצריכה ששם משפט הרשעים הוא אש שלמעלה, הכח המכלה דוחות

כללים אל הנחות העלויות שחלק להן היוצר ז"ה נקומותיהן. ונמו
 שעל הענין הנעלה הזה אמרו שהוא ז"ה מקומו של עולם ואין העולם
 מקומו, והוא ז"ה נתן מקום לכל העולמים, שבעל כרחך תאמר כי לחיות
 ושרפים ואופנים וכיוצא, ולמחילות הנשמות וכיוצא, יש לכל אחד מקומו,
 ואם לא תדע מהו המקום. ואל תבהל ברוחק לחשוב צענין זה, כי הוא
 מחוץ לבבול צינתו, צעור נשמתו קטורה צומד, אצל שכלך יגיד לך
 וימשיל לך הענין, שנתן המקום צע"ה הוא צדאות שני חמדים צמקומות
 טונות, זה לא יוכל להיות צמקומו של זה כי אין חומד כנכס צהצירו,
 וצביות כל אחד צמקומו תדע שיש נקום ומדה, בן על דרך משל שאם אנו
 חומדים מקום לצורות עליונות, מקום לנשמות הטורות, תדע שאין
 לאחד מאלו עסק עם צהצירו, ואין לו עם המקום ההוא דבר, הן צמעלתו
 והן צשפלותו זולתי צלון השם ז"ה, ונמו שתאמר על הגן עדן שהמשילו
 בו מקום שהוא לרור החיים לנפשות הטורות, ונמו שאמר גם דמצי"ן
 ז"ל צשער הגמול, בן תאמר על הגיהנם שהוא מקום לנפשות החטאים,
 ששם נדונין צאם לנכס ולנרפס, ושלין למקום ההוא דבר עם מקומות
 אחרות משכנות הורות הטורות. ונמו שעין השכל דוגמא לעין צשר
 ונמו שאמרנו למעלה, ואנו משיגין ענין שניהן, ויודעים ששתי תיני
 הדאיות אחת, בן הוא לענין המקום, שתיבה אחת, אף כי נעלם ממנו
 להשיבו. ונמו האורך והרוח שגם הם אינן צורות, ואנו משיגים קצת
 כי דרכם גם צהם, ונמו שנאמר עוד. ואולי דוגמא קטנה כלמד ג"כ צענין
 זה מנחות נפשותינו, שצביות צנו כחות הפוכות זו מצו כמו שמחה ותוגה
 וכיוצא, וצשלוט צנו השמחה, אין מקום לתוגה וכן להפך, והנה לכל אחד
 מקומו צנפס, ואם הנפש אחת ונעלה מכל חומד. ונמו שהוא לענין
 המקום בן הוא לענין המדה, הדבר המצדיל צין מקום חמדי למקום
 דוחמי, בן מצדיל צין המדות שאנו מגצילים צהם המקומות הקמדות,
 למדות שאנו מכנין ע"ד משל למקומות הדוחניים, כי לנקום חמדי דח
 ידים אנו מודדין כך או כך פרסאות, ולמקום קטן מילין או אמות, וכן
 צמרחקים שצין דבר לדבר, בן נעשה ע"ד המשל למה שאנו קורין מקומות
 למעלה, וכשאלו משיגים מעלת הדברים ההם על זה, גדולתן וכחם
 ותפארתם, ונעדין מקומם אל מקום זולתם, נגצילם ע"ד דמיון צמדות,
 ואם המדבר איש הרוח יודע תוכן הדבר והנמשל בו, ולפעמים יגיד מה
 שקבל צענין זה מאצותיו ודנותיו שהשיבו הענין, או שקצלוהו גם הם
 איש מפי איש עד מי איש הרוח שצמד צמוד ה'. ועל דרך זה נצין ענין
 העמקים והגבוהים ארך ורחב ופרסאות ומילין ואמות ודמות וטפחים
 שזכרו קדמונינו ז"ל צדברים הנשגבים, שנידוע שאין צהם לא מקום ולא

ולנו, דגרה צ'ואר עתק על האמת ועל הכבוד האמתי, התלוצצו
 צלזיקים ואנשי סס' את ה' לא יראה, ולזר קדשו לא נתנה עוז וכבוד,
 ואת מלותיו לא שמרה, גם דעתה ושכלה שקועים צדמיונות ומזמות רעות
 באלה, הנה צהפדה מגויתה, אע"פ שאין לה עוד כלים לעשות צפועל
 מה שעשתה תחת השמש, נכתמים צה גלוליה ופשעיה שהודגלה לחשוז
 ולזייר, כי הניזורים הרעים האלה התחקו צה ואכוצים אליה, ולהתדומם
 עליהן ולחשוז טו צל ידעה, ואיך תעלה כפש כזאת צחלרות ה', להנות
 מזיו האמת והלדק, עדס תטהר מחלאתה, והיא לא תוכל לעשות כן
 שמה, כי רק צע"הז יש צנחה להנחם על דעותיה, ולהתדומם עליהם,
 ולשוז מדרכיה הראשונים ולחדול הרע, וצמה תטהר סס? זולתי צנח
 עליון המושל עליה לזרפה ולטהרה' ואף כי אין צדיקו לזרז על פרטי
 דגרים אלו, זאת נדע כי יש הצל ענוס צין הנפשות החוטאות וכמו
 שהן מתוארים למיניהן צבתצי הקדש כמו כסילים אוילים לזים דשעים
 חכמים צעיכיהם ונצונים נגד פניהם צועדים ועזי פניהם וכיוצא, ונפי
 הצל מצביהן, כן הצל הלידוף והמשפט, כי הנח העליון כמו שאלמדנו
 פועל צלדק וצמשפט' וכדע ג"כ שצצור שמתואר צסס את, כמשלפעולתו
 למעשה האש, ודרך האש שקלת החמדים ינלה ויצעד, וקלת יפריד חלקיהם,
 ליקח מהם סיגיהם, והנשאר כסף או זהב טהור הוא, וכן הוא צאש
 העליונה קלת מן הדשעים הגדולים שעליהן נאחד כסף נמאס קראו להם
 וגו', תכלה ותצערס, ואלה שיש צהן טו צ, רק נכתמים צהן גם עונות
 חלדפס ותסיד סיגיהם, וישאל הטו צטהור' ולא נאריך לזרז צענינים
 האלה, רק נאמר שצהיות הצל ענוס ציניהן, נצדלו גם צמקומותיהן,
 והן הן מדורות גיהנם ששנו צתלמוד וצפרקי ר"א.

וישמא תשאל צהיות הנפשות עזמים רוחנים, לא יקרוס מקרי הגשם,
 איך ייחסו להם מקום גיהנם, ואמרו שכל מדור מהלך ת"ק שנה,
 והמקום מכלל מקרי החומר הוא? דזר זה כזר עמד עליו דמצ"ץ ז"ל צשער
 הגמול, ודזר כדרכו דזרי טעם ושכל טו צ, אלא שלא נעתיק אותן הנה,
 שלא להרצות דגרים צמאמר הקצר הזה, שנפי הנדאה לי אין מקום לשאלה
 זו, כי מלת מקום ומדה, יאמר ג"כ על התחתונים והעליונים נאחד,
 כל אחד כפי דרכו וכמ"ס למעלה' שהדי אפילו צתחתונים הזמן והמקום
 קשים להשיגס, וכמו שהתפלספו על זה הפלוסופים, ועל הזמן אמרו
 שהוא ענין אלהי לא תושג, וכן המקום, ויותר נעמיק צענין זה יודע
 לנו כי רק כל הדזר אנו דואים, לא אמתת הענינים ומהותם, ואס כך
 צחמרים, כל שכן צעניני הצורות, מצלי ספק לכל דזר יש מקום אצל
 דעתנו קצרה להשיג הנשגבות הללו, כי החמדים שאנו דואין הם רק
 כאלים

יָצָאָה עַל רֹאשׁ דְּשָׁעִים יָחוּל וּגו', וְאִם הִם עָלְמִים אֲמָרוּ כִּי נִהַר שֶׁל אֵשׁ
 זֶה יוֹלָא מִתַּחַת כִּסֵּא הַכְּזוֹד, אֲתָה לֹמֵד כִּי כְּכֹן וַיֵּיצֵא כָל מֵה שֶׁאֲמָרוּ עַל
 אֵשׁ שֶׁל גִּיהֶנֶם שֶׁזָּכְרוּ ז"ל, וְתֵּה כּוּוּנוּ צוּי וְלִמְדָנוּ עוֹד כִּי הִנֵּחַ הַזֶּה כּוּעֵל
 גַּם צִמְקוֹם שֶׁכּוֹנֵן לִמְקוֹם מַשְׁפַּע הַדְּשָׁעִים הַגְּמוּרִים הַהוֹלָכִים לִלְצָדוֹן כְּדָרִי
 דַּמְצ"ס ז"ל (שס), וְאוֹתוֹ כֵּן צִסֵּס אֲדָקָה, שְׁנֵפִי הַנְּדָמָה לִי יוֹדֵה הַשֵּׁס
 הַזֶּה, כִּי הִם לִמְטָה צֹאדָן, וְאִין לִנְשִׁמָּתָם חֵלֶק וְנִחְלָה עוֹד צֹאדֵר הַשֵּׁס
 שׁוֹכֵן מְרוּמִים, וְלִנְן הֵשׁ צִחְרָת מִלֵּאכִי חֲצֵלָה, הַמַּחְצִלִים וְהַמְצִיִּידִים לִנְפְשׁוֹת
 הַהֵם, כִּי אַע"פ שֶׁנֶּע"הוּ כָל זֶמֶן שֶׁהֵם חַיִּים, הֵם מַשְׁתַּמְשִׁים וְנִהְיִין
 מַעֲוָה הַעוֹלָם, וּמַשְׁתַּמְשִׁים צִשְׁלָם כְּפִי דְרִנָּה הַדְּעָה, וְאִין לִנְחוֹת הַמַּחְצִלִים
 שֶׁזָּכְרוּ עִסָק עִם הָאֵדֶם צַע"הוּ לִהְיוֹת וּלְהַכְאִיֵּצוֹ, הַאֲחֵד כְּדִי שִׁיבִיהַ תִּמְיֵד
 צִנְחִירָתוֹ לִהְיוֹת אוֹר לְהַדַּע, וְהַשְׁנִי כִּי צַע"הוּ לֹא יִתְחַצְרוּ הַלְוֹדוֹת מוֹפְשָׁעִי
 הַחֹמֶד עִם שׁוֹכְנֵי צִתִּי חֹמֶד יַחְדוֹ, כִּי אִם לְעֵתִים רַחוּקִים ע"ד פֶּלֶא,
 וְכִמּוֹ שֶׁנֶּאֱמָר עוֹד, הִנֵּה לִיחְדִּי לֵאמֹר מִן הַבּוֹף, אִם צִחְטָמִי תִּדָּר לֹא
 הַמְקִים שֶׁצִּבִּיֶהֶם שֶׁזָּכְרוּ, תִּהְיֶה צִחְרָת הַמַּחְצִלִים הַלָּלוּ, כִּי עֵתָה הוּא
 וְהֵם לְוֹדוֹת מוֹפְשָׁעוֹת מַחֲמוֹד, וְיִתְנֶן הַהִתְעַסְקוֹת צִיבִיהֵן וּמִמֵּין זֶה הֵם
 מִלֵּאכִי חֲצֵלָה וְכִיּוֹלָא שֶׁזָּכְרוּ דַּצ"ל צִנְמָה מְקוּמוֹת, שֶׁכּוֹבֵל לְדָמוֹת וּלְהַמְשִׁיל
 אֵלֶּה הַמַּפְאֻצוֹת וְהַלְעָר שֶׁהֵן מְצִירוֹת לִנְפֶשׁ, צִבִּיּוֹתָן מוֹפְשָׁעִי הַחֹמֶד כְּמוֹהַ,
 אֵל מִיּוֹ הַמַּכְאֻצוֹת וְהַלְעָר שִׁיקְרוּ לֵאדָם צַע"הוּ, צִשְׁלוֹעַ צוּי יֵךְ הַדְּשָׁעִים
 הַמַּצְקִיס נִפְשׁוֹי וְהַמְתַּלּוֹץ עַל זֶה וּמִדָּמָה שֶׁאִין לוֹה יִסוֹד צִשְׁלָה הָאֵדֶם,
 אֲדָמָה שִׁיט לוֹ יִסוֹד צִפְלוֹסוֹפִיָּאָה, וְכֵן שִׁיטוֹדָתוֹ צִהְרִי קָדֶם הַתּוֹרָה
 וְהַצִּיּוֹאִים, וְכִמּוֹ שֶׁזָּכְרִי עֵינִים עַל זֶה צִסְמוּךְ.

מְבֹאָר צִתּוֹדָתוֹ וְצִדְרִי הַצִּיּוֹאִים, כִּי יֵשׁ נִגְצֵהִי מְרוּמִים מִלֵּאכִים וְלִצְחָוֹת
 מַשְׁדָּתִי הַשֵּׁס וְעוֹשִׁי דָלוֹנוֹ, כִּי אֲמָרוּ וְאֵתָה מְרַצְצוֹת קָדֶם (דְּרִיס ל"ג ז')
 וְנִאֲמָר דָּבָר אֱלֹהִים דְּצוֹתִים אֲלֵפִי שֶׁנֶּאֱמָר וּגו' (תְּהִלִּים ס"ח י"ח), וְנִאֲמָר
 צִדְרוֹ ה' מִלֵּאכִיו גְּצוֹדִי כֹחַ עוֹשִׁי דְּצִדְרוֹ וּגו' (שֵׁס ק"ג כ'), וְעַל הַלְּצָחוֹת
 אֲמָר צִדְרוֹ ה' כָּל לְצִאִיו מַשְׁדָּתוֹ עוֹשִׁי דָלוֹנוֹ (שֵׁס ס כ"א), וְעַל שְׁתֵּי אֵלֶּה
 אֲמָר הַמַּשׁוֹרֵד הַלָּלוּהוּ כָּל מִלֵּאכִיו הַלָּלוּהוּ כָּל לְצִאִיו (שֵׁס קמ"ח ז'), וְעַלִּיבֵן
 הַקָּדִים לוֹמֵר הַלָּלוּהוּ צִמְדוֹתֵי, צַעֲזוֹד שֶׁהֵם צִמְקוֹם נִשְׁגָּב מַחֲמוֹד וְאֲחִדְיָהֵן
 אֲמָר הַלָּלוּהוּ שֶׁמֶשׁ יוֹדֵה הַלָּלוּהוּ כָּל כּוֹכְבֵי אוֹר (שֵׁס שֵׁס ג'), שֶׁמַּעֲנוּ שֶׁהַמִּלֵּאכִים
 וְהַלְּצָחוֹת נִשְׁגָּבִים מֵהֵן י לִמְדָנוּ מִזֶּה שֶׁהַלְוֹדוֹת הַטְּבוֹדוֹת הֵן מַחְנוֹת כְּצִדְלִין
 זוֹ מִזֵּו, צִדְלֹתָן וְצִמְעֵלָתָן וְכִיּוֹלָא צֶה, וְעַל כֵּן נִקְרָאוּ צִנְחִצִּי הַקָּדֶם צִשְׁמֹת
 חִלּוּקִים זֶה מִזֵּה, כְּמוֹ חַיּוֹת, שְׂרָפִים, אֹפִיִּים, אֱלִים, וְצִנִּי אֱלֹהִים וְכִיּוֹלָא
 וְאִין צִדְרֵנוּ לְדַעַת צֶמֶה יִצְדְּלוּ הַלְוֹדוֹת הַטְּבוֹדוֹת הַאֵלֹהִים לְמִינֵיהֶן, וְלִתַּת
 לָהֶם מִנִּין וּמַסְפֵּד, לְפִי שֶׁצַּעֲוֹד הַנְּשִׁמָּה קְצוֹדֵה צְבוּף, אִי אִפְשָׁר שֶׁתִּסְפּוֹד
 וְתִצְדִּיל הַמִּינִים, וְזֹלָתִי אוֹתָן הַצִּיּוֹאִים לֹא עַל יְדֵי הַחוּשִׁים לְדוּגְמָא אֲנוּ

מדה, ואעפ"כ השתמשו בהם בתליות הללו *) וכן תנהג הכתובים, המצורר אשר לכל תכלה ראיתי קץ רחצה מלכותך מאלך, והרחצ הזה ידענו שאינו מדה בתפסת צחוש, ועל שלמה אשר רחצ לצ כחול אשר על שפת הים (מ"ה ה' ט'), ולב האדם צער, ומדתו כנף איש * וכן צם' איזו ארנה מארץ מדה ורחצה מני ים (איזו י"ח ט'), וזה נאמר על הכנמה, והרי מדת שתיבה משל. ויותר מזה אמרו חכמים ז"ל פרק עושין פסין (דף כ"א ע"א) על גודל מדת התורה נדצר זה פידשו זכרי' צן עדוא שרלה אותה ארצעים אמות אורך צעשרים רוחצ, ונתיצ מי מדר צשעלו מים ושמים צורת תכן וגו' נמלא כל העולם אחד משלש אלפים ומאתים צתורה, כלומר הצורת חלי אמה, וכשתחלק ארצעים ארך צעשרים רחצ לרצועות, תמלא צהן מספר שלש אלפים ומאתים צרתות * ומי לא ידע שכל זה משל, כי התורה שהיא החכמה העליונה נאדרת צקדש, מקום לא ישלש צו קו המדה * וכן על דרך זה הולכים כל המדחקים באלה שתמלא צדרי רצותינו ז"ל בשנאמרו על ענינים הנשגבים ממחר, כמו מאמדם ז"ל צחגיגה על פסוק אעלה על צמותי עצ אדמה לעליון שאמר נצונכנדר הדשע, וזכרו שם כמה פעמים מהלך ת"ק שנה על הרקיעים, ואח"כ אמרו למעלה מהן חיות הקדש, רגלי החיות כנגד כלן, וקדסולי החיות כנגד כלן וכו' ראינו צדוד כי המדות שנאל על פיהם צענינים הללו, דרכן צקדש ותוכן דלוף דצרי סתר, כי ידעו כמונו ויותר ממנו קדושתן של חיות הקדש, ושאי אפשר לתת לבדולתן מדה חמדית * וכן הוא לענין מהלך ת"ק שנה שזכרו צאגדה על עומק מדורות הביהנס, להורות על המדחק השכלי וההצלל שצין מקום למקום, כפי חלוקי כפות הנשמות, והנדונות צמקום זה אין להם עסק עם הנפשות הנדונות צמקום אחד הקשה ממנו * כי המדחק דצ צניבהן, ואין פה המקום להדחיצ הצדוד, ומקצת ההצללים צצר צאר דמצ"ס ז"ל צהלנות תשוצה (פ"ג), ודמצ"ן ז"ל צשער הגמול, ועל כן אמרו למטה מכלן אדקא, ומלאכי חבלה מעמידין שם את הדשעים תחת נהר של אש היואל מתחת כסא הצדוד, שנא' הנה קערת ה' חימה ינאל

*) וכן אמר החכם החוקר קאנט, אחד מראשי חכמי העמים אשר צדורינו: המקום אינו דצר עצמיו קיים לצדו חוזה לנו, כי חס ענין המתאר כל הבמה חושיית, ומבלעדי תוארו לא נחוש שום דבר * והוא ז"ל המקום, הוא מהואר על דרך הצרוף מכל רבר גשמיי הנתון בו, אם מצד ארכו רחבו ועמקו ואם מצד הרחקתו מוולתו, ואם מצד התנועה ולענין הזה קראן מקום מצלי דעת דצר מתהפך *

הוספות מאיש אוהב חכמה

כפי ארחות הנפש אם טוונות אם רעות, תצין כי הנפש החנמה תתהלך
 אז צין מחנות אלהים, ותתענן צמחיתם, שעל זה אמר צנוטה צנור
 יבושע הכהן הגדול, ונתתי לך מהלכים צין העומדים האלה (זכרי' ג' ז'),
 וכן תשתעשע עם הנפשות הטוונות הדולות אור, שהיו אצותיה וקרוניה
 ורעייה מלפנים וכיוצא, שלדעתי על זה אמר השם לאנדרה ואמה תצוא
 אל אצותיך צלום תקצר צשיצה טובה (צראשית ט"ו ט"ו), כי שם הוא
 הצלום הגמור, שהנשמה מתענגת על רוח שלום, שמחה עם ריעותיה
 הטוונות, ואין לה עוד מלחמה פנימית, לא מילד הלצ, ולא מדגשת ילדי
 ימים הטורדים אותה צעודה צחוצרת עם הבוף, והצטיוח שצאלת נפשו
 מיד יצוא צלום אל אצותיו, ולכן מזכר קודם תקצר צשיצה טובה, וכן
 הצטיח ליאשים המלך ע"ה, ואם הנפשות היקרות מתחזרות לצורות יקרות
 כמותן, הדעת נותנת כי הנפשות החטאות, יתחזרו גם הם לחטאות
 כמותן, ועם לורות קשות אחרות, שתלטער צחצרתם צמיני לעד כדרכה,
 שאין צדיקו לצר עליהן וללזירם כפי מה שהן, כל עוד שנפשו קשורה
 צבוף. וכל זה ענין מושכל, שהדי הפלוסוף הודה עליו מדרך השכל,
 ונמו שנאמר. כי אם תאמר שנפשות צני אדם החכמים, צהפדן מגויותיהן,
 תפגושנה זו את זו, ותתחזרנה צאחור ורעות, ותשתעשענה צמתק
 דצדיהן וחכמתן, כצד הודית כי הנפשות צהיותן צלי בוף, תוכלנה להתעסק
 זו עם זו, ומה יעלור צנו מלומד ככה גם על ההתעסקות צצין הנפשות
 והמלאכים צנת ההיא, ואם אפשר התעסקות כזו להתענג ולהשתעשע,
 מה יעלור מלומד שאפשר כן להפך, שאם לא כן צטל הצדק והמשפט
 ואמה דואה כי סאקראט"וס המופלא צצחכמי יון האמין כן, כי כאשר
 תמהו דעיו על היותו עלז ושלז ציום מותו, אמר להם לולי האמנתי
 כי גם אחרי מותי, אהיה תחת יד הארון החונן והמטיב, ובצלו
 אתחבר עם נפשות יקרות, אשר נועם חברתם נעלה מכל ידידות
 העולם הזה, אז הסכלתי עשה לרוץ לקראת חצי מות, אך תוחלתי
 רבה מאד, כי עין יוצרי לא הסיר ממני, וברחמי ינחני תסיר.
 ואולם אינני כמות שאתעלם עם הנפשות אשר כבר מתו, אבל ידעתי
 ברור שלא נכרת בצאת הנפש. (פעדון דף ט"ו ע"ג), ואמר עוד על
 הנפש החנמה צמותה, שכבוד ה' עליה יורח, ואולי סביב לה תראה
 גם אושר ריעותיה ותחעלם עמהן (שם י"ח ע"ג). אמה דואה שלא
 הכדיעו המופת לחשו צכה, ואעפ"כ בצר שכלו עליו להאמין כן, אף כי
 אכחו שפות ה' אמתו, וספדי הנציאים פתוחים לפניו, הדומים על
 התחזרות נפש אדם צמותה עם שאר הנפשות והלורות העליונות, כל
 שכן שדאיו לנו לקצלו, וכשנקבל זאת בצד קצלו גם ההפך, שהנפש
 החוטאת

סופרים מיני הנצעים ומצדילים ציניהן, ואם תדמה דעתך שימלא אדם
 שאינו רואה כי אם גוון אחד, השחור או האדום, ויתר הגוונים אין צנחו
 לראות, אע"פ שיודע שיש נצע או גוון צעולם, לא ידע לספרם ולהצדיל
 ציניהן, שפני ליורו הכל גוון אחד, שהוא אותו הגוון שעיניו שולטת בו,
 ומן הנשאלים לא יוכל לצייר דבר, וכן יקרה לנו צלורות הטורות שכלייד
 תליאות, על ידי הדגש תליאת הנפש שהיא צנו, שאנו מרגישים אותה,
 שגם היא לורה טהורה שאינה לריכה לגוף לפעול פעולות נשגבות שהן
 טבעיים לה, אך הצורה הזאת לצדה אנו רואין צהדגש פנימי, לא לורות
 טהורות אחרות הנצדלות ממנה, ולכן אין צדינו להצדיל צאותן שהן
 חולה לנו, וצכל זאת השכל משכיל כי אפשר שהן כמלאים על מינים דרים
 ובאשר התורה והנציאים מלמדים לנו שהן על מינים דרים וכל, כחזיק
 בהשכלתנו זאת, ולא נריצ עמה ריצ חסם, וזהויות הלורות המופשטות
 מחומר על מינים דרים, אפשר שיש גם כן לורות שפעולתן חימה ואכזריות
 ופחד וכיוצא, ואם נצדד שהלורות העליונות יתחצרו זו עם זו, ויקצלו
 זו מזו, ויהנו זו מזו, ושכן גם מכהג הנשמות צהפדקן מן הגוף, יוכל
 להיות הדין כן גם צלורות המפחידות והתלידות, שצפגעים וצשלוט ידם
 צנפש מנפשות צני אדם, שילידה ויפחדה וכיוצא, וצאמת זוהי דעת
 הקצלה, שצדדו עליה דנות צספר הזהר, וגם זאת דעת דנותינו ז"ל
 צתלמוד, שהזכירו מלאכי חצלה מלאכי זעם ומלידי גיהנם, שהן כחות
 הפוגעות והשולטות צנפש האדם, אם צדוצ פשעיה ועונותיה היא משולחת
 לשממון ולא תדאה צאור, ואל יצוש המאמין כן, ואל יירא שהוא צצד
 מנגד לצקול דעת האדם, כי שלמים וכן דרים מן הפלוסופים הגדולים
 שראו כל צצדי אדם"עו והתפלספותו צעמינים האלה, גם צחנו כל צצדי
 הצאים אחריו, ולא נעלם מהם כל מה שנתחדש צענין זה מן השכל
 האנושי, ולא צושו לומר על עצמם שהן מאמינים צדעת הקצלה, תדאה
 זאת מהפלוסוף הגדול החכם המופלא כמהור"ר יש"ר דילמידגו מקדיאה
 ז"ל, כי אחר שהציא צספר אלים (דף מ"ס) דעות הפלוסופים צענין זה,
 והתפלסף צצצדיהם, אמר אנחנו נתפלסף בישיבות הגוים ובמרדשי
 החכמים, ולחרוד השכל נאמר על ימין שהוא שמאל, אבל בחצרות
 בית אלהינו נאמין כל הכתוב בתורתנו, ולא נקבל פירושים, שהתורה
 והכתובים מעירים על המולאכים, ולדעת חכמי אמת המקובלים יש
 הרבה מינים, וכך דעתי כמוהם, ואם איש רצ השכל כמוהו השגיל כן.

הניח מקום לכל צעל דעת לחשוב ולהאמין כזאת ולא יצוש :

ובאשר יאמן לנו, כי יש נמה מחנות ולצאות, ושחונל נפש האדם
 צהפנדה מן הגוף להלות אליהן, אם לחסד אם לצעט, הכל

נעים בחולות, כי לשנת במקומו ג' ימים וב' לילות נרה יותר גדולה וכן
החשך עלמו, אין זה אלא בדברי הקצלה שצד המסודר וכדברי הספר
שהעתיקו, וגם דעותיו ז"ל עמדו על זה במדרש דב' , אצל אין לזוג'
לכפול פה דברים שכבר בארנו במקום אחר, כי צפרושו רוח חן על
הספר הכ"ל בארנו דברי המדרש נרחצה עם יתר פרטי דברים צענין זה,
יקחם הקורא תשם :

והנני אומר כי יש שם פרטי השתמשו בו כתצי הקדש לרמזו בו הענין
שאמרנו, לא ישתמשו בו לענין אחר, וכל מקום שהזכירוהו נכתב
על מקרים שיקרו לנפשות הרשעים הגמורים אחרי מותם, והוא שם
בלהות, וצדדים בלהות, ואע"פ שהרצד"ק ז"ל פירש אותו הפוך צלה,
אין דבריו נראים, כי אין יקרה הכפוך הזה במקומות דעות גם צנפר
גם צמיופות גם צדדים, אלא תמיד הונח על שלוש הכחות המצערות
נפש האדם אחרי מותו, והנני מזכיר כלם צקצרה ואח"כ אפרש הודעת
השם הזה :

המשורר האלהי כשהתלונן על שלוש הרשעים הגמורים שזכר צשירו,
אמר עד אצוא אל מקדשי אל אציבה לאחריהם (תהלים ע"ג י"ז),
שהוא המות ומה שאחריו, כמו שנאמר צציאורנו לספר ויקרא (פרשה כ' פ' ג),
אך צחלקות תשית למו הפלגם למשואות (תהלים ע"ג י"ח), שהוא המות,
ואחריו אמר אין פיו לשמה נרגע ספו תמו צן בלהות (שם שס י"ט),
זה על עונש הנפש שאמרנו, וזה דעת רש"י ז"ל שפי' בלהות, שדים.
כלל הענין שאמרנו צמלת שדים, המורבל להאמר על הדברים המצערות
לנפש, וכן הוא דעת ראצ"ע ז"ל שפי' ספו תמו, על נפשותם: בלהות,
כמו בלהות אתנך, כי יש שיסוצ לאין ולהצל, והעד ואינך עכ"ל,
ויתצאר צסמוך :

הנביא יחזקאל שנצח על מפלת מלך לוד צצימיו, שהיה מכת מרגיו
אל ועשה עלמו אלה כנזכר שם צצנואה, חסם דבריו והודעתך
אל יודי צור וגו' (יחזקאל כ"ו כ'), והוסף עוד בלהה אתנך ואינך ותצקשי
ולא תמלאי עיד לעולם (שם שס כ"ח), והצנין יצין על מה מדבר, והוא
הכתוב שנסתייע ממנו ראצ"ע ז"ל ויפה דבר' ורש"י ז"ל פי' צלחות,
פירשו יונתן בלא היות אתננך וכן תהי, והפותרין אומרים לשון מקום
מקדש שיעידים ומציקין עכ"ל. ואין זה צנ"הו, אלא כפשוטו של מקרא
שאחרי מותו יתן אותו לצלות, וזה ואינך, ונמו שאמר ראצ"ע ז"ל.
וגם יונתן ז"ל כך דעתו, אלא שסדרגם הכוונה לא המלה, כי שאר הממים
נפשותם צלדור החיים וקיימות, אצל עוצם צלחות חשיבה לאין, וזהו
כלל

החוטאת לא תזכה לשלום זה, אצל תהיה משולחת ממות בעונג, ותתחזר
עם נכלמות כמותה ועם דוחים קשים במחזלים והמלידים אותה, וכת"ס
למעלה י

וכבר אמרו כי צע"הו שהנפש קשורה בגוף, לא תתכן לה ההתחזרות
הזה עם הנורות העליונות, כי אם לעתים רחוקים על דרך
פלא, וכונתנו צוה היתה לשתי החלוקות, כי ההתעסקות עם המלאכים
עושי רצונו י"ת, יקרה על דרך פלא לנציא צעת הנצואה, שיתענג אז
במלאות אלהים ויזדד עם העליונים, וכל ספרי הנציאים מלאים מזה,
כי על זה אמר ונחת לך מהלכים צין העומדים האלה ואולם לדעה,
והוא שתתעסק הנפש החוטאת צע"הו עם מלאכים רעים המפחדים
אותה, מלינו פעם אחת ג"כ על דרך פלא צעונשי פדעה ומלדים, ואע"פ
שהתורה נסתה דצריה מעטם שאמרנו למעלה, המסורר האלחי שאמר
צשירו אציעה חידות מני קדם (תהלים ע"ח ז'), והוא שיפרש תעלומות
תורה, גלה טעם מענין זה, שתחת ארבע מופתים ממופתי מלדים
שהשמיט מהזכירם צשירו, שהן הפיכת מטה לתנין, כנים, שחין, וחושך,
אמר במקומם יחלץ צם חרון אפו, עזרה, וזעם, ולרה משלחת מלאכי
רעים (שם שם מ"ט), והנה לרה משלחת וגו' נגד החשך, כי צמנה זו
התחזר עמה הנרה הגדולה, שראו צחשנס מלאכי זעם והוא הצדד
שפרשנו צפרושנו רוח חן על ספר חכמת שלמה, כי צספר זה גלה שלמה
כל זאת, וכשזכר מכת החשך אמר שצנצו עליהם החשך הנפלא הזה
צצנהדים לא ראו איש את אחיו, (וכמו שפרשנו שם חדשות צענין זה
שלמדתי מדצדיו) דמו המלדים שהם ועונותיהם נסתרים צחשך מעיני ה'
אך עשו טעות גדולה, כי צאופל הזה יסדם השם מוסר גדול, כאמר
וישומו ויבהלו מאד, ויחדרו מתמונות זרות: כי המחבא אשר
נחבאו בה, לא שמרתם לבטח, אך קולות שונות המו סביבותיהם
להבהילים, ומלאכי רעים, וזעפי פנים נראו למו (פסוק י"ז ג', ד').
ואמר עוד אבל להבות מלואי פחד עלו ויראו להם וגו' (שם פסוק י').
וכיוצא עוד מליצות שזכרו שם, הנכלל צמאמר המסורר ולרה משלחת
מלאכי רעים והתורה דמזה על כל זה צמאמר יהי חושך וגו' וימש חשך
(שמות י' כ"א) שהוקשה על כלל התפרשים ז"ל, וצאצת הוא כפשוטו,
הודיע שיהיו שתי לרות, האחת יהי חשך, וצאל זה צפסוק שלאחריו
שהיה חשך של אופל, ועל כן לא ראו איש את אחיו גם צצנהדים והשני
וימש חשך, שימים אותם החשך שלא יוכלו קום מתחתם, וצוהי לרה
מלאכי רעים, שמדוצ אימה ופחד שפל עליהם, לא קם רוח צאיש וחקלה
התנועה מהם, וזולת זה אינן טעם למה לא קמו מתחתם, וגם עוריס
נעים

לראות מה שלל ראה עינו זכיותו נע"ה, ואיננו, כי ישוץ לאין, כמו
 זללות חתך ואיך המצוא למעלה, וזהו שפי' תשיגהו כמים זללות,
 כלומר לפי שכוון שטף מים שוטפים פתאום, כן תשיגהו זללות, ונחשך
 לילה זו בנצתו סופה, כמו הסער הגדול המוליך דגד ממקום למקום
 פתאום, כן יקדנו מן סער זללות נחשנו, והנן:

ההפך עלי בלהות, תרדוף ברוח נדיבתי, וכעב עברה ישועתי
 (חיוז ל' ט"ו), זה אמרו חיוז על דרך השיר להפליג חרפתו

ולערו, כי ספר תחלה מה שפסחו סונלת חרפת בני נצל בני זלי שם,
 מן פדחה עליו יקומו, וילערוהו דגדים ולא חשבו מפניו דוק, ושמחפדלים
 עליו כפרן רחצ, ומתגלגלים כמו תלת שולח פתאום וכוננו שם צענין,
 על כן המהיל זאת לזללות המלעדים פתאום נפשות הרשעים, וכן ההפך
 עלי זללות, כמו שתעשינה הרוחות האלה לרדוף וללעוד הנפשות כן
 תרדוף נדיבתי, דוח נדיבתי שני שהיא הנשמה העליונה. וכן ישועתי היא
 פעולת הנשמה היה לאין, כי ענדה כעז ואיננה, גם פה פירש"י ז"ל
 בלהות, שרים ע"כ. ומפרושינו התנאח הענין:

לעת ערב והנה בלהה בשרם בקר איננו (ישעי' י"ח י"ד), דומה
 למקרה זללות חתך ואיך שנאמר על מלך לור שפרשנו למעלה,
 וכן כאן אחד שאמר והנה בלהה הוסיף איננו, כי נפרשה הריא נכח על
 הרשעים הגדולים שהיו צעולם, שהתגלו על השם, והנאציו מאוד את
 בני אדם, ועמדו עליו לללותיו, כמו שחתם פסוק זה, זה חלק שוסנו,
 ובדל לצוזנו, וכן כאן תדבום יונתן ז"ל והנה בלהה, והא כדלא הוי
 ומצוא למעלה. וכן דש"י ז"ל פתרו כאן כדרכו שדים ומזיקים. הנה
 בארנו כל התקוות שנוכד בהם שם זללה, וחרזו הכתובים יחדיו, ואם
 בארנום בקצרה, הקורא צל תצוות כי יתצונן דגדליו יספיקו לו להבין
 הכל צרחה, וידע כי איננו שם הפוך כדדי דק"ק ז"ל, אזל שרשו בלה
 שהוא על הצליה ואפיסת נח, ותוספת ה"א שיה צמסקל שם גבהה
 להפלט הצליה, כי כן יקרה לנפש החוטאת, וכאמרו ואיך, וכדדי
 דאז"ע ז"ל שיש מן הרשעים הגדולים שישוב לאין ולאפס ועל שם הפעולות
 האלה הונח על הרוחניים האלה שם בלהות. ולא נאריך עוד, רק אנאח
 עוד שם אחד והמקומות שנוכד בו צליש מלין, כי גם הוא עד על שר
 הנשמה וכן על לערה אחד המות, וזהו שם חיה שמתוארת בו נשמת
 האדם, וכמו שיתנאח:

ידענו כי נפש האדם מתוארת צחמטה שמות נכתבי הקדש, וכן נפש,
 רוח, נשמה, חיה, יחירה. וכבר בארנו השמות הללו צרחה,
 אך פה נדמו לצד כי נקראת נפש צעזור החצורה לבוף, שעל ידי כן
 תוכל

כדלל היות, ולא על זמן, אלא וכן היות, והצן * וכן אחד פעם שני
על הדשע הזה בלהות היות ואיך עד עולם (סס כ"ז ל"ר), ועוד פעם
שלישי אחד עליו כן (סס ב"ח י"ט) :

סביב בעתוהו בלהות והפיצוהו לרגליו (חיוז י"ח ח'), תדנר על
הדשע הגמור, כמו שהחל גם אור דשעים ידעך, ולא יבה שצ'צ'
אשו (סס סה ה'), שהוא על אור הנשמה, וכן צספר משלי כי לא תהי'
אחרית לרע נר דשעים ידעך (משלי כ"ד ב'), ומלת אחרית דמזנו עליו
למעלה, ועליו אחד כי סצ'צ' צנעוהו צלבות, והפיצוהו ממקום למקום,
כמו ויפץ ה' אותם משם (צרחית י"ח ח'), ופי' לרגליו לסצצ' מעשיו,
וההפלה הזאת על דרך זאת נפש אויבך יקלענה צתוך כף הקלע (ש"א כ"ה כ"ט),
כי ימשילו הצער הזה צכל מקום להסצ'צ' את האזן, לקלע ולהפלה וכיוצא,
כאשר תוגל לשמוע :

ינתק מאהלו מבטחו ותצעידהו למלך בלהות (חיוז י"ח י"ד), כאשר
צאותו הענין על הדשע הגמור הזה, כלומר מצטח נפשו ינתק
מאחלו, ממקום שנטוע צנפשו, כי לא ימלא עוד צקדו מחשצצ' נחמה
וצטחון, אצל תצעידהו נפשו למלך צלבות שהוא ראש תצ'ד'י שאלו הללו,
תצ'צ'צ'ו תחת רשותו * כך נראה צעיני * וגם פה פירש"י ז"ל למלך צלבות,
תשלחהו לקצר למלך השדים, ע"כ, וראצ"ע ז"ל פי' לבדול שצצצצ'ות ע"כ :
כ' יחדיו בקד לכו צלמות יכיר בלהות צלמות (חיוז כ"ד י"ז), כאמר
גם זה על הדשעים הגדולים, דוחים ומנאפים וחותרים צתים,
שעיים שמה נשף, וצמחשך מעשיהם, ואמר על דרך השיר, שאר צני
אדם ירנינו כלאת הנקר, וישמחו להתחצר עם צני אדם, ולא לה הנקר
צלמות, וכשיצ'דו לאור צקר צני אדם, דומים להם כאילו דואים צלבות
צלמות, הצלבות שצלמות שהן תצ'ד'י שאלו, ועם זה צולל גם פורענותם
שנשיהיה לצדיקים שמה וינאו אור החיים, יהיה להם צקר זה לצלמות
שהוא חשך גהינס, וכציתעלסו נפשות הצדיקים אז עם דעיותיהן ועם
צורות טהורות אחרות ונכ"ל, יכירו הם צלבות צלמות ונמצואר למעלה,
כך יראה ל' * גם דס"י ז"ל פי' פה צדדו בלהות, שדים ומזיקים * גם
צדדי המתרגם נוטים לזה, וכן צדדי ראצ"ע ז"ל, אף כי כל אחד מהם
פי' הכתוב צדדו :

תשיגהו צמים בלהות, לילה צנבתו סופה (חיוז כ"ז ב'), גם מקדל
זה צנר סס על הדשע הגמור, והוא אחרי מותו, כי מקדל
שלפניו הוא עשיר ישכז ולא יאסף, עיניו פקח ואיכנו, ופרשו לדעתי
שלפנימים ימות הדשע צנעמו אצל לא יאסף לצדוד החיים, כדרך ונמים
הגגרים אשר לא יאספו (ש"ז י"ד י"ד), עתה צלאת נפשו עיניו פקח
לראות

נרשעים שהן מתי עלום, שאין להן גוף לנמות מעוז הע"ה, וחיתם
צאופל לא תדאף עוד;

אל תתן לחית נפש תורד, חית עניך אל תשבח לנצח (סס ע"ד י"ט),
כך פרושו, דמה לתנמות ישראל הנדקיקים והעשוקים נגלות, לנפש
תורדים החלושים ועבורים להקדצה, והתחנן שאל יתנס ציד צני נצל
הדומים נרשעתם לחיות דעות: ולפי שישראל נצרותם דנקים זה' אלהיהם,
שזה מעשה החיה, על כן אמר חית עניך אל תשבח לנצח, כי היא דנקה
צד. וכשתאר האויזים צס חית חסר הנסמך, והיא מליצה יקרה, שאלו
חסר עמו הנסמך לומר לחית ארץ, היה נשמע חית הארץ ממס, לכן אמר
לחית קתס, למדנו שמדבר צצני אדם צעלי החיה העליונה, והשמיע
הנסמך, לרמוז שכל כך משחיתים ועושים צלי דעת, שדלוי לסמוך אל
חיתם מלת שדה, כי דומים לחיות השדה, וזה דרך השיד:

בא העת הגיע היום הקונה אל ישמח והמוכר אל יתאבל כי חרוך
על כל המונח. כי המוכר. אל הממכר לא ישוב ועוד בחיים
חיתו, כי חזון על כל חמונה, לא ישוב, ואיש בעונו חיתו לא יתחזק
(יחזקאל ז', י"ג י"ג), מקדלות סתומות הן מאלד. ולצדניו כך תפרשם,
מה שאמרתי דעה על הקורט והמוכר כי חרוך על כל המונה, אין הכוונה
לצד לפי שיגלו מאלדס ושס ימותו, והמוכר אל הממכר לא ישוב צשנת
היוצל, אצל חיתו תהיה צחיים, שצללת נפשו תדאף צאור החיים. כי
החזון שלחיתי על כל המונה כולל שמים, האחד לא ישוב, כי ימות נגלות,
והשני כי איש צעונו צמותו לא יתחזק להליל חיתו מלדתה סתפסול אז,
ועל דרך שצארכו, וכמו שיצוא עוד:

יפלס נתיב לאפו, לא חשך צמח נפשים, וחיתם לדבר הסגור.
ויך כל בכור במצרים, ראשית אונים באהלי הם (תהלים ע"ח,
י"ח), שתי הכתוצים האלו הם על מנת צבורות, הודיע כי השס
צ"ה פלס נתיב לאפו צדרך פלא, כי לא נגע האף דק צצבורים, ודק
צבורי מלדים לצדס, וצבורי ישראל הילי. וזהו פלס מלומס לנתיב שהלך
צו אפו. והצבורים שפגע צהס, לא חשך צמות נפסס, לא נמלט גס
אחד מהן, שכלס ממו צלילה זה. חלאת שנית שכל פחד על חיתם,
כי גס חיתם לדבר הסגיר, ומלת לדבר גס הוא כענין בלהות, וכמו
שהדנו תולדים אחרים על ענין זה וכמו שיתצאר עוד, וכענין מדבר
צאפל יהלך וגו' (סס ז"ח ו'), וכמו ספו תמו מן צלהות. ופי' דצדיו
ויך כל צבור צמלדים וגו'. וכמו שגלה שלמה צחמתו צספר שהעתקנו,
ותעלומות תורה גלה לנו, צאמרו על זה ותפעס דוחס פתאום, כי
בחלומות ראו נוראות, ופחד כל ידעו נפל עליהם (פרשה י"ח פ' י"ז).
ובל כא X

הוכל לפעול בנחתיה פעולות המדות שתחת השמש, ולכן כל הפעולות הללו מיוחדות במקדש לשם נפש, כמו האכילות והנגיעות והתלות החיים והמות וכיוצא. ונקראת חיה, בעצור שהיא עלם חי בעצמותה, גם ערס התחברה לגוף, גם אחרי הפדרה ממנה, ועל כן כתוב ויפח צאפיו נשמת חיים, ולא אמר נשמה סתם, ללמדנו שהיתה חיה ערס זאת לגוף, ועל ידי זאת אליו, ויהי האדם לנפש חיה, ונמ"ש צס' המדות (ח"א פ"א) ועל כן לא יתארוה בנצני הקדש צסס חיה, וולתי כשידצרו על פעולותיה שהן טעניים לה, שהן נשתג' צענינים האלהיים שאין לדיכין לגוף, או כשידצרו ממקדים שיקרו לה אחרי זאתה מן הגוף. ולצד זה איני לפניך המקראות כלם שנוצר צסס חיה על נפש האדם, ואפרשם בקלרה:

ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש מיד כל חיה אדרשנו (בראשית ט' ד').

זה אחד מן המקראות הסתומות מאד, למה ידרוש דם אדם מיד החיה שאינה צולת דעת? ועוד שכפי הפשט וכפי הקצלה ראשית הכתוב מזהיר על ההורג את עצמו, ושאריו הכתוב צנהרג על ידי אחרים, וזהו לו לנצל העצמים להעמיד האתנחתא תחת מלת אדרוש שנו נפסק הענין, והוא שמו תחת אדרשנו? וצויתו תמה שכל מקום שנאמר חיה על צלתי מדצדים נסמך אליו מלת צהמה או דמש או עוף, ואם איך זאת יש עמו סס לווי ויאמרו חית הארץ, או חית השדה, או חיתו יער, או חיה דעה, כי אם נוצר סתם שז על נשמת האדם, לצד במקדש זה שנוצר סתם על הצלתי מדצדים? ולכן אחשוב שגם מקרא זה ככל חצרו, כי חיה סתם שנוצר צו היא נשמת האדם. וכך פרושו, לפי שאמר שידרוש דם נפש מיד ההורג את עצמו, תשאל איך ידרשנו ועם יעשה לו והוא מת? לכן הוסיף מיד כל חיה אדרשנו, שאם נפשו מתה, שהוא הקשר שצין הנשמה והגוף, צחיים חיתו, ומיד החיה אדרשנו, שהיא נשמתו שנקראת עתה חיה בעצור שאינה פועלת עוד פעולותיה ע"י גוף תחת השמש, ויפה חצר צעל העצמים שתי אלה, כי הן ענין אחד על הורג את עצמו, ושארית הכתוב על הנדלח מזולתו ולמדנו מפסוק זה צאר היטב, שיש עונש לנשמה אחרי המות:

כי רדף אויב נפשי רבא לארץ חיתי, הושיבני במחשכים כמתי עולם (תהלים קמ"ג ב'). כך פרושו, פעמים לרת האדם תמוע ממנו ע"י הט"ס, אבל אור נשמתו חזק, לעצור את השם ולהתהלך לפניו, שהיא מעשה החיה. ולפעמים מלרה ויגון ימלא, יחדל משתיהן. וזהו שאמר כי רדף אויב נפשי, שהוא המין הראשון, גם דנא לארץ חיתי, שהוא המין השני, שמוצו יגון חיתי המתהלכת צמדותים, מדרת אויב נדבאה לארץ. ובהיותי נעדר מעוז שלי העולמים, הרי הושיבני צמחשכים כרשעים

עמכם וכל הדברים שדברנו על זה למעלה • ועם זה התחלנו הכתובים
כלם שר זהם שם חיה על נפש האדם, והואנו שהולכים כלם על דרך אחד •
באם עד הלום, וגליו מה שליו לגלות, והוא כי דברי רבותינו ז"ל
זכרו גיהנם ומידי שאל, יש להם יסודות בשכל האדם, ועמודים
חלוצי צתורה ודברי הנציחים • ואשר יעזר לנו לחלוק על דברינו, לא
יכריע צופתיו • ידענו שאין על דברים אלו מופתים חותכים, כמו
שאמר דרשם המאמר • ואם יעשן עלינו בשכלו, לא שכלו אדון לנו,
גם צ גם שכל אדם נתן ה' דעה והשכל, ורצ לנו ממנו, כי לשכלנו
משעמד דברי הנצחיות וקבלת אצות, ולשכלו אין כל, ויותר הוא לצד
הולך משעמנו • יולא מכל זה אע"פי שכל דרך איש ישר צעיניו, וכל
לז מיל כפי דרכו, המתלוץ על דברי זולתו צעינים באלה, לכסלה
תחשלו • וצמעט שדברנו על החקירה העמוקה והרחצה הזאת, פתחנו
פתחצלי הדעת להרחיב הדברים יותר • ועמד כלם לדיקים לעולם ידרו
ארץ ור מטעי מעשה ידי להתפאר •

ואם משכילים, חצרת שוחרי טוב ותושיה! ידעתי כי תשועטו לנפש
דברי חפץ, ומאשר תמאלו תאספו הציתת, אך צאת הפרתם
עלת, כי כאשר צראשית מעשיכם כתבתם אלי, ותכדונו לשאל את פי
על דר אמת, והשיצותי אתכם דבר, כאשר חקוק צקונטרם נחל הצורה,
הלא נתון הדברים אמרתי שתשמרו מדברי ללון שהם הטאטירע, ואם כך
להדיע, כלשכן שלא תעמוד צמקום גדולים, כמו אותה שעליה דגזו ושעליה
דנתצמאלו הזה • ואף כי נקיים אתם, אין לכם חלק בדברי עמל וכעם
הללו אשמים אתם כי נשענתם על דעת גבר שעדיין לא התחוללה דעתו עליו
והיה ראוי גם צעינין כזה לשקול דבריו כנסף ולצחנס כזה, טרם יאספו
צקונטרסיכם והנה שגיתם ויצא רוגז • מעתה ידיקים משכילים שימו לצ
על ועשיכם, היו כמדקף לדברי פי איש, וכבוד ללשון מדצרת גדולות,
טרם יחקו צקונטרסיכם צעט צדל ועופרת • אל תצטחו על נקיד צחכמה,
ועל ונת נצונים אל תשענו • שקרו דרשו וצחנו, אל ירפו ידיכם • כי
צעלת ידיים יללוק הצית, ואין מחסה צו מדרס • דרשו והכללו, צחנו
והמטו • כל זאת מאם אובצ את אובצי חכמה •

נפתלי הירץ וויזל •

ובל הענין הנאמר שם עוד, ונאמרוהו צפושנו רוח חן, ולא נכפול דבר שזכר נאמרוהו:

גם אליהוא בן צדנאל זכר שזכר ועונש החיה הזאת, ונפרש הכל צקורה י אמר חשוך נפשו מני שחת וחיתו מעבור בשלח (חיוז ל"ג י"ח), הודיע על ידי המוסר יחסוך השם נפשו משחת, שהוא המות וכולל שלא תשוב עוד ליום החיה. וחיתו יחסוך מעצור בשלח, שצנאח נפשו תאסף אל אבותיה, ולא תעצור בשלח, כמו ונער משלח מצוץ אמו (משלי כ"ט ט"ו). משלח ונעוז כמדצד (ישע"י כ"ז י'), כי אם החיה לא תאסף, היא משולחת צלי שמירה והגנה במקומות אופל וסכנה, והנמשל צזה הודענו למעלה י ואמר שם עוד וזהממו חיתו לחס ונפשו מאכל תאווה (שם שם כ'), פי' החיה שחפנה להדצק צה', ותחפון חיים צעה"ז צעצור עצלהו, אינה רוצה צתענובים, די לה צלחם ופת חדצה להחיות את נפשה, אלל הנפש, והוא צעצור שדצקה צגוף, חשאל לה מעדנים, ועל כן הודיע שכל כך בצד החולי, שתזהס לו חיתו לחס, והנפש מאכל תאווה י ואמר עוד ותקרב לשחת נפשו וחיתו לנמיתים (שם שם כ"ז) י זכר המות לפש שחפדד מן הבוף לשחת, וחיתו קרוצה לצוא ציד ממיתים, שהן צלחות שזכרנו הפוגעים צחיה, וכמו וחיתם לדצד הסגיר שזכרנו למעלה, על כן סמך אם יש עליו מלאך מליץ אחד וגו'. פדה נפשו משחת, וחיתו באור תראה (שם שם כ"ג כ"ח). זכר אלל נפש פדיון שחת כדרכו, ועל החיה שהיתה קרוצה לצוא צאופל ציד ממיתים, שתשוב ותראה צאור, כאמרו כי עמך מקור חיים צאורך נראה אור, וכאמרו עוד (שם שם ל'), להשיב נפשו מני שחת לאור באור החיים, כמו להתהלך לפני אלהים צאור החיים (תהילים כ"ו י"ד) י הצן יושר המליצות שנאמרו. ועוד לו צמענה האחרונה דצד על אותן שלא יועיל להם המוסר שיסדס השם צ"ה, ואמר י

ואם לא ישמעו בשלח יעבורו ויגועו בבלי דעת (חיוז ל"ו י"צ). לא סזכיר המות, רק הודיע שאם לא יספרו כלל, צשלח יעצורו צאחריתם, ויגועו צצלי דעת, כי לא יאירו צאור החיים, עד תעצור מהם משונתם ונתמי עונותיהם י ואחריהן זכר כח הפושעים הגדולים, מורדי אור וסנאלי ה', הם יעלו אף על המוסר, ואל ה' אינן רוצים להתחנן, עליהם אמר והנפי לב ישימו אף לא ישועו כי אסרם, תמות בנוער נפשם וחיתם בקדשים (שם שם י"ג י"ד), ואם המפרשים ז"ל פרשו מה שפרשו, אין מקרא יולא מדי פשוטו, שמלצד כי נפשם תמות צנוער צדרך מות דעה, גם חיתם תצוא צין קדשים, והנפרד מן קדשים קדש י שהוא תאד מונח על גנאי גדול, כלומר שתצוא חיתם צמחילת קדשים, צין נפשות ככלמות וחטאות צמקוס משלט צלחות ומצירי שאלו שתתחצד

ק. ק. פרייז. בוכדווקער.

Bibliothek
d. jüd. kol. Seminars
Fränckel'sche Stiftung
Breslau I
Wallstraße 14.

מֵאֵלֶּיךָ יְיָ

פֶּאָן דעם נײַטצליכען אונד לעהררייכען אונטערהאלטונגסבוֹכע.

בעט יטעל:

בְּכֹרֵי הָעֵתִים.

ענטהאלטענד:

אויפגעטאג אים דער אלטן, זייערן, מוז נײַעסטען געשיקטע דער מיראנעליטען נאליקן; לעבנסבעשרייבונגן
בערהאטער מיראנעליטען; אקאליטע ערלעבונגען מוזר לעהרספרייטע מוזס דעם תלמוד; זייע מוזסער-
לענען געדיקטע מוזר מופטלעך פערשידענע מיהאלטעס; מוזליגע דער מינטערעסאנטעסטען מוז-
עטלעך מוזס דעם מאספס; פאטערלענדישע נאטינג; מערקווירדיגע פטרעלע; מוז, מוז, מוז.

[illegible]

